

LUND UNIVERSITY

Musikaliskt lärande som social rekonstruktion. Musikens och ursprungets betydelse för föräldrar med utländsk bakgrund.

Hofvander Trulsson, Ylva

2010

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hofvander Trulsson, Y. (2010). *Musikaliskt lärande som social rekonstruktion. Musikens och ursprungets betydelse för föräldrar med utländsk bakgrund*. [Doktorsavhandling (monografi), Musikhögskolan i Malmö]. Musikhögskolan i Malmö, Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Publications from the Malmö Academy of Music
STUDIES IN MUSIC AND MUSIC EDUCATION NO 15

Musikaliskt lärande som social rekonstruktion

*Musikens och ursprungets betydelse för föräldrar
med utländsk bakgrund*

Ylva Hofvander Trulsson

Musikaliskt lärande som social rekonstruktion
Musikens och ursprungets betydelse för föräldrar med utländsk bakgrund

© Malmö Academy of Music 2010
ISSN 1404-6539
ISBN 978-91-976053-7-3

Publications from the Malmö Academy of Music:
STUDIES IN MUSIC AND MUSIC EDUCATION NO 15
Printing: Media-Tryck, Lund University, Lund 2010

This book can be ordered from
Malmö Academy of Music
Box 8203
SE-200 41 Malmö
Sweden
Tel: +46-(0)40-32 54 50
Fax: +46-(0)40-32 54 60
E-mail: info@mhm.lu.se

Abstract

Title: Musical Learning as Social Reconstruction. Music and Origin in the Eyes of Immigrant Parents.

Language: Swedish

Keywords: Music education, Immigrant parents, Social mobility, Social immobilization, Social reconstruction, Class remobility, Cultural diversity.

ISSN: 1404-6539

ISBN: 978-91-976053-7-3

In Swedish higher formal aesthetic education, students from ethnic minorities are significantly underrepresented. This also seems to be the case in music education for younger children. Accordingly, the relationship between music education and the ethnic diversity of the contemporary Swedish society, not reflected in the selection of students to the Swedish music and culture schools, is of vital importance for research. The overall aim of this thesis is to investigate music education in the eyes of immigrant parents, by examining the narratives of parents with non-Swedish backgrounds on the significance of music in their families. The specific aims of the study is to investigate how these parents describe (i) the presence and role of music in their everyday lives and how it relates to their origin, and (ii) the importance of music learning to their children. The theoretical framework rests on the theories of Pierre Bourdieu and his definitions of various forms of capital: *cultural, social, economic* and *symbolic capital*. Furthermore his concept of *habitus* has been useful in order to understand the musical upbringing and the impact of the music in peoples' lives. Qualitative in-depth interviews were undertaken with 12 parents, six women and six men, now all living in Sweden, but with their background in eight different countries. The results are presented in three parts: (i) portraits of the parents and their backgrounds; (ii) the parents' own narratives on music and music education and (iii) an analysis adopting the concept of *social mobility*. The discussion consists of perspectives on the practice of music as a potential tool for social success and integration of the children. It emphasizes the concepts of identity and music as a potential tool for *social reconstruction*. *Class remobility*, the reclaiming of social position through the next generation, and its possible impact on the upbringing of the child are also themes in focus. In conclusion, the complex interactions between teacher and parent, parent and child, student and teacher, three parties trialectically creating and nourishing teaching situations, are elucidated.

INNEHÅLL

Förord	1
Kapitel 1: Inledning och syfte.....	1
Kapitel 2: Forskningsöversikt	5
2.1. Migration	5
2.2. Globalisering	6
2.3. Musikens funktion i samhället.....	8
2.3.1. Musik som medlare.....	9
2.3.2. Musik och identitet	10
2.3.3. Språk och identitet.....	12
2.3.4. Kulturell och nationell identitet.....	14
2.3.5. Historia, religion och identifikation.....	16
2.4. Uppväxtvillkor.....	19
2.5. Musik- och kulturskolan	20
2.5.1. Kulturskolan och andra musikaliska sammanhang.....	20
2.5.2. Barns musik- och kulturvanor	23
2.5.3. Försök till breddad rekrytering i kulturskolor	25
2.5.4. Institutioner som präglas av monokultur	27
2.6. Föräldrastöd i musiken	29
2.7. Förälder med utländsk bakgrund.....	32
2.8. Barns och ungdomars fritidsaktiviteter	34
2.8.1. Andra fritidsaktiviteter än musik.....	34
2.8.2. Genusgestaltningar inom fritidslärandet.....	35
2.9. Sammanfattning	37
Kapitel 3: Teoretiskt perspektiv	39
3.1. Individ och samhälle	39
3.1.1. Resurser och kapital.....	40
3.1.2. Prägling och habitus.....	41
3.1.3. Sociala sammanhang och fält	42
3.2. Klass och genus.....	44
3.2.1. Förståelse av klass	45
3.2.2. Sociala förflyttningar och klassresa.....	47
3.2.3. Social mobilitet.....	49
3.3. Genusgestaltningar och könshabitus.....	51
3.3.1. Genuskontrakt	51
3.3.2. Manligt socialt handlande	52
3.3.3. Könshabitus	53
3.3.4. Patriarkala strukturer	54
3.4. Styrning av individen	56

Innehåll

3.4.1. Motstånd och alienation.....	56
3.4.2. Styrning och underkastelse	58
3.5. Människan i förändring.....	62
3.5.1. Subjektspositioner.....	62
3.5.2. Ackulturation	66
3.5.3. Ursprungslandet en relation	68
3.6. Tradition och modernitet.....	69
3.7. Sammanfattning	71
Kapitel 4: Metodologi och design.....	73
4.1. Metodologi inom ett musikpedagogiskt fält.....	73
4.1.1. Makt och reflexivitet i intervjuer.....	74
4.1.2. Tolkning och förståelse inom musikpedagogisk forskning	76
4.1.3. Forskningsintervjun som tolkande text	77
4.1.4. Analys av text.....	78
4.2. Metod och design	79
4.2.1. Urval.....	79
4.2.2. Bortfall	80
4.2.3. Huvudstudien.....	81
4.2.4. Plats för intervjun	83
4.2.5. Studiens design	83
4.2.6. De intervjuade föräldrarna	84
4.2.7. Insider och outsider.....	85
4.2.8. Genomförande av intervju	86
4.2.9. Etiska överväganden	87
4.2.10. Analys och intervjuunderlag.....	88
Kapitel 5: Resultat	91
5.1. Porträtt av föräldrarna.....	92
5.2. Föräldrarnas röster	108
5.2.1. Ursprung, musik och sociala sammanhang.....	108
5.2.2. Musik och integration.....	112
5.2.3. Kulturella konflikter i musiklärandet.....	115
5.2.4. Musik- och kulturskolan ett av flera alternativ	121
5.2.5. Musik- och kulturskolan - en kunskapsideologi	125
5.2.6. Föräldern som ledsagare och "coach"	129
5.2.7. Tidsbrist, kompisar och frihet	132
5.2.8. Den förbjudna musiken	136
5.2.9. Pojke eller flicka, en skillnad	138
5.2.10. Nätverk och arbetsfördelning	141
5.2.11. Hierarkier mellan barn och föräldrar	146
5.2.12. Musikens betydelse, ett framtida yrke?	148
5.3. Musikaliskt lärande i en smältdegel.....	150
5.3.1. Kulturell identifikation	151
5.3.1.1. Barnen utan rötter	151
5.3.1.2. Kulturell dragkamp.....	153
5.3.2. Det imaginära hemlandet	157
5.3.2.1. Musik som bro till ursprunget	158
5.3.2.2. Musik och språk	159
5.3.3. Social degradering	160
5.3.3.1. Klassresa nedåt.....	160

5.3.4. Musik i grundskola och som fritidslärande.....	162
5.3.4.1. Musikämnet i grundskolan.....	163
5.3.4.2. Diskurser om rasism i skolmiljön.....	164
5.3.4.3. Musik som inkluderande och exkluderande.....	165
5.3.4.4. Profilerade skolor i musik.....	166
5.3.4.5. Lärande och auktoritet.....	168
5.3.4.6. Kunniga musikelever, hjälplärare.....	170
Kapitel 6: Diskussion	173
6.1. Biografi, identitetens spegel.....	173
6.2. Musikpedagogik på globaliseringens bakgård	176
6.3. Musiken i möte med fältet	181
6.4. Musikaliskt lärande – ett verktyg för kontroll	182
6.5. Musikaliskt lärandet en väg för klassåterresa	186
Kapitel 7: Avslutande kommentarer och fortsatt forskning	193
English Summary.....	197
Referenser	209

FÖRORD

När jag ser tillbaka på upprinnelsen till detta avhandlingsprojekt hamnar jag långt tillbaka i min egen historia. Minnen träder fram där jag frågar mina föräldrar vad vi skulle gjort om det blev krig i Sverige. Detta var i början av 1980-talet. Medias rapportering om observerade ubåtar väckte oro, att kalla kriget hängde över Sverige. Tonläget mellan Sverige och Sovjetunionen var ansträngt. Jag har flera minnen av att jag funderade på vart vi skulle ta vägen om det blev krig här. Skulle vi åka till vår stuga och gömma oss i skogen? Skulle vi åka till ett annat land och vad behövde jag ta med mig? Jag tänkte att jag absolut skulle ha med mig min tvärflöjt eftersom det var det finaste jag hade. Jag förstod inte då och har än idag en vag uppfattning av vad det egentligen innebär att befinna sig på flykt från något eller någon. Detta är erfarenheter jag blivit förskonad ifrån.

När jag i vuxen ålder reste till Rumänien för att lära mig att spela ungersk folkmusik bland den ungerska minoriteten i Transsylvanien, mötte jag för första gången personliga vittnesmål om förföljelser av etniska grupper. I Transsylvanien finns en stor ungersk minoritet vars musik och dans var förbjuden under diktaturen. Språket fick inte läras ut i skolan eller talas offentligt. Utövande musiker och dansare förföljdes, blev misshandlade och tystades under årtionden.

När jag åkte ner till Transsylvanien ville jag också intervjua musiker och dansare om deras kultur. Det var en annan historia än den jag föreställt mig som de ville berätta. Deras berättelser kom att resultera i en kandidatuppsats som handlade om de ungerska musikerna och dansarnas kamp för att försvara sitt ursprung mot rumänska staten och dess medlöpare.

Väl hemkommen började jag, färgad av mina erfarenheter, att titta på hur det såg ut för Sveriges minoriteter inom våra institutioner för musikaliskt lärande. Alltsedan 2005, då jag blev antagen till forskarutbildningen på Musikhögskolan i Malmö, har jag arbe-

tat med frågor kring breddad rekrytering och mångfaldsperspektiv inom konstnärlig utbildning, både genom min forskningsinriktning, i undervisning och utvärderingsuppdrag.

Det finns många jag vill tacka för all erfarenhet och kunskap jag fått längs vägen under forskarutbildningen och avhandlingsarbetet. De som gjort denna avhandling möjlig är alla föräldrar som deltagit i studien, som frikostigt delat med sig av sina livserfarenheter, öppnat sina hem och låtit mig möta en del av Sverige som på flera sätt varit en unik upplevelse för mig. Livsvisdom och historia från olika delar av världen har vidgat min blick och mina perspektiv för hur levnadsvillkor kan sätta sin prägel. Stort tack till Er.

De finns två personer som betytt väldigt mycket för mig de gångna åren, som outtröttligt följt mig på min forskningsresa som startade 2005 och det är mina handledare, professor Göran Folkestad och universitetslektor Eva Sæther. Tidigt stor det klart för mig att ni var överrens om det mesta i er handledning av min avhandling, vilket jag är mycket tacksam för. Ni har slussat mig in i forskarvärlden på ett generöst och erfaret sätt, med att ömsom styra och ömsom ge stora förtroenden för olika arbetsuppgifter. Min forskarutbildning har först och främst handlat om konsten att skapa, planera, genomföra och avsluta ett forskningsprojekt. Men en stor del har också kommit att inbegripa ett område som är nödvändigt för en forskare idag; nätverkande både nationellt och internationellt. Detta har jag lärt mig genom de många konferenser som jag deltagit i och presenterat på, i Sverige och ute i världen.

Det finns en kultur och arbetsmetod på forskaravdelningen vid Musikhögskolan i Malmö som Göran Folkestad alltid värnat om och det handlar om att skapa en miljö där man lär av varandra. Detta har varit mycket värdefullt. När någon varit iväg och fått nya erfarenheter från konferenser och kurser har dessa presenterats i seminarier. Jag har själv varit en av dem som tagit flera doktorkurser på andra institutioner och inom andra discipliner. Där har jag mött människor med forskningsfrågor och metoder av annan art. Detta har lärt mig att tänka tvärvetenskapligt, vilket också kommit att öppna upp för nya mötesplatser och nätverk mellan olika discipliner. Under de gångna fem åren som jag varit på Musikhögskolan i Malmö har ett fortsatt arbete gjorts med att fördju-

pa det interkulturella forskningsområdet. Tack Eva för att du haft förtroendet och bjudit in mig att dela dessa spännande arbetsuppgifter. Varmt tack till Er båda.

Doktorandkollegor och lärare på musikhögskolan, tacksamt tänker jag tillbaka på alla trevliga samtal om musik, empirisk forskning, vetenskapsfilosofi och läraryrkets aktualiteter, det har varit mycket stimulerande. Docent Claes Ericsson har under avhandlingsarbetet varit ytterligare en samtalspart och läsare som fått stor betydelse för progressionen i arbetet. Tack prefekt Sverker Svensson för det sociala engagemang du visat kring det interkulturella perspektivet och frågor om breddad rekrytering. Tack dekan Håkan Lundström för din närvaro och ditt engagemang vid forskaravdelningens verksamhet, det betyder mycket för miljön. Varmt tack till all personal på Musikhögskolan i Malmö som jag kommit i kontakt med under de gångna åren, särskilt tack till Christine Lindqvist för hjälp med avhandlingens utseende.

Under 2006 och 2007 hade jag glädjen att vara ordförande för Högskoleverkets utvärdering av musikerutbildningarna i Sverige. Jag vill rikta ett stort tack till fil. dr Tommy Dahlén som då arbetade på Högskoleverket och gav mig förtroende till uppdraget. Under dessa två år lärde jag mig mycket om hur olika musikhögskolor kan se ut i Sverige, hur verksamhetskultur och geografi kan sätta sina avtryck på utbildningarnas innehåll. Alla möten med lärare och studenter gav mig nya perspektiv på hur utbildning kan bedrivas, vad studenter efterfrågar och hur lärare och ledare kan tänka. Dessa erfarenheter fick också betydelse för min blick i analysarbetet av avhandlingen.

Under forskarutbildningen har tre delseminarier avverkats för avhandlingens progression. Jag vill tacksamt vända mig till professor Stig-Magnus Thorsén vid Göteborgs universitet, professor Ingegerd Tallberg Broman vid Malmö Högskola och professor Øivind Varkøy vid Oslo universitet och Örebro universitet, för värdefulla kommentarer för det fortsatta arbetet.

Jag vill i detta sammanhang också lyfta fram mina föräldrar fil. dr. Karin Trulsson och landskapsarkitekt Lennart Trulsson för ert stöd och er uppmuntran i allt jag företagit mig genom livet. Ni betyder väldigt mycket för mig. Ert samhällsengagemang och diskussionslystnad har smittat av sig. Tack till familjerna Trulsson,

Hofvander och Karlsson för stöd och avlastning när det kört ihop sig.

Under denna doktorandtid har även ett liv på hemmaplan utspelat sig. När jag började min forskarutbildning var min dotter åtta månader. Intresset för att studera föräldraskapet hade säkert något med min lilla Ebba att göra. 2007 föddes en liten Truls som gav mig ännu fler erfarenheter av att vara förälder. Björn Hofvander, som är min man och vapendragare, hade glädjen att disputeras under hösten 2009. Under dessa år har vi haft en målbild att vi skulle promoveras tillsammans. Den resa vi gjort som småbarnsföräldrar och doktorander har varit ett fantastiskt äventyr, stundom krävande, men oerhört stimulerande. Tack Björn för att du finns vid min sida. Kärlek i massor till er alla tre. Jag ser fram emot allt som vi har framför oss.

Jag vill avsluta med att omnämna två vänner som troget hållit mig sällskap alla timmar framför datorn. Framförallt vill jag fram-bära ett tack i form av ett ben till filosofie boxer Bruno, för ditt engagemang i lunchpromenader som också fått mig att studera min närmiljö på ett mycket detaljerat sätt, men jag vill även rikta ett litet tack till kandidat borderterrier Sanna som kritiskt synat mina utskriften och finfördelat det som inte hållit måttet.

Varje resa kommer till en punkt. Nu har det blivit dags att vända upp ett nytt blad.

*Ett hem var för detta jordens folk ett fredat, varaktigt ställe på marken, ett stil-
lastående rum, ett hus med bastanta väggar och lyckta dörrar, med säkra lås
och lämningar för, en lugn hydda på land, där de i trygghet och stillhet kunde gå
till vila om kvällen.*

Detta sitt hem hade de nu lämnat. (Ur Utvandrarerna av Vilhelm Moberg, 1949)

KAPITEL 1

INLEDNING OCH SYFTE

Inom musikpedagogisk forskning liksom i pedagogisk forskning i stort har empiriskt fokus under de senaste decennierna ändrats från att undersöka "how to teach", det vill säga undervisningsmetoder, till att mer fokusera "what to learn" och "how to learn" (Folkestad, 1997). I dessa två senare infallsvinklar återspeglas vikten av barns och ungdomars lärande även i sammanhang utanför skolinstitutioner, där oftast kamraternas eller familjens roll blir tydligare. Att belysa lärandets arenor utanför klassrumssituationen är ett viktigt bidrag till en djupare förståelse för hur musikaliskt lärande kan ta sig uttryck, i sammanhang där flera sociala nivåer samverkar parallellt. Folkestad menar vidare att huvuddelen av det musikaliska lärandet i ett barns liv ofta äger rum utanför skolan, genom att lyssna på musik, dansa till musik och umgås med musik. Enligt Ronström (1990) medför detta att individen tillägnar sig en eller flera kulturtillhörigheter som präglar och gör sig gällande i olika sammanhang. Folkestad (1997, 2006) beskriver vikten av dialog mellan det musikpedagogiska forskningsfältet, praktiker och det omgivande samhället för väckandet av aktuella och angelägna frågeställningar. Det svenska samhället har de

senaste 20 åren förändrats drastiskt i takt med händelser i omvärlden, som medfört omfattande invandring. Denna utveckling har både bidragit till ett mångfasetterat samhälle, där ny mat, nya musikreferenser och ändrade svenska kulturella vanor kommit befolkningen till gagn på olika sätt, mer eller mindre beroende på var i landet man bor. Flera studier har belyst effekterna på det svenska samhället av 1990-talets lågkonjunktur, där bostadssegregation och arbetslöshet bland medborgare med utländsk bakgrund påverkat hälsa, ekonomi och studieresultat för barnen (Ålund, 1997; Bunar, 2001; Franzén, 2001; de los Reyes, Molina och Mulinari (2005); Sernhede, 2002; Lahti Edmark, 2003; Bouakaz, 2007; Jonsson, 2007; Saether, 2007). Denna förändring till vad som beskrivs som ett mer polariserat samhälle har inneburit att mötesplatserna mellan "svenskar" och "invandare" blivit betydligt färre vilket, enligt de los Reyes, Molina och Mulinari (2005) har försvårat integrationsprocessen för många familjer. De beskriver hur Sverige i storstadsregionerna blivit alltmer segregerat. Individens förutsättningar har blivit avhängiga av var familjen bor. Under de senaste tio åren har därför forskningsfokus vidgats till att även studera miljöerna runt skolan som får betydelse för barnens lärande. Bunar (2001) har i sin forskning visat hur skolan i invandartäta områden får en negativ stämpel eftersom hög arbetslöshet och stort antal invånare med utländsk bakgrund sänker statusen i området. Detta leder till att resursstarka familjer flyttar till andra områden eller låter sina barn gå på en annan skola än den som finns i närområdet. Skolan blir ofrånkomligt en del av segregationsprocessen i den lokala miljön.

Att det kan finnas en snedrekrytering till musik- och kulturskolor framgick i min magisteruppsats (Hofvander Trulsson, 2004) som undersökte rekrytering från Malmös tio stadsdelar ur ett etnicitets-, klass- och könsperspektiv. Högskoleverket (2005) konstaterar i sin rapport att de konstnärliga högskolorna är sämre än andra universitets- och högskoleutbildningar på att rekrytera studenter från arbetarklass eller med utländsk bakgrund. Mot bakgrund av detta undersöker jag i detta avhandlingsarbete en grupp människor, barn och föräldrar som idag är underrepresenterade på de konstnärliga lärosätena och inom de traditionella institutioner som finns för musikaliskt lärande. Denna heterogena grupps underrepresentation som kulturkonsumenter, som elever på kul-

turskolor och studenter i högre musikutbildning har lyfts fram vid granskningar (Högskoleverket, 2009) och i forskningssammanhang (Hofvander Trulsson, 2004; Johansson, 2005). Furumark (2001) har i sin forskning visat på svårigheter för offentliga verksamheter att nå målgruppen med utländsk bakgrund. Hon har också lyft fram negativa attityder bland konstchefer i Sverige, när det kommer till mångfaldsarbete.

Avhandlingens avsikt är att fördjupa kunskapen om den grupp elever och studenter med utländsk bakgrund som kan finnas inom olika institutioner för musikaliskt lärande, till exempel musik- och kulturskolor, privatlärande, musikklasser och invandrarföreningars musikskolor. Studien fokuserar på de som deltar i olika musikinstitutioners lärandeverksamhet. Varför har dessa familjer till skillnad från majoriteten av familjer med utländsk bakgrund valt att satsa på musik? Vilken uppgift har musiken för dessa familjer? Detta undersöks genom intervjuer med föräldrar om deras barns musikaliska lärande, både inom hemmet och i andra lärsituationer. Studien försöker närma sig familjernas liv på ett holistiskt vis där musiken ses som en del av vardagen och livet i stort. Mitt bidrag till det musikpedagogiska forskningsfältet blir att beskriva hur föräldrar med utländsk bakgrund talar om musikaliskt lärande.

Denna avhandling vill sammanfattningsvis bidra till ökad kunskap om den musikaliska bildningsprocessen, hos en underrepresenterad grupp i svensk musikutbildning.

Syftet med avhandlingen är att ur ett föräldraperspektiv lyfta fram beskrivningar av musikens betydelse i familjer som lever och verkar i ett nytt hemland. För att uppnå syftet med avhandlingen har följande forskningsfrågor formulerats:

Hur beskriver föräldrar, med utländsk bakgrund, musikens närvaro och roll i vardagen och dess förhållande till ursprunget?

Hur beskriver dessa föräldrar betydelsen av musikaliskt lärande för sina barn?

Avhandlingen är indelad i sju kapitel. Kapitel ett (1), ska ses som en introducerande läsning av forskningsämnets placering i relation till det musikpedagogiska forskningsfältet, där syfte och frågeställningar presenteras. Kapitel två (2) ger en forskningsöversikt med studier och rapporter som relaterar till föreliggande studies undersökningsområde. Kapitel tre (3) behandlar avhand-

lingens teoretiska perspektiv. I kapitel fyra (4) redogörs för avhandlingsstudiens metodologi varefter design och genomförande presenteras. I kapitel fem (5) presenteras resultaten i tre olika delar: Första delen porträtterar föräldrarna varefter del två lyfter fram föräldrarnas röster och egna perspektiv. I tredje delen analyseras föräldrarnas berättelser utifrån de teoretiska perspektiv och med hjälp av de analytiska redskap som presenterats i kapitel 3. Kapitel sex (6) diskuterar resultaten i relation till teori och tidigare forskning. I kapitel sju (7) lyfts behovet av fortsatt forskning inom området fram genom att ange några områden för detta som resultaten av denna studie aktualiserar.

KAPITEL 2

FORSKNINGSÖVERSIKT

I detta kapitel behandlas tidigare forskning som har relevans för föreliggande studie. Perspektiven som kommer att framläggas syftar till att ge en bakgrund, där migration, globalisering, identitet, uppväxtvillkor, musik- och kulturskola avhandlas. Forskningsöversikten tillsammans med teorikapitlet syftar till att lägga grund för det resonemang som därefter följer i resultat- och diskussionskapitlen.

2.1. Migration

De senaste hundra åren har samhället förändrats radikalt i allt från ekonomi, teknologi, synen på den enskilda människan, rättigheter för män, kvinnor och barn, liksom synen på "invandraren". Sverige och det svenska samhället har i likhet med många andra samhällen aldrig varit etniskt homogent. Folkvandringar har genom historien varit vanliga. Både folkslag och etniska grupper har flyttat mellan olika områden för överlevnad. I Sverige är samerna ett exempel på en etnisk grupp som lever som en minoritet bland svenskarna. En del etniska minoritetsgrupper, såsom samerna, har utsatts för olika typer av nedvärderande bemötande eller inte getts de rättigheter som majoritetsbefolkningen har. Olika etniska grupper har också levt jämsides i ömsesidig respekt (Almqvist, 2006). Romernas historia i Sverige är kantad av förföljelse, tra-

kasserier och diskriminering. På 1500-talet var det belagt med dödsstraff för manliga romer att uppehålla sig i landet. Mellan 1914 och 1953 var romsk invandring till Sverige förbjuden, vilket betyder att Sveriges gränser var stängda för romska flyktingar under andra världskriget och de nazistiska förföljelserna (Almqvist, 2006).

Olika grupper av invandrare har bosatt sig här för att så småningom integreras och assimileras i det svenska samhället. Vallo- nerna kom på 1600-talet och lärde svenskarna bergshantering, finnarna som räknas som Europas äldsta folk kom på 1500- och 1600-talen och odlade upp skogsbygden i Sverige. Under 1800- talet förändrades situationen: nästan en fjärdedel av Sveriges be- folkning utvandrade till USA. Under 1900-talet förbättrades vill- koren i Sverige, vilket så småningom innebar att det återigen blev ett land med invandring. Under 1960- och 1970-talen flyttade framför allt människor från övriga Norden och Europa till Sverige för att arbeta. Denna typ av arbetskraftsinvandring avtog senare och ersattes med större andel politiska flyktingar från bland annat Chile och assyrier/syrianer. På 1980-talet fortsatte det att komma politiska flyktingar från Chile och andra länder i Sydamerika, Iran och Irak, Etiopien, Vietnam och Polen. På 1990-talet utbröt kriget i forna Jugoslavien vilket resulterade i en stor flyktingström från till exempel Bosnien, Hercegovina, Serbien, Kosovo och Montenegro. På 2000-talet har asylsökande och flyktingar framför allt kommit från Irak, Somalia och forna Jugoslavien. Idag beräknas en femte- del av de myndiga i Sverige ha utländsk bakgrund, det vill säga att båda föräldrarna är födda i ett annat land, eller att individen själv är född i ett annat land. Bland barn och unga är den siffran ännu högre, och runt en fjärdedel av Sveriges totala befolkning har ut- ländsk bakgrund (www.scb.se).

2.2. Globalisering

De senaste tio åren har begreppet globalisering figurerat i många olika sammanhang i media och inom forskning. Det kan ses som en tidsmarkör för en syn på samhällen och kulturer, om inte i upp- lösning, så i alla fall i en mer flytande form, där människor av olika anledningar förflyttar sig till andra platser för att söka skydd och bättre levnadsvillkor. Globalisering innebär att vi lever i en värld där länders regeringar är tätt sammanlänkade och beroende av

varandra på grund av världspolitiska och ekonomiska faktorer. Exempelvis kan en finanskris i USA också få följder för hur mycket pengar kommunerna i Sverige har att investera i olika verksamheter som vård, skola och omsorg. Även andra kommunala institutioner, exempelvis musik- och kulturskolor, kan drabbas i besparingstider. Globaliseringen berör oundvikligen det musikpedagogiska fältet eftersom världen är sammanvävd på ett komplext och mångtydigt sätt, med kulturella, politiska, teknologiska, ekonomiska och ekologiska dimensioner. Ett krig i Mellanöstern skapar en vågrörelse av människoförflyttningar som sedermera kan komma att förändra elevsammansättningen i klassrummen i Sverige.

Beck (1998) skriver att globaliseringens kulturella processer medför att kulturella sammanhang som tidigare haft en viss stabilitet nu är stadda i upplösning. Kulturer ersätts av kulturella flöden och identiteter är i förändring. Till dessa förändringar hör det faktum att begrepp som *kultur*, *identitet* och *etnicitet*, inte bara har fått nya betydelser, utan även allt oftare tillskrivs politiska innebörder (Beck, 1998). Frågor relaterade till nationers olika kulturer, står idag högt på den politiska dagordningen världen över. I Sverige och i en rad andra länder, är detta relaterat till två delvis sammanhängande förändringsprocesser; å ena sidan framväxten av det som brukar kallas det mångkulturella samhället och å andra sidan nya former av främlingsfientlighet och rasism (Eriksson, Eriksson Baaz, Thörn, 2005). Dessa två parallella processer är både en mätare av de för tillfället fokuserade politiska frågorna och värdegrundernas genomslag i ett demokratiskt samhälle. De speglar också den ekonomiska konjunkturen, eftersom främlingsfientlighet tenderat att historiskt öka under sämre ekonomiska tider. Idag när världen också genomsyras av globalisering, krävs teorier som också belyser individer i en minoritetssituation. Bhabha (2005) formulerar sig på följande sätt om att befinna sig i en minoritetssituation:

...å ena sidan förhindras faktiskt kulturell mångfald i praktiken, även om den alltid uppmärksammas och bejakas i teorin. Det uppstår en självklar norm, inrättad av värdsamhället eller den dominerande kulturen, där argumenteringen tycks gå ut på att andra kulturer nog är bra, men vi måste anpassa dem efter våra egna

villkor. Det andra problemet rör det välkända fenomenet att inom samhällen där multikulturalism råder, är ändå olika former av rasism vanliga. Orsaken är att den universalism, som paradoxalt nog tillåter mångfald, i sig döljer etnocentriska normer, värden och särintressen. (Bhabha, 2005, s. 284-285)

I citatet ovan framkommer att värdsamhället har krav på anpassning av minoritetsgruppen. Med detta menas att majoritetssamhällets medborgare bedömer tillvaron och världen utifrån sin egen ställning och erfarenhet. Det går att se inslag av etnocentrism i många kulturer. Europa och Västvärlden betraktar världen utifrån sin relativa maktposition förvärvat under kolonialismen. Eurocentrism handlar om att betrakta världen utifrån europeiska värderingar. Sett i ett globalt perspektiv har denna del av världen ett stort inflytande över spridningen av kunskap på Internet och inom andra forum som teve, filmer och tidningar (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn, 2005). Detta innebär att en stor del av den kunskap och information som sprids världen över är eurocentrisk, med andra ord producerad utifrån ett specifikt europeiskt perspektiv.

2.3. Musikens funktion i samhället

Att studera musik och musikens roll i ett socialt sammanhang kan i ett initialt skede te sig ganska begränsat i förhållande till många andra områden i en människas liv. Men vid en närmre granskning blir det uppenbart hur många olika sammanhang musik förekommer i, med varierande uppgift och funktion. Överallt exponeras människan för olika sorters musik som också är bärare av markörer för tillhörighet och avsikt. Exempel på detta är i affärer som ett verktyg för att öka konsumerandet; för att ge rytm och puls på gymmet; som stämningsskapare i reklaminslag; för att skapa en känsla av enhet och samhörighet vid demonstrationståg; för att uppehålla motivationen att stanna kvar i telefonköer; som hjälp vid terapi och rehabilitering i sjukvården och inte minst, som mål och pedagogiskt redskap i skolan.

2.3.1. Musik som medlare

Musik omger oss och spelar både en aktiv och en passiv roll inom flera områden, för att förstärka och för att förmedla identitet, känslor och sammanhang. Stokes (1994) skriver, att "music is clearly very much a part of modern life and our understanding of it, articulating our knowledge of other people, places, times and things, and ourselves in relation to them" (s. 3).

Musik kan väcka minnen, skapa ramar och spränga gränser. Musik kan både verka som fredsmäklare och som en uppmaning till motstånd och opposition mot exempelvis ett totalitärt styre. "Vit makt"-musik kan ses som ett exempel på hur musik parallellt både kan förena och utesluta – inkludera och exkludera – människor. ANC:s kampsånger från apartheidtiden i Sydafrika är ett annat exempel på musik som både samlade svarta men ibland även pekade ut vita som förövrare. Genom musiken definieras ett sammanhang och en kontext. Ronström (1990) har belyst hur nära musik är förknippat med kultur. I musik kan människors djupaste livserfarenheter gestaltas och uttryckas samtidigt med de mest ytliga banaliteter. Symboliska värden kan överlagras så att musiken blir bärare av många slags budskap.

Smalls (1998) begrepp *musicking* inbegriper i det närmaste alla mänskliga aktiviteter kopplade till musikaliska händelser. Campbell (1998) utvidgar Smalls *musicking* till att även inbegripa den musik barn har inom sig.

Children are involved musically when they are the producers, when it is performed live by others, and when it is mediated to them. Moreover, they are *musicking* even as they hear the music within them, singing and playing the songs in their heads. (Campbell, 1998, s. 187)

Bergman (2003) lyfter fram *musikskapande* som har beröringspunkter med *musicking* (Small, 1998; Campbell, 1998). Musikskapande är något som vanligen associeras till en medveten och organiserad handling, en aktivitet som försiggår i en replokal, med hjälp av notpapper och penna, eller vid en dator. I allmänhet förutsätter vi också att den som skapar musik besitter ändamålsenliga specialkunskaper. I hennes studie visas hur helt vanliga 13-

åringar skapar musik i vardagen, en aktivitet mellan tonåringar som fyller funktioner i den sociala miljön i skolan. Hon menar att barn och tonåringar musikskapar i stor utsträckning i sin vardag, ett musikskapande som sällan blir belyst. I interaktionen kan enkla barnvisor på ett naturligt sätt vara ett verktyg för 13-åringarna att både ta kontakt, säga förlåt och att uppmuntra varandra, med "sudda, sudda bort din sura min", "känn ingen sorg för mig Göteborg", "här kommer Pippi Långstrump". Det kan handla om att under matematiklektionen börja trumma en rytm med pennan i ett plötsligt koncentrationsbortfall, eller slå på knäna en puls som någon annan följer med i (Bergman, 2003). Med musiken som verktyg gör 13-åringarna motstånd mot skolans regler, skapar sig en ljudfri egen zon genom att lyssna i hörlurar, markerar tillhörighet kamrater emellan och kommunicerar i olika situationer som beskrivits ovan. Bergman (2003) menar att ungdomarna hanterar sin tillvaro med hjälp av musik.

I både Smalls (1998), Cambells (1998) och Bergmans (2003) exempel beskrivs musikens sociala närvaro i den enskilda människans liv, i barns och vuxnas liv. Musiken har en roll i vardagen som en förmedlare för känslor, medlare i kommunikation i alla handa situationer inom och mellan människor och som markör av identitet.

2.3.2. Musik och identitet

I den musikaliska kontexten föds, utvecklas och förankras identiteter, som vävs samman med allting annat i livet. Jaget och självbilden i möte med vardagliga musikhändelser formar och skapar bilder av oss själva. Giddens (2009) har skrivit om *självidentitet* vilket handlar om vad en människa tolkar som sin egen biografi. Med andra ord är det tolkningen som pågår i en individ när han eller hon berättar om sig själv, berättelser som blir skapande för biografien. Ruud (2002) formulerar något liknande när han säger att identitet är något vi konstruerar genom hela livet, eftersom identitet är summan av alla berättelser vi skapar om oss själva.

"Si meg hvilken musikk du liker og jag skal si deg hvem du er?" (Ruud, 2006, s. 11). Här antyder han att många människor använder musik som ett sätt att signalera var de hör hemma när det gäller social klass, kulturella prioriteringar, ekonomi, värderingar och livsstil. Olika livsstilar för också med sig ramar och förvänt-

ningar inom och utanför gruppen på vad som är rådande inom exempelvis olika samhällsklasser (Jönsson, Trondman, Arnman & Palme, 1993). Flera studier har på olika sätt visat att det finns ett samband mellan musiksmak och kön, ålder, samhällsskikt och kulturell bakgrund (Ronström, 1990; Jönsson, Trondman, Arnman & Palme, 1993; DeNora, 2008; Saether, 2008). Musiken och identiteten korsbefruktar varandras existens. Trådarna i den väv som kan tolkas som *identitet* bygger självförståelse och ramar för inkludering/ exkludering (Sæther, 2006).

Med identitet menar Ruud (2006) något som skapas genom de historier vi berättar för oss själva, utifrån viktiga minnen och upplevelser som berört oss. DeNora (2008) beskriver musikens roll för att bygga människors identitet. Hon menar att identiteter skapas relationellt "identity has been recast conceptually as a product of social work" (s. 62).

Ruud (2006) liksom DeNora (2008) fjärrar sig från beskrivningen av identitet som en inre kärna som människan en gång för alla fått och som sedan bärs med genom livet. Genom att välja mellan minnen och erfarenheter och att sätta samman dem på nytt, skapar vi en bild av oss själva där sammanhanget framträder, kontinuitet och mening utkristalliseras i livsförloppet. Enligt Ruud är det våra musikupplevelser som skapar utgångspunkt för identitetsarbetet snarare än musiken som sådan. Musiken kan alltså ses som ett verktyg eller en katalysator för minnen i kroppen. DeNora (2008) uttrycker detta på ett liknande sätt "Music can be used as a device for the reflexive process of remembering/constructing who one is, a technology for spinning the apparently continuous tale of who one is" (s. 63).

Ruud (2002) beskriver fyra kontexter där musiken spelar en viktig roll för "självvet-i-kontext" (s. 52) som i detta sammanhang kopplas ihop med identitet.

1. För det första ger musiken upplevelser som förbinds med känslor, bemästrande och självtillit.
2. Det sociala rum vi befinner oss i kommer att ge oss viktiga hållpunkter för identitetsskapande.
3. I det sociala rummet är upplevelserna knutna till social klass, etnicitet, värden, kön eller teman som autenticitet och social kompetens. Tillhörighet till land, region, lokal platskänsla och historisk förankring kan vara viktigt.

4. Önskan om att förankra sin självupplevelse i känslan av att tillhöra ett större sammanhang. Med andra ord finns ett transpersonligt rum för identiteten.

Ruud (2002) skriver vidare att identiteten är avhängig ett minnesarbete, där upplevelser och erfarenheter bildar råmaterial och där språket levererar metaforer till att skapa förståelse och sammanhang i livet. De Nora (2008) har i fyra studier studerat musik i aktion i sociala miljöer; i aerobics, karaoke, musikterapi och musik i varuhus. Hon lyfter fram hur musik formar människor och deras beteenden. Hon menar att musik och dess effekter är aktiva i socialt liv och visar på hur musiken erbjuder möjligheter för mänskligt handlande, varande, kännande och görande. Musik är nyckeln till identitet eftersom den erbjuder både en känsla av jag och de andra, både på en individuell och på en kollektiv nivå. DeNora lyfter fram att musik är ett temporalt medium som förflyttar sig fritt genom tid och levandegör det förflutna i kontakt med det aktuella musikstycket. Hennes informanter använder musik framför allt för att minnas nyckelpersoner i deras respektive liv och för att i minnet återskapa romantiska eller nära relationer. Musiken beskrivs också väcka svåra minnen till liv, vilket resulterar i att informanterna stänger av musiken eller väljer bort den för att det blir för smärtsamt. DeNora (2008) menar att musiken bidrar med att väcka det förflutna till liv, samtidigt som den i stunden påminner om en pågående uppfattning av självet, som därmed också kommunicerar framtida banor av självförståelse.

Frith (1996) belyser precis som DeNora (2008) hur musiken konstruerar människor och att den har en reflekterande funktion. Istället för att föreställa sig att gruppen har värderingar som kommer till uttryck i musik, så är det musik i en estetisk praktik, som i sig själv artikulerar en förståelse av både grupprelationer och individualitet. Enligt Sæther (2007) konstruerar musiken vår känsla av identitet genom direkta upplevelser. Musik ger kropp, tid och gemenskap en form och möjliggör upplevelser som placerar oss i imaginära, kulturella narrativ.

2.3.3. Språk och identitet

I likhet med musik förmedlar också språket identitet. Sjögren (2006) lyfter fram att enspråkigheten är djupt rotad i Sverige.

Skolans undervisningsspråk skiljer sig, i Sverige, inte nämnvärt från det språk som brukas hemma i familjer med svensk bakgrund.

I en enspråkig miljö lär sig barnet att behärska ett språk med så många begrepp som möjligt. Därefter kan barnet lära sig ett andra och tredje språk med det första som bas. Hemspråksundervisningen bygger på denna tanke. Enligt Sjögren har språket en annorlunda funktion i regioner som Centraleuropa, Mellanöstern och en stor del av Asien. Vardagen kan beskrivas som mångspråkig och kommunikation fokuserar på människan och inte på kunskap. I dessa områden existerar många språk sida vid sida. Språken används i olika sammanhang. Ju större uppsättning språk, desto bättre rustad är man för kommunikation menar hon. Det kan finnas ett eller flera språk hemma, dessutom skolspråk, ett religiöst språk, ett affärsspråk och ett administrationsspråk. Varje språk motsvarar en del av verkligheten och endast en begränsad kärna är gemensam för alla. Sjögren (2006) belyser att synen på och inställningen till språkets roll i samhället kan se olika ut även i ett land som Sverige. I exempelvis gränstrakter kan en flerspråkighet vara vanlig. Språkets roll i olika regioner i världen, och i Sverige, blir därför en central aspekt i denna studie där både musik och språk blir bärare av kulturell och nationell identitet för föräldrarna. I Södermans (2010) artikel *Hiphop som mångkulturell folkbildning* beskrivs hur hiphop kan hjälpa "marginaliserade människor" (s. 158) att resa sig och hur hiphop kan ses som både interkulturell pedagogik och som vår tids folkbildning. I artikeln intervjuas Behrang Miri som i följande citat berättar om hur han först uppmärksammade ett utanförskap:

Jag var den enda invandraren i min klass, jag kände mig utpekad. Jag hade aldrig tidigare reflekterat över invandrare/svensk. Jag hade aldrig tänkt i sådana termer. Jo, klart jag har men samtidigt tänkte jag inte så eftersom jag hängde med en massa människor som var andra generationens invandrare och var mångkulturella där inte etnicitet spelade någon roll. Det var häftigt att man kunde lite spanska, arabiska och vi blandade språken. Det språket vi talade var ett mångfaldsspråk. Det var inte den vanliga skånskan. (Söderman, 2010, s. 167)

I citatet ovan framkommer att ungdomarna är del av en flerspråkighet, en miljö där flera språk lever parallellt. Det svenska

språket som i detta fall beskrivs som "skånskan" är inte det primära i den verbala kontakten med andra jämnåriga. Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) beskriver detta som *kodväxling*, vilket är ett resultat av att individen befinner sig i en kontext där medlemmarna i miljön talar flera olika språk. En mångkulturell kontext leder till att individen lär sig växla mellan kulturella koder. Kodväxling kan ha olika innebörd, dels att man umgås i en miljö där medlemmarna kan två eller flera språk och därför använder uttryck på båda språken; man byter språk beroende på person och miljö. Språkbruket är också kopplat till känslor, så laddade situationer kan innebära att individen använder sig av föräldrarnas språk.

Kodväxlingen kan på olika sätt bli en del av identiteten menar Goldstein-Kyaga och Borgström (2009). Kodväxlandet kan också bli en identitetsmarkör för hela gruppen. Bevarandet av identiteten för minoritetsgrupper är sammankopplat med medlemmarnas möjligheter att behärska sina språk. Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) framhåller att för majoritetssamhället är det en självklarhet att värna om det nationella språket, medan det inte alls är så självklart att minoritetsgrupper ska ha samma rättigheter. Majoritetsgruppens kulturella värderingar tenderar att ta överhanden i det offentliga rummet, menar de, medan minoritetsgruppens språk och värderingar gäller i hemmet eller i slutna sällskap. "Färdigheter i majoritetsspråket tvingas ofta på medlemmarna i minoritetsgrupper genom lagstiftning, det vill säga genom yttre politiskt tvång, eller genom nödvändigheten av att kunna kommunicera med omvärlden" (2009, s. 97).

2.3.4. Kulturell och nationell identitet

Kulturell och nationell identitet tar sig olika uttryck när det handlar om musik. Folkestad (2002) belyser hur frågeställningar kring nationell, kulturell och etnisk identitet formas inom och genom musiken. Enligt Folkestad innebär nationell identitet ett uppifrån-och-ner perspektiv med en "officiell" definition av vad den nationella identiteten baserar sig på trots regionens olika kulturella och etniska skillnader. Den nationella identiteten handlar om gemensam nationalsång, lagar om rättigheter och skyldigheter, sjukvård och skola, vilket innebär samhällets yttre och inre struktur som påverkar alla medborgare mer eller mindre.

De politiska aspekterna på nationell identitet och dess konsekvenser för utbildningssystemet tas upp av Thorsén (1997) i en studie av situationen i Sydafrika. Där har många kulturer och folkslag, på ett dramatiskt sätt, sammanförts till en nation, vilket skapat konflikter mellan olika nationella identiteter. Thorsén skriver att, "the formation of a music education system on a national level today often necessitates decisions on multiculturalism" (s. 91). Detta innebär att oavsett individuell bakgrund och etnicitet bör den nationella läroplanen fungera på en heterogen grupp människor.

En liknande situation står både grundskolor och kulturskolor inför i Sverige när det kommer till att förhålla sig till en ändrad befolkningsstruktur. Lahdenperä (2007) som studerat liknande frågeställningar om mono- och mångkultur i grundskolan, skriver att interkulturell pedagogik handlar om att pedagogiskt möta alla elever och de olika behov som finns i skolvärlden i Sverige idag. Idag utgår lärarna från ett monokulturellt perspektiv med svenskheten som norm och mål för undervisningen (Lahdenperä, 2006). Som beskrivits av Bunar (2006) rymmer grundskolan i Sverige få exempel som lyckats komma bort från det svenska monokulturella normtänkandet och handlandet i sin verksamhet. Identitetsskapandet hos en individ eller grupp kan som beskrivits ske på olika nivåer. Detta lyfter Folkestad (2002) fram med begreppet *kulturell identitet* som till skillnad från *nationell identitet* beskriver ett nerifrån och upp perspektiv.

Most cultural utterances, such as music, typically originate from popular forms developed either long before today's national boundaries were drawn, or among groups of people sharing the same musical preferences, for example, despite their national and/or ethnic affiliations. This means that cultural identity has a direct bearing on the music itself, and the musical context in which it exists. This also means that an individual can have more than one cultural identity, and it might be that the global multicultural person of today is characterised by having the possibility of and ability to choose and change between several cultural identities. (Folkestad, 2002. s. 154)

Sæther (2008, 2010) har studerat musikundervisningen i en multikulturell lärandemiljö, där interaktionen lärare till elev-, och elev till elev relationen belysts. I studien ingick intervjuer och enkätfrågor om ungdomarnas musikvanor. Största andelen elever hade utländsk bakgrund, majoriteten med arabisktalande föräldrar. Sæther beskriver att klassrummet dominerades av multinationell-, global ungdomsmusik. Hon hade förväntat sig mer avtryck av kulturell bakgrund från de olika eleverna som deltog. Unga muslimska tjejer spelade bas i de olika popgrupperna och miljön framstod i stort som tillåtande mellan lärare och elev. I enkäten framkom att ungdomarna inte var speciellt intresserade av musiken från sina föräldrars bakgrundsländer.

Sæther (2008) diskuterar att medborgare med utländsk bakgrund ofta är tagna som gisslan i en "kulturell terrorism" från majoritetssamhället, att minoritetsgrupper förväntas uppvisa kulturella markörer för sitt ursprung. I hennes studie bekräftas detta av ungdomarna. I Sæthers (2008) studie framkommer att både den kulturella och den nationella identiteten opererar parallellt inom olika arenor i vardagslivet. Ibland blir den kulturella identiteten synlig, ibland den nationella. Det framkommer att vissa ungdomar inte vill blanda sig med dem som inte tillhör deras egna nationella-kulturella grupp. Eleverna vill inte alltid tillhöra utan bara vara en ung människa som vilken annan som helst, som lyssnar och spelar musik, utan explicita kulturella markörer.

Ronström (1992) som studerat musiken och dansen betydelse för en grupp människor från forna Jugoslavien, visar på hur central musiken och dansen är för att bygga upp och bevara det jugoslaviska arvet, för att socialisera in nya medlemmar och för att få känna sig som en jugoslav. Dansen har en betydelse för att lära ut och bevara specifika genusroller i den etniska gruppen (Ronström, 1992).

2.3.5. Historia, religion och identifikation

Hylland Eriksen (1996) tydliggör sambandet mellan historia, myt och identifikation då han definierar etnicitet som "ett fiktivt släktskap och den mytiska föreställningen om ett gemensamt ursprung" (s. 53). Han frågar sig hur det kan vara att människor knyter sin personliga identitet till en kollektiv identitet på ett sådant sätt att deras personliga biografi smälter samman med kol-

lektivets biografi, sådan som den berättas av professionella historieberättare? Detta, menar han, är problematiskt eftersom det förflutna är otydligt och mångtydligt och beskrivs på selektiva och subjektiva sätt. Hylland Eriksen beskriver myter som något allmänmänskligt och de kan därmed inte avfärdas som falskt medvetande. Myter måste, enligt Hylland Eriksen, förstås som ett fundamentalt uttryck för människans sätt att vara, och som ett försök att skapa ny gemenskap och politisk legitimitet. Hylland Eriksen (1996) skriver att han föredrar att tala om identifikation hellre än om identitet eftersom "identifikation är en dynamisk, mångsidig, ombytlig process och inte en fast substans eller ett ting" (s. 53). Hylland Eriksen fortsätter; "Identifikation pågår *relationellt*, alltså i kraft av och i kontrast till den Andre, och *situationellt*, det vill säga att vår kollektiva tillhörighetskänsla förändras från situation till situation" (1996, s. 53).

Enligt Stokes (1994) uttrycker musiken kunskap om andra människor, tider och ting, och oss i relation till dem. Stokes perspektiv på musik kan kopplas samman med hur erfarenheter, historia och myter gestaltats genom musik och hur maktperspektiv skapar förutsättningar för sammanhanget. Musiken är enligt Stokes (1994) ett redskap som kan omforma platser och hierarkier. Stokes beskriver hur musiken används i identitetsbyggande, det vill säga konstruktion, underhåll och förhandling av gränser. Med denna definition av identitet handlar det inte om musikalisk autenticitet, utan om hur musik används för att bygga murar och rättfärdiga gränser. Detta blir tydligt i exempelvis ANC:s kampsånger, som nämndes tidigare, eller nationalsånger och debatten kring kulturell kanon och vad som ska ingå i en sådan repertoar.

I denna studie är det relevant att koppla samman historia, religion och identifikation, eftersom Sverige består av en heterogen grupp människor med olika förhållningssätt till religiös tro, traditioner och levnadsmönster, vilket också avspeglar sig i samhällsdebatten då och då. I det sekulariserade Sverige talas det sällan om religionens påverkan på majoritetssamhället. Att vara kristen, muslim, jude, hindu eller buddhist i det svenska samhället innebär att bejaka en religiös identitet i en omgivning som har ringa förståelse för religionen överhuvudtaget, menar Karlsson och Svanberg (1997). De beskriver Sverige som fjärrmat från religiositet, där bön ses som något avvikande. Karlsson och Svanberg diskute-

rar vidare om det är möjligt att tala om ett Sverige som skulle vara präglad av ett kristet arv. De menar att det svenska samhället snarare är präglad av de politiska ideologier som från sent 1800-tal präglad debatten med uppfattningar om demokrati, mänskliga rättigheter och en tolerant människosyn. Det kristna arvet återspeglas enligt författarna sannolikt mer i våra svordomar än i synen på hur vi ska förhålla oss till våra medmänniskor (Karlsson & Svanberg, 1997). Sverige har sedan tidigt 1900-tal haft en liberal syn på olika trosuppfattningar och sedan år 1951 har vi haft en lag om religionsfrihet. Karlsson och Svanberg skriver att religionsfriheten i Sverige är generös så länge utövandet inte syns i det offentliga livet. I det sekulariserade samhället är religionen förpassad till hemmets sfär. Att alltför tydligt synliggöra sin religiositet kan därför uppfattas som provocerande av omgivningen (Karlsson & Svanberg, 1997). Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) lyfter fram att under globalisering tenderar människor att gruppera sig kring primära identiteter som religiösa, etniska, territoriella och nationella. I jakten på identitet kan religiös fundamentalism bli en viktig källa till mening. Samtidigt pekar kulturforskningen på att globaliseringen inte enbart leder till homogenisering av kulturen, utan ibland till kulturella motsättningar inom den föreställda gemensamma gruppen, vilket också Hylland Eriksen (1996) belyser när han talar om myter och fiktivt släktskap. Som ett resultat av motsättningar, kan det uppkomma nya tolkningar och former för kulturer att verka i, samt ny kunskap och förståelse över kulturella och nationella gränser (Goldstein-Kyaga & Borgström, 2009).

Karlsson Minganti (2007) har studerat hur unga muslimska kvinnor förhåller sig till fördomar mot muslimer i Sverige. Hon beskriver hur muslimska församlingar och organisationer påverkar deras islamska tro och balansgången till att växa upp och leva i ett sekulariserat samhälle. Karlsson Minganti lyfter fram det dubbla förtryck som dessa kvinnor kan uppleva, ibland klämda mellan flera kulturers maktkamp. Hon talar också om multipelt förtryck mellan flera olika maktordningar och hierarkiserade kategorier som genus, etnicitet och religion. Karlsson Minganti (2007) lyfter fram att dessa unga kvinnor i tonåren vände sig till islamsk väckelserörelse som ett medel i deras sökande efter vägar ut ur det multipla förtryck de var utsatta för.

2.4. Uppväxtvillkor

Organisationen Majblomman (2009:20) konstaterar att en kvarts miljon svenska barn lever i fattigdom som visar sig exempelvis i att föräldrarna inte har råd att hämta ut mediciner som läkare skrivit ut till dem, inte har råd att köpa glasögon, och att de saknar möjlighet att resa iväg från hemmet med familjen på sommarloven. Barn i ensamhushåll och barn med utländska föräldrar är enligt Statistiska centralbyrån (SCB) utsatta grupper. Den grupp som oftast återfinns i statistik över barnfattigdom i Sverige är barnen med utländsk bakgrund. Majblomman konstaterar att vissa grupper av barn i Sverige har ett överflöd av fritidsaktiviteter, medan andra lider stor brist på detsamma. Barns och ungdomars uppväxtvillkor påverkar deras syn på framtiden.

Jönsson, Trondman, Arnman och Palme (1993) beskriver hur de sociala förhållanden som ungdomar växer upp under präglar deras utbildningsplaner och fritidsaktiviteter. Författarna lyfter fram hur ungdomslivet kan ta sig uttryck och hur de sociala strukturerna formar sig i tre uppväxtmiljöer; Villastaden, Mellanstaden och Bruksorten. Jönsson, Trondman, Arnman och Palme (1993) problematiserar musiksmak bland ungdomar i relation till klass- och könsmässig reproduktion, liksom framtida livschanser för individen. Med hjälp av Bourdieus (1986) teorier om legitim kultur lyfter de fram hur kulturellt kapital som alstras inom en ungdomskultur också kan bli betydande, kanske avgörande beståndsdelar, i en människas liv och därmed hennes eller hans uppfattning av sin omvärld.

Det är också i dessa sammanhang som musiksmaken får betydelse som social företeelse i form av symboliska investeringar under livsbanas gång. Investeringar i olika musikformer och smaker får konsekvenser för närhet och avstånd till legitim kultur och därmed också för den klass- och könsmässiga reproduktionen liksom för framtida livschanser. Olika musiksmaker kan därför relateras till olika klassers och skiktets reproduktionsstrategier. (Jönsson, Trondman, Arnman & Palme, 1993, s. 66)

Enligt detta tankesätt relateras smak till intressen, dominans, närhet och avstånd till den legitima kulturen, och dess reproduktionsstrategier, vilket ska tolkas som den sociala användningen. Smak är enligt författarna inte något fritt eller upplyst val utan snarare ett val inom klassens, könets och den sociala miljöns givna kontext. Detta beskriver Bourdieu som ett "klasshabitus" (Jönsson, Trondman, Arnman & Palme, 1993, s. 67).

Vilka ungdomar som spelar i den kommunala musikskolan eller de som inte spelar alls, problematiseras i Jönsson, Trondman, Arnman och Palme (1993) utifrån den sociala miljö ungdomarna växer upp i. Även föräldrarna har stor betydelse för hur ungdomarnas liv kommer att gestalta sig. Vad som också framkommer i deras studie är hur iögonfallande hög grad organiserade ungdomarna är i olika fritidsföreningar. De deltog på kommunala musikskolan, dansade, spelade ishockey, fotboll eller ägnade sig åt andra sporter och spelade teater. Flera av ungdomarna beskrev sig som ständigt uppbokade med ett program för varje dag. Dessa pressade tidscheman som blev följden av många aktiviteter kunde bara upprätthållas genom att föräldrarna, i regel modern som arbetade halvtid eller var hemma, hämtade och skjutsade i bil. I studien framkom att föräldrarna såg organisationen av fritiden som fostrande. Föräldrarna såg det som värdefullt att barnen lärde sig att planera sin tid och att prioritera. Planeringen av fritidsaktiviteterna beskrevs med andra ord som en introduktion till vuxenlivets krav. De planerade aktiviteterna, vilka i vissa fall, enligt författarna, helt dominerade fritiden, utövades under föräldrarnas kontroll och inte sällan på deras initiativ (Jönsson, Trondman, Arnman & Palme, 1993).

2.5. Musik- och kulturskolan

I följande avsnitt presenteras undersökningar som belyser musik- och kulturskolans verksamhet ur ett rekryteringsperspektiv, barns musik- och kulturvanor och hur monokulturella institutioner fungerar.

2.5.1. Kulturskolan och andra musikaliska sammanhang

Kulturskolan i Sverige definieras som en organisation där minst tre av ämnena musik, bildkonst, teater, dans och film/video finns

som frivillig regelbundet återkommande verksamhet för barn och ungdom efter skoldagens slut. Verksamheten skall ha som mål att en integration av ämnena kommer till stånd (Sand, 1995). Denna verksamhet är ofta finansierad via skatter och kursavgifter, men är också i några få undantagsfall avgiftsfri. Musik- och kulturskolan kan ha flera namn beroende på kommun; kommunala musikskolan, kulturskolan, musik- och kulturskolan och kommunala musik- och kulturskolan.

Hofvander Trulsson (2004) har studerat hur befolkningsstrukturen återspeglades i kulturskolans rekrytering av barn och ungdomar utifrån Malmös 10 stadsdelar. Det övergripande syftet var att beskriva denna grupp barn och ungdomar ur ett etnicitets- och könsperspektiv. Studien presenterade och diskuterade också Malmö Kulturnämnds måldokument för barn- och ungdomskultur med tyngdpunkt på Malmö Kulturskola för att se hur integrations- och könsperspektivet lyftes fram. Studien utfördes med en kvantitativ design där Malmös 11-åringar som helhet jämfördes med kulturskolans 11-åringar, i en kartläggning av den senare gruppens fördelning över Malmös tio stadsdelar.

Undersökningen visade att Malmö hade 40% barn med utländsk bakgrund i gruppen födda 1992 år 2003 (11 år gamla när studien utfördes). I kulturskolans aktiviteter hade ett av tio barn utländsk bakgrund i samma åldersgrupp. För att få en uppfattning om vilka faktorer som spelade roll i denna demografiska snedrekrytering undersöktes om barnrikedomen i de olika stadsdelarna var avgörande för elevfördelningen i kulturskolan. Studien visade att det inte fanns ett samband mellan antal barn i en stadsdel och antalet elevplatser i kulturskolan. Vidare undersöktes vilken roll föräldrarnas inkomst kunde ha. Stadsdelar med hög medelinkomst var överrepresenterade på kulturskolan, medan vissa rika stadsdelar var underrepresenterade, varför inkomst inte räckte som förklaringsvärde. Vidare studerades om det fanns samband mellan låg rekrytering till kulturskolans elevplatser och överrepresentation av barn med utländsk bakgrund i en stadsdel; där fanns det ett tydligt samband. Resultatet visade att vilken andel barn med utländsk bakgrund en stadsdel har, avgör hur stor representation stadsdelen har i kulturskolan. Härkomst förefaller således ha ett tydligt förklaringsvärde i detta avseende. I de rika stadsdelarna var såväl den svenska som den utländska gruppen

välrepresenterad i kulturskolan. Persson (2001) resonerar kring varför föräldrarna med utländsk bakgrund i Borås inte var benägna att placera sina barn i den kommunala musikskolan och pekar på ekonomiska aspekter, att de inte kände till möjligheterna, eller att barnen hade sämre förutsättningar att öva hemma på grund av eventuell trångboddhet.

Högskoleverket (2005) beskriver i sin rapport *Konststudenten sällan från arbetarklasshem* att rekrytering till de konstnärliga högskolorna är mycket snäv. Endast 12 procent av studenterna hade arbetarbakgrund. Genomsnittet för andra universitet och högskolor ligger på 24 procent. Även studenter med utländsk bakgrund var underrepresenterade på de konstnärliga utbildningarna, men inte lika kraftigt. 13 procent av konststudenterna hade utländsk bakgrund medan 16 procent av studenterna på andra universitet och högskolor. Beträffande könsfördelning på kulturskolan visade undersökningen i Malmö (Hofvander Trulsson, 2004) att den aktuella gruppen inte speglade Malmö i stort. Andelen flickor i kulturskolan var betydligt större än vad man kunde förvänta sig utifrån Malmö som helhet. Det gällde också för eleverna med utländsk bakgrund. Alltså rekryterades fler flickor till kulturskolan, oavsett härkomst. Detta skulle kunna tyda på att förväntningar på pojkar respektive flickor följer liknande könsmonster i både majoritets- och minoritetsgrupper i det svenska samhället.

I Jönssons, Trondmans, Arnmans och Palmes (1993) studier i tre sociala miljöer; Villastad, Mellanstad och Bruksort, konstateras att en tredjedel av ungdomarna spelade ett eller flera musikinstrument. Drygt fyra av tio akademikerungdomar höll på med någon form av eget musikutövande, bland arbetarklassungdomarna spelade var fjärde. Bland akademikerflickorna spelade mer än hälften ett musikinstrument. Drygt två tredjedelar av de musikutövande ungdomarna lärde sig i kommunala musikskolans regi. Cirka en tredjedel tog privatlektioner eller spelade med kompisar. I Bruksorten spelade ungdomarna framförallt på kommunala musikskolan, medan privatundervisning dominerade i Villastaden. Den sociala bakgrunden avspeglades också inom kommunala musikskolan så till vida att tjänstemanna- och akademikerungdomarna innehade fler platser än arbetarklassungdomarna, trots att arbetarklassungdomarna var fler till antalet. Minst utnyttjades

musikundervisningen av arbetarklasspojkar. Privatundervisningen engagerade framförallt "tjänstemannapojkarna". Dessa spelade också ofta tillsammans i olika band (Jönsson, Trondman, Arnman & Palme, 1993).

2.5.2. Barns musik- och kulturvanor

Statistiska centralbyrån (SCB) (2009) har i Levnadsrapport 116, *Barns fritid*, publicerat statistiska uppgifter om barns fritidsvanor. Inom området musik har föräldrar tillfrågats om deras barn (7-15 år) spelar något musikinstrument, är med i musikskolan, sjunger i kör eller är med i någon orkester, grupp eller band. Rapportens statistik baseras på telefonintervjuer med föräldrar till både pojkar och flickor. I studien deltog från flickgruppen 1030 föräldrar med svensk bakgrund och 109 föräldrar med utländsk bakgrund. I pojkggruppen deltog 1042 föräldrar med svensk bakgrund och 132 föräldrar med utländsk bakgrund. I rapporten framkommer att det vanligaste är att spela ett instrument, det gör ungefär vart fjärde barn med svensk bakgrund (26% flickor och 23% pojkar). Enligt rapporten är det något fler flickor än pojkar som spelar. I gruppen barn med föräldrar födda utomlands spelar något fler barn instrument (flickor 30% och pojkar 28%). Störst andel som spelar instrument finns bland 10-12-åringarna. Bland de yngsta barnen är det troligen många som ännu inte börjat spela, då exempelvis musikskolan i många kommuner inte erbjuder verksamhet för barn förrän de går i andra eller tredje klass. Det framgår också att intresset verkar avta lite bland 13-15-åringarna. Det är fler barn från tjänstemannahushåll än barn från arbetarhushåll som spelar något musikinstrument. Rapporten har undersökt om barnet är med i kommunala musikskolan. Det visar sig att det är fler flickor än pojkar som är med i musikskolan, och även här finns de största andelarna bland de barn som är 10-12 år. I gruppen som spelar på kommunal musikskola är det färre barn med utländsk bakgrund. Barn som lever i ekonomiskt utsatta hushåll som har svårt att klara sina löpande utgifter, tenderar att i mindre utsträckning än andra barn spela instrument och vara med i musikskolan. Att sjunga i kör är vanligt bland flickor. Sammanlagt 17 procent av flickorna sjunger i kör, och det fördelar sig jämnt över olika åldrar. Bland pojkarna är det endast 4 procent som är med i någon kör. Det är också fler flickor än pojkar som är med i en or-

kester eller ett band, 7 respektive 5 procent. Att vara med i ett band/orkester är ovanligt bland de yngsta barnen men blir mer vanligt i åldrarna 10–15 år för flickor och 13–15 år för pojkar. I gruppen barn till ensamstående föräldrar är det något färre som går på en musikskola, men lika många som spelar instrument som i gruppen barn med sammanboende föräldrar. Färre flickor från ensamstående föräldrar sjunger i kör.

SCB har också undersökt ”kulturella besök” som barnen (10-18 år) gjort under sin fritid de senaste sex månaderna. I undersökningen framkommer att flickor med utländsk bakgrund går mest på bio (91%) och 75% av pojkarna. Bland barn med svensk bakgrund (föräldrar födda i Sverige) gick 85% av flickorna och 83% av pojkarna på bio. Här framstår det således som att ungdomarnas biobesökande är relativt lika. Undersökningen har också tittat på konsertbesök de senaste 6 månaderna. Då framkommer att 36% av flickorna har varit på konsert och 28% av pojkarna. Konsertbesöken ökar kraftigt med åldern bland pojkarna, men ligger stadigt under flickornas konsertfrekvens. Den grupp som går mest på konsert är flickor med utländsk bakgrund. I rapporten framgår det att barn från tjänstemannahushåll gör fler kulturella besök än barn från arbetarhushåll. I gruppen barn till ensamstående föräldrar är besöksfrekvensen till bio och konserter generellt högre än i gruppen barn med sammanboende föräldrar (SCB, *Levnadsrapport 116, Barns fritid*. 2009).

Denna rapport har väckt frågor, eftersom en del av resultaten pekar i en ny riktning när det gäller musicerandet hos barn. Här framkommer att barn med utländsk bakgrund är de som oftast spelar instrument, men att de inte i lika stor utsträckning återfinns i musikskolornas verksamheter (jfr. Hofvander Trulsson, 2004). Eftersom gruppen med utländsk bakgrund är så pass liten har SCB (2009) inte delat upp de intervjuade i socioekonomiska grupper, varför inget av detta framgår av deras studie. Med resultaten av denna studie, trots sina begränsningar, tillsammans med annan forskning inom området, kan jag konstatera att det statistiska kunskapsläget kring barns musikleende med fokus på härkomst och socioekonomisk bakgrund är otillfredsställande.

2.5.3. Försök till breddad rekrytering i kulturskolor

Ett fåtal studier och uppsatser har tittat på aspekter av rekrytering till kulturskolor i Sverige. Som nämnts tidigare har många musik- och kulturskolor svårigheter att rekrytera barn med utländsk bakgrund till sina aktiviteter. Sarner (2003) som intervjuat internationella dans- och musikskolelärare i ett mångfaldsprojekt i Hjällbo utanför Göteborg beskriver en mångfasetterad verklighet av missförstånd och kommunikationssvårigheter. Detta kommer till uttryck på flera olika plan mellan människor inom olika arenor, inom och runtom kulturskolans verksamhet. Sarner lyfter fram hur beroende dessa aktörer är av varandra för att skapa legitimitet och attraktion till verksamheten. Hon lyfter fram att bristande information till invandrarföreningarna kan ha avgörande betydelse för hur man kommer att lyckas i rekryteringen av elever till kommunens kulturskola.

Sarner (2003) menar även att misstänksamhet mot svenska myndigheter kan spela en roll, "det kan förmodas att många människor med utländsk bakgrund blivit hårt prövade av svenska myndigheter vilket också kan ha satt sina spår i form av ett reserverat förhållningssätt till olika institutioner i samhället" (2003, s. 75). I detta avseende handlar det om att framförallt skapa förtroende hos föräldrar, att de tillåter sina barn att delta.

Sarner (2003) diskuterar en annan förklaring till kulturskolors brist på barn med utländsk bakgrund. Hon menar att det kan vara att majoritetsbefolkningen förenklar bilden av olika befolkningsgrupper och ser dem som likartade. En peruansk lärare i Lärjedalen som Sarner intervjuade sa att bolivianer vill lära sig av en bolivian, inte av en peruan. Björck (2003) som gjort en utvärderingsrapport av samma verksamhet konstaterar att deltagarna inte beskriver sig som specifikt kurdiska när de spelar, utan att musiken snarare markerar en bredd av musikalisk gemenskap med andra från Mellanöstern. Björcks informants beskrivning intar en motsatt hållning till Sarners (2003) informant. Bilderna som framkommer i dessa två exempel kan beskrivas som styrda av minoritetskontextens villkor i Sverige. Det kan handla om den historia och de myter som flyter upp till ytan vid en konfrontation med svenska samhället. Förhandlingar om att skapa nya gemenskaper och politisk legitimitet emellan olika aktörer, grupper och individer är komplicerade (Hylland Eriksen, 1996).

Enligt Stoke (1994) är musikens funktion att ständigt förhandla om gränser, en funktion som blir tydlig i Lärjedalens musikskola. Björck (2003) menar att i verksamheten umgås kurder med iranier, några har rötter från annat håll, från exempelvis andra turkiska folkgrupper. Flera av deltagarna i Björcks studie är vänner sedan tidigare, men det finns också deltagare som vanligtvis inte umgås med exempelvis kurder, men som gör det i musikskolan. I musikutövandet spelar det ingen roll, menar de intervjuade, bara alla kan relatera till samma breda musikaliska tradition från Mellanöstern (Björck, 2003).

Grafström (2007) har i sin kandidatuppsats undersökt hur rekrytering till kulturskolor påverkas av en avgiftsfri verksamhet. Resultaten visar att avgiftsfriheten underlättar för barn från familjer med låg socioekonomisk status att delta i verksamheten. Dessutom ger studien belägg för att avgiftsfriheten innebär en avsevärt utökad pedagogisk frihet, vilket har lett till en bredare verksamhet, en större mångfald av elever och ett mer effektivt utnyttjande av materiella och ekonomiska resurser. Studien indikerar även att kulturskolan i sig själv formulerar en diskurs som uppmuntrar en viss typ av kunskap. Detta innebär, menar Grafström, att om någon inte är del av denna kunskapstradition genom exempelvis sina föräldrar, är risken stor att denna person inte kommer att söka sig till kulturskolan. Detta skulle i så fall innebära att kulturskolan inte är lika tillgänglig för alla barn oavsett socioekonomisk och kulturell bakgrund. Den samhällsgrupp som är överrepresenterad i kulturskolans centrala verksamhet beskrivs ofta som svensk medelklass, ofta akademiskt utbildad. En danslärare i studien nämner att de rysktalande familjerna själva söker sig till kulturskolan eftersom dessa familjer har en bildningstradition där man tar för givet att barn ska skolas och få undervisning i de estetiska ämnena. Sammanfattningsvis kan man säga att Grafström genom sin studie förtydligar kulturskolans roll som reproducent av medelklassnormer där akademisk och konstnärlig bildning går hand i hand. Denna kulturella kod gestaltas genom att vissa grupper inkluderas och andra exkluderas, vilket kulturskolorna, enligt Grafström, indirekt verkar acceptera.

Ericsson (2002) belyser bland annat synen på kulturskolan i en intervjustudie med högstadiееlever i grundskolan. Ericsson konstaterar att eleverna verkar ha lite inflytande på kulturskolans

undervisning. Organisationen avgör hur instrumentgrupperna ska se ut. Detta sker trots att eleverna har andra önskemål. Lärarna tar inte heller hänsyn till elevernas vilja utan blandar elever trots att de befinner sig på olika kunskapsmässiga nivåer. Likvärdighetsbegreppet verkar vara centralt i den rådande undervisningsideologin. Det framkommer också i intervjustudien att det finns ett professionstänkande bland lärarna som innebär att inga moment bör hoppas över om ett bra resultat ska uppnås. I studien beskrivs att läraren inte förhandlar om att använda sig av gehörsbaserat lärande, trots att eleven exempelvis inte vill lära sig noter. Ericsson belyser den formaliserade och skolmässiga prägel som accentueras av att ge läxor till eleverna.

Ruud (2002) talar om kulturlivets ansvar för grupper som av olika anledningar faller utanför gemenskapen, när det kommer till kulturella aktiviteter som dans, musik, teater och bildkonst. Han menar att många kulturarbetare inte tar ansvar för att inkludera grupper som står utanför det traditionella kulturlivet.

Många kulturarbetare förväxlar kravet på kvalitet med ett bestämt sätt att framföra musik på - gärna utifrån en konstnärlig norm som inte alltid står i proportion till det sammanhang man arbetar inom. Kvalitet kan också handla om det sätt vi tar hand om varandra på, de upplevelser som är knutna till deltagande, den speciella sociala situation som skapas av samspelet. (Ruud, 2002, s. 29)

En bra musik- och kulturskola är således en skola som exempelvis erbjuder ensembler för psykiskt funktionshindrade elever, organiserar samspelsgrupper och dans på servicehus för äldre och har erbjudande till eftervårdspatienter (Ruud, 2002). Han lyfter också fram den skada musikarbetare kan åsamka sociala nätverk och trivsel, när de kommer med krav på kvalitet som inte är anpassade efter deltagarnas behov.

2.5.4. Institutioner som präglas av monokultur

Som tidigare nämnts har svenska konstnärliga högskolor haft svårigheter med att rekrytera studenter med utländsk bakgrund till sitt utbud av utbildningar och kurser. Om man höjer blicken och tittar på strukturella faktorer kring rekrytering till olika organisationer, finns två begrepp som är till hjälp för att analysera eventuella bakomliggande anledningar till situationen. Mlekov och Wi-

dell (2003) beskriver två olika typer av organisationskulturer, den *monokulturella* och den *multikulturella*. En monokulturell organisation kännetecknas av fokus på homogenitet, strävar mot likhet, tillslutning och riskerar därmed att utesluta människor med andra perspektiv. Det kan röra sig om arbetsplatser som domineras av en viss nationalitet, ålder, kön, och social eller politisk bakgrund, där det saknas människor som representerar olikheter eller som skiljer sig från majoriteten i organisationen i allmänhet och i ledningsgruppen i synnerhet (Lahdenperä, 2005). Exempel på detta är när musik- och kulturskolors lärare och elever uteslutande har svensk bakgrund (Hofvander Trulsson, 2004), när det inte deltar några elever eller studenter med funktionshinder (Ruud, 2002), när familjeinkomster blir avgörande för barnens och de ungas deltagande i verksamheten (Grafström, 2007). Den svenska skolan är ytterligare ett exempel på en monokulturell organisation som har svårigheter att möta ett mångkulturellt Sverige (Bunar, 2006). Homogenitet återfinns i de normer och värderingar som präglar skolformen och har skapats av dem som har formell eller informell makt. Mlekov och Widell (2003) skriver att utgångspunkten för ett monokulturellt synsätt blir till när den egna kulturen betraktas som normgivande. Den blir den måttstock med vilken man mäter andra kulturer, ofta på ett omedvetet plan. Mångfald kan i de sammanhangen uppfattas som ett problem som ignoreras eller motarbetas. Den multikulturella organisationen kännetecknas, i motsats till den monokulturella, av en heterogen medlemsstruktur samt en kultur där mångfald värdesätts på alla nivåer. Mångfalden ses som en resurs för organisationen i stället för ett hot eller ett problem. Individuella olikheter uppskattas och värdesätts (Mlekov & Widell 2003).

Enligt Hylland Eriksen (1999) fungerar monokulturen som ideologi. Det innebär att tanken om att alla invånare i ett land omfattas av en gemensam kultur officiellt har övergetts i nästan alla existerande stater och ersatts av ett officiellt erkännande av mångkultur. Han poängterar dock att idén om monokultur fortfarande har många anhängare. En gränslös pluralism är inte heller ett alternativ, eftersom invånare i ett land inte kan samarbeta inför gemensamma politiska utmaningar om de inte förstår varandra. Hylland Eriksen (1999) menar att lösningen består i en kontinuerlig avvägning mellan skillnadsrättigheter och likhetsrät-

tigheter och en fortlöpande dialog. Detta ska ses som motsatsen till ett retirande till fastfrusna, slutna värden.

2.6. Föräldrastöd i musiken

Flera studier har visat att föräldrarnas uppmuntran är central för barnets motivation för spelandet. Eftersom barnet är beroende av föräldrarnas gillande för att kunna öva hemma, av deras ledsagning till lektioner under uppväxten och av deras finansiering av aktiviteten, blir föräldern oundvikligen central för barnets musikutövande. McPherson och Davidson (2002) har i en studie av musikalisk övning analyserat intervjuer med 157 nybörjarinstrumentalister i åldern 7-9 år och deras mammors deltagande i aktiviteten. De har kunnat konstatera att mammorna redan innan undervisningen startade kunde förutspå hur mycket stöd för hemmaövning deras barn skulle behöva. Detta visade sig senare i undersökningen korrelera väl med hur mycket mammorna var motiverade att stödja sina barn. I studien blev 80% av barnen, under den första månaden, påmind av mammorna att göra sin spelläxa hemma. Nio månader senare var det 48% av mammorna som fortfarande motiverade sina barn att öva hemma. De mammor som kände oro innan lektionsstart hade i större utsträckning barn som senare visade sig ha orealistiska förväntningar på sin egen utveckling och insats. I denna grupp var det också vanligare att de slutade spela. Videoanalyserna i studien visar att mammorna i 65% av fallen befann sig i närheten när barnet spelade hemma. 81% av tiden gick åt till att lyssna, 12% till att guida och fråga om vad barnet skulle spela härnäst, 6 % till aktiv undervisning och 1% ägnades åt att störa barnet i övandet. Resultaten av studien är intressanta eftersom de beskriver hur utsatt det utövande barnet är i förhållande till övriga familjemedlemmar.

Att spela ett instrument är oundvikligen en öppen och publik handling, eftersom det ljuder. Detta kan jämföras med att exempelvis lära sig att teckna och måla, som öppnar för större möjligheter till en privat sfär. McPherson och Davidson (2002) skriver att kopplingen mellan barnets och mammans värdering av instrumentövandet följer samma tankegångar som de beskriver om synen på hemläxor från skolan. Liksom hemläxorna är övning på instrumentet viktig, menar flertalet av de barn som deltagit i studien. Resultaten visar emellertid att övning kräver mer påminnel-

se från mammorna, än vad hemläxorna gör. Här bör uppmärksammas att arbetsfördelningen mellan mammor och pappor inte alltid följer strukturen som belysts i McPherson och Davidson studie. Ericsson (2002) visar hur central roll fäderna verkar ha i form av inspiratörer till barnens musicerande. Ericsson konstaterar i sin studie av ungdomar att föräldrarna verkar ha stort inflytande på barnens musicerande, både i gruppen som blivit intresserade av musik och etablerat ett intresse och i gruppen som inte etablerat ett intresse. Båda grupperna förklarar utfallet utifrån hur engagerade föräldrarna varit för aktiviteten. Stimulansen hemifrån är alltså viktig, men inte den enda förklaringen till barnens engagemang. I undersökningen fanns ungdomar som hade en gynnsam miljö för musikutövande omkring sig, men där intresset ändå falnade. Enligt Ericsson (2002) är etablerandet av ett musikintresse en komplex process där många olika faktorer spelar roll för barnen, där även vilken av föräldrarna som stöttar, kan spela en roll.

Lilliedahl och Georgii-Hemming (2009) har intervjuat föräldrar som har sina barn i de svenska kommunala musik- och kulturskolornas verksamhet. Intervjuerna har haft fokus på deras förväntningar på skolan, undervisningen och lärarna. Sammanfattningsvis handlar förväntningarna från föräldrarna om barnets utveckling, både på ett musikaliskt och på ett socialt plan. Vissa föräldrar lyfter fram den musikaliska utvecklingen som extra viktig och ensemblespelets roll för barnets motivation. De menar också att ensemblespelet förtydligar den individuella lektionens uppgift för barnet. Andra föräldrar ser musikens roll som ett medel att lära sig att uttrycka sina känslor och att ha roligt med andra. Det framkommer i intervjuerna att vissa föräldrar ser musikaktiviteter i grupp som fora för att utveckla barnets självkänsla och empati. Dessa förmågor kan barnet sedan ha nytta av senare i livet. Föräldrarna jämför musikaktiviteten med idrottens sociala styrkor. Det handlar indirekt om att spela kan hjälpa individen att bli en bra medmänniska (Lilliedahl & Georgii-Hemming, 2009).

I stort verkar föräldrarna anpassa sig till kommunala musik- och kulturskolans verksamhet i respektive kommun. Innehåll och fokus varierar i olika musikskolor, beroende på lokala och kulturella traditioner i kommunerna (Lilliedahl & Georgii-Hemming, 2009). Eftersom musik- och kulturskolorna drivs av kommunen

har också föräldrarna förväntningar på verksamheten att vara demokratisk, att den ska vända sig till alla typer av barn oavsett härkomst, funktionshinder och representera flera olika sorters estetiska uttryck. "The study shows that MSAs (Municipal school of arts) are in every way expected to be a school for everyone" (Lilliedahl & Georgii-Hemming, 2009, s. 268). Författarna beskriver föräldrarnas stora tilltro till skolornas arbete och att kommunala musik- och kulturskolans namn representerar en garant för verksamhetens kvalitet, när det kommer till lärares utbildningsnivå, pedagogiska och musikaliska nivå (Lilliedahl & Georgii-Hemming, 2009). Författarna ser kommunala musik- och kulturskolans stora utmaning att möta dessa olika perspektiv som föräldrarna lyfter fram i intervjuerna. Lilliedahl och Georgii-Hemming (2009) efterlyser en diskussion inom musik- och kulturskolornas verksamhet kring pedagogiska metoder, musikens roll och instrumentallektionens funktion i lärandet. Detta samtal om verksamhetens innehåll och uttryck behöver även ske i dialog med barn och föräldrar.

Bergman (2009) som intervjuat ungdomar om deras musikskapande och sätt att uttrycka identitet visar på att familjemedlemmar, släkt och vänner är viktiga aktörer när det kommer till barns musiklyssnade. I hennes intervjuer framkommer att ungdomarna tar på stort allvar att hålla sig à jour med vilken musik som ligger på hitlistorna, även om hitlistorna inte värderas högt. Att vara uppdaterad höjer den enskildas kulturella kapital i gruppen. Bergman (2009) skriver att musik inte ska förstås eller betraktas som ett stimuli i detta sammanhang utan som ett material som kan användas för att konstruera och skapa förståelse för oss själva som individer. Genom familjerelationer får ungdomarna nya inkörsportar till olika musikkulturella sammanhang som breddar ungdomarnas musikaliska perspektiv. Föräldrarnas lyssningsvanor ska alltså ses som ytterligare en pusselbit i ungdomarnas sökande efter sin musikaliska identitet.

Medan föräldrars engagemang och musikintresse visade sig ha betydelse för vilka som började spela ett instrument i kulturskolan eller hos privatlärare, var det mer vanligt att kamrater och äldre syskon visade vägen till rockbandsmusicerande. (Bergman, 2009, s. 193)

Den musik som informanterna i Bergman studie lyfte fram som populär var den som uppfattades som mest fördelaktig och framgångsrik i de situationer de befann sig i för tillfället. Detta gällde också kulturell tillhörighet. Musiken blev ett verktyg för positionering gentemot kamraterna.

2.7. Förälder med utländsk bakgrund

Det musikaliska lärande som står i centrum för denna studie står i relief till den enskilda människans liv och erfarenheter. I följande avsnitt belyses perspektiv på föräldraskapet och hur det kan gestalta sig inom olika arenor i och utanför hemmet.

Kvinnor och män med utländsk bakgrund har ofta på grund av sin migration försatts i en situation som medfört en omfattande förändring av vardagens förutsättningar vilket flera tidigare studier inom olika discipliner konstaterat. Ålund (1991, 1997, 2005) har i omfattande forskning beskrivit vuxnas och ungas perspektiv på att leva som minoritet i Sverige.

Bunar (2001) lyfte i sin avhandling fram skolans potential att bryta den negativa självbild många barn i förortsmiljöerna anammade, i takt med att arbetslöshet bland föräldrar ökar, sociala nätverk försvunnit och att barnen återkommande exponerats för stadsdelens dåliga rykte i media. Sernhede (2002) har följt ungdomars syn på och tankar om förorten, där både den lokala förortsmiljön med utanförskap och bristande tro på framtiden möter kärlek till betongen. I rapen och hiphopen kommer deras berättelse till uttryck, där sammanfogas det lokala perspektivet med det globala. Ålund (1991) har studerat ett "Litet Jugoslavien" i en Stockholmsförort, vilken hon tolkar som en svensk motsvarighet till amerikanska "Little Italys", eller "Little Polands" i New York. Detta är ett exempel på en hemlandsminiatyr som i exiltillvarons ofta permanenta provisorium, formas till ett nätverk för social tillhörighet och integration. Ålund beskriver hur återvändarplaner blivit permanenta drömmar, hur föräldrarna, men framförallt barnen har förändrats och i olika grad slagit rot i Sverige. Som en av informanterna i hennes studie uttrycker det:

Detta kunde ingen förutse den gången barnen var små. Vi planerade att återvända till Jugoslavien när barnen skulle börja skolan och då var det viktigt att de inte främlingsgjordes för sitt eget folk. Därför ville man vara hemma med barnen. Jag ville själv fost-

ra mina barn. Dels tyckte jag att barnen behövde en mamma, som dagis inte kan ge. Dels ville jag att barnen skulle fostras jugoslaviskt, så att de inte glömde vårt språk och vår kultur. (Ålund, 1991, s. 87)

Ålund beskriver hur det uppstår en konflikt mellan att dels vilja vara hemma med barnen och fostra dem, dels att försörja sig. Det uppstår en avskildhet som föräldrarna i hennes studie har svårt att hitta en lösning på. I hemlandet, beskriver de, hade de gamla och släkten kommit till hjälp. I Sverige blir de inträngda i invandrarskapet. Ålunds informant beskriver en rotlöshet när hon uttalar: "Vi är utlänningar överallt, både i Jugoslavien och i Sverige" (1991, s. 92). För att undvika skvaller inom gruppen skapas istället en avskildhet som inte bottnar i en längtan efter ett privatliv utan en rädsla för prat om misslyckande. Invandrades positioner på den svenska arbetsmarknaden har traditionellt varit präglade av rollen som reservarbetskraft vilket även gjort denna grupp speciellt utsatt vid konjunktursvängningar i samhället.

Denna oro avspeglas också i familjelivet. Enligt de los Reyes, Molina och Mulinari (2005), började redan under 1980-talet konturerna av ett segregationsmönster skönjas, som placerade utomeuropeiska invandrare längst ner i den etniska rangordningen. Situationen förvärrades under 1990-talet, en period som präglades av ekonomisk kris och rationaliseringar i den offentliga sektorn. Integrationen av de flyktingar som anlände under denna period, försvårades av dels ett extremt ogynnsamt arbetsmarknads-läge, dels omfattande nedskärningar i tillgången på välfärdstjänster.

Connell (1996) som studerat män från arbetarklassen belyser den "arbetsmarknadsutsatthet" (s. 118) som blir tydlig i hans informanternas liv. Männerna drabbas av den ena korttidsanställningen efter den andra, uppsägningar på grund av rationaliseringar på arbetsplatserna och arbetslöshet. Denna verklighet påverkade både männen själva och deras eventuella sambor. Connell skriver att "människor överlever på en opersonlig arbetsmarknad på det sätt som är möjligt för dem, ofta genom att mobilisera personliga förbindelser" (1996, s. 118). Personliga kontakter och nätverk är alltså viktiga, särskilt inom familjen, om man skall kunna klara sig på arbetsmarknaden, menar Connell (1996). Detta lyfter också

Ålund (1991) fram. Den egna minoritetsgruppen blir ett viktigt kontaktnät för att få arbete.

2.8. Barns och ungdomars fritidsaktiviteter

Fritiden för barn i Sverige ser olika ut beroende på ett flertal faktorer: geografi, ekonomi, kultur, och religion (Engström, 2004). I följande avsnitt belyses barns levnadsvillkor och fritid. Musik och idrott som fritidslärande har flera gemensamma nämnare. Jag kommer bland annat lyfta fram forskning som berör idrott i relation till skolbetyg och idrott i relation till genus.

2.8.1. Andra fritidsaktiviteter än musik

För att sätta barn och ungdomars musikaktivitet i ett större perspektiv av fritidslärande har jag funnit det relevant att göra några nedslag i idrottsforskningen. I SIH-projektet (Skola- Idrott- Hälsa, Engström, 2004) har ett flertal studier genomförts inom forskningsområdet "Barn och ungdomars idrottsvanor". Idrott är den mest vanligt förekommande fritidssysselsättningen och utgör ett viktigt livsinnehåll för många barn och ungdomar. Verksamheten har dock ändrat karaktär sedan slutet av 1960-talet. Då ägnade sig de flesta åt idrott i spontan form, det vill säga utan en förening. Fram till mitten av 1980-talet ökade antalet medlemmar i idrottsföreningar och då särskilt bland flickor. Samtidigt minskade idrottsverksamhet på eget initiativ utanför en förening. Idrotten blev med andra ord mer institutionaliserad. I slutet av 1980-talet hade spontanidrotten nästan försvunnit. Under 1990-talet sker en trendförändring med nya former av träning som gym, skateboard- och inlinesåkning, vilket för med sig att spontanidrottandet ökar igen.

Enligt Engström (2004) ägnade sig år 2001 drygt hälften av alla barn och ungdomar regelbundet (varje vecka) under fritiden åt idrottsträning i en förening. Bara en på tio idrottade på eget initiativ utanför förening. Studien konstaterar att barns idrottande i stor utsträckning sker i institutionaliserad form. En tydlig trend är att det finns fler flickor i traditionella pojkidrotter, men inte omvänt att fler pojkar attraheras av traditionella flickidrotter. Engström påpekar att det inom föreningarna vid organiserad träning finns ett krav på hög närvaro, vilket ökar specialiseringen på en

eller några få idrotter. Detta för med sig att barn måste välja en idrott tidigt i "karriären" eftersom det är näst intill omöjligt att byta sport när de kommer upp i åldrar kring 12 år, detta gäller framförallt lagidrotter.

Vad som framkommer i studien är att idrottsvanor bland barn och ungdomar har starka samband med vilka skolor och bostadsområden de bor i. En frågeställning som forskarteamet formulerat är om barn och ungdomar som inte är så fysiskt aktiva under fritiden i någon mån kompenserar detta under skolans idrottslektioner. Så tycks dessvärre inte vara fallet. De som inte är med, eller är mycket lite aktiva på lektionerna, ägnar sig inte heller åt någon mer ansträngande träning på fritiden. "Det starka samband som finns mellan omfattningen av idrottsaktivitet under fritid och betydelsen i ämnet idrott och hälsa, indikerar också att det inte finns något kompensatoriskt förhållande mellan fritiden och skolan med avseende på fysisk aktivitet" (Engström 2004, s. 5).

Följande slutsatser dras i studien: Barn och ungdomar som är fysiskt inaktiva var inte medlemmar i en idrottsförening, hade mindre positiv inställning till "skolgympan", hade lägre betyg i ämnet idrott och hälsa, hade sämre ekonomisk standard och hade få vänner som ägnade sig åt idrott. Valet att ägna sig åt idrott i barneåren tycks ha mycket litet att göra med idrottslig talang, utan är mer knutet till föräldrarnas engagemang och ekonomi, till kompisarnas intressen samt till uppväxtvillkor och andra miljöfaktorer.

2.8.2. Genusgestaltningar inom fritidslärandet

I föreliggande studie har genusaspekter på musikaliskt lärande lyfts fram, infallsvinklar som också återfinns inom idrottsforskningen. Strandbu (2006) har undersökt varför det är så få flickor med utländsk bakgrund i den organiserade idrotten i Norge. Hon har fokuserat på sambanden mellan idrott, kön, kropp och kultur. Undersökningen bygger på enkätstudier, intervjuer och observationer. Strandbu (2006) lyfter fram att idrott som integrationsarena både kan fungera som förstärkare av etniska stereotyper och som en möjlighet för möten utan språkliga och kulturella hinder. Det framkommer att 70% av de norska barnen och ungdomarna är deltagare i den organiserade idrotten. I Norge prioriteras bred rekrytering till idrotten, vilket jämförs med den svenska

modellen som har en tydligare satsning på elitverksamhet (Engström, 2004). Strandbu (2006) pekar på att flickor med utländsk bakgrund är underrepresenterade i idrottsrörelsen. Det existerar en föreställning om att flickor med utländsk bakgrund hålls borta från idrotten av föräldrarna. När dessa flickor inte gör som majoritetsbefolkningen är det föräldrarna som begränsar dem. Hennes enkätundersökning visar dock att invandrarflickornas förhållande till fysisk aktivitet är en komplex fråga. I flera fall visade resultaten att de deltog i andra aktiviteter som dans, aerobics, kampsport och gym, i procentuellt större utsträckning än flickorna med norsk bakgrund.

Strandbu (2006) frågar sig varför de inte deltar i den organiserade idrotten. Hon lyfter fram ekonomiska aspekter som att det är avgifter, medlemskap och utrustning som kan bli en begränsning. Kravet på föräldraengagemang i klubbarna kan också vara en begränsning för den undersökta gruppen. Eftersom många föräldrar saknar erfarenhet av klubbengagemang, där föräldrarna förväntas vara chaufför, arrangör för evenemang i klubben och barnen ska samla in pengar till verksamheten, kan det uppstå missförstånd som får begränsande effekter för barnen och ungdomarna. Strandbu (2006) lyfter fram ålderskillnader i debuterandet i idrottsrörelsen. Norska föräldrar anmäler sina fem- till sexåringar till föreningarna, medan flickor med utländsk bakgrund anmälde sig själv i åldern 11 till 12 år.

Ovan resultat bör jämföras med ett svenskt perspektiv och Engströms (2004) uttalande att det är svårt att komma in i klubbar när man är runt 12 år, vilket skulle kunna leda till att de då är utestängda för deltagande. Strandbu (2006) refererar till Øia (1998) som menar att flickor med utländsk bakgrund i Norge generellt är mindre representerade i organiserade fritidsaktiviteter som till exempel musik. De är med andra ord strukturellt mindre integrerade i den norska fritidskulturen. De har också mer sällan än pojkarna med utländsk bakgrund, norska vänner som de umgås med på fritiden. Enligt Strandbu (1995, 2006) vill flickorna i den undersökta gruppen gärna ägna sig mer åt idrott, men att det finns plikter och restriktioner från föräldrarna som begränsar deras närvaro i arenor utanför hemmet. Det handlar om faktorer som traditioner och religion som gestaltar sig i flickornas vardag på ett mer explicit sätt. Dessa perspektiv är viktiga eftersom det

föreligger gemensamheter med musicklärande för vissa kulturella grupper. Detta kommer att beröras längre fram i texten.

2.9. Sammanfattning

Detta kapitel har lyft fram aspekter på musikaliskt lärande som har betydelse för förståelsen av det forskningsfält jag valt att studera. Inledningsvis presenterades en översikt över migrationen i Sverige och hur den kommit att se ut under olika tidsepoker. Globalisering som begrepp är ett resultat av hur migrationsprocesser utvecklas i relation till ekonomisk, politisk, kulturell och teknologisk utveckling. Globaliseringens effekter berör det musikpedagogiska fältet eftersom befolkningssammansättning, ekonomi och politiska beslut gör avtryck i alla typer av lärandemiljöer, därmed även musik- och kulturskolors och musikhögskolors verksamhet.

Musikens olika funktioner i det västerländska samhället belyses genom studier som studerat musikskapande, musik i olika miljöer och musik som skapande av identitet. Musik samspelar och avspeglar en samhällsanda, där lärande och konstnärlig verksamhet kan se olika ut både över tid och i olika geografiska områden. Synen på musik och lärande är också beroende av de sammanhang den verkar i, där klassperspektiv, kön och etnicitet kan spela en roll. Identitetsbegreppet är viktigt att lyfta fram i denna studie eftersom det har en nära relation till språk, kultur, religion och samhällsklass. Musik och identitet har utforskats det senaste decenniet i flera studier. I denna forskningsöversikt har jag fokuserat musik som ett emotionellt redskap som på ett medvetet och omedvetet sätt skapar och relaterar till människor och situationer.

Barn växer upp under olika villkor. Detta har lyfts fram med några studier som belyst rekrytering till musik- och kulturskola, skillnader och likheter mellan att växa upp i en storstad och en mindre kommun, betydelsen av ursprung och klass för barns fritidsvanor och exempel på en komplementär bild från idrottsforskningen. Föräldrarnas roll när det kommer till musikaliskt lärande har några studier belyst. Dessa har lyfts fram i översikten och följts av forskning som studerat hur det är att leva i Sverige med utländsk bakgrund.

KAPITEL 3

TEORETISKT PERSPEKTIV

Denna avhandlings syfte är så som beskrivits i kapitel 1 att lyfta fram beskrivningar av musikens betydelse i familjer som lever och verkar i ett nytt hemland. Hur beskriver föräldrar, med utländsk bakgrund, musikens närvaro och roll i vardagen och dess förhållande till ursprunget? Hur beskriver dessa föräldrar betydelsen av musikaliskt lärande för sina barn? Det teoretiska ramverket för avhandlingen fokuserar på teorier med perspektiv som behandlar sociala förflyttningar, klass, etnicitet och genus.

3.1. Individ och samhälle

För att kunna analysera de intervjuade föräldrarnas perspektiv på musikaliskt lärande har det krävts en teori som både lyfter fram individ- och gruppnivån och samhällets påverkan på densamma. Studien försöker närma sig familjernas liv på ett sätt där musiken ses som en del av vardagen och livet i stort. De teorier som uppfyller denna undersöknings behov har huvudsakligen hämtats från Bourdieu (1979, 1986, 1999, 2000, 2004) och forskare som använt sig av Bourdieus teorier i sina studier (Krais, 1993; Trondman, 1993; Gustafsson, 2000; Järvinen, 2003; Bunar, 2006; Skeggs, 2006; Ambjörnsson, 2008). Med Bourdieus (1979, 1986, 1999, 2000, 2004) begrepp *kapital* som lyfter fram människans olika resurser, *habitus* som belyser människans prägling och *fält*

som beskriver människans sociala sammanhang, utvecklas en teori om hur resurser och kompetenser verkar på olika nivåer i ett samhälle. Bourdieus teoretiska och empiriska arbete kännetecknas av den centrala roll han tillskriver sociala och ekonomiska förhållanden, även när han i sina undersökningar studerar och analyserar på en individuell och subjektiv nivå. Med Bourdieus sätt att belysa relationer mellan individer och samhällsliga strukturer får studien ett verktyg som lyfter fram hur människors *dispositioner* förändras i takt med att levnadsförutsättningar omskapas. Bourdieu visar både på hur det objektiva, det vill säga det strukturella, påverkar människans habitus och samtidigt skapar gränser för vilka val som är möjliga. Bourdieu (2000, 2004) lyfter också fram den skapande kapaciteten hos agenten vilket kan tolkas som att individen har utrymme att förändra sin praktik.

3.1.1. Resurser och kapital

Bourdieu (1986, 2000, 2004) beskriver individens tillgångar och resurser som *kapital*. Olika kapitals förvärvande och behärskande kan garantera olika former av maktinnehav, beroende på vilken kapitaltyp och inom vilket fält de verkar. Bourdieu beskriver fyra sorters kapital. *Ekonomiskt kapital* innebär förmögenheter och ekonomiskt arv. *Kulturellt kapital* beskrivs som kapital utifrån kulturell tillhörighet, utbildningsnivå och andra kvalifikationer som förkroppsligas och kan användas som kulturella resurser. Kulturellt kapital är det kapital som en kultur sätter högst, och som det finns en icke ekonomisk marknad för (Bourdieu, 2004). Det tredje är *socialt kapital* som är resurser baserade på släktrrelationer, personliga kontakter, nätverk och förbindelser genom grupptillhörighet. Det fjärde är *symboliskt kapital* vilket är summan av de andra kapitaltyperna när de blivit synliga och tillerkänts ett värde (Broady, 1990).

Kulturellt kapital måste vinna erkännande och legitimeras för att få symbolisk makt. Eftersom kapital inte är något statiskt, är det föremål för strider. Grupper, klasser och familjer utvecklar strategier för att bevara eller utöka kapitalinnehavet eller förhindra att andra gör det. I ett samhälle kan olika grupper ha olika kulturellt kapital beroende på var man kommer ifrån, vilken grupp man tillhör samtidigt. Kön, klass och etnicitet är inte kapital i sig utan förser individerna med relationer som utgör grunden för

hur kapital organiseras och värderas. Broady (1990) beskriver kopplingen mellan Bourdieus kapital och socialt fält på följande vis: "Kapitalet är ett socialt förhållande, en social energi, som varken existerar eller producerar sina effekter annat än inom det fält där det produceras och reproduceras" (s. 182).

Kapitalbegreppen öppnar för en förståelse om hur en individ eller en grupp kan kompensera och utöka, eller förlora, resurser i samhället och därmed skapa mer talerätt eller bidra till avsaknad av densamma. Kapitalbegreppen belyser därmed människors inordning i samhällsstrukturen och hur individers tänkande och handlande utvecklas i olika riktningar beroende på tillgångar. I detta sammanhang kan det vara av vikt att poängtera att Bourdieus teorier till största del bygger på studier i det franska samhället där rekrytering till utbildning skiljer sig från svenska förhållanden. Sverige har länge haft avgiftsfria universitetsutbildningar, vilket teoretiskt sett innebär att människor oavsett bakgrund kunnat studera och tillägna sig en högre examen. I Sverige har det inte funnits samma strukturella hinder för vad Trondman (1993) kallar en klassresa, som kanske är fallet i Frankrike. Bourdieus kapitalbegrepp öppnar upp för att synliggöra individers rörelse utifrån ett socioekonomiskt perspektiv.

3.1.2. Prägling och habitus

Strukturella grundvillkor som boende, familjeförhållanden, arbete, utbildning och nätverk, i relation till maktförhållanden som omger individen genomsyrar alla vardagliga händelser och påverkar och präglar utformandet av individens *habitus* (Bourdieu, 1986, 2000, 2004). *Habitus* kan beskrivas som ett slags kognitiv eller mental karta utifrån vilken individen uppfattar, förstår, och utvärderar den värld hon lever i. *Habitus* består således av internaliserade strukturer som vägleder individens tänkande och handlande (Johansson & Miegel, 1996). Enkelt uttryckt skulle *habitus* kunna beskrivas som människans kulturella personlighet.

Bourdieu talar om *habitus* som det system av dispositioner som tillåter människor att hantera och orientera sig i den sociala världen. *Habitus* är resultatet av sociala erfarenheter och kollektiva minnen, sätt att röra sig och tänka som "ristats in" i människors kroppar och sinnen. En individs *habitus* kan också få betydelse för

hur familjer tänker om skola och utbildning och vilken typ av musikärlärande föräldrarna väljer till sina barn.

Habitus formas i relation till det tvång som *fälten* utövar på människor och den självrensning som harmonierar med de krav fälten ställer. Med andra ord är habitus både en produkt av materiella och sociala förutsättningar i en speciell kulturell kontext och samtidigt är det en genererande princip som reproducerar villkoren genom olika strategier.

Bourdieu's begrepp *strategi* kan tolkas som att den sociala kontexten avgör vad som uppfattas som möjliga, accepterade och önskvärda sätt att handla. Detta kan jämföras med Jönsson, Trondman, Arnman och Palmes (1993) resonemang kring hur musiksmak och val av musikärlärande reproduceras i de olika bostadsmiljöerna. Strategierna införlivar en social tradition och fungerar undermedvetet. De utesluter "otänkbara" och "ouppnåeliga" handlingar. Bourdieu (2000) förklarar uppkomsten och kontinuiteten i dessa socialt praktiserande strategier med habitus, den strategigenererande principen. I Bourdieu's texter kan det framstå som att han har en syn på människan som determinerad av miljön med traditioner och värderingar. Men utifrån kapitalbegreppen som över tid kan förändras, kan också subjektets livsförutsättningar förändras och därmed traditioner och värderingar (1999, 2000, 2004).

3.1.3. Sociala sammanhang och fält

Med Bourdieu's (1986) begrepp *fält* är det möjligt att förstå hur det strukturella sammanhanget påverkar den enskilda människans handlingar. Fältet kan ses som en arena där det utspelas strider mellan de dominerande och de dominerade, hur den gällande ordningens värderingar ser ut och hur dessa slår igenom. Det kan både bli synligt såväl genom massmedia och genom institutioner som inom skolas värld och inom sociala myndigheter. Dominerande röster ersätts av andra. Det som en gång sågs som radikalt får byta plats och ses som traditionellt. Broady (1990) skriver följande om fält: "system av relationer mellan positioner besatta av specialiserade agenter och institutioner som strider om något för dem gemensamt" (s. 266). Det är också ett system av sociala krafter som finns mellan dessa positioner och vars interna

maktförhållande styr fältets struktur. Om maktförhållandet mellan positionerna förändras, förändras även fältets inre struktur.

Ett fält uppstår när människor strider om symboliska eller materiella tillgångar som är gemensamma för dem. Med andra ord kan fält utgöra ett verktyg när det gäller förståelse av olika livsbanner och *strategier* som står till buds i ett socialt sammanhang. Fältet är en dynamisk företeelse där det ständigt pågår kamper om olika positioner och resurser. Tongivande röster inom ett fält företräds av bland annat olika agenter, institutioner och sammanslutningar, som bidrar till att ge fältet dess struktur och att avgränsa det från andra fält. Fälten sinsemellan har olika rangordning eller *auktoritetskapital*. Säkraste garantin är enligt Bourdieu (1986) intellektuell eller konstnärlig auktoritet som bidrar till mindre "konjunkturkänslighet" och därmed mindre rörlighet. Verk konstitueras genom att de får en signatur som tillmäts symboliskt värde.

Exempel på yrken med signatur och auktoritetskapital är läkarkåren, som är en stark profession och som är en dominerande röst i samhällsdebatten, medan lärarkåren är en svag profession som har svårigheter att stå upp för sin verksamhet även i de fall den fungerar tillfredsställande. I skoldebatten tenderar istället journalister att ha ett stort inflytande. Massmedia är ett exempel på en agent i samhället som kan kanalisera vilken ståndpunkt som helst eller en åsikt som anses "korrekt" i tiden. Detta kallar Bourdieu (1986) *doxa*, en företeelse som får stort genomslag i det sociala fältet. Exempel på *doxa* är dagens förändrade attityder till betyg i grundskolans lägre årskurser, trots att skolforskare länge hävdade dess negativa konsekvenser. Idag när forskare börjar visa på att det finns positiva verkningar, framförallt för barn som kommer från studieovana hem, kommer kanske synen att förändras.

Gustafsson (2000) som studerat det musikpedagogiska fältets framväxt från år 1900-1965 lyfter fram att detta fält inte utgör ett autonomt område, en värld av en egen social logik. Han menar tvärtom att omkringliggande fält har bidragit till det musikpedagogiska fältets inre ordning. Det har alltså gått att förstå fältets struktur genom att undersöka det som ett kulturellt produktionsfält. I flera avseenden är dock musikpedagogik att betrakta som en skärningspunkt mellan skolans och musiken fält. Ett känneteck-

nande drag för det som Gustafsson kallar den musikpedagogiska eliten, är de som både haft förmågan att vara framstående musiker och drivande lärare och genom detta lyckats överbrygga gapet mellan "skolpolen" och "musikpolen" (Gustafsson, 2000, s. 302) inom det musikpedagogiska fältet. Enligt Gustafsson (2000) är synen på barns musikaliska fostran påverkad av dominerande pedagogiska traditioner:

Men vi har funnit tydliga exempel på att talet om barns musikaliska fostran har präglats av hur samtalets deltagare förhållit sig till de förhärskande traditionerna, till de dominerande institutionerna och till varandra. (s. 302)

Inom fältet kan det alltså finnas en polaritet mellan det konstnärliga och det pedagogiska, musikern och läraren. Barnets musikaliska fostran är med andra ord inte ett hantverk utan en produkt av den enskilda lärarens praktik i relation till de dominerande diskurserna.

Utifrån en musikpedagogisk kontext är det relevant att lyfta fram två andra avhandlingar som använt sig av Bourdieus analysbegrepp: Brändström och Wiklund (1995) som undersökt två musikpedagogiska fält, kommunala musikskolan och musiklejarutbildningen och Söderman (2007) har studerat hiphopmusikers konstnärliga och pedagogiska strategier och använt sig av Bourdieus fältteorier för att bland annat dekonstruera den sociala praktik musikerna rör sig inom.

3.2. Klass och genus

Föräldraskapets roll i det musikaliska lärande som studerats i denna musikpedagogiska studie representeras av både mammor och pappor, vilket också krävt teorier som belyser klass och genusstrukturer. I följande avsnitt presenteras forskning som i några fall byggt vidare på Bourdieus teorier, utifrån ett klass- eller genus perspektiv (Trondman, 1993; Kraus, 1993; Bunar, 2006; Skeggs, 2006). I flera avseenden är klass och genus förbundna till varandra på ett eller annat sätt. Med Ålunds (1991) forskning beskrivs också klass- och genus perspektivet utifrån att vara av utländsk bakgrund och leva i en minoritetssituation.

3.2.1. Förståelse av klass

En social grups handlingar som både är införlivade genom materiella livsvillkor och genom uppfostran kan enligt Bourdieu beskrivas som en klass. I Marx klassdefinition krävs "en grupp som mobiliseras med gemensamma mål i sikte, och då främst med målet att föra en kamp mot annan klass" (Bourdieu, 2004, s. 22). Gruppen eller klassen får en gemensam referensram, uttryck för en symbolisk ordning, som påverkar strategier och positioneringar. "Det som finns är ett socialt rum, ett rum av skillnader, i vilket klasserna existerar liksom i virtuellt tillstånd, latent, men inte som någonting givet, utan som *någonting som måste skapas*" (Bourdieu, 2004, s. 23). Klassperspektiv har kommit att bli en central utgångspunkt för denna studie där kulturellt kapital och habitus intar nya positioner i det sociala livet i relation till etnicitet.

I Willis (1977/1983) studie, *Fostran till lönearbete*, beskrivs en grupp arbetarklasspojkar i norra England. Deras reaktioner mot utbildningssystemets krav på dem som skolelever skapar en sorts motkultur, vilket Willis benämner som *counter school culture*. "The lads" som dessa unga killar kallar sig gör motstånd i och utanför skolan. De gör inte sina läxor, vill inte anpassa sig efter lärarnas ordning, skolkar och struntar i betygen. Vad som framkommer i studien är att det inte spelar någon roll för dem hur de klarar sig i skolan eftersom de ändå kommer att skaffa sig ett arbete inom industrin. De manuella arbeten som står dem till bud associeras med maskulinitet och status, något som de upplever som positivt. Willis studie lyfter fram att skolan för dessa killar representerar något feminint och icke åtråvärt. De längtar efter en idealiserad arbetsgemenskap som är kopplad till klass och maskulinitet. Den konstrueras i relation till en föreställd motpol av mentalt arbete associerat med femininitet och social underordning.

Skeggs (2006) skriver att *respektabilitet* är ett av de mest utmärkande tecknen på klasstillhörighet. Respektabilitet präglar vårt sätt att tala, vem vi talar med, hur vi klassificerar andra, vad vi studerar och hur vi vet vilka vi är (eller inte är). De som bryr sig om respektabilitet är oftast de som inte anses vara respektabla. Respektabiliteten är en känsla och ett område eller beteende som sällan erkänns av dem som får den med sin position, som normaliseras av den och som inte behöver bevisa den för andra.

Bourdieu (2004) skriver: "Att förneka att det finns klasser, vilket den konservativa traditionen har envisats med att göra med hjälp av argument som inte alla, och inte alltid, är orimliga, innebär ytterst att man förnekar att det finns skillnader och differentieringsprinciper" (s. 23). Enligt Skeggs (2006) ingår respektabiliteten i omdömen som har med klass, ras, kön och sexualitet att göra. Olika grupper särskiljs genom deras möjligheter att ge upphov till, motsätta sig och uppvisa respektabilitet. Skeggs har i sin longitudinella studie följt 83 arbetarklasskvinnor i nordvästra England. Studien bygger på en specifik grupp kvinnors försök att hitta framkomliga vägar i klass, kön, heterosexualitet, femininitet, omvårdnad, och feminism.

Enligt Skeggs är respektabiliteten en klassmarkör och en klassbörda. Hon beskriver hur den engelska finare medelklassen genom historien definierat och försökt "rädda" arbetarklasskvinnor ur "icke-respektabilitetens klor". Att inte vara respektabel är att ha lågt socialt värde och svag legitimitet. Skeggs skriver att arbetarklassen fortfarande är "massifierad" och märkt som "de andra" i akademiska och folkliga framställningar. Denna dikotomisering av "vi och dom" avspeglas även i medias och folkmuns retorik om svenskar med utländsk bakgrund, det vill säga "invandrarna".

Sernhede (2002) lyfter fram mediernas delaktighet i retoriken kring "invandraren" som massifierad på liknande sätt som Skeggs talar om retoriken kring arbetarklassen. Sernhede tar upp segregationen i stadsbilden som exempel. I takt med att städerna har vuxit, har socialbidragsberoende, låginkomsttagare och "invandrare" tryckts längre och längre bort från stadens centrum. Vissa av dessa områden har fått rykte om sig att vara farliga och undermåliga som boendemiljöer. Sernhede pekar på mediernas roll, när de inte sällan beskriver dessa stadsdelar som skräckmiljöer med våldsbenägna ungdomar. "På grund av dessa stadsdelars avlägsna placering har ofta andra medborgare i staden ingen egen relation till stadsdelen ifråga utan skapar sig en bild utifrån mediernas eländesreportage" (Sernhede, 2002. s. 15).

Skeggs (2006) uttrycker att ett viktigt resultat i studien är att kvinnorna kände olustkänslor med att bli kategoriserade och att de hade svårt att anpassa sig till sin tilldelade position. "De lever på sina sociala platser med olust" (s. 14). Positionen de tilldelats inverkar på deras uppfattning om sig själva och andra, menar

Skeggs. Hon refererar till Bourdieu och menar att klasskategorierna inte bara fungerar som en organiserande princip som möjliggör och sätter gränser för sociala förflyttningar och samspel, den reproduceras också på det intima planet en "känslstruktur", ett habitus. Detta lyfte även Willis (1977/1983) fram i sin studie av arbetarklasskillarnas sociala karriär, där tvivel, oro och fruktan för sin situation och framtid präglade subjektivitetsproduktionen.

Ålund (1991) som studerat familjer med utländsk bakgrund och kvinnliga nätverk har beskrivit hur klass underordnar sig nationell tillhörighet. Enligt hennes informanter är det vanligt att man umgås över klassgränser, vilket de menar att de inte skulle gjort på samma sätt om man levde i ursprungslandet. I den nya situationen med ett nytt hemland förändras förutsättningarna för att leva efter gamla normer och levnadsmönster. Med dessa tre exempel vill jag lyfta fram perspektiv på klass, genus och migration som har betydelse för resultaten i föreliggande studie.

3.2.2. Sociala förflyttningar och klassresa

Begreppet *klassresa* har beskrivits av bland annat Trondman (1993) som också använder sig av Bourdieus kapitalbegrepp för att analysera klassresan från en social och kulturell belägenhet till en annan. Begreppet klassresa sätter fingret på att livet kan ses som en "resa" (s. 24). Trondman beskriver klassresa som inte bara en individs resa från en yttre, objektiv verklighet till en annan. Resan torde även sätta spår i den resande individens inre subjektiva verklighet, det vill säga klassresenärens egen självförståelse och självuppfattning. Därmed antyder begreppet klassresa också frågor kring klassresenärens existentiella upplevelsevärld, där musiksmak och litteratursmak påverkas (Trondman, 1993). Begreppet klassresa leder oss med andra ord till slutsatsen att klassresenären har en livshistoria som är präglad dels av vad Trondman kallar en lossbrytning från den egna klassen och dels av ett inträde i en ny.

Klassresenären växer upp med en känsla av social tillhörighet till det egna sociala ursprunget, en internaliserad känsla av "vi och dom". Giddens (2009) har benämnt denna känsla eller upplevelse till *class awareness* medan *class consciousness* avser politisk medvetenhet. Genom dessa två begrepp är det möjligt att skapa en distinktion mellan klassidentifikation, det vill säga en upplevelse av

”vi och dom” och en klassmedvetenhet som innebär en politisk medvetenhet om att motsättningar i samhället kan relateras till skilda klassintressen. Inom institutioner för musikaliskt lärande kan det förekomma kraftmätningar mellan olika genrer där värderingar kring klassisk konstmusik, jazz, pop, folkmusik och världsmusik slåss om positioner.

Sociala förflyttningar och nya förutsättningar för social tillhörighet har utvecklats av bland annat Ålund (1991, 1997, 2005). Ålund (1991) beskriver *social karriär* i betydelsen av att lyckas i arbetslivet. Dessa framgångar skapar också förändringar för individen på flera andra plan. Det kan innebära splittring i det sociala landskapet. Att socialt röra sig uppåt och närma sig de ”finare” kan innebära att individen upplever att hans eller hennes sociala ställning, kulturella förankring och trygghet förändras och ibland försvinner. I hennes studie framkommer det att om man vill bli omgiven av folk med anseende har det ett pris, det skapar splittring, slutenhet och skvaller i den egna gruppen. Ålund (1991) talar om att spela nya roller i kulturbrytningens spår, som ett resultat av den situation som följer med att etablera sig i ett nytt land.

För klassresenären är sökandet en viktig förutsättning för utvecklingsprocessen. Enligt Trondman (1993) är incitamentet ”vem är jag” viktigt, vilket leder till ett annat sökande, som i sin tur leder klassresenären till det tredje incitamentet, litteraturens värld. I litteraturen kan klassresenären spegla sig och därigenom få perspektiv på sig själv, genom att sätta sitt eget liv i relation till andras existensvillkor. Förståelsen av det egna sociala ursprunget, relationerna till föräldrarna och bilden av självet, kan utifrån nya förutsättningar och referensramar konstrueras, inspirerad av litteraturen. Detta kan möjliggöra för brytning med klassmönstret, menar Trondman. På samma sätt som litteratur har en förmåga att skapa nya referensvärldar för individen, så menar jag att musik, film och mode har liknande möjligheter. Detta har också Trondman studerat i andra studier (se 2.8.). Därför blir Trondmans resonemang om klassresenärens strategier för klassresa relevant för studiens analys.

Trondman (1993) lyfter fram mammornas roll för klassresenären på följande sätt:

Den moder som själv en gång i tiden var duktig i skolan men av olika skäl inte kunde eller fick studera vidare driver, om än mer implicit än explicit uttryckt, kompensationsprojekt. Det finns också en rad andra faktorer som bidrar till att öka moderns betydelse för klassresan. Hon är oftare hemma och är den som tar ansvar för barnen och relationerna inom och utanför hemmet. Hon är större konsument av litteratur än fadern. (s. 259)

Föräldrarna har en stor betydelse för klassresenären, eftersom det är i förhållande till dem eller till omgivningen som sökandet till något annat startar. För familjerna med utländsk bakgrund kan omständigheterna ha bidragit till att de hamnat både i ett bättre eller ett sämre utgångsläge i det nya landet. Detta skapar utgångspunkten för barnens strävan till att anpassa eller förändra sina liv.

3.2.3. Social mobilitet

Giddens (2009) beskriver social mobilitet på följande sätt:

Sociologists make a distinction between structural and individual mobility, and it is a very important one. Individual mobility means that, as one individual moves up, another inevitably moves down. Structural mobility, by contrast, comes about because of wider social changes, primarily in patterns of employment. (s. 245)

Giddens lyfter fram förvärvsarbetet som centralt för etablering och för social mobilitet för individer och grupper. Han hänvisar till en studie i Storbritannien där man studerade mobilitetsmönster bland människor födda mellan 1958 och 1970. Studien visar att mobiliteten hade minskat för denna grupp. Det föreföll som att relationen mellan familjens inkomst och utbildningsnivå var av stor betydelse. Barn från fattig bakgrund visade sig prestera sämre i skolan och avslutade sina studier efter sexton års ålder och började därmed inte heller på universitet. Denna typ av scenario kan härledas till Bourdieus syn på ojämlikheter i samhället, där han menar att det inte är traditionellt ekonomiskt betingat. Han

uppfattar ojämlikheten och skillnaden i ett bredare kulturellt perspektiv, som både innefattar en ekonomisk och en kulturell reproduktion. Det handlar inte om en medveten utstuderad plan uttänkt av samhällets ekonomiska maktelit, utan något mycket mer raffinerat eftersom ojämlikheten i samhället accepteras som ett till synes naturligt och allmänt fenomen (Gytz Olesen, 2009). Resultatet från Storbritannien (Giddens, 2009) kan också jämföras med Högskoleverkets (2005) utvärdering av konstnärliga högskolor i Stockholm. Där framkommer att studenter med arbetarklassbakgrund är generellt underrepresenterade på universitet och högskolor och speciellt svårrekryterade till framförallt konstnärliga utbildningar. Giddens (2009) lyfter i följande citat fram att det är viktigt att belysa ojämlikheter inom skolans tidiga år, eftersom dessa, på längre sikt, kan lägga grunden för rekrytering till universitet och högskola:

This tells us that we also need to look at inequalities within education itself. A key problem is that the education system often ends up reinforcing wider inequalities, rather than reducing them. For example, in the UK wealthy middle class families often deliberately move into a good school's catchment area, so that their children are guaranteed a place at the best school in the area. This pushes up house prices, meaning that poorer families, who can't afford to live there, are excluded from the highest achieving schools. That's why I say we shouldn't look at education in a vacuum – what's happening in wider society (and thinking about how this interacts with education) is really important. (s. 467)

Bunar (2006) såg i sina studier hur vissa föräldrar med utländsk bakgrund som bodde i segregerade områden satte sina barn i skolor i Stockholms innerstad för att de skulle få en bättre utbildning än vad de ansåg var möjligt i förorten. Detta talar för att det finns en komplexitet när det gäller boende, social bakgrund och att vara av utländsk bakgrund. Social mobilitet handlar inte bara om vilken social bakgrund människan har utan också vilka arenor gruppen kan få tillträde till i utbildningssystem, bostadsmarknad och

fritidslärande som på lång sikt kan vara avgörande för om social mobilitet är möjlig överhuvudtaget.

3.3. Genusgestaltningar och könshabitus

Följande avsnitt lyfter fram olika perspektiv på genus, där perspektiv på manligt och kvinnligt habitus, samhällsstruktur och hur olika kulturers vardag utvecklas.

3.3.1. Genuskontrakt

Denna avhandling tar sin geografiska utgångspunkt i Sverige. Sverige beskrivs ofta i statistik som framgångsrikt när det kommer till jämställdhetsfrågor. Hirdman (2008) talar om den utveckling som lett fram till ändrade levnadsvillkor för kvinnor i Skandinavien idag, vilket måste ses ur ett historiskt och socialt perspektiv för att tydliggöras. Hirdman menar att genom att begreppsbinda den "orörlighet" i historien som präglat könens villkor kan man få perspektiv på nuet (Hirdman, 2008, s. 88).

Hirdman belyser genom sin omfattande samtidsforskning att det finns ett kontrakt mellan könen vilket hon beskriver som en grundläggande ordning, ett genussystem där samhällets förväntningar inordnar individen. Mannen beskrivs av Hirdman som norm för människor i stort och kvinnan har därmed en underordnad position i förhållande till mannen. Dessa två är båda medskapare av ett kontrakt mellan män och kvinnor. Hennes begrepp *isärhållandets logik* belyser hur *genuskontrakten* fortfarande bryter igenom både klass och etnicitet. Grunden för isärhållandets logik skapar också förutsättningar för andra ordningar som exempelvis politiska och sociala. Isärhållandets logik innebär att varje samhälle och varje tid har ett kontrakt för samspelet mellan könen. Detta styr synen på manligt och kvinnligt, sätter sin prägel på den enskilda människans liv och ger utslag i familjelivet. Genuskontrakt handlar främst om idealbilder av kvinnor och män. Att vara en god mor och en god familjeförsörjare. Dessa bilder socialiseras flickor och pojkar in i, enligt Hirdman, och de går i arv från far till son och mor till dotter.

Trulsson (2006) menar att män och kvinnor genom ett aktivt ställningstagande kan luckra upp traditionell arbetsfördelning och skapa mindre underordning för kvinnor som historiskt sett an-

vänt sexualitet och moderskap som strategier för maktutjämning inom familjen. Trulsson (2006) skriver att även om det sker med fördröjning är det svårt att förbise, att det skett en utjämning för de skandinaviska kvinnorna när det gäller sociala villkor och hon menar att synen på manligt och kvinnligt idag befinner sig i en smältdegel.

3.3.2. Manligt socialt handlande

Genus är en relationell kategori, där vare sig maskulinitet eller femininitet uppkommer utan ett system av genusrelationer. Connell (1995) beskriver könsidentiteterna som relationer som dialektiskt skapar kön, inte som en envägskommunikation. Genus kan enligt Connell tolkas som en form av socialt handlande, ett så kallat "gender project" (s. 72). Dessa tankar har genererat en begreppsförändring, från talet om maskulinitet till talet om maskuliniteter, eftersom mäns sätt att forma och uttrycka sin könstillhörighet innehåller stora variationer.

Hearn (1996) har precis som Connell påpekat svårigheterna med att definiera män som maskuliniteter, inte minst när det kommer att handla om mäns ibland problematiska handlingar, som våldshandlingar, som beskrivs härstamma från en inlärd maskulinitet präglad av den sociala miljön. Hearn vill belysa att det är den sociala processen som är orsaken till handlingarna snarare än maskuliniteten. Han förordar att man talar om "men's practices" (Hearn, 1996. s, 214). Föreställningar om hur män ska vara kan skifta över tid beroende på samhällets syn. Faktorer som social klass, etnicitet och sexuell livsstil har en avgörande inverkan på hur det "manliga" utformas (Plantin, 2001). För att förstå sambanden mellan etnicitet, klass och kön refererar Connell till Mitchell (1966) och Rubin (1975) som i sina arbeten visar att genus är en till sitt inre komplex struktur, där ett antal skilda logiker läggs på varandra. Genus interagerar med både etnicitet och klass. Det vill säga att genus även ständigt påverkas av nationalitet och position i samhället; exempelvis konstrueras inte vita mäns maskulinitet enbart i relation till vita kvinnor utan även i relation till svarta män. Connell (1996) lyfter fram hur viktigt det är att se till, och bli uppmärksam på, samspelet mellan kön, ras eller etnicitet och klass.

Det är lätt att tro att det finns en svart maskulinitet eller en arbetarklassmaskulinitet. Men, mer relevant är enligt Connell att se till och försöka urskilja multipla maskuliniteter, svarta såväl som vita och utforska inbördes relationer i klass- och etnicitetsmiljöerna. Dessa perspektiv får också betydelse för föreliggande studie eftersom föräldrar är påverkade av sina respektive könshabitus bundna till den kontext de vuxit upp under (Bourdieu, 1999).

3.3.3. Könshabitus

För att förstå familjernas inre struktur såsom arbetsfördelning mellan mannen och kvinnan och olika ansvarsområden för barnen exempelvis för skola och utbildning, krävs teori som behandlar genusstrukturer. I Bourdieus bok *Den manliga dominansen* (1999) utvecklas tankegångarna till att inbegripa ett könsperspektiv när det gäller kvinnligt och manligt habitus. Bourdieu skriver att familjeenheten är ett av de ställen där männens herradöme tydligast kommer till uttryck. Han skriver att det kan ta sig uttryck som materiella och symboliska styrkeförhållanden, men även som tillgripandet av fysiskt våld. Bourdieu poängterar att dessa styrkeförhållanden hålls vid liv, framför allt av enheter utanför familjen som kyrkan, skolan och staten.

Det är relevant att påpeka att styrkegraden från de olika uppräknade institutionerna varierar beroende på land, lagstiftning och samhällsutveckling, vilket därmed påverkar genusdispositioner för både män och kvinnor.

I boken *Bourdieu Critical Perspectives* skriver Kraus (1993) att kvinnor och män konstrueras mentalt och kulturellt utifrån arbetsfördelningen mellan könen. Arbetsdelningen utgör det centrala i social differentiering och representerar den "naturliga ordningen" inte bara i det "kabylliska samhället" som Bourdieu bland annat studerat, utan också i det moderna samhället. Habitus bidrar med scheman för hur människan skall uppfatta, tänka, känna, värdera och handla. Kraus formulerar detta som ett *modus operandi* och refererar till Bourdieu, att det är en förkroppsligad historia införlivad som en andra natur och att den aktiva närvaron av ett förflutet som det är en produkt av. Könsbeteende är därför djupt förkroppsligat.

I socialisationsprocessen får varje individ en oundviklig könshabitus, en identitet som förkroppsligar arbetsdelningen mellan

könen. Badinter (1980) lyfter fram modern som en *tredimensionell personlighet*, eftersom modern förutom den dubbla relationen till mannen och barnet också är en individ med egna strävanden och behov, som är oberoende av mannen och barnet. Hon är alltså både maka, mor och kvinna. Att hantera dessa tre roller menade Badinter var en utmaning. Beroende på hur kvinnan klarade uppdraget ställdes den "goda modern" mot den "dåliga modern". Kraven att både vara kvinna och en hängiven offervillig mor skapade skuldkänslor över eventuella brister, för att leva upp till modersidealet. Badinter (1980) skriver att de senaste decenniernas utbildning och arbete utanför hemmet av många kvinnor har uppfattats som en möjlighet till självförverkligande. Fadern har fått ökande krav att dela ansvaret för barnen och har kommit närmre dem, medan moderns avstånd ökat genom arbetet utom hemmet. Likheter mellan könen har alltså blivit större (Trulsson, 2006). Detta utvecklas i Plantins (2001) avhandling om mäns föräldraskap som tar sin utgångspunkt i Sverige.

Utifrån en musikpedagogisk praktik finns det anledning att problematisera vilka positioner flickor och pojkar, kvinnor och män kan försättas i. I musikutbildningssammanhang är instrumentval och genre två exempel på områden som ofta genomsyras av genusstrukturer. Detta kan komma till uttryck genom att köns habitus präglat av en heteronormativitet påverkar oss i vilka roller vi föredrar i en ensemblesituation, exempelvis med en kvinnlig sångerska och en manlig ackompanjator. Denna vanliga scenbild ska dock inte förväxlas med att det skulle vara en underordnad position som kvinnan har i ensemblen. Inom musikdramatiken belyses ofta heteronormativa relationer, där också könshabitus reproduceras i rollbeskrivningarna. Bristen på kvinnliga bandleadare inom jazzvärlden är ytterligare ett exempel där skillnader mellan män och kvinnor blir tydliga. Antalet professionella kvinnliga dirigenter och kompositörer är ett annat exempel på hur genusstrukturer präglar det musikpedagogiska och konstnärliga fältet.

3.3.4. Patriarkala strukturer

För att få en uppfattning om hur kvinnor och män fördelar sina ansvarsområden har Sjögren (2006) varit värdefull. I hennes studier av genusstrukturer, integritet och kulturella mönster i Sveri-

ge, Medelhavsområdet och Mellanöstern undersöks hur olika kulturer organiserar sin vardag och hur kulturella mönster kan gestalta sig i Sverige ur ett kvinnligt respektive manligt perspektiv. Sjögren menar att det specifika i svenskheten, den svenska mentaliteten, är en unik relation mellan en ansvarsfull individ och ett starkt kollektiv i vilken familjen är ett redskap och inte ett mål. Hon jämför detta med hederssamhällena som bygger på en motsatt prioritering där familjen är målet och individen är redskapet. Uppfostran handlar i dessa sammanhang om att lära sig hålla familjens bästa för ögonen, där det individuella självförverkligande är underordnat. Områden som sexualitet och familjebildning kontrolleras hårt och är en fråga om familjens överlevnad, inte individens lycka. Sjögren lyfter fram att tillgivenhet, vänskap, generositet, gästvänlighet är viktigare än jämlikhet och rättvisa för individen. När olika värdesystem kommer i kontakt med varandra krävs en bearbetning av värdeskalen. I en artikel i Svenska Dagbladet problematiserar Sjögren "Svenskheten under förvandling" och skriver:

Blir det individen, familjen, samfundet eller staten det som ska vara utgångspunkten? I valfrihetens namn kan en flicka bära slöja i klassrummet. Men i ett samhälle med jämlikhet som högprioriterad princip måste man nog sätta en gräns vid burkan, ett plagg som är ägnat att förneka kvinnokroppen. Örfilar som uppfostringsmedel är också svåra att försvara i namn av kulturell valfrihet. (Svenska Dagbladet, 23 maj, 2007)

Enligt Sjögren (2006) betraktas mannen i patriarkala samhällen som överordnad och förväntas ta ansvar för försörjning. Han representerar också familjen i samhället, medan kvinnan framför allt är maka och mor och har ansvar för hemmet och barnens omvårdnad. Mannen ska, enligt Sjögren, bemötas med respekt av hustru och barn. Kvinnan förväntas lyda sin man och sätta hans förväntningar före sina egna. Den kulturellt förankrade skillnaden i hur man ser på mannens och kvinnans ställning avspeglas även i ett lands lagstiftning. I västerländska samhällen likställs män och kvinnor inför lagen. I samhällen där patriarkala värderingar dominerar avspeglas detta även i att män och kvinnor har olika värde exempelvis som vittnen och olika rättigheter vid en skilsmässa

(Sjögren, 2006). Sjögren skriver att i en kultur där traditionella patriarkala värderingar dominerar, kan detta innebära att pojkar växer upp med uppfattningen om sig själva som mer värdefulla och viktiga än vad kvinnor och flickor är. Denna uppfattning förstärks sedan hela tiden genom olika företeelser inom och utom familjelivet. På motsvarande sätt kommer flickor och kvinnor i dessa samhällen att lära sig uppfatta sig själva som mindre värda än pojkar och män. Sjögren poängterar att inte alla flickor och kvinnor som växer upp i patriarkala samhällen känner sig mindre värda, men att de måste definiera sig själva och den egna identiteten utifrån de förutsättningarna, liksom flickor och kvinnor i Sverige alltid fått göra. Almqvist (2006) lyfter fram att kvinnor med utländsk bakgrund lättare anammar svenska värderingar eftersom de har mer att vinna på det i form av frihet och självbestämmande, medan män från samhällen med patriarkala strukturer tar längre tid på sig att anamma nya värderingar utifrån jämställdhetsprincipen. Studier med invandrarungdomar i både Sverige och USA visar på liknande resultat (Almqvist, 2006). Detta innebära att unga kvinnor som vill förändra sitt sätt att leva jämfört med den egna etniska gruppen kan få bekymmer. Enligt Phinney och Flores (2002) har utbildningsnivån betydelse för hur snabbt värderingar i det nya landet och kulturen tas upp och integreras i familjen. Högutbildade och framförallt kvinnor förändrar snabbast sina värderingar i riktning mot majoritetsbefolkningens, medan lågutbildade män håller betydligt längre fast vid traditionella uppfattningar om mannens överordning.

3.4. Styrning av individen

Följande avsnitt lyfter fram teorier från både Bourdieurelaterad forskning (Ambjörnsson, 2008; Skeggs, 2006) om över- och underordning och Foucaults (1972, 1976, 1980) begrepp makt, styrning, frigörelse och bekännelse. Människor kan i vissa situationer uppleva styrning och alienation, vilket också i andra fall kan leda till motstånd och emancipation.

3.4.1. Motstånd och alienation

Skeggs (2006) begrepp *respektabilitet* beskriver såsom tidigare nämnts det maktperspektiv som individen eller gruppen kan upp-

leva genom att massifieras till ett objekt. Det innebär också direkt och indirekt en styrning av individens handlingar till det accepterade inom fältet (Bourdieu, 2004). Bourdieu visar hur man i ett samhälle, modernt eller traditionsbundet, etablerar maktrelationer utan att det uppdragas eller diskuteras. Det innebär enligt Bourdieu, att makt inte bara handlar om konkret materiell eller ekonomisk makt. Maktutövande sker också i form av symboliskt våld som kommer till uttryck i en given uppfattning om hur verkligheten ser ut och hur den ska uppfattas. Enligt Gytz Olesen (2009) har pedagogiken trots diskursiva innovationer och trender, alltid varit en utbyggnad av de maktrelationer som existerar vid en given tidpunkt i samhället. Det har inte varit de pedagogiska institutionerna som bestämt dagordningen. Enligt Gytz Olesen (2009) har politiska agendor i stället bidragit till att den pedagogiska diskursen släpar efter det moderna samhällets fortsatta utveckling. Det strukturella arrangemanget, vem som tar ordet i det pedagogiska samtalet och lärandediskurserna som härskar, är förankrat och nedärvt, vilket lärare och föräldrar fostrade i samma anda medvetet eller omedvetet kan förhålla sig till. Skolan reproducerar därmed givna materiella, innehållsmässiga och symboliska ramar, som blir styrande för både pedagoger och elever, trots att nya pedagogiska metoder utvecklas. Genom praktikens struktur skapas också maktperspektiv där elever oavsett bakgrund och social klass har svårt att göras sin röst hörd.

Känslöstrukturer och motstånd är teman som behandlas av Ambjörnsson (2008) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Med Bourdieus teorier analyserar Ambjörnsson informanternas uttalanden om den normativa femininitet som de förväntas iscensätta och som de också ifrågasätter. Motstånd, utmaning och opposition är ett återkommande tema i hennes studie. Ambjörnsson hänvisar till Bourdieu som menar att begreppet motstånd hindrar oss från att förstå de mer komplexa praktiker och situationer som ofta karaktäriserar erfarenhet av att vara underprivilegierad.

Om motståndet implicerar en öppen och medveten handling, direkt ämnad att ifrågasätta makthierarkier, är det nämligen många andra strategier som osynliggörs. Dessutom innebär en sådan definition att vi, för

att lokalisera motståndet, skulle tvingas bestämma vilka handlingar som är medvetna och vilka som är omedvetna. ...Bourdieu påpekar, medan motstånd ofta kan fungera alienerande, kan underkastelse i vissa fall vara frigörande. (Ambjörnsson, 2008, s. 97)

Ambjörnsson lyfter fram hur dynamik mellan över- och underordning, privilegierad och förtryckt, är ett komplext förhållande som begreppet motstånd inte nyanserar. Dessutom är förhållandet mellan privilegierad och förtryckt nära sammanflätat med dimensioner av kroppsliga ickeverbala upplevelser. Ambjörnsson (2008) beskriver hur viktigt det är att knyta ihop de unga kvinnornas utmaningar, opposition och ifrågasättanden till resone-mang om hur kropp, känsla och medvetande samverkar i deras möjliga sätt att kommunicera med omvärlden. Detta kopplas till Bourdieus (2004) begrepp *body hexis*, det kroppsliga perspektivet av habitus, det vill säga förkroppsligad kulturell kunskap, som tar sig uttryck i hållning, mimik, rörelser och tal. Det blir något som individen är, till skillnad från habitus, som är tänkandets struktur. Kroppen är det sociala livets minne (Bourdieu, 2004). *Body hexis* är ett intressant begrepp utifrån föreliggande studie eftersom föräldrarnas bild av sig själva, gestaltandet av självuppfattningen kan komma till uttryck i form av bland annat dialekt, rörelser, och gester. För kvinnor kan det tänkas finnas fler valmöjligheter att kroppsligen uttrycka sig på, genom frisyrier, smink och klädstil. Detta gäller även unga män som på ett tydligare sätt positionerar sig genom sin *body hexis*. Dessa är också för både kvinnor och män relaterade till kultur, klass och könshabitus. Kraus (1993) menar att *body hexis* är sprunget ur vår identitet, bunden till habitus. Jag uppfattar att begreppet *body hexis* står i dialog med det omgivande samhället, kroppen är alltså en arena att manifesteras sin kulturella tillhörighet. *Body hexis* kan uppfattas både som ett resultat av en medveten och en omedveten handling.

3.4.2. Styrning och underkastelse

För att studera musiklärande och relationer mellan föräldrar, barn och lärare är det användbart att också problematisera eventuella styrkeförhållanden mellan parterna. Foucault (1980) har skrivit om samspelet mellan *makt* och *kunskap*. Han menar att

dessa två är oupplösligt förenade med varandra. I varje lärandesituation finns därmed oundvikligen maktrelationer som kommer till uttryck i vissa lägen. Föräldrar förhåller sig vanligtvis naturligt i en maktrelation över sina barn. Att föräldrar styr och fostrar barn är både sunt och en nödvändighet för barnens bästa, vilket inte utesluter att osunda inslag kan förekomma. Foucault (1980) lyfter fram att det är omöjligt att utöva makt utan kunskap och därmed är det också omöjligt för kunskapen att inte framkalla makt och maktrelationer. Genom sammankopplingen av makt och kunskap betonas att diskursen alltid för med sig sociala effekter. Diskursen befinner sig aldrig utanför makten och kan följaktligen heller inte studeras utan att makten tas med i beräkningen. Foucault (1972) ser diskurser som en talande handling som utspelar sig i sociala fora. Diskurser är styrande och bestämmande men också förändringsbara, vilket sker med inflytande av andra diskurser. Diskursbegreppet kan som nämnts kopplas till maktutövning. Diskursen är beroende av antalet talande individer som ansluter sig till diskursen. I Foucaults (1972) begrepp *diskursiv praktik* kan jag se kopplingar till Bourdieus (1986) begrepp *fält* som bestämmer villkoren för dess innehavare. Detta kan jämföras med *doxa* som är normen som blir styrande för aktörens positioner i fältet. I Ericssons (2002) tolkning av Foucault är diskurs inte något passivt tyckande utan en aktiv handling som utgör en del i kampen mellan olika diskurser. Subjektet är underställd diskursen och diskursen är underställd gruppen av talande subjekt. Diskurs innebär exkludering eller marginalisering av det icke-normala. Foucaults mål är att dekonstruera dessa makt- och kunskapsdiskurser. Att leta efter de aspekter, den historia, de röster som bortdefinierats, förlöjligats eller förkvävts av de kunskapsregimer som härskar. Han förespråkar att analysera det som inte passar in och är illegitimt.

Begreppet *styrning* är relaterat till Foucaults maktbegrepp och diskuteras i Roses (1995) artikel om liberalismens historia. Med styrning modifieras maktbegreppet till mer nyanserade former som kan vara mer användbart när man studerar musikaliskt lärande och föräldrars fostran av barnen. Föräldrarna styr sina barn till ett önskvärt beteende med subtila och direkta medel. Foucault (1978/1987) beskriver i *Övervakning och straff* hur straffsystemet i fängelser fungerade och diskuterar fängelsernas funktion i det

förkapitalistiska samhället. Foucault lyfter fram den disciplinära maktens hållpunkter som består av: (i) en rumslig uppdelning av individerna i små övervakade enheter; (ii) en tidslig uppdelning med utformade tidtabeller för minuter och timmar; (iii) nedbrytandet av inläring och uppfostringsprocedurer i små stegvisa moment, samt (iv) en taktik för hur den individuella kroppen placeras, flyttas och kombineras så att den blir del av något större och kan ingå i en effektivare helhet. Disciplin kan med andra ord binda ihop tid och rum. Foucault belyser att makten går från att vara synlig i det förmoderna samhället till att bli osynlig i det moderna samhället, medan de som underkastas disciplineringssträvandena blir synliga. Upplevelsen av maktens närvaro i det förmoderna samhället och vetenskapen om tydligt definierade bestraffningar fick människor att internalisera normer och formade deras beteenden. Varje social sfär hade sin uppsättning fasta regler, sina önskvärda beteenden och väggar som skyddade mot omvärlden. Rollen följde med rummet, vilket innebar att i fängelset var man fånge och i skolan var man elev. I det moderna samhället arbetar, enligt Foucault (1974/1987), disciplinen endast i undantagsfall med bestraffningar och sanktioner, utan styr beteendet med små korrigeringar som tillsägelser, instruktioner, men också belöningar och uppmuntran i olika former (Nilsson, 2008). Disciplin bygger på hierarkisk observation i förhållanden som exempelvis lärar/elev relationen. Observationen görs i form av omdömen som definierar "det sociala barnet", "det bråkiga barnet", "det intelligenta barnet" och "det musikaliska barnet". Med Foucaults (1980) teorier om makt och kunskap kan uppfostran, utbildning och undervisning diskuteras som ett uttryck för en ideologi och metod som siktar mot att producera individer i riktning mot bestämda mål. Dessa metoder finns inom institutioner som musikskolor och grund- och gymnasieskolemiljön. De kan bidra till att situationen uppfattas som undervisning, dialog och lek. Om de dekonstrueras ytterligare kan de uppfattas ha andra agendor, som att skapa lydiga medborgare, ordentliga och disciplinerade barn, rationella individer.

Begreppet styrning är också intressant när lärare – elev, lärare – förälder och föräldrar – barn förhållandet ska synliggöras. Förhållandet mellan *styrning* och *kunskap* ska enligt Rose (1995) leda till positiv kunskap om beteenden hos individer, vars syfte är att

fostra till goda samhällsmedborgare, något som ska leda till "det goda livet". Enligt Rose är styrning ett begrepp som inbegriper synen på expertis och auktorisering av kunskap. Auktorisering innebär i detta sammanhang att kunskap låses fast till sanningar som blir gällande. Lärarens professionalisering är ett exempel på detta (Lindgren, 2006). Relationen mellan föräldrar och barn/elev och lärare har inom instrumentalundervisningen nära kopplingar till varandra, som också rör sig inom ett kraftfält av ideologi och aktuell samhällssyn. Johansson (2006) skriver att individuell undervisning är den dominerade formen av instrumentalundervisning vid högre musikutbildning. Denna form av undervisning är mycket framgångsrik när den fungerar väl. Johansson beskriver dock att många studenter på musikhögskolor i Sverige känner obehag i relationen till instrumentläraren. Johansson problematiserar instrumentalundervisningens form och lyfter fram maktrelationerna som kan finnas, som både inbegriper genus- och jämställdhetsperspektiv och andra perspektiv som etnicitet.

För att kunna synliggöra hur maktrelationer mellan lärare, elev och förälder och barn kan yttra sig har Bourdieu (2004) beskrivning av hur motstånd kan fungera alienerande och att underkastelse också i vissa fall kan vara frigörande, varit en hjälp. Detta har Foucault (1976; 1988) studerat på ett mer djupgående sätt i sina teorier om underkastelse och *bekännelse*. Bekännelsen, eller bikt, har en central roll i utövandet av civil och religiös makt i människans historia, vilket enligt honom också kan ses som frigörande handling. Genom att betona det allmänna bästa i familjen och underdånigheten i förhållande till omgivningen och staten har bekännelsen präglats in i människors liv (Foucault, 1988). Den har betydelse i rättväsendet, i utbildningen, i familjelivet och i de flesta situationer i vardagslivet. Individerna bekänner för motparten sina synder, försyndelser, önskningar och bekymmer. Bekännelserna drivs, enligt Foucault, från själsliga gömställen antingen med hjälp av inre krav eller genom våld och hot. Bekännelsen sitter så djupt att den kan ge upphov till en känsla av befrielse, snarare än att den enskilde uppfattar makten. Det handlar således om förhållandet mellan två parter, där den ena har auktoritet och därmed företräde att ställa krav, visa uppskattning, tröst eller försoning vid motpartens bekännelse. Beskrivningen av disciplinerings inre kärna är ett viktigt bidrag för förståelse av förhållan-

det mellan lärare, elev och förälder och hur musiklärandesituationen också ger ramar och rum för över- och underordning och hur detta kan ta sig uttryck. När någon utövar makt eller styrning vet han/hon oftast vad denne gör eller vill göra, enligt Foucault (1988), däremot har han/hon svårt att överblicka eller kontrollera de slutgiltiga konsekvenserna av sina handlingar. Det finns med andra ord en osäkerhetsfaktor vilket kan leda till att handlingar ofta får andra effekter än de avsedda.

3.5. Människan i förändring

Att ha utländsk bakgrund betyder inte alltid att vare sig man själv eller andra tycker att man har en etnisk identitet som skiljer sig från omgivningen. I svenska gränstrakter mot Danmark, Norge eller Finland är det vanligt att endera föräldern är dansk, norsk eller finsk. Detta problematiseras sällan av omgivningen, utan accepteras som en del av majoritetsgruppens variation. Om man däremot ser till invandrargrupper från utomeuropeiska länder, och särskilt till gruppen muslimer, pågår i dagens Sverige flera debatter där olika aspekter av den etniska gruppens beteenden problematiseras, till exempel religion, boende och levnadsvanor: "I vad mån den etniska tillhörigheten är något som beskrivs som ett problem i samhället påverkar även hur den enskilde individen förhåller sig till sin etniska tillhörighet" (Almqvist, 2006, s. 86). En del svenskar i Sverige har ett språk, religion, kultur och utseende som skiljer sig så pass mycket från majoritetsbefolkningen att det, enligt Almqvist, inte är något alternativt att bara smälta in, utan människan tvingas ta ställning till sitt etniska ursprung och sin identitet. Följande avsnitt utvecklar resonemang kring hur människor med utländsk bakgrund kan uppleva sin subjektsposition i förhållande till det omgivande samhället. Detta är viktigt utifrån en musikpedagogisk infallsvinkel för att lyfta fram begränsningar och möjligheter för barn och vuxna som ägnar sig eller vill ägna sig åt musik.

3.5.1. Subjektspositioner

Identiteten utvecklas i brytpunkten mellan att "höra till", att vara någon som andra och att "vara speciell", någon som inte liknar andra. Identitet formas således i en process av både differentie-

ring och integration. Hwang och Nilsson (2003) beskriver utifrån ett utvecklingspsykologiskt perspektiv hur det lilla barnets uppfattning om sig själv speglas i samspelet med den närmaste familjen. I föräldrarnas respons finns också en indikation eller signal till barnet om vem hon eller han är, om det är ett lättillfredsställt barn, ett kinkigt barn eller ett glatt barn. Genom den spegling som föräldrarna och omgivningen ger får barnet en uppfattning om sig själv, den första starka källan till bekräftelse för barnet om "vem jag är". Även den etniska och kulturella aspekten av identiteten formas först i relation till dessa *signifikanta andra*. Med signifikanta andra menar Goldberg (2000) individer som är betydelsefulla för barnet eller individen. Eftersom livsvillkor och levnadsvanor skiljer sig mycket åt mellan olika samhällen ser idealen för barnuppfostran olika ut i olika kulturer. Redan från början påverkas barnets uppfattning om sig själv av den kultur som familjen lever i (Almqvist & Broberg, 2000). De kulturella idealen för hur barnuppfostran ska gå till i respektive samhälle avspeglar vilka färdigheter som barnet behöver för att klara sig bra i framtiden. Enligt Almqvist (2006) finns det ett samband mellan hur föräldrar uppfostrar och hur samhället förväntar sig att barnen ska uppföra sig. I takt med att barnet blir äldre vidgas kretsen kring henne eller honom till att inbegripa andra vuxna, lärare, fritidsledare, skolkamrater och kompisar. Alla dessa medverkar i att utveckla identiteten i varje människa. Aspekter av den egna identiteten åter speglas när barnet växer upp och samspelar med flera personer i olika roller. För barn och ungdomar från etniska minoriteter innebär det att de kan få helt nya responser på vilka de är och vilken grupp de tillhör när de byter miljö och kontext från familjen till förskolan eller skolan (Almqvist, 2006).

I kapitel 2 beskrevs hur insikten om ett uppfattat utanförskap kan upplevas för en ung människa som byter skolmiljö (Söderman, 2010). I vissa fall är det en oproblematisk upplevelse. För andra kan det kännas svårt att se sig själv som "annorlunda", vilket kan väcka existentiella frågor. För att problematisera hur ett upplevt utanförskap kan ta sig uttryck hos en människa har Goffmans (1971/2001) stämplingsteorier varit intressanta. Enligt Goffman bestäms människan i hög grad av situationen, av det sociala spel hon bedriver tillsammans med andra människor i varje given situation. Stämplingsteori bygger på antagandet att om man

återkommande definierar en människa som avvikare blir han det. En person är inte i sig själv en avvikare, men kan så småningom utvecklas till att bli det, om han/hon tillräckligt konsekvent utsätts för tryck från omgivningen. Avvikelsen är ingen individuell egenskap hos en person utan en relationell process. Avvikaren avviker alltid från något. En färgad människa är endast färgad i jämförelse med en vit. Avvikelser kan bara förstås om vi sätter in dem i relationer mellan människor där någon med makt stämplar ett visst beteende eller utseende som avvikande. Begreppet *koreografier* som Goffman (1974) utvecklat, beskriver hur individen gestaltar sig på den *främre* och den *bakre scenen*. Med begreppet koreografier kan den enskilda människans handlingsutrymme förklaras. Koreografier sker enligt Goffman på olika arenor, den främre scenen kan vara det man vill visa upp för en representant av en grupp som man som individ står i beroendeförhållande till, exempelvis en hyresvärd, en chef, en instrumentallärare eller en förälder. Den bakre scenen är exempelvis vardagslivet hemma, det man gör bakom lyckta dörrar inne på sitt rum, det som sker bakom ridån. Ett barn kan exempelvis utveckla koreografier i förhållande till sina föräldrar och både befinna sig på den bakre och den främre scenen beroende på sammanhang och situation. På samma sätt kan föräldern ha koreografier för barnet. Det vanligaste tillämpningsområdet för Goffmans (1974) dramaturgiska teorier är individens förhållande till det styrande samhället eller till det sociala fältet där det förkommer maktkamper.

Goffmans (1971/2001) stämplingsteorier har kritiserats för att vara alltför deterministiska och att förloppet från att vara "en av andra" till att bli "en avvikare" har följt givna ramar, vilket skapat ett förlopp som individen inte kunnat bryta. En av grundstenarna i stämplingsteorin är att man tänker och analyserar i det förflutna och fortsätter förbi nuet. Goldberg (2000) omtolkar Goffmans (1971/2001) stämplingsteori och menar att det är svårt att utgå från en enda händelse, som grund för att se sig som en avvikare. Enligt Goldberg (2000) är det inte beteendet som är avvikande i sig, utan människors respons på detsamma. Stämplingsteorin utgörs av en process och inte enstaka händelser och handlingar. Stämpling eller stigmatisering kan också frammanas utifrån vem man är i relation till exempelvis etnisk bakgrund, religion, funktionshinder samt ekonomisk eller social status.

I ett musiklärandesammanhang kan ett exempel på att utpeka avvikare vara att musikläraren, i all välmening, säger att idag ska vi sjunga sånger från Afrika eftersom Saran kommer från Kongo. En situation som denna grundar sig i en föreställning om att man måste välja etnisk identitet. Almqvist (2006) lyfter fram att denna föreställning är förhärskande i det svenska samhället och att det skapar en orörlighet för individen. Flera studier har visat att den enskilda människan kan vara del av flera (Frith, 1996; Berry & Sam, 1997; Bunar, 2001; Karlsson Minganti, 2007; Goldstein-Kyaga & Borgström, 2009). Även den etniska identiteten har flera dimensioner. Precis som man kan vara make, pappa och son samtidigt, kan man också vara iranier och svensk beroende på situation och sammanhang. Det blir alltså svårt att tala om en sammanhållen identitet.

Identiteten hos en människa kan innehålla många nivåer, där olika roller och identiteter gör sig gällande. Laclau och Mouffe (1997) lyfter fram *antagonism* som ursprungligen är ett konfliktperspektiv inom marxismen. Deras antagonismbegrepp kan användas för att förklara identitet som något konstruerat och instabilt. Klassbegreppet i äldre marxism betraktas som något beständigt, medan identitet inom denna slags diskursanalys ses som något flyktigt. Antagonism kan ses som ett hinder för möjligheten att skapa stabila sociala identiteter. Det ses som uteslutet att någon grupp kan uppnå en enhetlig och stabil identitet, eftersom klasstillhörighet som Trondman (1993) beskrivit kan förändras över tid och med den en förändring av identiteten.

Laclau och Mouffe (1985) argumenterar för att till subjektspositionerna knyts även förväntningar om hur man ska uppföra sig, vad man kan säga och inte säga. Den subjektsposition man blir tilldelad och samtidigt tar till sig begränsar handlingsutrymmet för individen. Här framträder likheter med Goffmans (1974) teorier om den främre och bakre scenen som individen förhåller sig till, men de dramaturgiska teorierna skiljer sig från Laclau och Mouffes syn på subjektet, i och med att de uttrycker att inga subjektspositioner är statiska. Precis som normer i samhället kan förändras, kan subjektspositioner och förväntningar som därmed följer också förändras. Som människa kan man inta många subjektspositioner på en och samma dag, som svensk, som utländsk, som pojke, som son, som musikalisk, som slarvig och så vidare. Men

om motstridiga diskurser samtidigt försöker organisera samma sociala rum blir man *interpellerad* i olika positioner på en och samma gång (som svensk, som invandrare, som hustru, som yrkesarbetande). I ett genusperspektiv är det jämförbart med vad Badinter (1980) belyste med uppfattningen om kvinnans roller som tredimensionella i moderskapet, hustruskapet och den yrkesarbetande. I en sådan situation är subjektet *överdeterminerat*, vilket innebär att det uppstår en konflikt för individen (Laclau & Mouffe, 1985). För de individer som bryter mot exempelvis genusmönster, kan också en överdeterminering uppstå eftersom diskursen om den tredimensionella kvinnan är dominerande. Althusser (1976) beskriver *interpellation*, som att individer försätts i bestämda positioner i diskurserna. Exempelvis, om ett barn säger att det är hungrigt och bara mamman reagerar av föräldrarna, kan det bero på att hon interPELLERATS med identiteten som den vårdande, hjälpande föräldern, samtidigt som hon eventuellt är del av en jämställdhetsdiskurs, där kvinnor och män förväntas dela på ansvar. I en sådan situation kan individen uppleva sig överdeterminerad av flera subjekspositioner (Laclau & Mouffe, 1985, 1997). Ett annat exempel kan vara att det på en arbetsplats som genomsyras av svensk monokultur finns en arbetstagarare med utländsk bakgrund som talar bra svenska och upplever sig som välintegrerad, och att detta återkommande lyfts fram när mångfaldsplaner är på agendan. En parallell kan vara i grundskolan där elever med utländsk bakgrund förväntas behärska svenska språket sämre och därmed också inte får en rättvis betygsbedömning av kunskaperna av läraren. I alla tre exemplen finns en identitetskonflikt i individen som skapas i samspelet med den omgivande miljön.

3.5.2. Ackulturation

Ett annat begrepp som är aktuellt för att förstå föräldrarnas olika förhållningssätt till Sverige och deras tankar om barnens framtid är *ackulturation* (Berry & Sam, 1997). Den ursprungliga definitionen av detta socialantropologiska begrepp är:

A people confronted with a dominant culture can abandon, modify, reformulate or cling to their traditional culture. The two cultures might be more or less

in conflict, or more or less congruent, in values, norms and world views. The process of acculturation can be either easy and succesful or slow and disruptive. (Keesing, 1981, s, 8)

Ackulturation används av Berry och Sam (1997) för att beskriva den förändring som sker med upplevelsen av etnisk tillhörighet bland minoriteter, både på individnivå och mellan generationer när man flyttat från sitt ursprungsland och bosatt sig i ett nytt samhälle. Berry och Sam (1997) beskriver två dimensioner av ackulturation, dels i vilken grad man överger eller tar avstånd från den kultur som man själv historiskt sett har ansetts tillhöra, dels i vilken grad man involveras i det nya samhället och dess kultur. Detta kan även förekomma i en kombination, att man bevarar en stark lojalitet och identifikation med sitt ursprung, samtidigt som man aktivt deltar i det nya samhället med dess kultur. Berry (1988) beskriver dessa två dimensioner i fyra nivåer.

Separation. Individerna prioriterar den etniska ursprungskulturen och bevarar traditionella värderingar, levnadssätt och seder. Relationerna till det omgivande samhället ses som mindre viktiga. Här undviks nära relationer med majoritetskulturen och giftermål sker inom den egna etniska gruppen.

Assimilation. Medlemmarna i invandrargruppen väljer att identifiera sig med majoritetsbefolkningen och strävar på alla sätt efter att bli en del av det omgivande samhället. Det innebär att man föredrar att ha kontakter med personer i den dominerade befolkningen framför den egna etniska ursprungsgruppen och att anpassning vad gäller språk sig sker till majoritetsbefolkningen när det kommer till kultur och beteenden.

Integration. Karaktäriseras av att individen vill bevara tillhörigheten och gemenskapen i ursprungsgruppen, samtidigt som man vill vara aktivt delaktig och accepterad i det omgivande majoritetssamhället.

Marginalisering. Det innebär att individen tar avstånd från den etniska ursprungsgruppen, men inte heller involverats i majoritetssamhället. Marginaliseringen kan vara ett uttryck för en personlig hållning där individen tar avstånd från allt och alla. Oftast finns det en koppling till erfarenhet av diskriminering i samhället,

vilket kan förekomma exempelvis på arbetsmarknaden, i mötet med majoritetssamhället, inom skolan och på fritiden.

Enligt Berry (1988) är det bästa för individen att ha *integration* som modell för den nya levnadssituationen. Det innebär då att en bikulturell etnisk identitet har utvecklats, inklusive förmågan att behärska två kulturella koder. Marginalisering är det svåraste och olyckligaste fallet för individen.

3.5.3. Ursprungslandet en relation

I denna studie är föräldrarnas berättelse om sin bakgrund en viktig förståelsegrund för analysen. Rushdie (2005) beskriver arbetet och processen kring att återuppleva "minnen av och minnen om Indien" (s. 246) vilket resulterade i den skönlitterära boken *Midnattsbarnen* (2007). Rushdie skriver om imaginära hemländer på följande sätt:

Kanske är det så att författare i min position - flyktingar eller utvandrare eller landsförvisade - jagas av en känsla av förlust, en drift att återerövra, blicka tillbaka, trots risken att förvandlas till saltstoder. Men om vi ser tillbaka måste vi göra det med vetskapen - en vetskap som ger upphov till djupgående osäkerhet - om att vårt fysiska fjärmande från Indien nästan undantagslöst innebär att vi inte kommer att kunna återerövra riktigt detsamma som vi förlorade; att vi, kort sagt, kommer att skapa fiktioner, inte några verkliga städer eller byar, utan osynliga sådana, imaginära hemländer, tänkta Indien. (Rushdie, 2005, s. 245-246)

Det som Rushdie formulerar sätter fingret en problematik som kan få efterverkningar i individens förhållningssätt till sig själv. Att nekas tillhörighet till ett ursprung väcker en känsla av oro och rotlöshet. Detta tema framkommer också i Ålunds (1991) studie där hon belyser hur människor i exil talar om drömmen om att återvända, men hur detta blir en permanent dröm som i få fall blir realiserad. Hemlandsdiskursen är enligt Ålund i vissa fall så pass framträdande att det även kommer att påverka vardagens hand-

lingsmönster och beslut. Genom att konstruera vardagssituationer i exil levandegörs kontakten med det ursprungliga.

3.6. Tradition och modernitet

I en globaliseringsprocess rör sig individer från mikroperspektiv till makroinflytande. Internet är den stora revolutionen för det traditionella samhället där det globala kan möta det lokala (Giddens, 1991, 2003, 2009). Detta är inte minst tydligt i musikvärlden med tillgänglighet till musik från alla världens hörn. Med globaliseringen som medaktör är familjens traditionella roller och gestaltningar under förändring vilket kan ta sig uttryck i det globala och det lokala perspektivet för individer och grupper. Enligt Giddens (2003) pågår det en global revolution vad gäller hur vi ser på oss själva och hur vi knyter band och kontakter med andra. Han beskriver bland annat hur familjekonceptet ser ut i olika delar av världen och vilka uttryck det tar sig i globalisering. Giddens menar att det inom olika religioner och kulturer finns en tradition som också möter motstånd till förnyelse. Det är få länder i världen idag som inte har en intensiv diskussion om jämlikhet mellan könen, om en reglering av sexualiteten och om "familjens" framtid. Giddens (2003) uttrycker att familjen är ett slagfält för kampen mellan tradition och modernitet. Han belyser också nationalstatens betydelse för formandet av identiteter. Nationalstaternas betydelse minskar, men det innebär inte att identiteten försvinner, bara att den förändras. Enligt Giddens är första gången i mänsklighetens historia självet och samhället ömsesidigt förbundna på en global nivå. Detta avspeglar sig i familjens struktur och vardag.

Den tredje identiteten har myntats av Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) som beskriver identiteter i globaliseringens fotspår som gränsöverskridande, mångdimensionella, kontextuella och föränderliga i olika situationer. De lyfter fram att identiteten är skiftande och mångdimensionell eftersom kontexten där man bor också påverkar människan. Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) som studerat ungdomar i mångkulturella områden menar att dessa urbana rum domineras av flera olika nationaliteter, vilket ger möten mellan olika minoritetskulturer. Detta bidrar till att den enskilda människan präglas mer av den aktuella levnadskontexten än kanske den majoritetskultur som i övrigt präglar miljön i form av lagar, regler och strukturer i skola och samhäl-

let. Denna flerkulturella identitet kallar de den *tredje identiteten*. Vilket kan förstås som en identitetens smältdegel av många olika kulturella sammanhang.

Begreppet den tredje identiteten är inspirerat av Bhabha (1994) som beskriver "mitten mellan-rum" eller "tredje rum" (Goldstein-Kyaga & Borgström, 2009, s. 27). Enligt Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) utgör nationella och etniska identiteter ofta aspekter av en tredje identitet, som är både och, snarare än ett uttryck för den ena eller den andra, identiteten. De menar att etnicitetsbegreppet blivit för snävt och klumpigt för att beskriva den situation människor befinner sig i det globaliserade samhället. Dagens samhälle i allmänhet och i storstäder i synnerhet utmärks av flytande, föränderliga gränser, där människors identitet inte kan beskrivas i termer av tillhörighet till enskilda och distinkta grupper. I Goldstein-Kyaga och Borgströms studie ingår ungdomarna i multietniska sammanhang. Dessa definierar sig inte med en specifik etnisk grupp, utan identifierar sig med och deltar konstant i en multietnisk situation som växlar mellan olika kulturella kontexter. Enligt författarna leder, i enlighet med Giddens (2009), inte globaliseringen till en utslätning av världens olika kulturer, utan snarare att en mängd nya kulturer uppstår i mötet mellan globala och lokala yttringar. Det påverkar människors identitet i en ackulturationsprocess (Berry, Sam Phinney & Vedder, 2006) vilket också komplicerar mötet med majoritetssamhällets olika institutioner.

För att förstå förändring i samhällen där levnadsmönster genomsyras av en mer liberal attityd till mångkontextualitet, är det relevant att också belysa en mer traditionell samhällssyn som återspeglas på många platser världen över (Almqvist, 2006). Den form av identitetsutveckling som beskrivs ovan, med alternativa sätt att forma vem man är och vilken grupp man ska tillhöra och identifiera sig med, finns inte på samma sätt i ett traditionellt samhälle. I ett "traditionellt samhälle" (Almqvist, 2006, s. 90) är individen beroende av släkten för sin överlevnad. Släktens sammanhållning är det som är överordnat allt annat. Individen förväntas följa släktens vilja för kollektivets bästa. Sjögren (2006) menar att i traditionella samhällen är tillhörigheten till den egna familjen och släkten, liksom position eller status i den egna gruppen viktig och poängteras i större utsträckning i identitetsutveck-

lingen, medan särskildheten att vara individ med egna åsikter och självständighet är en aspekt som är av mindre vikt. Detta uttrycker även Ålund (1991), som tidigare nämnts, när hon beskriver individens underordning till minoritetsgruppens åsikter och förhållningssätt, vilket innebär en underkastelse av individens tankar och vilja till förmån för gruppens "vi". Anledningen till gruppens framskjutande roll kan vara religiös, men också ett uttryck för en större ekonomisk och social utsatthet.

Med perspektiv på tradition och detraditionalisering vill jag belysa att människor också kan befinna sig på olika nivåer av det ena eller det andra. Beroende på individuella erfarenheter och levnadssammanhang är mångfalden omfattande även inom det svenska samhället. Dessa perspektiv återspeglas i situationer i skolsammanhang och i fritidsaktiviteter. Rekrytering till musikskolor, instrumentval, val av utbildning och möjligheter att ta sig fram i svenska samhället samverkar med många olika perspektiv som har att göra med bakgrund, erfarenheter, föräldrar och släkt, lärare, fritidsledare och andra barn. Sammantaget utgör detta en plåtå som samspelar med individens olika steg på sin livsbana.

3.7. Sammanfattning

De teoretiska perspektiv som varit användbara i analysen har dels kommit att handla om traditionella klass- och könsperspektiv, men också om att ha en utländsk bakgrund och att leva som minoritet. Att bryta upp och byta hemland är ett uppbrott i en människas liv som gör avtryck, både i nuet och i kommande generationer. Avsnitten har lyft fram etnisk identitet, om att leva som en minoritetsgrupp och hur individer förhåller sig för och emot olika kulturella uttryck. För att förstå det strukturella perspektivet mellan individ och samhälle, och klasstillhörighet, har Bourdieu (1986, 1999, 2000, 2004) varit en hjälp och hans teoretiska begrepp om *kulturellt-, socialt-, ekonomiskt- och symboliskt kapital*. Kapitalbegreppen ger också ett verktyg att lyfta fram hur migrationsituationen gör avtryck i en social mobilitet (Giddens, 2009) och relationen till klassresan (Trondman, 1993). Dessutom har Bourdieus begrepp (1986, 1999, 2000) *habitus* varit användbart för att förstå föräldrarnas syn på lärande och musikens betydelse för ursprunget. *Fält* och *doxa* är användbara begrepp för att belysa hur olika samhällsgrupper slåss om inflytande i familjelivets nor-

mer. Med Skeggs begrepp *respektabilitet* ges ytterligare ett verktyg att tolka *klass* och *kön*. Foucaults (1987, 2002) begrepp *disciplinär makt* tydliggör samspelet mellan kunskap och makt. Könsperspektivet utvecklas vidare av Kraus (1993), Connell (1995), Sjögren (2006) och Hirdman (2008), för att beskriva levnadsvillkor för kvinnor och män, flickor och pojkar i olika samhällen och kulturer. Laclau och Mouffe (1985) problematiserar på olika sätt *det determinerade subjektet* och möjliga *subjektspositioner* för individen. Goffmans (1974) begrepp intrycksstyrning och hans dramaturgiska termer blir en hjälp för att förstå social interaktion för den enskilda människan som rör sig mellan olika kontexter. Goffman (1971/2001) har också med sina stämplingsteorier lyft fram inre processer hos de människor som upplever sig avvika från normen.

KAPITEL 4

METODOLOGI OCH DESIGN

I detta kapitel redovisas de metodologiska överväganden som legat till grund för studiens design och den empiriska datainsamlingen samt hur tolkning och analys gjorts av det insamlade materialet.

4.1. Metodologi inom ett musikpedagogiskt fält

Denna musikpedagogiska studie vars empiriska del består av en kvalitativ intervjuundersökning kan ses som ett bidrag i linje med vad Alvesson och Sköldbberg (2008) benämner reflekterande empirisk forskning.

Den forskningsmetod som krävts till studien har flera beröringspunkter med det som Bourdieu beskriver som en reflexmässig reflexivitet: "Enbart en reflexiv reflexivitet baserad på ett hantverk, på en sociologisk känsla eller blick, gör det möjligt för en att förnimma och övervaka en plats, när intervjun faktiskt äger rum, effekterna av den sociala struktur inom vilken den sker" (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 139). I citatet framkommer att forskaren behöver omfattande kunskap om det som ska studeras, både av teoretisk och av praktisk art. Genom att vistas i den miljö som ska utforskas skapas, enligt Bourdieu, också bättre förutsättningar att uppfatta vad som sägs och vad som sker. Med min musikpedagogiska bakgrund, med erfarenheterna med att arbeta i olika typer

av lärandemiljöer kan den praktiska förståelsen för det undersökta fältet öppna för både en kritisk blick och en kännedom om vad som sker på olika nivåer bland fältets agenter. Bourdieus (1979) syn på reflexivitet och reflektion innebär att forskaren uppfattas som infogad i ett socialt fält med specifika konkurrens- och maktförhållanden. Dessa genererar i sin tur ett visst habitus, vilket innebär mönster av handlingspositioner hos deltagarna, både hos informanter och hos forskare. Alvesson och Sköldberg (2008) beskriver begreppet reflexivitet som konstanta värderingar av relationen mellan kunskap och sätt att göra kunskap på. Genom att försöka begripliggöra sambanden mellan språkliga, sociala, politiska och teoretiska element inom den musikpedagogiska kunskapsutvecklingsprocess det empiriska materialet konstrueras och tolkas i, kan underlag för förståelse av musik, ursprung och lärande vidgas. I denna process behöver några områden medvetandegöras; forskarens person, det omgärdande forskarsamhället, samhället som helhet med juridiska och politiska konsekvenser, intellektuella och kulturella traditioner, samt språkets och berättandets centrala betydelse. Grunden i reflekterande empirisk forskning utgörs av en rekonstruktion av den sociala verkligheten, där forskaren interaktivt samspelar med det beforskade genom sin närvaro (Alvesson & Sköldberg, 2008). Detta innebär att tolkningsprocessen skapar deskriptiva bilder som selektivt lyfter fram vissa förslag till hur förhållanden, upplevelser, situationer och relationer kan förstås, och därmed också negligerar alternativa tolkningar.

4.1.1. Makt och reflexivitet i intervjuer

Det har under datainsamlingen krävts en reflexiv hållning för att medvetandegöra maktperspektiv i intervjusituationen. Föräldrarna som deltagit har intervjuats på svenska vilket inte varit deras modersmål. I flera fall har det svenska språket varit en barriär i intervjusituationen. Svårigheten för några av de intervjuade att finna rätt ord för sammanhanget har präglat samtalet och vi har gemensamt sökt oss fram till rätt formulering. Språkbegränsningarna har också framträtt i transkriberingen av materialet. För att förstå och skapa rättvisa till föräldrarnas utsagor har det behövts en språklig bearbetning av intervjuerna.

Thomsson (2002) har i sin forskning intervjuat kvinnor med utländsk bakgrund. Hon beskriver hur språkproblem kan ta sig uttryck i en intervjusituation och talar om hur en språklig underlägsenhet kan prägla intervjun. Flera aspekter av maktförhållanden kan påverka vad som blir sagt i intervjun genom att intervjuaren använder en mer akademisk svenska än vad vissa informanter kanske gör. Yrkesstatus mellan parterna, utbildningsnivå och etnisk tillhörighet kan också påverka utkomsten av intervjun. Thomsson tar också upp att användandet av tolk inte är att rekommendera eftersom intervjuerna kan bli stela med en tredje part som översätter det som sägs. Denna tredje part kan också ha svårt att hålla tillbaka sina egna kommentarer av utsagorna. Via tolken kan det alltså ske en oönskad tolkning av vad som sägs eftersom "språkproblem är så mycket mer än översättningsproblem" (Thomson, 2002, s. 98).

Den som bor i ett land där den allmänna uppfattningen är att alla bör lära sig majoritetsbefolkningens språk och tala det utan brytning, upplever sig ofta underlägsen och vill kanske inte berätta om saker som späder på den känslan (Thomsson, 2002). Flera av de som inte har svenska som modersmål och talar med brytning har, enligt Thomsson, också erfarenheter av att ha blivit förringade eller fördummade i någon situation, vilket kan komma att avspeglade sig i intervjusituationen. Maktperspektiv synliggörs i intervjusammanhang vilket forskaren måste förhålla sig till och reflektera över även när det kommer till analysarbete av insamlade data (Thomsson, 2002).

Kvale och Brinkmann (2009) lyfter fram den maktasymmetri som råder i forskningsintervjun och som ofta förbises om man som utforskare bara inriktar sig på den öppna förståelseformen och den nära personliga interaktionen mellan parterna. Kvale och Brinkmann menar att maktförhållandena inte är möjliga att eliminera från situationen, men att forskaren bör reflektera kring den roll som dessa spelar i produktionen av intervjukunskap. Exempelvis kan informanten mer eller mindre omedvetet uttrycka det som vederbörande tror att intervjuaren vill höra. Att uttyda den sociala verkligheten är en subjektiv och skapande akt. Kvale (2009) lyfter fram att inom det postmoderna tänkandet finns ett förhållningssätt till intervjuande som lägger tyngdpunkt på intervjun som produktionsplats för kunskap. Vidare fokuseras inter-

vjuns språkliga och interaktionella aspekter, skillnader mellan muntlig diskurs och skriven text och de berättelser som konstrueras genom intervjun.

För att sammanfatta är det viktigt att utifrån den målgrupp jag valt att studera vara medveten om att maktperspektiv kan komma till uttryck i intervjusituationen. Den språkbegränsning som människor med bakgrund i ett annat land och med ett annat modersmål kan uppleva, kan bidra till en osäkerhetskänsla, en begränsning av deras rörelsefrihet i det språkliga samtalet och föda en mindervärdighetsupplevelse.

4.1.2. Tolkning och förståelse inom musikpedagogisk forskning

I analysen av studiens insamlade material har det varit nödvändigt att ha en metod som tydliggör tolkning för att skapa deskriptiva bilder av det studerade, ha verktyg i analysen för förståelse och därmed synliggörande av bärande resultat. Ödman (1995) menar att inom musikpedagogik inkluderas både de existentiella och kulturella sfärerna och en kontextuell orientering. Ödman lyfter fram hermeneutikens användningsområde för musikpedagogisk forskning. Han definierar hermeneutikens utgångspunkt på följande sätt: "tolkningens och förståelsens teori och praktik i olika mänskliga sammanhang (religiösa såväl som sekulariserade, vetenskapliga såväl som vardagliga" (s. 3). Den dokumentation som kommer fram utifrån en intervju eller observation handlar i musikpedagogikens fall ofta om känslor och upplevelser av musik eller något som har beröringspunkter med forumet för musiklejande.

Förståelse är ett begrepp som är svårgripbart menar Ödman (1995). Alla tror sig veta vad "att förstå" är, men att förstå kan endast förklaras genom synonymer. Ödman beskriver "insikt" som en sådan synonym. Förståelse kan ske på olika nivåer, som att begripa, fatta något, vilket kan ses som en ytlig form av förståelse. När förståelse, att förstå, ligger på en nivå där ens livsstil berörs, existensförutsättningar förändras, eller fördjupas av förståelsen rör den sig på ett mer djupgående plan (Ödman, 1995).

En tolkning präglas av dialektiken mellan tolkaren och det som tolkas (Ödman, 1995). Tolkningen kan beskrivas som den akt varigenom jag inför mig själv och andra presenterar och lägger ut min förståelse. Nilson (1976) menar att betydelser inte finns, de

uppstår, lever och dör bort i interaktion. Tolkningar och betydelser är därför alltid en process mellan den tolkande och det tolkade. Ödman (1995) lyfter ett varnande finger för att forskaren kan lockas till övertolkning, som kan "verka som mentala våldtäkter på dem det berör" (s. 5). Han menar att den etiska problematiken är central när det gäller nutidsorienterad hermeneutisk forskning. En annan risk är att forskaren gör sig skyldig till subjektivism, vilket innebär att tolkningen främst utgår från den egna förförståelsen. Ett sätt att gardera sig mot subjektivism är att kategorisera materialet i analysen och titta på varje del var för sig. Kategoriseringarna fungerar som ett sätt att lära känna sitt material, vilket sedermera kan överges för att tolka varje utsaga för sig. Tolkningar måste problematiseras och argumenteras. Hermeneutik är en "argumentativ disciplin" (Ödman, 1995, s.8). Denna avhandlingsanalys har en hermeneutisk ansats. Språkproblematiken som beskrevs ovan är också en anledning till att tolkning och förståelse blivit centrala begrepp i den reflexiva analysen. Kohler-Riessman (2007) menar att de intervjuade lämnar sin information och sina tolkningar, men det är forskaren som konstruerar intervjun och gör den slutgiltiga tolkningen. Forskaren lyssnar till det som sägs, någon gång det som inte sägs och hur något sägs, vilket utgör flera nivåer av den språkliga tolkningen och analysen.

4.1.3. Forskningsintervjun som tolkande text

Hermeneutiken studerar traditionellt tolkning av texter. Kvale (1997) har utifrån en hermeneutisk ansats beskrivit hur forskningsintervjun kan ses som en text. "Forskningsintervjun är ett samtal om mänskliga livsvärlden, där den muntliga diskursen förvandlas till texter som tolkas" (s. 49). Hermeneutiken är dubbelt relevant för intervjuforskningen, "först genom att kasta ljus över den dialog som skapar de intervjutexter som ska tolkas och sedan genom att kartlägga den process där intervjutexterna tolkas, vilken kan uppfattas som en dialog eller ett samtal med texten" (s. 49).

I hermeneutisk tolkning krävs kunskap om textens tema, vilket innebär omfattande kunskaper för att kunna förnimma nyanser och meningar som lyfts fram i intervjuerna. Även Bourdieu (1999) lyfter fram att forskaren ska vara väl bekant med det studerade området. Det finns alltså ingen förutsättningslös tolkning av en

text, uttolkaren kan inte lämna sin förståelsetradition, det sociala fält som hon ingår i. Enligt Kvale (1997) bör den som tolkar texten försöka göra förutsättningarna *explicita* och visa på hur de kan påverka tolkningen. En reflexiv medvetenhet om förutsättningarna krävs eftersom intervjuaren och uttolkaren ofrånkomligen kommer att forma resultatet och påverka meningen av tolkningen. Varje tolkning innebär förnyelse och kreativitet. Tolkning går utöver det omedelbart givna och berikar förståelsen genom att frambringa nya skillnader och samband som därmed kan vidga textens förståelse och mening.

4.1.4. Analys av text

En metod som fungerar som ett möjligt komplement till den hermeneutiska ansats som beskrivits ovan är Kvales och Brinkmanns (2009) *bricolage*. Bricolage beskrivs inte som en analysmetod, utan snarar som ett eklektiskt sätt att generera mening genom att röra sig fritt mellan olika analytiska tekniker och koncept, i kontrast till mer systematiska analystekniker som konversationsanalys och diskursanalys av olika slag. Bricolage är en *ad hoc*-teknik som kan ses som en hermeneutisk variant. Kvale och Brinkmann räknar upp följande möjliga steg; notera mönster, se rimlighet, göra kluster, göra metaforer, räkna, göra jämförelser och ordna det specifika under det generella. I analysprocessen innebär bricolage att forskaren kan läsa igenom intervjuerna och skaffa sig en allmän uppfattning, sedan gå tillbaka till intressanta avsnitt, räkna uttalanden och uppfatta attityder till ett tema som visat sig intressant för flera, eller finna avvikande perspektiv och kontrahera det mot andra utsagor.

Med teoretiskt präglad tolkning av intervjuer kan materialet analyseras utifrån ett perspektiv som exempelvis är freudianskt, Foucault- eller Bourdieusinspirerat. När forskaren läser sina intervjuer gång på gång och reflekterar över dem teoretiskt, växer specifika teman fram i texten i samklang med teorin. Kvale och Brinkmann (2009) menar att under de senaste decennierna har fler inflytelsefulla forskare som Bourdieu och den amerikanska sociologen Bellah gjort intervjustudier utan någon systematisk teknik. Dessa undersökningar har baserats på omfattande teoretisk kunskap om ämnet och har i bland annat Bourdieus studier också baserats på en intervjuform som på ett konfronterande, so-

kratiskt sätt fått informanterna att bli känslomässigt engagerade i samtalet.

Sammantaget kan detta också bidra till att forskaren systematiskt skapar en sammanhängande överblick över olika data som utifrån ett teoretiskt och begreppsligt sammanhang kan diskuteras och analyseras.

4.2. Metod och design

I detta avsnitt presenteras designen och genomförandet av avhandlingens empiriska datainsamling. Inledningsvis beskrivs resultatet av en pilotstudie som fick betydelse för utformningen av den fortsatta datainsamlingen. Därefter beskrivs huvudstudiens design, etiska perspektiv och genomförande.

4.2.1. Urval

Initialt i forskningsresan funderade jag mycket på vad som skulle bli studiens fokus, om det skulle vara en jämförande studie mellan en svensk och en utländsk föräldragrupp, alternativt bara ha en grupp föräldrar och i så fall med utländsk bakgrund, vilket det också blev. Det finns en problematik som jag återkommande brottats med under arbetets gång som handlat om att särskilja föräldrar med utländsk bakgrund från andra föräldrar med svensk bakgrund, som om de självklart skulle vara unika, eller ha en annan utgångspunkt än föräldrar med svensk bakgrund. Risken med att gruppera människor, exempelvis föräldrar med utländsk bakgrund, musiker, arbetarklass, storstadsbor och så vidare, är att man förenklar och föreställer sig att människor som ingår i en grupp är lika och homogena i sina levnadsmönster eller i sitt yrkesutövande. Det finns inga homogena grupper bestående av likadana människor, men i gruppen kan det finnas gemensamheter på flera plan. Sernhede (2002) beskriver att etniskt rena kulturer inte existerar, utan är konstruktioner baserade på gränsdragningar formade av ekonomiska, politiska och ideologiska behov. Han menar att det ofta förekommer förenklingar när man tittar på kulturer, detta kallas inom kulturteorin *föreställda gemenskaper* (Sernhede, 2002). På samma sätt är det viktigt att vara lyhörd för grupper som jag som forskare inte är nära bekant med, så att inte

min förförståelse, eller i detta fall snarare brist på sådan, ställer sig i vägen och präglar undersökningen.

Efter att både teoretiskt studerat frågeställningen i närliggande forskning och diskuterat det vid olika forskningsseminarier beslöts att studien skulle fokusera föräldrar med utländsk bakgrund. Det framstod som relevant att inte jämföra en grupp mot en annan med tanke på risken att gruppens heterogenitet skulle suddas ut. Istället har det varit viktigt att försöka lyfta fram variationen och pluralismen i denna grupp och nyansera resonemanget till en analys som rör sig genom flera bottnar bort från generaliseringar.

För att rekrytera föräldrar som kunde delta i studien gjordes ett grundligt förarbete. Ambitionen var att få ett slumpmässigt urval av föräldrar med utländsk bakgrund på olika kulturskolor. Under sommaren 2005 fick jag av Malmö Kulturskola tillgång till licens och dator som var kopplad till kommunens invånarregister (KIR). Där genomsöktes delar av kulturskolans elevregister för att selektera barn med utländsk bakgrund, vars föräldrar potentiellt skulle kunna delta i studien. Varje elevs personnummer söktes i detta register (KIR) och utifrån det kunde föräldrars namn och ursprung kartläggas. 1600 poster gick igenom och ett urval på 270 elever med utländsk bakgrund blev underlag för urval till studien. Ur dessa poster har det sedan gjorts diskriminerande val. Barnen som valdes ut skulle spela ett musikinstrument. Båda föräldrarna skulle vara av utländsk bakgrund. Detta arbete gav kunskap på ett översiktligt plan som inte kunnat användas i själva avhandlingsstudien, men som gett mig en värdefull översikt kring migrationen till Sverige, när föräldrarna kommit till Sverige, från vilka länder, vilka nationaliteter som återkommande har varit representerade i olika familjekonstellationer.

Inledningsvis gjordes fyra pilotintervjuer med tre mammor och en pappa. Resultaten av dessa presenterades vid ett inledande avhandlingsseminarium med extern opponert. Efter seminariet ökades antal intervjuer och forskningsfrågorna förändrades delvis från ett intresse för de mer sociologiska aspekterna kring migration, till att tydligare fokusera det musikpedagogiska.

4.2.2. Bortfall

Det har varit komplicerat att få föräldrar att ställa upp för att bli intervjuade. Flera har uttryckt hur svårt det är att hitta en inter-

vjutid. Detta har berott på att de arbetat skift, haft hämtning och lämning från skola och fritidsaktiviteter och långa arbetsdagar. Många ensamstående föräldrar tackade nej till att delta på grund av tidsbrist. 60 föräldrar kontaktades, varav 15 tackade ja till att delta i en intervju. I ett inledningsskede var det svårt att få pappor att ställa upp i intervjuer. Den första pappan jag talade med meddelade direkt att han inte var intresserad. Pappa nummer två lämnade luren till sin fru efter att han hört min fråga och avslutade samtalet. Mamman tackade också nej och sa att hon arbetade treskift. Tredje pappan som jag försökte nå efter avtalad tid, ropade i bakgrunden till sin dotter som stod med luren, att han inte var hemma. Andra motiv till att papporna inte kunnat delta, har enligt mammorna, varit att de reser i arbetet eller arbetar sent.

Sammanlagt har femton intervjuer gjorts, men tre bortfall har skett under insamlingsperioden. En pappa som jag fick intervju meddelade senare att han ville dra sig ur. Det är svårt att veta varför han beslutade sig för detta, det ville inte mamman berätta när hon ringde upp mig. Jag förstod dock under intervjun att pappan inte ville svara på frågor som berörde hans hemland. Enligt Sarner (2003) finns det en rädsla för svenska myndigheter bland vissa invandrargrupper. I hennes studie har deltagarna beskrivit att de blivit hårt prövade i asylprocessen under många år, vilket skapat en misstro till myndigheter i stort. Många flyktingar har också i sina ursprungsländer haft problem med myndigheterna av olika skäl.

Det kan vara så att några har uppfattat mig som en myndighetsperson. Ytterligare två intervjuer föll bort på grund av ljudkvalitén och en trasig mikrofon. Dessa intervjuer gjordes direkt efter varandra vilket resulterade i att felet inte uppdagades förrän efteråt.

4.2.3. Huvudstudien

Efter pilotstudien ändrades urvalsprocessen i syfte att få kontakt med fler pappor. Istället för att göra ett fortsatt slumpmässigt urval fick jag använda mig av "snöbollsmetoden" (Thomsson, 2002, s. 64), vilket innebär att man drar nytta av det faktum att forskarens kontakter, inom en viss profession eller arena som är av intresse för undersökningen, också ofta har ett eget kontaktnät som de kan förmedla vidare till forskaren och på så sätt blir snöbollen

större och större. Eftersom det var svårt för mig att få pappor att ställa upp för att bli intervjuade fick jag använda mina kontakter inom musik- och kulturskolevärlden. Jag kontaktade en kulturskola i Skåne och fick, via en studierektor jag är bekant med, förslag på ett antal familjer med utländsk bakgrund. Han informerade dem efter mina instruktioner om studiens avsikter, etiska överväganden och sekretessbestämmelser. Efter betänketid meddelade studierektorn att de kontaktade föräldrarna ville delta och jag fick deras hemtelefonnummer. Två av de fem familjerna intervjuade jag, en mamma och en pappa. Studierektorn kom således att fungera som en *dörröppnare* (Thompson, 2002).

Att använda snöbollsmetoden, vilket också kan innebära att forskaren får ta många kontakter med olika människor via telefon, ger orienterande kunskaper som kan vara värdefulla. Även dessa kortare kontakter ger en förförståelse om fältet som ska beforskas. Exempelvis har det blivit synligt för mig vem i familjen som brukar svara i telefon. Påfallande ofta har det varit barnen eller hustrun som svarat i telefon när jag tagit kontakt. Ett annat exempel är hur vardagen beskrivs när en intervjutid ska bokas. Platsen som informanterna väljer berättar också en del om hur de ser på sitt boende och vilka möjligheter de har att vara mobila om de inte vill intervjuas hemma. Denna förhållandevis ytliga kunskap ger en bild av vem jag ska träffa för intervju. Dessa förhållanden har också i några fall varit anledning till att det inte blivit en intervju; då har tidsbristen, trångboddheten och begränsad mobilitet satt käppar i hjulet för att kunna delta i studien.

Via Musikhögskolan i Malmös (MHM) "Pianoforum" fick jag kontakt med tre familjer, två pappor och två mammor. "Pianoforum" är numera ett avslutat projekt på MHM. Det var en satsning som gjordes på unga begåvade pianister, som under två år fick pianolektioner av musikhögskolans pianolärare. Majoriteten av eleverna hade föräldrar med utländsk bakgrund, vilket jag fann intressant. Kontakten med föräldrarna gick till på liknande sätt. De fick information om studiens avsikter och sekretessbestämmelser.

I en familj vars son fick lektioner i "Pianoforum" intervjuade jag både mamman och pappan. De var det enda exemplet där en mamma och en pappa ur samma familj intervjuades. En annan pappa fick jag kontakt med via MHM eftersom han ibland undervisar där. Sammanfattningsvis kan sägas att det förmodligen varit

lättare att få pappor att ställa upp på intervju om man haft en dörröppnare som legitimerat forskningsprojektet.

4.2.4. Plats för intervjun

Intervjuerna har gjorts på de platser informanterna önskat, antingen hemma hos föräldrarna eller på mitt arbetsrum på Musikhögskolan. Det har slumpat sig så att alla mammor och hälften av papporna har valt att bli intervjuade i sina hem, den andra hälften på mitt arbetsrum. Två av de pappor som valt att bli intervjuade på mitt rum kom ursprungligen från Iran, en pappa kom från Estland.

Att intervjua föräldrarna i deras hem har gett mig en bild av deras privata liv och jag har sluppit att ställa frågor om hur de bor, i vilket område med mera. Jag har upplevt att föräldrarna varit mer öppna i de intervjuer som gjorts i deras hem än i samtalen på mitt arbetsrum. Miljön har alltså spelat en roll för hur de kommit igång att prata. Ofta har de bjudit på fika och stämningen har blivit mer avdramatiserad. Jag har försökt att berätta lite om mig själv, om min familj, om att vara förälder och min bakgrund som musikhögskolelärare och leda in samtalet på ett mer personligt plan för att sedan smyga igång intervjun. När vi befunnit oss på mitt arbetsrum har jag försökt skapa en avslappnad stämning genom att bjuda de pappor som kommit dit på te och kakor. Jag har också märkt att bilderna på min egen familj som hänger på väggen haft en avdramatiserande effekt. Att jag varit öppen med mitt eget föräldraskap kan ha haft en positiv effekt på föräldrarna eftersom det möjliggjort ett samförstånd och en igenkännande av rollen att vara föräldrar. Detta kan ha påverkat samtalen att bli förtroliga, vilket jag upplevt dem att vara.

4.2.5. Studiens design

Det finns många konkurrerande områden och påverkansfaktorer i ett barns liv som får stor betydelse såsom kompisar, media, musik, skola, lärare och fritidsaktiviteter. Dessa tillsammans bildar en väv runt barnet som familjen förhåller sig till på olika sätt. Denna avhandling har inte kunnat täcka in alla områden som kretsar kring föräldrarna, utan har valt och avgränsat perspektivet utifrån

det föräldrarna tagit upp i intervjuerna. Både forskningsöversikt och teori har vuxit fram i samklang med empirin.

Studiens empiri utgörs av djupintervjuer med föräldrar med utländsk bakgrund som lever och verkar i Sverige. Alla de intervjuade har barn som spelar eller har spelat på en musik- och kulturskola, privat musikskola, privat hemundervisning, Pianoforum eller en invandrarförenings musikskola.

I pilotstudien intervjuade jag föräldrar som hade barn som spelade på Malmö Kulturskola. Framöver vidgades urvalet och kom även att innefatta föräldrar som hade barn som fanns inom andra sammanhang utanför kulturskolan. Det har funnits en ambition att rekrytera föräldrar som haft barn i olika typer av musiklärandemiljöer för att få en mångfald. Genom att vidga urvalet fick jag kontakt med föräldrar som också valt bort kulturskolan till förmån för annan undervisning som privatundervisning, musikhögskolans pianoforum, privat musikskola eller en invandrarförenings musikskola. Urvalet från varje typ av institution är litet och tillåter därför ingen jämförelse mellan de olika institutionerna, utan avsikten är att lyfta fram variationen och pluralismen inom det musikaliska lärandet. Mångfalden bland de intervjuades nationella bakgrund ger också en bredd till studien.

4.2.6. De intervjuade föräldrarna

Samtliga av de tolv föräldrarna presenteras under fiktiva namn. Namnen jag valt har ett ursprung i deras respektive hemland. I den första resultatdelen (5.1.) ges en mer fullödlig introduktion av de intervjuade, som i korthet är:

Maria från Uruguay har två barn, en pojke och en flicka som spelar saxofon och piano.

Anna från Ungern har tre döttrar, en har spelat cello.

Li från Vietnam har fyra barn, tre döttrar och en son. Tre av döttrarna har spelat piano.

Nejra är från Bosnien och har två barn, en flicka och en pojke. Båda spelar piano plus andra instrument som dragspel, trummor, gitarr och bas.

Mariam kommer från Iran och har tre söner. En spelar piano och gitarr. Två spelar bara piano.

Magdi kommer från Ungern och har en son med Béla nedan. Sonen spelar piano.

Béla är från Ungern, gift med *Magdi*.

Markku är från Estland, har två barn, en son och en dotter. Sonen spelar gitarr och bas. Dottern spelar piano.

Franz kommer från forna Östtyskland har två barn, en son och en dotter som spelar valthorn och altviolin.

Moltas från Serbien, har tre döttrar. Två spelar piano och sjunger.

Amir från Iran har en son som spelar flera olika persiska instrument.

Hassan kommer från Iran. Han har två söner, en spelar piano, violin och kamentche.

4.2.7. Insider och outsider

I detta avsnitt ska jag problematisera begreppen "insider" och "outsider". Balsnes (2009) har reflekterat över dessa perspektiv i sin avhandling om lärande i kör. Hon lyfter fram att forskaren kan gå från att vara en outsider, i förhållande till de beforskades kultur, till att bli en insider. Denna process omskapar förutsättningarna för alla deltagare. Utifrån min egen instrumentallärarfarenhet på olika kulturskolor och min lärargärning i grundskolan, har en kunskap utvecklats om att arbeta med och möta barn och föräldrar med olika bakgrund. Jag har alltså själv en bakgrund i musiklektorkontexten eftersom jag både utbildat mig på en musikhögskola och arbetat inom yrket i flera år innan jag började på forskarutbildningen. Jag är med andra ord inskolad i den kultur eller i det sociala fält (Bourdieu, 1986) som det etablerade institutionaliserade musiklektandet har som sin plattform i Sverige, där dominerande lärandeideologier kan komma till uttryck, hierarkier och maktförhållanden mellan olika genrer och repertoarer, genusstrukturer mellan studenter och lärande. Miljöerna i musik- och kulturskolan och musikämnet i grundskolan är väl bekanta för mig. Deras respektive arenor väckte initialt mina frågor kring musik, målgrupp och musikämnets existensberättigande. I detta forum kan jag beskrivas som en "insider", jag är en del av den kontext jag studerar, med fokus på det musikaliska lärandet.

I förhållande till föräldrarnas utländska bakgrund, att vissa av dem lever i exil, att de har barn som växer upp som en minoritetsgrupp i Sverige, är jag en "outsider".

Insider- och outsider perspektivet i de olika sammanhangen som beskrivits har under forskningsresan tvingat mig att reflektera över vilken typ av liv jag levt. Min medelklassbakgrund har också gett mig ett habitus och en social blick som oundvikligen också påverkar de perspektiv jag valt att lyfta fram och de analyser jag gjort. Inom vissa teman i analysen har jag inte haft användning av min egen förförståelse av att leva i Sverige, jag är en produkt av majoritetssamhällets doxa och har ett *body hexis* (Bourdieu, 2004) som smälter in i mängden. Detta kan ha varit ett hinder i kommunikationen med föräldrarna. Däremot har min erfarenhet av att vara kvinna varit användbar i samtalen med mammorna. Min roll som förälder har varit en isbrytare i samtalen med både mammorna och papporna.

I denna studie har både outsidersn och insidersn i mig vandrat hand i hand i mötet med föräldrarna. Min sammantagna upplevelse är att det är en fördel att vara både och, eftersom en outsider oskyldigt kan ställa "självklara frågor" som kanske är på en *common sense*-nivå för insidersn som är van vid att alla förväntas känna till vissa diskurser, eller koder.

För en insider däremot, är det ibland lättare att ställa provocerande frågor, och följa upp allt som sägs eftersom insidersn har ett inifrånperspektiv. Bourdieu hade ett epitet på sociologer som inte gick på djupet, "bandinspelningssociologer" (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 23), vilket innebar att en bandspelare kunnat ersätta forskaren. Bourdieu (2004) lyfter fram vikten av att intervjuaren inte bara är neutral, utan aktivt följer upp intervjupersonernas uttalanden och svar. Denna typ av intervjuare strävar inte efter att vara den "objektiva" forskaren, utan deltar i samtalet med sig själv genom att fråga och ifrågasätta. Utifrån Bourdieus (2004) hållning med en mer konfronterande intervjumetod, kan det tänkas att dominansförhållandena blir tydligare mellan parterna vilket jag försökt vara medveten om när jag ställt känsliga och provocerande frågor.

4.2.8. Genomförande av intervju

Intervjuerna har haft som målsättning att lyfta fram erfarenheter och upplevelser som haft stor betydelse för föräldrarna. Jag har varit intresserad av att få en så rik bild av deras vardag som möj-

ligt och att tydliggöra musikens roll och funktion i familjen, relationen till barnens musikleende och tankar om framtiden.

En iakttagelse som gjorts vid intervjutillfällena är att när jag har börjat runda av samtalet, har flera föräldrar börjat prata på ett annat mer avslappnat sätt och tangerat områden ur familjens privata sfär. Detta kan härledas till det Kvale (1997) beskriver som att intervjupersonen själv upptäcker nya förhållanden under intervjun. Genom samtalets gång aktualiseras och väcks tankar och reflektioner, som flyter upp till ytan. Flera intervjuer har varit känslolösa och jag har fått ta del av rika beskrivningar av föräldrarnas liv och bakgrund. Efter det att intervjun har avslutats har några visat en öppenhet och en tacksamhet som antytt att det funnits ett behov av att tala om dessa situationer som präglade dem. Vid några tillfällen har jag fått lyssna på inspelningar där deras barn och ungdomar musicerat.

Generellt kan intervjumetoden beskrivas som öppen, med förberedda frågor som fungerat som mall för intervjun och som skapat ramen för teman som varit mina landmärken och lett samtalet framåt. Intervjun har kretsat kring det den intervjuade fäst vikt vid under samtalets gång och jag har stöttat samtalet med frågor. Intervjuerna har inledningsvis spelats in på en Minidisc och senare på en Zoom. Varje intervju har tagit 90-170 minuter. Intervjuerna har transkriberats till text som utgjort underlag för analysen. Sammantaget summeras intervjumaterialet till cirka 26 timmar.

4.2.9. Etiska överväganden

På grund av att de intervjuade inte har svenska som modersmål, har jag i vissa fall varit tvungen att förhålla mig till deras begränsade svenska språkkunskaper. Jag har under utskriften av intervjuerna skrivit så exakt som möjligt, i några fall har det varit svårt att uppfatta enstaka ord och då har jag fått tolka innehållet i meningen för att skapa förståelse. I citaten har jag på vissa ställen korrigerat språket vid böjningar och konjunktioner för att tydliggöra uttalandena. Jag har gjort detta med respekt för de intervjuade.

Det insamlade materialet har använts i enlighet med de principer som gäller för god forskningsetik. De data som samlats in har enbart använts i forskningssammanhang och kommer inte att spridas i kommersiella eller andra syften. Materialet förvaras och

hanteras i enlighet med de riktlinjer som gäller vid Lunds universitet: Intervjudata har inte märkts med namn och adress; endast undertecknad, handledare och biträdande handledare har tillgång till råmaterialet; vid presentation av materialet har det anonymiserats. Alla föräldrars namn har fingerats. Deltagarna i studien har blivit tillfrågade och haft möjligheten att när som helst dra sig ur studien om de så önskat. Då har deras material förstörts. Detta har också inträffat vid ett tillfälle. För att få tillgång till KIR, kommunens invånarregister, ansökte jag om licens som, för att undvika intrång, var tidsbegränsad för mitt användande. Överhuvudtaget har jag vidtagit försiktighetsåtgärder eftersom denna grupp i några fall, av olika anledningar, beskrivit sig vara utsatt.

4.2.10. Analys och intervjuunderlag

Under analysen har olika teman vuxit fram ur berättelserna från föräldrarna. Dessa teman har jag sedan beskrivit och belyst utifrån teorin och tidigare forskning. I denna process kommer oundvikligt föräldrarnas historia att bli berättad med hjälp av min röst. Det är rimligt att föreställa sig att om jag valt att intervjua barn hade resultatet sett annorlunda ut och utsagorna gett ett annat urval av fokusområden i denna text.

Informanterna får olika mycket plats i resultatkapitlet, beroende på hur mycket de berättar om sig själva, hur ingående de lagt ut texten om sina liv, sina barn, musiken och vardagen. Min tolkningsprocess av intervjuerna har gjort att vissa informanter fått mer utrymme än andra eftersom jag velat belysa vissa områden och teman som vuxit fram i analysen av det samlade materialet och diskriminerat andra i enlighet med, vad Alvesson och Sköldbberg (2008) beskriver som reflekterande empirisk forskning.

Nedan presenteras de frågor som fungerat som ett stöd för mig i intervjuerna av föräldrarna. Jag har förhållit mig öppen och flexibel till dessa och anpassat formuleringar och ordning till intervju-situationen: Berätta om din bakgrund (ursprung och musik); hur ser livet ut i Sverige (jobb, utbildning, familj); vad betyder musik för dig; var lär sig dina barn att spela, sjunga; fanns det alternativ; hur mycket övar ditt barn; hur upplever dina barn musikundervisningen i skolan; hur mycket tid tillbringar dina barn med musik (med att lyssna, leta på nätet, spela); vad vill ditt barn med spelandet; vem har ansvar för musiken i familjen; vad finns/saknas i

kulturskolan (för de som har barns som deltar); vad är musikalisk fostran för dig; vilken betydelse har barnens framtid för Er familj; varför är det svårt att rekrytera barn med utländsk bakgrund till kulturskolor (pojkar och flickor); hur organiserar du och din respektive Er vardag med hämtning, lämning och andra aktiviteter?

KAPITEL 5

RESULTAT

I följande kapitel presenteras resultaten av studien på olika nivåer.

I det första avsnittet (5.1) ges porträtt av föräldrarna så som de kommit att beskriva sig själv utifrån mina frågor. Med intervjsituationen som referens och erfarenhet har jag lyft fram det som jag upplevt vara centrala händelser i deras beskrivningar om sig själv.

I det andra avsnittet (5.2) lyfts föräldrarnas röster fram där självförståelse, åsikter och förklaringar kring musikaliskt lärande och att ha utländsk bakgrund blir belyst. De gemensamheter och skillnader mellan de intervjuade som identifierats utifrån kön och livserfarenheter har mynnat ut i följande teman: Ursprung, musik och sociala sammanhang; Musik och integrering; Kulturella konflikter i musiklärandet; Kulturskolan ett av flera alternativ; Kulturskolan en kunskapsideologi; Föräldern som ledsagare och "coach"; Tidsbrist, kompisar och frihet; Den förbjudna musiken; Pojke eller flicka, en skillnad; Nätverk och arbetsfördelning; Hierarkier mellan barn och föräldrar och Musikens betydelse som ett framtida yrke.

I det tredje och avslutande avsnittet (5.3) har vissa resultat fördjupats och belysts i ljuset av den teori som presenterats i kapitel 3. Teman som lyfts fram är: Musikaliskt lärande i en smältde-

gel; Social degradering; Musik i grundskola och som fritidslärande.

5.1. Porträtt av föräldrarna

I detta avsnitt porträtteras föräldrarna utifrån deras egna beskrivningar av sig själv och sin historia.

LI FRÅN VIETNAM

Li är 43 år gammal. Hennes föräldrar hade kinesiskt ursprung men hon är född och uppvuxen i Vietnam. Li kom till Sverige 1983 efter att ha bott i flyktingläger i Hongkong i fem år, där hon också träffade sin man. Hon och hennes blivande man och deras respektive familjer väntade på besked i flyktinglägret om att bli mottagna av något land.

Jag har bott fem år i Hongkong, under tiden träffade jag min man. Vi var inte sambo, så jag var inte gift med honom. En dag hämtade invandrarverket min mans familj till Sverige och sa att de var välkomna dit. De frågade min man om han hade någon flickvän och han sa ja, så han skrev ned mitt namn till sin familj och jag blev tvungen att flytta med honom till Sverige.
(Li)

Utifrån detta svar är det otydligt om Li ville flytta med eller inte. På den direkta frågan: Ville du inte flytta? svarar hon: "Jag ville flytta men jag hade inte funderat på att flytta ensam, jag hade mamma, pappa och sex syskon".

Hon saknar sin släkt och hon beskriver att hon känner sig i underläge och att hon inte har någon på sin sida. Lis familj splittrades vid det tillfället och idag har hon syskon i bland annat USA, Spanien och Kina. Hon säger: "Pappa ville inte lämna mig och mina syskon, han ville ha oss alla till samma land, släktingar och familj. Han dog senare, han fick cancer". Li tror att cancern var ett uttryck för den sorg som hennes pappa kände vid splittrandet av familjen; "sorgen tog hans liv".

Li fick arbete när hon kom till Sverige och arbetade som elektromontör på samma arbetsplats i nio år. Hennes man är också elektromontör och arbetar fortfarande inom yrket. Hon berättar

att 1992 sades 60 anställda upp och hon fick sluta. Hon förklarar uppsägningen med att hon fött för många barn och tvingats vara borta från arbetet ibland. 1993 började hon läsa svenska för invandrare men hon säger, "... jag tycker inte om att läsa, jag tänker alltid på jobb och pengar". Oviljan att läsa beskriver hon har begränsat hennes språkinläring. Li berättar att hon känner sig isolerad i Sverige. "Det är tråkigt för att alla är mycket ensamma, alla har stängda dörrar så det blir inte så mycket kontakt med det svenska folket". Hon jämför med sitt hemland och konstaterar att det är en mycket stor skillnad.

Om man vill komma, så kommer man bara. Man behöver inte ringa eller någonting, man bara kommer och då är man välkommen att äta tillsammans, det är inget konstigt. Jag tycker att det är en stor skillnad mellan det kinesiska och det svenska folket. (Li)

Nu är Li arbetslös sedan tre år. Sedan 1993 har hon arbetet på nio olika arbetsplatser som alla, en efter en, gått i konkurs eller flyttat sin verksamhet utomlands. Arbetslösheten gör henne isolerad och ovan vid kontakter utanför hemmet. Hon beskriver osäkerheten i förhållande till det svenska samhället som hämmande och hon säger, "ibland är det många saker man inte vågar fråga om". Li berättar att hon vid flera tillfällen sökt kontakt med svenskar, men blivit avvisad och hur sårad och ledsen detta gjort henne. Detta får henne att längta och drömma sig tillbaka till sin barndom i Vietnam, berättar hon.

Idag bor hon och hennes familj i en villa i Malmö. Familjen består av Li och hennes man, tre döttrar och en son. Den äldsta dottern bor och studerar på högskola i en annan stad. De övriga tre barnen bor hemma. En dotter spelar på kulturskolan, den äldsta slutade när hon flyttade hemifrån. Båda har börjat med blockflöjt och fortsatt sedan med piano. Den yngsta spelade blockflöjt men fortsatte inte: "Jag vet inte varför hon inte spelar piano, jag minns inte om hon inte fick plats eller hur det var".

MARIA FRÅN URUGUAY

Maria är 46 år och kommer från Uruguay. Hon kom med sin man till Sverige 1982 när hon var 22 år. Hon beskriver sig komma från en familj där allt kretsade kring musik. Hennes pappa var musiker,

kompositör, gitarrist och sångare, och mycket känd i hela Latinamerika. "Jag kommer från en musikfamilj, min pappa är musiker, så jag är musiklärare också, i gitarr". Maria började tidigt spela gitarr och i 10-årsåldern började hon uppträda i TV, både med sin pappa och solo. Hon har en musiklärarexamen i gitarr och indiansk harpa utöver en universitetsutbildning i biomedicin från Uruguay. Hon berättar att musikundervisningen i Uruguay låg utanför den ordinarie skolan och att det var få familjer som hade råd att ta lektioner. Efter många års musikstudier var det möjligt att ta en musiklärarexamen genom att varje år spela upp för en jury som godkände att man fick flyttas upp på en högre nivå, slutligen kunde man undervisa i instrumentet.

Marias pappa fängslades av politiska skäl och blev frisläppt efter 9 år. Vid denna tid var det fortfarande diktatur och familjen vågade inte stanna kvar i Uruguay. Maria kom till Sverige tillsammans med sin man och sina föräldrar efter att pappan blivit frisläppt. I nio månader uppehöll de sig i Brasilien och väntade på besked från Sverige om de var välkomna hit. Till slut kom de till Växjö och det blev deras första möte med det nya landet. Idag bor Maria och hennes man i en villa i Malmöregionen som de nyligen flyttat till. De har två barn, en son som är 18 år som spelar saxofon och en dotter som är 12 år och spelar piano. Dottern dansar också balett. Båda barnen spelar på kulturskolan och har gått i musikklass.

Maria berättar om det känslomässiga trauma det inneburit för henne att bryta upp och byta land. De längtar ofta tillbaka, men allt har förändrats så mycket att hon inte känner igen sig i Uruguay längre, det är inte hennes "gamla" land. Hon tror att det trots allt var meningen att de skulle komma hit till Sverige för Marias graviditeter var komplicerade och båda gångerna föddes barnen i sjätte månaden. "Hon vägde bara 800 gram, så då tänkte man att detta hade aldrig hänt i Uruguay, de hade inte överlevt. Så det var en Guds gåva på ett sätt att vi kom hit och att barnen överlevde. Det gör ont att komma ihåg".

MOLTAS FRÅN SERBIEN

Moltas är 55 år och kommer från Belgrad i Serbien. I forna Jugoslavien utbildade han sig till musiker på dragspel, men spelar även klarinett, gitarr, bas och syntar. Han är gift med en kvinna som

också kommer från forna Jugoslavien, men uppvuxen i Sverige. Hennes föräldrar kom till Sverige under arbetskraftsinvandringen på 1960-talet. Moltas och hustrun har två döttrar på 12 och 19 år. Moltas kom till Sverige 1971 tack vare en bekant som redan bodde här och drev en restaurang i Gamla Stan i Stockholm. När Moltas vid ett tillfälle spelade med orkestern Radio Belgrad, var mannen där och lyssnade och frågade om inte Moltas ville hälsa på i Sverige och spela på hans restaurang. Detta gjorde Moltas. "Jag tog dragspelet och satte mig i bilen med honom och kom till Stockholm. När man är ung, vill man erövra världen". Moltas berättar att han snabbt etablerade sig i Sverige som musiker och fick rikligt med turnéliv och framträdanden i TV. Han träffade vid denna tidpunkt sin första hustru och fick en dotter med henne. Dottern är idag 29 år. "Det blev fullt ös, jag spelade både nytt och gammalt och lite överallt. Jag spelade in över 58 program på TV och liknade sammanhang, det var kul. Men nu är det mina barns tur".

Moltas berättar att han sätter sina barns framtid i fokus framför sin egen karriär nu för tiden. Han tackade nej till ett arbete med orkestern Radio Belgrad för döttrarnas skull, eftersom han arbetar mycket med deras framtid nu.

Musiken är en dominerande aktivitet i familjen. Båda döttrarna satsar vid sidan om skolan på en sångkarriär och deltar i olika schlagertävlingar i Sverige. De spelar piano på kulturskolan och de går, respektive har gått, i musikklass på grundskolan. Hustrun har en chefstjänst inom kommunen. Moltas förklarar att hans fru är mycket engagerad i musiken, "hon är lika intresserad som oss". Med "oss" syftar han på sig själv och döttrarna. Moltas säger att han har absolut gehör och det ser han som en gåva som gått i arv från farfar, till son, till båda hans döttrar. Moltas beskriver att döttrarna får en gedigen musikutbildning genom hans "coachning". Han beskriver att han finputsar dem musikaliskt inför tävlingar och samtalar med dem om framtiden och musiken. Moltas berättar att sångframgångarna för flickorna har lett till att arrangörer ringer och ber dem att vara med i olika sammanhang, vilket också ökat deras sång och tävlingsintresse. Tävllandet väcker minnen hos pappan som själv också tävlat i dragspel i sin ungdom. Då vann han Jugoslaviens juniormästerskap i dragspel.

ANNA FRÅN UNGERN

Anna är 45 år och kommer från Ungern. Båda hennes föräldrar beskriver hon som "musikanter". Pappan hade musiken till yrke, han spelade trumpet och mamman sjöng. De spelade i ett dansband tillsammans. Hon beskriver sin uppväxt som full av musik. Självt har Anna spelat och undervisat i cello.

Anna kom till Sverige eftersom hennes man i Ungern, tillika pappa till hennes äldsta dotter, dog plötsligt. Hon berättar att hon ville komma ifrån det liv hon levde i Ungern. Sorgen efter maken gjorde att hon ville bort från den miljö hon förknippade med honom, "så snabbt som möjligt och så långt som möjligt, bort". Hon träffade en svensk man i Ungern. Hon och dottern följde med honom hit. I Ungern hade hon arbetat som lärare i ämnena musik och naturvetenskap. När hon kom till Sverige ville hon satsa vidare på ett arbete i skolan. Hon hade inget nätverk i Sverige när hon kom hit och fick börja om från början, med utbildning, bostad med mera. Anna säger: "Det beror mycket på individen hur man sen lyckas bygga upp allt igen, från noll. Man lever ju ett liv i sitt hemland och man vill återskapa något likadant".

Anna fick två döttrar med den svenske man hon kom till Sverige med, men de skildes senare. "Vi skildes tyvärr, han lämnade mig", säger hon. Anna började omgående studera i Sverige vilket ledde till en fritidspedagogexamen och hon fick arbete på en skola. Där upptäckte hon att många barn hade svårt med det svenska språket, så hon vidareutbildade sig till specialpedagog med inriktning mot tal och språk. Nu arbetar hon på samma skola som tidigare med sexåringar i en åldersintegrerad klass.

Hon har tre döttrar i åldrarna 13, 14 och 20 år. Den yngsta har spelat cello på kulturskolan. För Anna var dotterns spelande även en möjlighet för henne att själv hålla igång övandet. Anna säger: "Jag satt med på nästan alla lektioner. När de har lärt in något nytt så fick jag sitta med och spela. Jag fick låna lärarens cello och han kompade på piano. Åh, det var så mysigt. Det var fina stunder". Anna tycker det är konstigt att man inte kunde hitta tider från skolan sida så att hennes dotter inte skulle tvingas att byta lärare.

Det finns barn som är så fästa vid en lärare, just med såna ämnen som är lite annorlunda än matte och fysik eller så. Ja han var en väldigt bra lärare, han kunde

barnens språk, att komma nära och motivera dem. Det var ju många vikarier på gång där också, men då visste man att han kommer tillbaka. Men min dotter tyckte aldrig om de andra, fast det var jätteduktiga och snälla. (Anna)

Anna upplevde kulturskolan som en bra skola, med duktiga lärare, bra organisation, men oflexibla i mötet med föräldrar och antagning. Anna beskriver sin dotter som en "senmogen typ" som inte alltid ville öva, men hon älskade att spela på lektionerna. Dottern pratar ofta om cellon, berättar Anna, att hon saknar spelandet och stunderna när hon och mamma övade tillsammans inför konserter. Anna säger: "Vissa barn måste man vänta ut". Detta tycker hon inte att man gjort i dotterns fall och på ett för lättvindigt sätt ändrat på förutsättningarna utan att stämna av med berörda parter, vilket till slut ledde till att dottern ville sluta på kulturskolan.

NEJRA FRÅN BOSNIEN

Nejra är 43 år och född och uppvuxen i Bosnien. När kriget bröt ut blev det ohållbart att stanna kvar så familjen flydde till Sverige och anlände hit i slutet av 1992. Nejra läste ekonomi på universitetet i forna Jugoslavien, men blev inte klar med studierna, utan arbetade i klädbutik och sedan med ekonomin på en musikskola och en grundskola. Hennes man arbetade som musiker och dragspelslärare i forna Jugoslavien.

Alla mina släktingar sjöng i en kulturförening. Vi sjöng alltid. Min morbror och hans son spelade dragspel och sonen gick på musikskola. Jag har vuxit upp med musiken och min man undervisade ju på musikskolan och blev lärare och sen blev det mycket mer musik ändå. (Nejra)

Sen utbröt kriget och Nejra berättar att de var tvungna att lämna landet. Deras dotter var då tre år gammal. De hamnade på en flyktingförläggning tillsammans med andra från Jugoslavien. Nejra berättar att tack vare att hennes man var musiker fick de snabbt kontakt med andra musiker utanför förläggningen, vilket innebar att de fick se mycket av Sverige och att de fick snabbt vänner här. Hon beskriver att de fick en bättre start än många av sina lands-

män. Mannens musicerande öppnade dörrar för etablering och integration.

När vi kom till Sverige började vi läsa svenska. Min man praktiserade på en grundskola och han var på en förskola också, men han trivdes inte med det. Jag läste på SFI, svenska, data och ordbehandling. Sen fick jag erbjudande att arbeta på Findus och där arbetade jag i tre år och sen skadade jag handen, så nu är jag arbetslös, sjukskriven och hälften pensionär. Skadad kom jag från kriget och nu blev det ännu mer. (Nejra)

Nejra och hennes man arbetade båda skift under en lång period. Detta beskriver hon som en svår tid för deras familj.

När vi arbetade båda två, jobbade vi skift och växlade av varandra, dagar och nätter, och träffades bara på fredagarna. Det var svåra tider, det gick nästan inte, man orkar inte i längden. Det var något gott med att jag skadade handen i allt elände. (Nejra)

Nejra beskriver hur hennes svårigheter med armen och handen idag innebär stora begränsningar i vardagen för henne och hennes familj. Mannen avlastar henne mycket i hushållssysslor som hon har svårt att klara av. Hon tar ansvar för hemmet och barnen och framförallt den 13-åriga sonens pianosatsning som innebär mycket körande till lärare, repetitioner och musikklass i annan kommun och pianotävlingar. Nejra beskriver också dottern, som är 21 år, som en begåvad pianist. Hon har vikarierat som pianolärare på en kulturskola. Anledningen att hon inte fortsatt satsa på spelandet handlar om, enligt mamman, att dottern inte har haft den rätta personligheten för det. Sonen har deltagit i Musikhögskolans satsning på begåvade unga pianister "Pianoforum". Han går till vardags i musikklass och tävlar regelbundet i klassiskt pianospel.

FRANZ FRÅN TYSKLAND

Franz och hans fru kommer från Tyskland. 1997 kom de till Sverige som doktorander. Båda två arbetar idag som forskare anställda vid ett universitet i Sverige. De har tre barn, en pojke som är 10 år,

en flicka på sex år och en pojke på nio månader som Franz är pap-paledig för.

Franz växte upp på landsbygden i forna Östtyskland där han lärde sig att spela, först dragspel och sedan piano. Han berättar att storasystemen ville spela piano och önskade sig ett piano, men att föräldrarna sa nej för att det tog för mycket plats, därför blev det dragspel.

Jag hade en äldre syster som gärna ville spela piano, men mina föräldrar hävdade bestämt att ett piano var alldeles för stort och det var då vi började med dragspel. Sen när min syster blev åtta år köpte hon ett piano i alla fall. Då var det en lärare som kom ut en gång i veckan i en annan by och vi fick cykla dit för att spela. (Franz)

Franzs två äldsta barn spelar på kulturskolan.

Pojken gick länge på rytmik innan han kom in på horn. Dottern ville spela tvärflöjt, men det var svårt att få plats, så det blev altviolin. Vi hade vänner som bodde här, nu har de flyttat, deras pojke spelade altviolin och då tyckte hon att det verkade intressant, och så kom vi in på det.

Franzs fru har enligt honom ingen musikkgrund alls men har lärt sig mycket på dotterns violalektioner. Han säger: "Det är Suzukiundervisning så hon har lärt sig mycket på ett år. De spelar på var sin altviolin" (Franz).

Franz tycker det är viktigt med musik som en motvikt mot datorn.

Det är bra för barnen att prova på lite olika saker och inte bara sitta framför datorn. Sonen tycker det är störtkul, vi behöver aldrig påminna att han ska öva. Han är riktigt duktig på det faktiskt. Jag tror det är bra på flera sätt, de blir mer självsäkra när de ska spela för andra. Det ska vara kul för dem. Han träffar andra människor och han får en annan syn på musik, än om han bara skulle lyssna på radio, det blir en extra dimension för musikundervisningen i Sverige är ganska torftig i grundskolan. (Franz)

Franz tycker att Klara har haft det tuffare eftersom hon fick börja med instrument med en gång.

Henne får man trampa på fötterna för att få henne att öva. Men hon tycker mycket om att gå dit och hon trivs jättebra med sin lärare. Samtidigt gick det mycket snabbare för henne med Suzukiundervisning. Sonen gick på brassrytmiken en gång i veckan i två år och hemma var det ingenting, alla instrument var där. Dottern fick instrument med en gång som hon kunde ta hem och nu ska du öva själv. Det är en bra bit mycket tuffare. Efter två år var sonen riktigt sugen att spela och då ville han också kunna göra det hemma. Han kunde ju redan mycket när han fick instrumentet.
(Franz)

MARIAM FRÅN IRAN

Mariam kommer från Iran och är 44 år. Hon och hennes man gifte sig i Iran och sedan åkte hennes man till Sverige. Hon kom hit nio månader senare. Detta hände för 19 år sedan. När jag besöker henne ligger hon i skilsmässa. Hon och hennes man har tre pojkar, den äldsta är 14 år och tvillingarna är 8 år gamla.

Jag är 44 år, när jag kom hit var jag 21 år. Jag hade slutat gymnasiet, gifte mig och kom hit. Jag tyckte mycket om Sverige och gör det fortfarande, det är hemma för mig. När jag åker hem, är det bara en resa, jag är tvungen att träffa familjen. När vi kom hit det var krig därnere. I hela min ungdom har det varit krig och elände. Jag visste från början att efter gymnasium skulle jag ut, var som helst. Men det blev Sverige. Jag är en lugn människa. Jag har rest mycket, USA, Australien, men när jag kommer hit, så känns det hemma. Det är samma sak med barnen, men pappa ville flytta till Australien, för hans bror har flyttat dit. Han kom med det förslaget men vi sa alla tre, nej vi vill inte flytta.
(Mariam)

En av tvillingarna föddes med ryggmärgsbrock vilket innebär att han är handikappad med spasmer i händerna och har svårigheter

att gå. Mariam säger att han inte har några intellektuella inlärningsproblem. Mariam har varit hemma med barnen till och från. Hon har inget fast arbete. Mariam berättar om hur svårt det var när de fick beskedet att en av tvillingarna hade en ryggmärgsskada:

I början fick vi besked om att han var handikappad när han var ett år och sen gick hela världen under och jag fick en depression. Det tog tid att acceptera att det var så, men sen ville jag börja jobba. Jag ville komma ut, det hjälpte trodde jag, men det var fel, jag gjorde det på heltid och jag blev sämre själv. Det är mycket kämpigt fortfarande. Jag tänker på framtiden när han blir vuxen, hur blir det då. Nu är allt okej, han har gått på dagis i område där alla känner honom. Barnen som vuxit upp med honom, ser inte hans handikapp. Han ser inte sig själv som handikappad, så de leker, det har inte hänt någonting. De har också börjat skolan tillsammans. Så det är okej. Men man tänker på hur det ska bli och nu när vi ska skiljas, vad händer då?
(Mariam)

Alla tre sönerna spelar instrument. Mariam berättar att det var hon och hennes man som ville att barnen skulle spela.

Det var vi som ville att de skulle spela. Vi tänkte att de flesta som har lyckats i sina liv, har en bakgrund med musik, man ser det ofta på svensk TV. Så vi tänkte att om vi köper instrument så får de prova, kanske kan de lyckas. Vi tänkte att det inte bara kan vara ärftligt med talang. Om de ser det och tränar och sen fortsätter själv kan det kanske bli något. Äldsta sonen har spelat länge sen han var 6 -7 år. Han började med piano. Han trivdes inte bra. Han var i kö i många år när han skulle börja piano och han fick ingen plats, sen sa de själva att det fanns privata. Han fick en lärare som satte för mycket krav på honom, läraren var för högutbildad. Varje gång kom han hem och klagade och sa att han inte förstod vad hon sa. Så det var för

mycket för honom och vi ville inte att han skulle släppa musiken. (Mariam)

Mariam berättar att en vän hade sagt att det var bra att börja med piano som nybörjare, vilket de gjorde. Senare sa en annan vän att det tvärtom är bättre att börja med gitarr som nybörjare. Detta ville deras son, så de bytte instrument till gitarr på kulturskolan.

Så han började med gitarr och har spelat i många år och den läraren trivs han jättebra med. Fast han är inte duktig, inte på gitarr heller. Men så länge han vill gå, ja det skadar inte i alla fall, han lär sig någonting. När han inte ville fortsätta med piano, sa vi nej, du måste gå hela terminen och se om du tycker om det. Han gick två terminer. (Mariam)

Hennes tvillingar går båda på kulturskolan och spelar piano. Den ena sonen som har handikapp har stor nytta av spelandet, beskriver Mariam, dels det musikaliska arbetet och dels den motoriska fingerträningen. Detta beskriver hon som nödvändigt för honom eftersom hans muskler förtvinar om han inte arbetar med dem. Han tycker också mycket om att spela teater och rida, berättar Mariam.

MARKKU FRÅN ESTLAND

Markku är född och uppvuxen i Estland. Han tvingades fly från hemlandet eftersom hans pappa var avhoppare. En betydande del av avhopparna råkade ut för Stalins utrensningar. En del dömdes, som politiska brottslingar, kontrarevolutionärer, spioner eller sabotörer, till avrättning eller till fängelsestraff.

Min far var avhoppare. Han kom till sin syster i Sverige och stannade här. Estland var ockuperat av Sovjet. I tre år väntade jag på att komma till min far, jag var 29 år när jag kom över gränsen. Min pappa var ingenjör, han var i mogen ålder när han kom till Sverige. (Markku)

Markku berättar att han fick en son i Estland med sin nuvarande fru. Idag bor familjen i Sverige och Markku och hans fru har ytterligare en dotter som är 14 år.

Min son han föddes i Estland, men han kom senare efter att jag kom hit. Han växte upp till han var fem utan mig och man känner att man inte har så bra kontakt med honom. Sonen gör ingenting idag. Jag har inte kommit överens med hans mor, så sonen gör ingenting och sitter hemma och om arbetsförmedlingen ger en kurs börjar hans liv. Han är 21 år, han är gammal. Hade vi varit överens så hade det kanske gått likadant för honom som för dottern. Med dottern går det lite lättare. (Markku)

Markku beskriver sorgen i att han förlorat sonens fem första år. Detta tycker han påverkat deras relation. Sonen har spelat olika instrument, som fiol, gitarr och bas, på kulturskolan.

Först spelade han fiol med viss kvalitet och det gjorde dottern också. Han klarade av det bra och var duktig, sen skulle han byta till gitarr och för att det var roligt, och sen ville han spela basgitarr och sen slutade han. Det blev ingenting, det var en total nedgång. Sen ville jag inte att dottern skulle göra detsamma. (Markku)

Dottern har deltagit i Musikhögskolans pianoforum för unga begåvningar. Markku beskriver dottern som mycket ambitiös och hon satsar mycket på pianospelet. Markku berättar att hon provspelade och att hon fick vara med. Han var mycket förvånad och stolt, säger han. Hon satsar också mycket på klassisk balett.

Markku berättar att det har varit en lång resa att få en trygg bas i Sverige och att det haft sitt pris. "Drömmen om Sverige och att få ett bättre liv, har varit mycket slitsamt", säger Markku. "Invandrare är utsatta i Sverige och det är svårt att få en trygghet på arbetsmarknaden".

...min dröm var att bli fotograf. Jag jobbade dag och natt. Jag jobbade på Saab fabriken och på nätterna delade jag ut tidningar. Sen hade jag tillräckligt för att köpa fototeknik. Jag fick beställningar från en reklambyrå. Men jag orkade inte till slut för det var så tufft med reklambyrån. Idag ser man ju att man måste vara businessman för att lyckas. Jag lyckades inte, det

var totalt misslyckat. Jag har massvis med foton, till ingen nytta. Men, sen gick Saab i konkurs, så jag slutade. Av Mona Sahlin fick jag utbildningsbidrag. Så jag skaffade jag mig två års utbildning på AMU, det var inträdesprov och en veckas tuffa prov. Det var inte många som kommer in. Två år till gick jag verktygsmakarutbildning. Nu har jag arbete och gör avancerade antenner till TV-bolag. För ett par år sedan gick jag på Malmö tekniska högskola och läste data och elektroteknik. I ett och ett halvår gick jag, sen var det svårt för jag fick inte ihop högskolepoängen och studiemedlen. Det fanns inga jobb och jag blev utförsäkrad från de tidigare jobben och det var svårt, men jag kunde stå på benen, så jag tog taxijobb. Men efter tre år var man helt utsliten, inga månadslöner, inga fackliga avtal och man fick 10 kr i timmen om man inte hade egen bil. Men jag hade tur och fick jobb igen och då började det normala livet igen. (Markku)

Markku berättar att hans fru arbetar som vårdbiträde och att hon har en fast tjänst. Hon har en bakgrund som dansare.

Min fru har hobbydansat, hon var med i kabarédans. Vi hade inte de möjligheterna, livet var svårt i Estland. Hon växte upp med sin mor och de var extremt fattiga. Hon fick vara med i en grupp och de dansade. Det var vissa kvällar det var nattklubbar och de dansade där. (Markku)

Markku beskriver det hårda livet han och hans fru fick uppleva i Estland under Sovjettiden.

Mina föräldrar levde i Estland under Sovjettiden och systemet var så korrumpert. Allt handlade om vem som kände vem. Om man hade kontakter, eller kände viktiga personer så kom barnen in på musikskola. Jag var inte så social som barn. Jag satt vid pianot och började gråta. Nej, det var mycket elaka lärare där. Jag gick inte på dagis, så jag var inte så social. Jag växte upp hos mina morföräldrar, eftersom mina föräldrar

arbetade. Jag ville att mina barn skulle börja tidigt på dagis eftersom de blir duktiga med det sociala där.
(Markku)

Markku beskriver sin dotter som mycket social och framgångsrik i skolan med både betyg och kompisar. Han oroar sig för utgifterna och ekonomin eftersom avgifterna är höga för pianoundervisningen och baletten.

Lisa går och dansar fyra dagar i veckan. Hon drömmer om att bli balettdansare. Jag vet inte vad det blir av det. I pianot får hon lektioner. Jag vet inte för vi har inte så mycket pengar. Men det kostar 4000 kr per termin för 40 minuter i veckan. Hon skulle behöva två gånger i veckan och det är 8000 kr och lika mycket går till baletten. Pianot är lite dyrare att stämma och så. Det blir ingenting över när allt är betalt. Jag har länge sparat till en digitalkamera till mig själv och snart är jag där att jag kan köpa en. (Markku)

BÉLA OCH MAGDI FRÅN UNGERN

Béla och Magdi kommer från Ungern. De flyttade till Sverige 1985 respektive 1986. I Ungern har Magdi arbetat som musik- och sånglärare, Béla arbetade som civilingenjör.

Jag kom till Chalmers, Tekniska högskolan och undervisade i elmaskinlära. I början hade vi bara tänkt att vara här i ett år, så därför kom inte Magdi förrän senare. Hon fortsatte undervisa i musikskolan i Budapest och i grundskolan. Efter ett par månader var det klart från institutionen att de ville ha mig kvar en längre tid, så jag fortsatte i fem år till. Då kom Magdi hit i början av 1986. (Béla)

Béla och Magdi har en son som är 17 år. Sedan sonen föddes har inte Magdi arbetat utan har haft hand om honom och hemmet. Från början spelade sonen blockflöjt på kulturskola, men slutade eftersom det var för många barn på för liten tid. Magdi säger, "alltså det var 30 barn i en grupp, jag vet inte hur många minuter, men det gav ingen behållning".

Magdi berättar att de två första åren i grundskolan gick han på en Montessoriskola som inte var musikinriktad. Sen fick de höra om att det fanns musikklass:

Vi fick reda på det, men det var flera lärare som sa att det skulle passa honom bra. Då hade han redan spelat en massa och det är ju inte så att han bara spelar piano, utan han är ju musikbegåvad på alla sätt. Vi gick till deras uttagningar och han spelade upp och annat. De sa att han var en helt egen klass för sig. På vilket instrument som helst, kunde han spela med andra. Det är rätt så klart att han har en begåvning, så det vore ju dumt att inte utveckla den så mycket det går. (Béla)

Sonen har tagit privatlektioner hela tiden, har gått i musikklass i grundskolan och går på estetiskt gymnasium nu, berättar Magdi. Sonen satsar idag på en professionell karriär inom musiken och föräldrarna beskriver hur viktigt det är att stötta och ha tid till barnet för att de ska lyckas. Han har deltagit i Musikhögskolans Pianoforum för unga pianister.

AMIR FRÅN IRAN

Amir är född i Teheran 1961. Hans pappa var domare och de flyttade till Abadan som ligger på gränsen mellan Iran och Irak. Amir berättar att när de bodde i Abadan var det mycket musik i familjen. Både farbrodern och pappan spelade fiol och det var folkmusik de spelade. 1984 efter militärtjänsten och kriget flyttade Amir: "Tanken var att jag skulle åka till USA, min bror bor där, min mamma numera och mina andra bröder. Min mamma flyttade från Iran när pappa dog". Amir har studerat på tandläkarutbildningen i tre år i Jugoslavien och där gifte han sig med en iransk kvinna. Amir och hans fru studerade där tillsammans. Hennes föräldrar hade planerat att flytta till Sverige och de ville att Amir och deras dotter också skulle följa med. Föräldrarna övertalade dem och menade att de kunde studera färdigt i Sverige till tandläkare. I december 1988 flyttade de alla fyra och då var Amirs fru gravid. I juni 1989 föddes deras son i Trelleborg. Amir berättar att det var svårt den perioden.

Det gick inte bra. De accepterade inte att vi skulle fortsätta studera, utan vi var tvungna att börja om från början. Sen var det uppehållstillstånd, språket, skilsmässa och allt möjligt, så jag kände mig trött och gammal, så jag slutade med tandläkarutbildningen. Jag är ju också musiker. Jag träffade min mästare i Jugoslavien och lärde mig allt från början och sen fortsatte jag själv med olika mästare, böcker, skivor och senare internet. (Amir)

Idag är Amir en aktiv musiker och undervisar på sin musikskola och på en musikhögskola. Amir har sitt band som även hans idag 18-årige son spelar i. Amir är stolt för att sonen, som är född i Sverige och vuxit upp här, pratar flytande persiska och har spelat professionellt med Amir i åtta år.

Eftersom jag sjunger, så lyssnar han mycket på persisk litteratur och poesi. Jag är jätteglad att jag lyckades lära honom detta, utan att vara medveten om det. När han föddes i Trelleborg, han var tre dagar när jag hämtade honom och hans mamma. Jag vet att jag spelade jättemycket setar för honom, varje dag. Efter några månader blev jag orolig att han inte skulle kunna sova om jag inte spelade, så jag slutade med det. Men jag spelade vid andra tillfällen för honom. Jag hade inte en tanke på att han skulle bli musiker, men så är det för barn, är det jätteviktigt med miljön de växer upp i. (Amir)

HASSAN FRÅN IRAN

Hassan är i 50-årsåldern och flyttade till Sverige för tjugo år sedan. Han är gift och har två pojkar, sex och 14 år gamla. Han berättar dock att han läst elektroteknik i Lund och arbetat som systemutvecklare i sju år på ett stort mobiltelefonbolag. Efter stora uppsägningar på 1990-talet blev han arbetslös. "...och jag orkade inte stanna hemma, så jag tänkte att jag börjar köra taxi, så jag startade eget". Hassans fru arbetar som frisör.

Äldste sonen spelar fiol på kulturskolan och tar privatlektioner i piano. I perioder har han också spelat kamentche på iransk-svenska musikskolan. Den yngste sonen ska på instrumentprov-

ning månaden efter intervjun och Hassan hoppas att han också ska fastna för spelandet. Han berättar att han och hans fru inte har någon musikbakgrund:

Tyvärr är det så att vi kommer från länder med religiöst styre. Det är så att med kultur, alltså musik, teater och sådana saker, det är inte allmänt. Det tillhör inte alla människor, det är bara en del av befolkningen och där går det från generation till generation. Jag och min fru vi lyssnade bara på musik, ingenting mer. Våra barn har visat nyfikenhet att vilja prova och då kan skolan och föräldrar hjälpa dem och styra dem till att finna sin väg. Han visade intresse för musik och vi hjälpte honom bara att fortsätta gräva mer och mer inom det området. (Hassan)

När äldsta sonen ville börja spela, gick de till biblioteket och lånade en CD-skiva som hette "Spela blockflöjt". Sen satt sonen vid datorn och spelade och började lära sig. Senare började han med blockflöjt på kulturskolan. Detta var början till spelandet och nu vill sonen komma in på musikhögskolan.

5.2. Föräldrarnas röster

Innehållet i följande avsnitt av resultatredovisningen är strukturerat enligt de olika teman som förekommit i intervjuerna. I analysen har följande områden vuxit fram som meningsbärande: Ursprung, musik och sociala sammanhang; Musik och integration; Kulturella konflikter i musiklärandet; Musik- och kulturskolan ett av flera alternativ; Musik- och kulturskolan – en kunskapsideologi; Föräldern som ledsagare och "coach"; Tidsbrist, kompisar och frihet; Den förbjudna musiken; Pojke eller flicka, en skillnad; Nätverk och arbetsfördelning; Hierarkier mellan barn och föräldrar och Musikens betydelse som ett framtida yrke.

5.2.1. Ursprung, musik och sociala sammanhang

För de flesta människor är födelselandet viktigt för självbilden, så är det också för alla som deltagit i denna studie. De beskriver ett nära och levande förhållande till platser från barndomen och uppväxttiden. Några har fortfarande kontakt med hemlandet, andra

inte. Språket är en annan central del av en nationell identitet. Flera av föräldrarna upplever och använder sig också av musiken för att återföra sig till den värld av minnen där dofter och miljöer levande träder fram. I de intervjuades berättelser tydliggörs hur nära kopplad musiken är till ursprungslandet. Dessa känslor och erfarenheter beskrivs i flera av samtalen som frusna ögonblick som skapar mening i livssituationen i Sverige. Flera föräldrar talar om att traditioner, såsom musik och mat, är viktiga för återskapandet av hemlandskulturen.

Alla de intervjuade föräldrarna bejakade på olika sätt de få kulturella artefakter som är möjliga att ta med sig från ett land till ett annat. Dessa har man också velat bjuda in sina barn till att uppskatta. Amir som arbetar som musiker och undervisar på sin musikskola beskriver sitt förhållningssätt till den persiska musiken och betydelsen den har för relationen mellan honom och hans son:

Den betyder allt för mig. Jag tror att hade jag inte haft persisk musik de senaste åren, så hade jag hamnat i problem. Jag känner mig mycket bra när jag spelar hemma. Jag har ju separerat, det är nästan 14 år sedan. Sonen bor hos mamma. Det är intressant för han har varit hos mig en dag i veckan, men han är en mycket bra musiker. Den delen påverkade jag kanske. Musik betyder jättemycket för mig. (Amir)

Jag frågar honom om vilka känslor som väcks när han spelar och han svarar:

Jag tror att när man lever ensam, då kan språket inte påverka för man pratar inte med någon på ens eget språk, men musiken kan man alltid lyssna på eller spela själv. Det är en stark kedja som håller dig fast till ditt land och din kultur. (Amir)

Amir beskriver att musiken har varit en livboj som hjälpt honom undvika att hamna i problem. Med musiken levandegörs minnen från hans kulturella bakgrund. Att fjärmars från moderslandet skapar en känsla av rotlöshet, berättar han. Musiken har i detta fall skapat en naturlig brygga till ursprunget som han kan ta kontakt

med när han vill, vilket det talade språket inte alltid förmår när man lever ensam och befinner sig i en minoritetssituation. Han upplever de språkliga kontaktytorna för modersmålet som begränsade och de blir färre och färre i takt med att etableringen i Sverige går bättre.

”Rötterna” som Anna beskriver i följande citat visar på det centrala i att ha en tillhörighet. För Anna har det varit viktigt att barnen får återknyta till Ungern, skapa relationer där, till mammans släkt och vänner, och få egna relationer som kan bli varaktiga in i framtiden. För att hålla språket levande talar de ungerska hemma. Varje sommar åker de också till Ungern och stannar i flera månader. Anna beskriver att rötterna är i Ungern, men att musiken kan länka samman och skapa hemkänsla på mer än en plats. Hon beskriver att hon känner sig hemma i Sverige, men att det har varit en lång resa för att uppleva det.

Vi har bakgrund och fasta rötter där. Musiken knyter ihop och den är gränslös, det märker jag. Det är stort när man har en sån hobby eller passion, då kan man möta människor villkorslöst och gränslöst, och man möts på samma plan, det spelar ingen roll vilket språk man talar. Det är inte bara musiken som gör mig gladare och känner mig hemma. Jag reste mycket i Tyskland, Frankrike, Europa och sånt. Det är inte alla länder där jag känner mig hemma, de är annorlunda. Jag vet inte varför jag inte kände mig hemma, om det var musiken, människorna eller platsen...(Anna).

Känslan av ”hemma” framstår här som något intuitivt. En naturligt stark koppling till uppväxtplatsen. Men känslan av ”hemma” som Anna talar om vittnar om att ”hemma” kan upplevas på flera platser utanför uppväxtmiljön. Uppkomsten av ”hemmakänslan” framstår i Annas uttalande som slumpartad eller intuitiv.

Hemma hos Mariam och hennes tre barn talas det inte persiska till vardags. Ibland talar hon persiska med barnen men de svarar på svenska. Detta tror hon beror på att de inte har sin släkt runt omkring sig här i Sverige, vilket gör familjen kulturellt isolerade. Hon berättar vidare att hennes man, som också är från Iran, inte tycker om persisk musik och därför gör hennes söner inte heller det. Mariam berättar senare i intervjun att hon förväntas följa sin

mans vilja, att hon blivit uppfostrad till att göra det. Mariam berättar och jämför med en annan familj som de umgås med. I den familjen är alla väldigt intresserade av Iran, språket och musiken, och hon berättar att de går på konserter ihop för att lyssna till persisk musik.

När jag såg att de var så intresserade så tänkte jag på mina söner, men de är inte intresserade, för pappa tycker inte om persisk musik alls, men jag lyssnar lite då och då. Men de lyssnar överallt, hela tiden. En annan fördel är att deras farföräldrar bor här, så alla träffas på helgerna och pratar persiska. För oss är det annorlunda, det är bara vi här och jag försöker prata persiska med barnen, men de svarar på svenska. (Mariam)

Mariams uttalande visar på att ursprunget är viktigt för henne och att hon skulle vilja ha mer av sin ursprungskultur med språk och musik i sitt liv, men att hon känner sig hindrad av sin man som också påverkar sönerns inställning till det iranska, och detta gör henne ännu mer ensam i sin saknad. I Mariams uttalande framkommer att den splittrade släkten får betydelse för hennes välbefinnande. Hon uttrycker en önskan om att både bevara tillhörigheten och gemenskapen i det iranska och samtidigt bli accepterad och delta i det svenska samhället.

Lis berättelse beskriver en känsla av ensamhet i Sverige:

Jag tycker det är lite tråkigt i Sverige. Alla är mycket ensamma hemma, har stängda dörrar. Vi har ingen kontakt med svenska folket. Om jag ska jämföra med mitt hemland, så är det mycket stor skillnad. Ja, i mitt hemland Vietnam, om man vill komma, så kommer man bara, inte ringa först i telefon, utan man är bara välkommen att komma och äta tillsammans. (Li)

Li och Mariam är hemma utan arbete, vilket kan vara en delförklaring till den känsla av ensamhet och isolering som ibland lyser igenom i samtalen. En upplevd brist på sammanhang i Sverige framträder i intervjuerna, som jämförs med livet de minns från ursprungsländerna där de var en del av majoritetssamhället.

Kvinnorna beskriver att det framför allt är genom barnen som deras kontaktyta med andra vuxna finns här i Sverige. Detta gäller även Magdi som gav upp sitt yrke som musiklärare när hon och hennes man flyttade till Sverige. När sonen visade sig ha en stor musikalisk begåvning har hon stöttat och följt honom i hans utveckling till pianist. Dessa tre kvinnor talade alla en bristfällig svenska vid intervjutillfällena, vilket kan förklaras utifrån deras socialt begränsade situation. De framstod som ensamma, utan kontaktnät, med en känsla av utanförskap i samhället och i ett beroendeförhållande till sina män. Detta kom till uttryck i presentationerna (5.1) där Mariam beskrev sin långa depression och rädsla för vad som skulle ske efter skilsmässan från sin man. Li beskrev att hon ofta kände sig trött och ledsen över sin situation med en splittrad familj.

5.2.2. Musik och integration

I intervjuerna har jag bett föräldrarna att berätta vilken musik som får dem att känna sig "hemma". Alla berättar att musiken från hemlandet väcker starka känslor. Men att de även relaterar till annan musik som de hör på radio och andra sammanhang. Musiken framstår paradoxalt nog både som flyktig och känslofylld. Flera menar att musiken är gränslös och att det är musikens styrka, men också att den är stabil och identitetsskapande. I sinnevärlden kan man förflytta sig geografiskt mellan olika sfärer bara genom att sätta på en skiva och färdas med, menar flera av de intervjuade. Två av mammorna uttrycker att man med musiken kan kommunicera med varandra utan att tala. Maria säger: "När man spelar mycket och reser ofta så möter man människor från hela världen, då talar man med musiken". Något annat språk är inte nödvändigt, menar hon och fortsätter:

Jag har alltid lärt mig att man är glad med musik och att det inte finns några gränser med musik. Om du spelar ett instrument, trots att du inte kan språket, så kan du ändå kommunicera med människor vilket känns skönt. (Maria)

För henne tycks musiken vara en frizon, där man kan möta människor på lika villkor. En pappa uttrycker att "det kan kännas svårt

att man varje dag måste tänka på att man är invandrare, i mötet med andra människor” (Moltas). Att språket avslöjar och värderar individen utifrån brytning och ordförråd skapar en inre press menar han. Maria säger att musiken kan medverka till att förena människor, vilket hon velat förmedla till sina barn. Därför har det varit självklart för henne att barnen skulle lära sig att spela ett musikinstrument. I uttalandet kan man förstå att musik också kan spela en roll för solidaritetsarbete.

”Musiken kan länka samman och skapa hemkänsla på mer än en plats. Musiken knyter ihop och är gränslös, det märker jag”, säger Anna. Musiken beskrivs överbrygga kulturskillnader och möjliggör för möten att skapas mellan människor. Anna började sjunga i en kyrkokör när hon kom till Sverige. Kontakt med kören fick hon via en kvinna som hon mötte på lekplatsen där hon bor. Hon hade också utländsk bakgrund och deras barn lekte ofta. Körsången genererade en snabb förbättring av det svenska uttalet, berättar Anna.

Med sången kom betoningarna och de ljusa och klara tonerna i språket. När man hela tiden hör skånskan runt omkring sig, så blir det svårt, man söker något rent uttal att förhålla sig till. Det kom med musiken, för i en kör ska alla låta likadant. (Anna)

Nejra berättar att det var tack vare hennes mans dragspelsmusicerande som de snabbt fick kontakter och vänner i Sverige. Hon säger att redan på flyktingförläggningen mötte de andra musiker som bodde och verkade i Sverige. ”Man har mycket av värde när man är inne i musiken, man träffar många olika människor med olika bakgrund. Vad det än ger och hur det än blir, så kan det inte gå illa i alla fall”, säger Nejra och refererar till sin sons musicerande. Jag frågar om hon ser musik som ett skyddsnät. ”Det är sällan att de som spelar hamnar i dåligt sällskap och hittar på dumma saker” (Nejra). Musiken har gett deras familj fördelar i Sverige:

Min man spelade i ett band när vi kom till Sverige. Vi fick träffa och lära känna väldigt många svenskar under den tiden och lära känna den svenska kulturen. Jag kom till flera platser som jag aldrig skulle sett om det inte var för att han spelade. Ja, vi har en helt an-

nan bild än de andra bosnier som kom på 90-talet. Det var många som bara träffade sina landsmän här i Sverige. När de sen kom ut från flyktingförläggningen var allting främmande och de blev mer och mer tillbakadragna. Vi har träffat många svenskar och umgåtts väldigt mycket med dem och blivit bjudna på deras fester och till och med firade vi nyår ihop. Ja det måste jag erkänna att dit hade jag aldrig kommit om det inte varit för min mans spelande. Allt beröm man får för att man spelar, vilken respekt man får, det är helt otroligt. (Nejra)

Nejras berättelse visar att musiker, genom musiken, kan ha lättare att öppna dörrar till nya miljöer och människor. Hon talar om att få respekt som människa oavsett bakgrund. Spelandet ger ett värde till den enskilda människan. Hon berättar att den musikaliska miljön skiljer sig avsevärt från den vardagliga miljön där hon och många andra befinner sig som arbetar inom industrin. "Där är man en av flera", säger Nejra. Särart och individualitet är egenskaper som framträder i det musikaliska rummet, vilket kan vara jagstärkande. Nejra beskriver att sonen också knyter ihop de olika ursprungena med musiken. Hon berättar att sonen lyssnar på musik på internet och sedan transkriberar låtar till pianot och andra instrument.

Han vill gärna känna till den musik som vi har haft under vår uppväxt. I källaren har vi keyboard och elgitarr, så han övar också väldigt mycket på de instrumenten, alltså det är musik hela tiden. Han övar på pianot, så hör jag att han springer ner och tar gitarren och sen tar han dragspelet och försöker spela det där och sen sitter han vid datorn och lyssnar på olika sorters musik och det är rätt så mycket från Bosnien faktiskt. (Nejra)

Jag frågar hur han från början kom i kontakt med föräldrarnas musikbakgrund.

När han föddes spelade min man i band och det var ofta att de kom hem till oss och spelade eller att vi

åkte iväg och lyssnade, så han hade hela tiden det omkring sig. När vi flyttade hit hade vi fester i trädgården och alla spelade och sjöng så det var mycket musik. På sommaren åker vi till Bosnien. (Nejra)

Som jag förstår Nejra, så har sonen på eget initiativ sökt sina rötter genom spelandet. Spelandet och musiken blir en koppling till ursprunget som både är en dörröppnare till andra landsmän och ger en tillhörighet som är identitetsskapande. Föräldrarnas berättelser talar för att barnens spelande slår an positiva känslor hos dem. Musik får symbolisera något friskt och tryggt. Flera av dem uttrycker att musiken är ett skydd mot att hamna fel i livet. Detta innebär att musik både är integrerande för nya kontaktytor och kan verka som avskiljande eller isolerande för den enskilda människan i en minoritetssituation. Med andra ord kan musiken också förstärka den kulturella förankringen till ursprunget på bekostnad av integrationen.

5.2.3. Kulturella konflikter i musiklärandet

Exilsituationen har för några av föräldrarna bromsat individuella uttryck. I minoritetsgruppen finns det ibland normer som tränger sig på och som sätter ramar för kulturutövande och musiklärande. Amir driver sin egen musikskola inom iransk-svenska föreningen. En del av vårt samtal kom att handla om den. Som en reaktion på tidigare samtal under intervjun frågar jag om det bland hans vänner är mer accepterat att gå på en musikskola som lär ut persisk musik än att gå på en kulturskola i kommunens regi.

Ja, det är det, därför vänder de sig till mig. De vet också att det är på helgen, och det är inte mycket deras barn skall satsa på det, det är också det som är fel. Iranska föräldrar vill att deras barn ska göra massor av aktiviteter, det är ridning, ishockey, fotboll, åka skidor, simma och musik. Massor av saker, bara ett enda barn gör detta. De vill att deras barn ska lära sig många saker. (Amir)

Som jag förstår Amir vill föräldrarna att barnen ska få ut så mycket som möjligt av sin fritid. Att ta lektioner i persisk musik är bara

en av många aktiviteter och ambitionerna anpassas till den totala mängden. Amir är kritisk till att barnen inte ges mer tid att fördjupa sig. Han menar att barnen i vissa fall inte har intresset att spela men att föräldrarna stöter på. Jag frågar vilken funktion Amirs musikskola har för den iransk-svenska invandrarföreningen:

Jag har lite problem, för det finns barn och ungdomar som själva vill lära sig musik och jag märker det direkt och de är inga problem. Men sen finns det föräldrar som går med deras barn för att lära sig persiska instrument och spela persisk musik och jag fattar inte hur de kan göra det när barnen inte vill. Det finns några stycken som till och med pratar svenska med sitt barn hemma. Språket är det första steget i en människas identitet tycker jag. De har missat detta, sen vill de att deras barn skall lära sig persiska instrument och barnen vill absolut inte. Föräldrarna säger att de till och med ger barnen poäng om de går dit, sen får de en cykel. (Amir)

Amir ger uttryck för ett dilemma kring kulturell förankring. Samtidigt som musiken är viktig för föräldrarna i deras uppfostran av barnen och för att knyta an till ursprunget, så ska det inte ske mot barnens vilja, menar Amir. Föräldrarnas vilja står emot barnens önskemål. Mutorna till barnen beskriver hur angelägna föräldrarna är. Uppenbarligen finns det också en stark önskan hos föräldrarna att barnen å ena sidan ska ha en förankring i sin bakgrund och att de å andra sidan ska lyckas att etablera sig i Sverige, eftersom ishockey och skidåkning också är aktiviteter för barnen, aktiviteter som traditionellt sett inte är så välrepresenterade i Iran.

Amir förespråkar en starkare förankring i bakgrundskulturen, där man talar persiska hemma och lyssnar på persisk musik, allt för att man ska lyckas i sitt tillägnande av musiken på ett så bra sätt som möjligt. I denna metodik blir musiken och språket uttryck för en förutsättning för att kunna blåsa liv i den totala kulturen. Utan den omgivande kulturen kan inte musiken syresättas. Kanske upplever en del av föräldrarna smärta och oro när de ser sina barn försvenskas.

Jag vet också att på deras fester med iranier och skulle det ju passa bra om barnen kunde spela eller sjunga där. Ja, föräldrarna vill satsa på vår kultur när vi firar det iranska nyåret. De gör precis som de hade gjort i Iran. Men när jag har frågat, lyssnar ni på persisk musik hemma då, och de säger nej. Jag säger till dem, men hur ska jag då kunna lära ditt barn den här musiken. Om du vill att de ska lära sig den persiska musiken så måste du börja själv, hemma. (Amir)

Amir förespråkar en lärandemetod där språket och musiken går hand i hand och där man med "modersmjölken" tillägnar sig musiken. Amir berättar hur hans son blivit del av det persiska genom att passivt tillägna sig musiken och språket.

Som sagt, min son han satt och lekte med sina bilar och så satt jag och spelade för mig själv, utan att veta vad jag gjorde och ibland när jag tittade på TV och han lekte så satt han och sjöng och mumlade de här bitarna jag spelat på och jag tänkte vad bra. Det kändes jättebra. Så man måste satsa hemma. De pratar inte persiska mer än ibland med sina barn, och barnen pratar svenska. (Amir)

Den prägling som hans son ger uttryck för när han sjunger det Amir spelat, kan tolkas som ett uttryck för när kulturen är internaliserad i individen. För de andra familjerna som Amir kritiserar för att vara för svenskorienterade innebär det snarare att försöka tillägna sig kulturella smakprov från föräldrarna. Jag tolkar Amir som att det finns inomgruppsliga intressen att återskapa ceremonier, traditioner och kulturella uttryck från födelselandet. Dessa ceremonier firas i större grupper där man delar referenser till hur det ska gå till. Barnens funktion i detta sammanhang kan, enligt Amir, vara att spela eller sjunga något för de andra landsmännen. I och med detta manifesteras den gemenskap som föräldrarna lyckats inviga barnen i och att alla är del av samma kultur, samma familj.

Amir berättar att han hört uppgifter om att varje förälder pratar 17 min per vecka med sitt barn, alltså 2 till 3 minuter per dag. Han säger:

Alla barn har TV idag på sitt rum och alla rum är separerade, mamma i köket, pappa tittar på räkningar, barnen inne hos sig. Så var det inte på min tid. Nu är det så här och det blir bara värre och värre, mer separerat. Ingen har tid att tänka på dessa frågor och politiker tänker inte på det. Ja och sen kommer man på att, varför pratar min son så dålig persiska och min dotter har inga intressen över huvud taget för exempelvis teater eller film. (Amir)

Amir tycker inte om hur individualiserat samhället i Sverige är och han uttrycker att han inte känner igen sig i jämförelse med hur det såg ut när han växte upp i Iran. I Amirs uttalande blir det tydligt att han försöker applicera sina erfarenheter från sitt ursprungsland på det nya hemlandet. Iran är modellen för samtalspartner, referensram och inspirationskälla. Utifrån uttalandet kan man ana att det är svårt för en människa att byta referensram till en ny och acceptera den. Barndomen framstår generellt i alla intervjuer som mycket präglade. Vissa av föräldrarna ger uttryck för en svårighet att anpassa sig till det faktum att livet och miljön förändrats för dem.

Amirs tidigare uttalande om föräldrarna, "De vet att det är på helgen, och det är inte mycket deras barn skall satsa på det...", antyder att musik inte är något barnen ska satsa på, utan mer få en upplevelse av och kännedom kring på ett ytligt plan. Jag frågar honom varför det finns en reservation mot att satsa på musik:

Ja, men det har vi faktiskt lärt oss i Sverige att alla kan lära sig att spela. Nu sitter du här på Musikhögskolan, men på ett postkontor, en bank eller någon annanstans har varje människa i Sverige provat att spela ett instrument, eller sjungit, eller dansat. Varje svensk har gjort det här. Det har inte vi gjort i vårt land, det är bara musiker som sysslar med musik, inte någon annan. Om du spelar för 100 iranier, så kan de inte klappa takten. (Amir)

Amir lyfter fram hur den svenska kommunala musikskolan och musikämnet i grundskolan har gjort avtryck i samhället. Alla har provat att spela eller sjunga. Detta påverkar även vissa minori-

tetsgruppers syn på musik och musiklärande. De erfarenheter som dessa föräldrar haft med sig till Sverige där musik varit något förbjudet i ursprungsländerna, kan i en annan kontext luckras upp och skapa nya förutsättningar för deras barn. Som jag förstår Amir, är inte musik något självklart i hans kultur, utan något sällsynt som bara ett fåtal familjer har tillgång till. Jag frågar om han ser musik som ett verktyg för integration eller ett verktyg för isolering:

Mycket sällan isolering. En musiker är som en målare, du gör en tavla sen vill du att alla ska se den, du lyssnar, du spelar, du sjunger för andra. Även om sitter du hemma, vill du att någon ska lyssna på dig. Mycket sällan du blir isolerad. (Amir)

Jag frågar om det finns en problematik i att musiken lever inom en minoritetsgrupp:

Jag själv till exempel, jag hade bott i Sverige i flera år, 19 år och spelade. Jag tänkte att det inte fanns någon som var intresserad av persisk musik, att det bara var iranier som var intresserade. Jag själv umgicks bara med iranier och vände mig bara till iranier och frågade om de ville ha musik. Jag satte bara upp information i persiska butiker och restauranger. Sen förstod jag att det är tvärt om. Det är något nytt för icke iranier och de visar mer intresse. Det beror på hur man själv kommunicerar sitt jobb, musik och kultur. (Amir)

Citatet visar att Amir lyckades kommunicera sin persiska musik och etablera sig som musiker i Sverige på grund av att han hittade en målgrupp som fann det nytt och intressant. I hans egen befolkningsgrupp fanns inte underlag för att kunna leva och verka som musiker.

Ett annat perspektiv på kulturella konflikter och olikheter som kan få konsekvenser för musiklärandet är vad som definieras som invandrare och vem som gör det. Flera av föräldrarna har tydliggjort i intervjuerna att de inte ser sig som några typiska "invandrare".

Vi är inga typiska invandrare, vi har europeisk bakgrund, det tror jag spelar stor roll, sen vet jag inte om de som kommer mer söderut ifrån, hur de gör med musik. De har kanske inte så mycket förståelse för klassisk musik, tradition. Jag menar, det är ju mest klassiska instrument kulturskolan erbjuder. Sen finns det ju teater, det är kanske mer blandat? (Franz)

Franz uttrycker att det är stor skillnad mellan de som kommer från Europa och de som kommer från länder utanför Europa. Franz antyder att kulturella olikheter i jämförelse med det europeiska präglar vissa grupper i den grad att det kan komma till uttryck i en oförståelse för tradition och klassisk konstmusik. Om Franz menar att de saknar klassisk musik eller om de har en annan sorts musikalisk tradition framkommer inte. Moltas säger: "Vi är européer, vi kommer från ett kristet samhälle". Religionen har enligt honom en betydelse för vem som kan räknas in i "vi" och motsatsen "dom". Jag tolkar honom som att han tycker att samhällen som bygger på kristen värdegrund har mycket gemensamt.

Politiker välkomnar alla, det är inget fel att välkomna de som varit utsatta för krig, elände och allt sånt. Jag tycker synd om de människorna, men man måste ställa krav på dem. Har man visat för dem att man ger till dem oavsett vad som än händer, mycket pengar, varför skall de då börja jobba? Därför är det mycket problem i Sverige, för de äkta svenskarnas skull och även för de gamla utlänningarna, som tillsammans kämpat för att få status i Sverige. Därför pratar jag med mina barn hela tiden, alltså de måste ha åtminstone en fot på jorden oavsett hur stora eller små de är, så är det. (Moltas)

Här uttrycker Moltas att det finns hierarkier mellan olika grupper i det svenska samhället, "de äkta svenskarna", de "gamla utlänningarna" och de "nya utlänningarna". Det framgår att ju längre ned i hierarkin man befinner sig, desto större belastning utgör man för samhället. Det framgår också att Moltas inte vill vara en del av föreställningen om "invandraren" som försämrar Sveriges status vilket därmed besudlar de "gamla utlänningarnas" rykte.

Moltas identifierar sig med de "äkta svenskarna" och vill assimileras med majoritetsbefolkningen som en representant för en grupp som är bra för Sverige. Detta uttalande lyfter fram den enskildes svårigheter att bli accepterad av majoritetsbefolkningen. Trots att han bott i Sverige i 30 år känner han sig fortfarande inte riktigt som en del av Sverige, utan blir ofrivilligt en representant för en grupp som ständigt måste hävda sitt existensberättigande i landet. Han uttrycker att han inte vill bära ansvaret för Sveriges alla problem, på grund av sin utländska bakgrund. Attityder mot invandrare blir en begränsning i samhället, vilket Markku uttryckte med att invandrare är utsatta. Det kan också bli en segregering faktor när det handlar om rekrytering av elever till kulturskolan.

Vad som framkommer i detta avsnitt är att musik som förmedlare av kulturell förankring också skapar spänning i mötet mellan olika lärandemiljöer. De kulturella konflikterna kan uppstå när musiken lämnar sin ursprungliga kontext och anpassas till ett annat samhälle med en annan kultur. Kulturkrockar kan utvecklas mellan en institution, som iransk-svenska musikskolan, och de assimilerade, försvenskade föräldrarna. När den traditionella synen konfronteras med en annan syn kan ramarna förändras. Eftersom iransk-svenska musikskolan också är beroende av sina elever, på gott och ont, tvingas den till en marknadsanpassning.

5.2.4. Musik- och kulturskolan ett av flera alternativ

Tidigare avsnitt har visat att flera av föräldrarna haft en stark musikbakgrund som antingen musiker, musiklärare eller amatörer (5.1.). Detta intresse smittar av sig på barnen. I intervjuerna framgår att musik är en aktivitet som kan prägla en hel familj i vardagen och kring högtider. Precis som vissa andra professioner, så är musiker ofta ett yrke som går i arv. Musikeryrket är också en profession som rör sig fritt mellan arbetstid och fritid. Det framgår i intervjuerna att det handlar mer om ett sätt att leva än en profession som utövas endast på arbetstid. Fritidslärande inom musik och en del av föräldrarnas förhållande till barnens musikinlärande tydliggör detta, när de dedicerar sin egen fritid och i något fall sitt yrkesliv till barnens musikinlärande. Några av föräldrarna framstår dela synen att musik inte bara är en fritidsaktivitet utan också ett arbete, även för barnen. Detta synsätt påverkar också relationen till instrumentalläraren och synen på musik- och kulturskolan.

Förhållandet till instrumentalläraren har varit ett återkommande tema i många intervjuer. Detta förhållande har för vissa lett till kunskap, fördjupat intresse och varit en viktig dörröppnare till andra lärandemiljöer och till personliga framgångar. För andra har lärarens rigiditet i undervisningen och oförmåga att möta barnets förutsättningar, lett till att eleven tappat intresset och slutat spela. Mariam berättar att hennes son som började piano när han var 7 år tyckte läraren var sträng och att han inte vågade gå dit. Mariam upplevde läraren som alltför avancerad. Mariam lyfter fram att hög utbildning skulle kunna vara ett problem i mötet med nybörjare. Hög utbildning skulle enligt henne skapa större krav från läraren på eleven, medan en lärare med mindre utbildning och som själv befinner sig på en lägre nivå, inte skulle vara lika krävande. Undervisningen sker ofta i små grupper eller individuellt vilket öppnar för en utsatthet hos eleven menar hon. I Mariams berättelse framkommer hur viktigt det är att läraren och eleven har liknande förväntningar på lärandesituationen och utvecklingstakten hos eleven. I Mariams resonemang kan man ana att pianoläraren inte hade förmåga att "tona in" till elevens förutsättningar och ambitionsnivå.

För höga krav från instrumentläraren på barnet har också varit ett tema som framkommit i några enstaka intervjuer. Krav som eleven upplevt svåra att leva upp till. Detta har också lett till att eleven bytt lärare eller slutat spela. Ett annat tema har varit att kulturskolan inte haft tillräckligt hög ambition i sin musikutbildning. Kvaliteten har varit för låg på musik- och kulturskolorna menar flera föräldrar. Nejra upplever att kulturskolan i deras kommun inte mött deras behov.

Han började med Suzuki när han var fem år i en annan kommun, sen flyttade vi och här på kulturskolan sa de att han var för liten för att börja. Men han skulle ju fortsätta. Jag ringde och frågade och klagade, men det hjälpte inte, han fick ingen plats. Tack och lov tog hans gamla lärare ansvar och släppte honom inte. Han gav honom lektioner när han kunde, privat. Sen när han skulle byta jobb ordnade han en ny lärare till oss. Vi är väldigt tacksamma för det. Tills förra året har han tagit privatlektioner, för här är det så dåliga lära-

re på kulturskolan. Nu går han i musikklass, nu har det ordnat sig. (Nejra)

Nejra uttrycker en frustration över att kommunens kulturskola inte tar tillvara barnens kunnande och ger dem möjlighet att utvecklas, utan låter regler och strukturer kring verksamheten gå före uppdraget att lära ut musik. Flera av de intervjuade har varit mycket kritiska till hur undervisningen tar sig uttryck. Klagomålen har handlat om för korta lektioner, för många elever i grupperna, att lärare har lämnat rummet för att kopiera och många lärarbyten. Ofta har kulturskolan i deras kommun haft en nedtonad eller nästan obefintlig roll i familjernas liv. Musicklärandet för barnen har de ordnat på annat sätt genom privatundervisning, musikklasser i grundskolan och hemundervisning av föräldrarna.

Franz var en av få som var mycket positiv till hur de blivit bemötta på kulturskolan: "De är fantastiskt duktiga, de som vi träffat på, alla är mycket engagerade". Han beskriver hur hans son börjat tidigt med instrumenten på kulturskolan och hur de lekt med dem länge innan de fick börja spela. Hans dotter fick tidigare än sonen börja spela på violan, vilket varit mycket svårare för henne eftersom hon tidigt förväntades öva hemma, vilket hon inte riktigt varit redo för.

Moltas tror att föräldrarnas engagemang avspeglar sig i barnens motivation. Detta får till följd att om föräldrarna tycker att verksamheten fungerar dåligt, så blir inte barnen heller engagerade. Det innebär också att en stor del av den musikaliska fostran sker i hemmet i interaktionen mellan föräldrar, barn, syskon och släktingar. Det sociala sammanhanget hemma påverkar med andra ord synen på musikundervisningen på musik- och kulturskolan.

Anna berättar att cello alltid varit närvarande under barnens uppväxt. Hon säger att det är ett stort instrument och att det väckt nyfikenhet hos dem. Jag frågar hur det kom sig att en av döttrarna började på kulturskolan:

Jag vet inte riktigt, men sedan dess att de föddes har jag spelat för dem. Sen ville hon hela tiden låna min cello, men det ville jag inte. Det är ett dyrbart instrument. Jag sa, men vill du lära så får du börja på en skola, lära dig grunderna sen får du låna mitt instrument.

Jag visste inte hur det gick till här. I Ungern ingår musikutbildning i själva grundskolan. Här frågade jag mina arbetskamrater och de sa att det fanns kulturskola. Jag gick dit och anmälde henne och det var kötid. Vadå, kötid, det var inte jag van vid. Man anmäler sig och sen får man plats väl? Nej, så var det inte här. (Anna)

När vi ses för intervju har dottern precis slutat på kulturskolan på grund av de många lärarbytena. Annas andra dotter, 14 år, har stått i kö till piano i fyra år. Nu har de alla gett upp att hon ska få plats. Anna tycker det är för dyrt med privatundervisning, så det har inte varit ett alternativ, vilket innebär att dottern inte kan lära sig att spela piano.

Som tur var så var det inte så många som sökte sig till cello, så yngsta dottern fick plats med detsamma, men mellanflickan sökte till piano och nu är det fjärde året hon väntar och det händer ingenting. Jag tror att det är kört för henne, hon har både tappat lusten och allt. Det är fruktansvärt tycker jag, den privata vägen hade jag ingen vetskap om att den fanns och man satsar inte så mycket pengar om man inte vet att ens barn har talang eller vilja. (Anna)

Franz berättar en liknande historia. Hans dotter ville spela tvärflöjt, men det var svårt att få plats, så det blev altviolin. Franz säger, "Vi hade vänner, deras pojke spelade altviolin och då tyckte hon att det verkade intressant, och så kom vi in på det". Det framstår som att det är utbudet som avgör vilka instrument barnen väljer att spela. De barn som bestämt sig för ett visst instrument och som inte får möjlighet kan hamna i kläm och därmed också tappa intresset för att spela helt. Markku är väldigt kritisk till kulturskolan i hans hemkommun. Han menar att dottern inte hade möjlighet att utvecklas med de förutsättningar skolan arbetade efter.

Det var intressant att hon kunde läsa noter så lätt. Droppen var när hon gick på kommunala musikskolan tio minuter per vecka, och läraren sprang och ko-

pierade noter under lektionen och jag blev till slut så förbannad att jag satte in en annons i tidningen efter en privatlärare. (Markku)

Markku upplevde att han och dottern kränktes av den behandling de fick. Sedan blev det privat undervisning och en privat musikskola som han tyckte höll en helt annan nivå.

När jag frågar Amir om det varit aktuellt att hans son skulle spela på kulturskolan svarar han: "Det har det aldrig varit för att den persiska musiken finns inte där".

Musik- och kulturskolan framstår i denna studie som kvalitetsmässigt ojämn både vad gäller lärarna, tillgänglighet och förmåga att möta familjers förutsättningar för att delta i kurserna. Den korta lektionstiden har upprört många, de stora grupperna och kösystemet lyfts fram som en nackdel.

5.2.5. Musik- och kulturskolan - en kunskapsideologi

Jag har frågat alla föräldrarna om vad de tror kan vara anledningen till att det är så få barn och ungdomar med utländsk bakgrund på kulturskolorna. Deras svar har problematiserat kursavgifterna, gruppstorlekar, lektionstid, lärarkontinuitet, framtidsutsikter och status i branschen. Hassan säger att musik är ingenting som har status i hans hemland. "Ringer min syster eller pappa från Iran, ska jag säga att min son spelar gitarr, nej fan. Nej han läser på läkarutbildningen". Underförstått menar Hassan att musik sysslar man inte med om man vill bli någonting i livet. Trots detta låter han sin son satsa väldigt mycket på musik och pappan är själv mycket engagerad i att även den yngsta sonen ska börja spela som storebror. Hassan lyfter fram åtskilliga faktorer som påverkar att det är flera minoritetsgrupper som inte deltar i kulturskolans aktiviteter:

Det är en del faktorer som påverkar, för det första vi är inte vana vid musik, konst, teater och sånt. För det andra beror det på dålig ekonomi. Det kostar en stor summa så det spelar stor roll och tidsmässigt, för de flesta invandrare arbetar inte 8 timmar, de arbetar 10-12 timmar. Så det kräver en del tid av oss att köra och hämta. För många är det inte aktuellt. (Hassan)

Svårigheten att få barn med utländsk bakgrund till kulturskolorna beror, enligt Hassan, först och främst på ovana att gå och ta musiklektioner, en möjlighet som föräldrarna inte upplevt i sina ursprungsländer. Magdi menar att även om intresset, vanan och ekonomin finns, så är nivån så låg på verksamheten att man inte vill delta av den anledningen.

Jag kan säga att sonen har knappt gått till en kommunal musikskola. Han var med i nästan två år på blockflöjt och sång, men det fungerade inte alls för läraren var inte ett dugg bra. Det fungerade inte. När han gick på blockflöjt på musikskolan, då var det 30 barn i en grupp, jag vet inte hur många minuter, men det gav ingen behållning. Dessutom, om han skulle varit i en pianogrupp på kulturskolan, med 3-4 barn à 20 minuter, det är inte heller någonting man skulle vara trogen med. (Magdi)

Magdi belyser i detta exempel att den bristande kvalitén som hon upplevt på musik- och kulturskolan ersatts av ett kvantitetstänkande som tagit över verksamheten. Béla har samma åsikt:

Alltså det finns olika nivåer, för att vara en allmänt utbildad musikalisk person räcker det kanske, men inte för en som på allvar vill utveckla sitt spelande och satsa på det. Då är det inte ens värt det den tiden. Det är inte välutnyttjad tid. (Béla)

Béla lyfter fram tidsaspekten och förtydligar att det inte var värt att gå dit eftersom undervisningen inte kunde möta deras sons förutsättningar och förväntningar.

Enligt Maria har de invandrare som kommit de sista 10 åren och som varit utsatta för krig haft svårare med anpassningen till det nya landet. Moltas menar att länder som befunnit sig länge i krig också saknar ett levande kulturliv, eftersom detta är det första som drabbas vid oroligheter och instabilitet i ett land. Han refererar till kriget i forna Jugoslavien och vilka problem de har än idag inom bland annat orkestrarna och teatrarna. Kulturlivet, menar han, "...behöver kontinuitet och stabil ekonomi".

En grupp som inte finner sin väg till kulturskolan kan vara familjer som kommer från länder som drabbats av långvariga konflikter eller krig, tror Nejra. Hon och hennes man som har erfarenhet av krig i forna Jugoslavien har dock barn som spelar, fast utanför kulturskolan. Kriget satte oförglömligt djupa spår i människor och samhälle, berättar hon. I vissa länder som i Mellanöstern har det inte existerat ett kulturliv på väldigt lång tid vilket gör det svårt att bygga upp det igen eftersom hela generationer saknar dessa erfarenheter, menar hon. Situationen före ett krig är avgörande för återuppbyggnaden av kulturlivet.

I avsnitt 5.2.3. framkom att vissa föräldrar från Europa definierar en skillnad mellan européer och grupper utanför Europa. De menar att det finns likheter mellan européer, som inte delas av andra nationaliteter utanför. Kulturskolan uppfattas av papporna som en homogen institution som riktar sig till svenskar och européer.

Det framkommer att kulturskolan som Franz var mycket positiv till symboliserar en bildningstradition som bygger på klassisk konstmusik. Det framgår således i uttalandet att det finns hierarkier mellan olika nationer och kulturer vilka klassificeras utifrån en skala av igenkänning och grad av civilisation. Underförstått i intervjuerna med föräldrarna med europeiskt ursprung är Europa den mest civiliserade kontinenten, medan vissa andra inte är lika utvecklade. Europa kan utifrån deras uttalanden tolkas som en magnet laddad med demokrati, rättvisemedvetenhet och högkultur; ju längre bort du befinner dig desto mindre blir dragningskraften från magneten. Jag frågar om förändrat innehåll på kulturskolan skulle kunna ha en positiv inverkan på rekryteringen:

Kanske, men det är inte riktigt säkert. Jag tänker på familjerna här i vårt bostadsområde från Mellanöstern som dominerar på grundskolan och förskolan, de är rätt så många. Jag vet inte om de är intresserade över huvudtaget. Papporna jobbar vanligtvis ganska mycket och mammorna kanske inte tar det ansvaret. De är inte vana vid det och förväntas inte göra det, att ta hand om sina barn på det sättet. (Franz)

Franzs uttalande kan tolkas som att han har låg tilltro till mammornas förmåga att ta hand om barnens fritidslärande. Han me-

nar att intresse saknas hos mammorna och han antyder att de inte är vana vid att ta hand om sådana frågor som att barnen ska lära sig att spela ett instrument. Papporna från Mellanöstern beskriver Franz som frånvarande. Jag frågar hur han menar och ber honom utveckla. "Kvinnorna och barnen ska helst vara inne och inlåsta. Det är några familjer som bryter mot det mönstret, men de är ganska få", säger Franz.

Markku säger att "invandrare är utsatta" och därmed beroende av andra för att överleva, vilket också kan leda till att man inte vågar bryta mönster och frigöra sig från den egna gruppen, av rädsla för att bli ensam. Jag frågar Franz hur de som bryter normer och mönster agerar:

Ja, det är några som jag tänker på, men jag kan fortfarande inte se att de skulle skicka sina barn till musikskolan. De behöver antagligen prata med någon för att få upp ögonen för detta. Jag vet inte hur högt de värderar detta. Det spelar kanske inte så stor roll. Däremot tror jag att européer har ungefär samma kulturella bakgrund och historia. (Franz)

Franz uttrycker att kulturella skillnader skapar olika förutsättningar för barns möjligheter till utbildning och fritidsaktiviteter. Han säger att föräldrarna kanske inte ens är informerade om vilka möjligheter som finns. Jag uppfattar att Franz distanserar sig till vissa grupperingar av människor med utländsk härkomst som han inte vill likställas med eller förknippas med. Utifrån hans position som forskare blir avståndet mellan olika grupper i samhället tydligare. Detta uttrycker han med stor ödmjukhet, men det kvarstår i hans uttalanden att det finns grupper av människor där kulturskolans musik är ointressant för deras barn.

Flera föräldrar har uppvisat en känsla av obekvämheter inför mig, när det kommit på tal att barn med utländsk bakgrund är underrepresenterade på kulturskolan. Underrepresentationen tycks, under intervjun, påverka deras attityd till kulturskolan, som kommer till uttryck i försvarsinställda uttalanden om deras eget bidrag till det svenska samhället och ett rättfärdigande av vad de bidrar till, som ovanstående citat antydde.

5.2.6. Föräldern som ledsagare och "coach"

Majoriteten av de intervjuade har höga ambitioner i sitt föräldraskap. De planerar, stöttar, kör barnen till olika aktiviteter, väljer skolor som passar, med mera, allt med en stor medvetenhet och kunskap kring utbud och karriärvägar. Denna omsorg kan också föranleda en viss press på barnen som dock inte kan utläsas i denna studie. Däremot kan föräldrarnas egna uttalanden ge en bild av barnens vardag.

Arbetsfördelningen mellan mammorna och papporna har sett lite varierande ut. I Moltas fall har han stannat hemma och tagit det stora ansvaret för barnen när hans fru studerade i fem år på universitetet. Han har lagt sin musikerkarriär delvis på hyllan för att lyfta fram sina döttrar. Han beskriver att döttrarna får en gedigen musikutbildning genom hans ledning. Båda döttrarna spelar piano på kulturskolan, de går eller har gått musikklass på grundskolan. Båda barnen deltar ofta i schlagertävlingar. Moltas upplever jag som en mycket engagerad pappa, men också krävande. Han beskriver att han finputsar dem musikaliskt innan tävlingar och samtalar med dem om framtiden och musiken. Moltas återkommer ofta i intervjun till att han absolut inte vill tvinga dem till att syssla med musik. Samtidigt uttrycker han att man som förälder måste visa för sina barn att man måste satsa på något, för att det inte ska gå illa i livet. Moltas säger att den trygghet som industrin tidigare gav i form av arbete inte finns kvar i Sverige, "då måste man hela tiden hitta vägar". Moltas deltar fullt ut i arbetet med tävlingarna som döttrarna sjunger i, skapandet av singback i sin studio och musikalisk "finputsning" som han kallar det.

I intervjun framhåller Moltas ofta, framförallt angående den äldsta dottern, att han inte har tvingat henne. Under några års tid blev hon trött på musiken och tävlingarna. Moltas uttrycker att han tror kanske att det berodde på att hon alltid vann och att hon aldrig varit på andra plats. Det verkar finnas en oro att han pressat henne för hårt. Han beskriver att äldsta dottern tröttnade och samtidigt fick problem i skolan. Han berättar att hon återfick motivationen när lillasyster började tävla. "Nu är de igång igen båda två", säger han.

Jag tolkar det som att det kan föreligga en viss konkurrens mellan barnen om vem som är mest framgångsrik. Konkurrensen kan också handla om att få pappas tid, kärlek och uppmuntran. Pap-

pan spelar upp inspelningar av döttrarnas sång. Pappans engagemang framstår som både kärleksfullt men också en trigger för hans eget tävlingssinne. Han berättar att han tackat nej till ett arbete för orkestern Radio Belgrad för att han vill satsa på sina barn. Pappan uttrycker hur viktigt det är att ha en utbildning, han refererar till sig själv och berättar att han har tre utbildningar; till musiker, ljudtekniker och civilekonom.

Moltas hängivenhet till döttrarnas musikliv sticker ut bland papporna. Bland de andra intervjuade har mammorna till största del tagit ansvaret för barnen och deras musikaktiviteter, i något enstaka fall har barnen själva tagit ansvar för sin aktivitet. Jag upplever dock att i många av familjerna finns en delaktighet från båda föräldrarna i barnens liv. Det framstår för mig som om det är rationella val i vardagen som styr vem som gör vad mellan föräldrarna. Den inom familjen som har möjlighet att köra, hämta, stödja övning och andra aktiviteter, gör det. Mammorna som deltagit i studien har arbetat olika mycket, beroende på livssituation, psykisk och fysisk hälsa. Mammornas uppgift verkar vara att ta hand om barnen, medan papporna ansvarar för transporter till och från aktiviteter. I några fall har mammorna kört, eller transporterat barnen med buss och tåg. I detta avseende kan jag inte se att det enbart är könsroller mellan föräldrarna som avgör vem som får vilka uppgifter i familjevardagen utan även praktiska lösningar relaterade till arbete och tillgång till bil.

Magdi som arbetar hemma med sonens pianospelande och Bélas företag, har lagt ned en betydande del av sin tid för att åka buss med sonen till och från musikklassen i andra änden av staden varje dag, rest till olika lärare i olika kommuner, tävlingar och musikläger. När jag frågar vilken betydelse föräldrarna har för barnens spelande säger hon, "Dels måste man finansiera det hela och det är mycket pengar när de kommer upp på en högre nivå. Ha tid i början att följa, lämna, hämta och det är mycket tid som går till det" (Magdi). Béla säger: "Det skulle inte fungerat om vi båda skulle arbetat heltid, inte på det här sättet på denna nivå". Musikaktiviteten konsumerar mycket tid för de intervjuade familjerna, vilket framför allt föräldrarna till pianisterna vid Pianoforum bekräftar.

I intervjuerna har det framkommit att föräldrarna har en viktig roll för att etablera och motivera ett musikaliskt intresse. Som

sagts tidigare har flera av de intervjuade en musikerbakgrund som professionella eller amatörmusiker, musiklärare eller bara stora musikälskare. Barnen tycks visa ett intresse för musik och föräldrarna har uppmuntrat detta. I vissa fall har styrning skett på ett tidigt stadium. Föräldrarna har styrt barnen till att koncentrera sin aktivitet till att omfatta hela deras fritid efter skolan. Pianoforumfamiljerna har avvikit från de andra med att kontrollera barnens fritid och att begränsa umgänget med kompisar till helgerna. Övningstiden har per dag sträckt sig upp till fyra timmar efter skolan, fem dagar i veckan, vilket inte lämnar mycket tid till annat än skolläxor och sömn under arbetsveckan. Deras satsning skulle utan överdrift kunna beskrivas som en elitsatsning. Det är svårt att uttala sig om för- och nackdelar vad gäller barnens välbefinnande när det kommer till denna typ av elitsatsningar. Föräldrarna och framförallt mammorna i dessa tre exempel fungerar som ställföreträdande instrumentallärare på hemmaplan när det kommer till övandet, peppandet och "coachandet". Jag frågar Nejra vad föräldrarna betyder för barnens spelande:

De är jätteviktiga, men det kan också vara på gott och ont. Jag kan se på mig själv, det är många föräldrar som kommer från Bosnien och forna Jugoslavien som gärna vill ge allt till sina barn. Detta beror på att våra barn inte ska känna att vi förlorat allt på grund av kriget och alla depressioner som har varit bland oss som upplevt det. Man vill ge barnen möjlighet att få det mycket lättare än vi har haft det. Man är ibland rädd för att man ger dem för mycket så att de slippa kämpa. Jag har funderat mycket på det. Man har erbjudit allt och sen får barnen avgöra hur mycket de vill ta emot eller inte. (Nejra)

Detta uttalande vittnar om att de känner en skuld som föräldrarna försöker kompensera genom att ge sina barn fler möjligheter och att backa upp dem i dessa. Allt för att ge barnen ett bättre liv än vad de själva fått. Föräldrarnas liv har i många fall blivit kantstötta av de erfarenheter som de gått igenom. Separationer från familjer, vänner och platser har gjort avtryck. Detta vill flera av de intervjuade ta igen genom att försöka ge sina barn en bättre rustning för att möta utmaningarna i Sverige. Detta kan vara en av an-

ledningarna till föräldrarnas syn på sig själva som centrala i barnens aktiviteter som coach och ledsagare.

5.2.7. Tidsbrist, kompisar och frihet

I detta avsnitt tar jag upp tre teman som kommit att hänga ihop hos de intervjuade: tidsaspekten i familjernas liv, nödvändigheten att äga bil och kompisarnas betydelse.

I mötet med de olika föräldrarna har det blivit tydligt vilken viktig funktion bilen fyller för att kunna möta barnens behov av fritidsaktiviteter. I ett samhälle där människor förväntas vara mobila, finns få alternativ. Fritidsverksamheter centraliseras till ett fåtal mötesplatser i staden, snarare än att möta barnen ute i lokalsamhället ute i stadsdelarna. I intervjuerna har det framkommit att i små kommuner tvingas föräldrarna resa till andra större kommuner för att få del av det som upplevs som ett högkvalitativt utbud. Detta ställer stora krav på mobilitet och flexibla arbetstider för föräldrarna. Musik- och kulturskolan är i flera kommuner ett exempel på en centraliserad verksamhet. Detta medför att barn och föräldrar måste resa till föreningar och skolor för att kunna ta del av deras kurser. Flera av familjerna i studien lägger ned mycket tid på att transportera sina barn till olika aktiviteter flera gånger varje vecka. Omfattningen av resandet upplever flera av dem som en stor belastning, de beskriver det såsom vi tidigare sett som omöjligt att båda föräldrarna arbetar heltid.

Min fru har inte körkort så det är lite besvärligt, men nu har dottern månadskort och när det är ljus ute tar hon bussen, sen kommer jag och hämtar vid halv tio på kvällen. Så jag hämtar fyra dagar i veckan, fast på lördagar dansar de på morgontimmarna så då brukar jag lämna och så åker hon hem själv, för då är det ljus ute och inte så farligt. (Markku)

Bilen fyller i detta exempel två funktioner, det ena är att transportera familjemedlemmarna till och från platser och aktiviteter, det andra är att skydda dem mot faror som man kan möta på vägen om man tar sig fram på annat sätt. Bilen kan också ses som hemmets förlängda arm, som möjliggör umgänge med barnen mellan de olika stationerna. Flera av föräldrarna transporterar sina barn

till andra kommuner för att få de bästa instrumentlärarna, vilket tar mycket tid och pengar i anspråk.

Hassan säger: "Nu har han börjat resa själv, men då och då måste vi köra honom, exempelvis när det är kallt och dåligt väder och ibland måste han åka till Lund för att spela, då kör vi honom också". Magdi upplever att pianospelandet har gjort sonens liv annorlunda än för andra barn. Magdi har inte haft tillgång till bil, därför har de tagit sig fram med buss och tåg. Magdi berättar vidare om hur sonen upplevde vardagarna och dragkampen mellan pianot och kompisarna.

Vardagarna, det var alltid lite känsligt för honom. De flesta kompisarna ville spela fotboll eller leka vid datorn, men vi sa alltid att det var till slutet av veckan han fick göra det. I veckan har man inte så mycket tid eftersom han gått i musikklass i en annan del av staden och vi pendlat dit, nästan en timme och sen vi åkte till Lund från Malmö och spelade för pianoläraren, det tog mycket tid för oss. Vi sa till honom att han inte hinner leka med kompisar, bara i slutet av veckan, på helgen. I början var det lite svårt med det, men sen gick det bra. Han måste alltid planera, vi måste planera och prioritera. Till exempel idag vill vi inte att han ska öva ikväll så att han stör grannarna, utan då får han öva direkt efter skolan 3 timmar. (Magdi)

Tidsaspekten med bland annat allt resande till och från musikaktiviteter, innebär att pojkens möjligheter till umgänge med jämnåriga blir reducerat till helgerna. Under veckan fokuseras skola och musik. "Kompisarna bara dök upp, men vi sa nej, bara i slutet av veckan får du leka" (Magdi). Barnet hamnar här i en makt- och lojalitetskamp mellan kompisar, föräldrar och den egna viljan. Barnet är naturligtvis beroende av alla parter, både för sitt välmående och för att finna sin plats i de olika sammanhangen. I detta exempel har föräldrarnas vilja blivit gällande för sonen och piano-spelet har gått före allt annat. Som tidigare nämnts kan elitsatsningar ha ett högt pris för det enskilda barnet och dess sociala liv.

Nejra berättar att hennes son, som också satsar på en karriär som musiker, tyckt att det varit svårt ibland med allt resande och övande.

Ja de måste öva. De är rädda att de inte ska få tid till något annat. Han är liten fortfarande. Han säger att ska jag öva så och så mycket kan jag inte träffa mina kompisar. Så säger vi, jo det kan du, vi förklarar. Så fort han gjort sitt och övat tillräckligt bra, så är han ledig att göra vad han vill. Jag hoppas att när han blir lite äldre att han själv förstår. Men han är faktiskt ganska duktig, han vet vad han måste göra, så gör han det. (Nejra)

Nejra berättar att sonen går i musikklass, fast i en annan större kommun än där han bor, vilket innebär att dagarna är långa. Jag frågar hur mycket han övar:

Ja, det är rätt svårt att säga, eftersom han åker buss två och en halv mil till skolan och tillbaka. Ibland åker han igen på kvällen för lektion, men då kör jag honom så sparar vi tid. Ja det tar mycket tid. Han är ofta väldigt trött på kvällen, men på kvällen övar han alltid minst två timmar. Hans lärare tycker att han kan spela på en hög nivå, så det behövs mer arbete än vanligt, inte bara tjugo minuter i veckan. (Nejra)

I citatet säger mamman "så sparar vi tid" vilket kan tolkas som att sonens pianoprojekt är lika mycket hennes projekt, där vardagen präglas av en kamp mot klockan. Det kan tänkas att alla dessa timmar på väg skapar nära band mellan barn och föräldrar. Barnen blir oundvikligen föräldrarnas livsprojekt. Nejra säger också, att eftersom sonen är så duktig, tycker läraren att "det behövs mer arbete än vanligt". I detta citat kan det också tolkas att sonen därmed är skyldig att öva och spela eftersom han har talang. Läraren har alltså en maktposition att påverka hur stort inflytande musiken ska ha i barnets liv. Om föräldrarna är inne på samma linje som läraren kan de legitimera strategin för musiksatsning inför barnet. Man kan se att dessa barn har en viss press från omgivningen kring vad de ska prioritera i sitt liv. Detta blir avgörande för hur fritiden kommer att se ut och balansen mellan kompisar och övande. Senare i intervjun pratar Nejra om hur glad hon är att de kom på att sonen kunde provspela till musikklass.

Jag vet inte hur vi kom på det men det är det bästa vi gjort att skriva in honom där. Det är svårt med långa dagar. Han tar bussen 7.00 och är hemma efter 17.00. Här hade han inte fått mycket utbildning, det är låga resultat här. Varannan dag var det bråk på skolan, nu får han fler möjligheter att spela på konsert, både på grundskolan och musikskolan. Han får ut något av det. (Nejra)

Mamman ger uttryck för en oro hon haft om att sonen skulle få en för dålig utbildning i hemkommunen. Hon berättar att det varit mycket bråk som lett till att sonen kände sig utanför och mobbad.

För ett år sedan när han gick här (i hemkommunen) var det väldigt svårt och han var den enda som spelade och de retade honom ofta. Många gånger kom han hem och var ledsen efter skolan, eftersom musik är något helt fel i denna kommun. Han hade två kompisar här och deras mamma och pappa spelade i samma band som min man och de kom från samma stad i Bosnien också. Han hade dem och en kompis till, men han spelade inte, men han var väldigt snäll, så de trivdes ihop. Men när han började på musikklass var alla elever likadana, alla spelade eller sjöng och hade gjort något inom musiken, så det kändes väldigt bra. Ingen retade honom längre. Till och med blev han kändis där. Jag tycker det varit väldigt positivt. (Nejra)

Här pekar Nejra på att det kan finnas likheter mellan dem som spelar, att när musiken är i fokus så är risken mindre att bli måltavla för mobbing. I musikklassen kom hans talanger och inställning till sin rätt, vilket inte var fallet på hans förra grundskola.

Han är medveten om att han är bra, det är på gott och ont. Han säger, varför måste jag öva så mycket när jag kan detta? Han blev lite på gränsen ett tag. Det är mycket att göra. Han var trött och han klarade inte det, orkade inte det. Men sen han började i musikklass och spelade första konserten, och tjejerna började komma fram, -åh, vad du är duktig. Då blev kom-

pisarna imponerade och det betydde mycket för honom. Så det går bra nu. När han är nere så försöker jag muntra upp honom och sen brukar det gå bra.
(Nejra)

Att börja musikklass blev således en stor förbättring för Nejras son, efter att varit utsatt för mobbing och trakasserier. Hon beskriver att det är en stor uppoffring han gör för att bli en duktig musiker.

När jag frågar Markku vem som stöttar dottern i spelandet och i dansen säger han: "Ja min fru har ju dansat och ville dansa själv. Hon kan alla danssteg, så hon stöttar henne, men jagar henne också - har du spelat nu, minst en timme måste du spela, säger hon. Det är min fru som jagar" (Markku). Han berättar att dottern är målmedveten med både dansen och spelande, men att han skulle vilja att hon satsade ännu mer på pianot, men "mor har krigat om detta" (Markku) och hon bestämmer att dottern ska satsa på dansen.

Utifrån föräldrarnas uttalanden framstår barnens självbestämmande, i de tre sista exemplen, som begränsade. Föräldrarnas vilja verkar styra hur vardagen ska ta sig uttryck. Föräldrarna sätter upp spelregler för hur veckan ska se ut, de bekostar, transporterar och leder barnen fram mot målet, som handlar om att "lyckas" och bli något som musiker.

5.2.8. Den förbjudna musiken

Musikens roll i olika länder runt om i världen kan se väldigt skiftande ut. De föräldrar i denna studie som har ett ursprung i Iran berättar att det var förbjudet att lyssna på och lära sig att spela musik. Hassan säger att också i flera andra muslimska länder har musik varit förbjuden av regimen. Hassan uttalar sig om förändringarna som skedde i Iran efter att Shahen Mohammad Reza Pahlavi drevs i landsflykt från Iran 1979. Ayatolla Khomeini, som var Irans högste ledare 1979 -1989, kom till makten och införde teokrati i landet efter den islamistiska revolutionen.

Som jag sa, att kulturen spelar stor roll. Det är så att i det område vi flyttat ifrån, Turkiet, Irak, Iran, Pakistan, Afghanistan det spelar ingen roll, det är mus-

limskt. Enligt islamska lagen får man inte höra eller spela något instrument. Det är förbjudet. Det är bara i krig eller så som man får lov att spela...marschmusik eller liknade. (Hassan)

Det Hassan beskriver kan problematiseras eftersom det skiftar mycket inom det nämnda geografiska området. Idag ser situationen i viss mån annorlunda ut mot vad den gjort tidigare i Iran. Jag frågar Mariam vad hon känner när hon lyssnar på persisk musik:

Ja, jag kommer in i min barndom, det är härligt. I ungdomstiden var det revolution och man fick inte lyssna på musik, det var förbjudet. Det fanns ingen musik någonstans och vi lyssnade i smyg. Jag vet inte hur många år, men det bara dog. Så det känns bra att få göra det nu. Under ungdomsåren var det en mycket svår tid. Nu har de börjat spela och unga tjejer gör konserter där nere, fast med själ och sånt och de är jätteduktiga. Så var det inte när jag bodde där, det var förbjudet. (Mariam)

Citatet vittnar om att relationen till musik mattades av under revolutionen i Iran och att detta också har satt spår i befolkningen. Mariam berättar att i vissa släkter har musikeryrket gått i arv och att det bara var vissa som fick spela. Musikeryrket har inte haft någon hög status i Iran berättar föräldrarna. Detta har varit en aktivitet som också ifrågasatts av deras egna föräldrar vilket verkar ha gjort avtryck i dem. De tre iranska föräldrar jag träffat har gjort det motsatta med sina barn och tvärtom uppmuntrat barnen till att satsa på musik.

I min pappas släkt var många musiker, men de såg det inte som konst eller ett jobb. Om man var musiker, var det ingenting. Då sa man det blir ingenting av honom, trots att han var framgångsrik. Den släkt jag tänker på bor i USA, de har lyckats, till och med en av dem jobbar med Madonna. Men ingen är stolt över det att de är släkt med honom, nej det är ingenting. (Mariam)

Amir berättar att hans pappa inte visade någon uppmuntran när han började spela keyboard.

Jag kommer ihåg när jag började med keyboard, då var min pappa inte glad. Gå och gör dina läxor, har du gjort dina läxor, frågade han. Men samtidigt när det var fest så ville de att jag skulle sjunga och spela. När jag började satsa mer på musik, så var det i Jugoslavi-en och de var inte där och kunde inte påverka. (Amir)

Amirs föräldrar hade ett så pass stort inflytande över honom att han inte kände sig fri att satsa på musik förrän han bodde i ett annat land. Jag frågar om han hade blivit musiker om han varit kvar i Iran:

Jag vet att jag älskade musik. Jag hade en dröm när jag var i tonåren, att jag hade en liten box med strängar på och jag kunde spela vad som helst på den, vad som helst, det kändes så bra, så bra. Efter det ville jag alltid hålla på och spela. Men det du hört om iranier, det stämmer, men är det en mästare så respekteras han mycket. Annars när man sysslar med musik, ja så är det lite tufft. (Amir)

Amirs svar är tvetydigt. Det kan både tolkas som att han skulle ha följt sin dröm trots omgivningens åsikter, men att det hade haft ett pris, inte minst i förhållande till den styrande regimen. Han framhåller att det skulle blivit tufft och kanske skulle reaktionerna påverkat honom att inte löpa linan ut och bli musiker.

5.2.9. Pojke eller flicka, en skillnad

Musik som aktivitet är ett område i samhället där man kan utveckla och gestalta sin individualitet. I representationer av identitet kan femininitet och maskulinitet lyftas fram. Inom vissa kulturer finns det restriktioner för hur pojkar och flickor, kvinnor och män ska bete sig. Några av föräldrarna har uttryckt att det är skillnad på pojkar och flickor och vad de kan göra på sin fritid. Amir berättar att det inte finns så många flickor på hans musikskola, utan mest pojkar. Det finns däremot många medelålders kvinnor som spelar, berättar han.

En flicka tänker mest på andra saker. Vi har manliga och kvinnliga instrument. Det är kanske individuella anledningar. Jag tänker att de kvinnor som kommer till lektion hos mig, är kanske inte gifta. Det finns några som är gifta. Det kan vara vad som helst. Det har hänt att några har klagat, varför är det på lördag, söndag, vi tvättar och städar på helgen och jag har sagt att syftet är att man är fri då. Man har inte skola eller jobb. (Amir)

Jag tolkar Amirs uttalande som att det kan finnas restriktioner eller låga förväntningar på flickor att spela instrument. I citatet framkommer att de förväntas tänka på andra saker än musik och har andra uppgifter än att spela. En skild kvinna verkar ha större möjligheter att spela ett instrument, än en gift kvinna. Det antyds i citatet att flickor ska hjälpa mammorna med hushållssysslor, vilket också begränsar deras möjligheter att delta i aktiviteter utanför hemmet. Pojkar tycks inte omfattas av dessa begränsningar, och kan därför delta i musikskolans aktiviteter.

Jag frågar Hassan om varför det är så få flickor som spelar instrument? Han beskriver kulturkrockarna som kan uppstå i synen på pojkar och flickor i olika etniska sammanhang:

Kulturskolan eller grundskolan kan inte göra någonting åt problemen i områdena. När det kommer till idrott i skolan, och att flickorna inte kan simma. Skolan säger att tjejer måste lära sig simma. Men, det går inte att ha kläder och någonting på huvudet när du ska simma, det går inte. Man kan inte tvinga folk, jag kan inte tvinga någon. Ingen kan tvinga mig att låta min son ha flickvän eller min flicka ska ha pojkvän och att de ska komma hit till oss och sova över och så... nej, nej. (Hassan)

I uttalandet belyses en konflikt mellan att acceptera svenska normer och lagar eller att följa minoritetsgruppens normer och förväntningar från religionen och kulturen i ursprungslandet. Hassan fortsätter att berätta om hur samtalen kan låta mellan honom och hans vänner:

De som vi umgås med tycker inte att det är så stor skillnad mellan pojkar och flickor. Men när jag diskuterar med kompisar som vi inte umgås med så mycket, finns det en annan syn. När deras döttrar blir sådär 10-12 år, så säger de att det är så jobbigt med flickorna och att pojkar är mycket bättre. Jag frågar varför, de säger, ja det är så jobbigt med flickorna, de vill ha så och så, de vill gå på det stället och det stället. Det är så att de hindrar på något sätt flickorna att vara aktiva. Men diskuterar man med dom om religiösa frågor, eller regering och politik visar de att de är mycket demokratiska. Men, när det gäller hemmet är det annat. Jag sa till dig att hemmet det sitter i blodet, med djupa spår i tankesättet. Det speglas också i verkligheten med flickorna. (Hassan)

Utifrån vad Hassan säger kan man förstå att det finns olika synsätt bland iranierna. De flesta iranier som kommit till Sverige är välutbildade och sekulariserade. Dock verkar patriarkala strukturer leva kvar inom familjen som avspeglar sig på flickornas rörelsefrihet. Hassan distanserar sig själv från ståndpunkterna att det är "jobbigt med flickorna". Jag frågar honom, om han haft en dotter, skulle han låta henne spela då:

Jag kan inte ge några garantier. Vi, jag säger vi invandrare, vi gör skillnad på pojkar och flickor. Kvinnor i våra länder (i Mellanöstern) är utsatta för dubbelt förtryck. Först är det regeringen som förtrycker hela befolkningen, det finns ingen demokrati och såna saker. Sen förtrycks kvinnorna ännu mer, de försöker lösa en del av problemet med att de inte får läsa på högskola och så. Och med musik, teater och dans, om jag skulle intressera mig för det som pojke, skulle man säga till mig att du tjänar ingenting på det, du blir en nolla. Om en flicka skulle intressera sig för musik och teater, så skulle man säga att du blir en dansare. Dansare betyder att man är en hora. På det sättet är det stängda dörrar för flickor som vill välja konst. (Hassan)

Hassan beskriver hur förhållandet mellan pojkar och konstnärligt arbete laddas negativt och beskrivs som yrken utan bra inkomster och därmed utan status. För flickorna begränsas dessutom det konstnärliga till att även inbegripa deras kropp och heder. Om de deltar i sådana aktiviteter riskerar de att klassas som lösaktiga. Flickorna har restriktioner kring sin sexualitet som får långtgående konsekvenser för fritidslärandet. Att bevara kyskheten är centralt och utgör grunden för att ladda aktiviteterna negativt med sexuella anspelningar.

Moltas uttrycker att föräldrar från länder som Afghanistan, Iran, Irak, är ovilliga att släppa iväg sina flickor till kulturskolan. Han säger, "för det är för svårt att kontrollera dem där". Han tror att framförallt sång och teater skulle väcka flickornas intresse. Moltas menar att flickor vill göra mjuka aktiviteter och pojkar mer fartfyllda och fysiskt krävande sporter: "Alla pojkar vill bli Zlatan, spela fotboll eller kickboxas".

Li tycker att musik är en bra aktivitet för flickor och att pojkar kan satsa på fotboll: "Hon är ju flicka, så det är bättre att lära sig på kulturskolan". Li berättar att familjen valt att bo i ett område där sonen haft nära till fotbollsplanen. Döttrarnas intressen nämns inte i detta sammanhang. Mycket talar för att föräldrar uppmuntrar flickor till aktiviteter som kulturskolan kan erbjuda, frågan är om det finns skillnader i hur man uppmuntrar pojkar med tanke på att i denna studie har det slumpat sig så att det är flest pojkar som spelar och de gör det med seriositet.

5.2.10. Nätverk och arbetsfördelning

I intervjuerna har det framkommit att könsrollerna har haft en inverkan på arbetsbördan mellan mannen och kvinnan i familjen. Detta har påverkat möjligheterna till nätverksskapande utanför familjelivet. Några av kvinnorna jag träffat har inte arbetat. Grunden till att de stannat hemma har varierat. Arbetslöshet, arbetsfördelning mellan könen, sjukskrivning och depression har varit några anledningar till varför mammorna stannat hemma. Li beskriver att det tunga arbetet i industrin sliter hårt och hon upplever att hon på grund av det inte räcker till för att ta hand om barnen mer än med det mest basala. Hon känner sig ensam i arbetet med hem och barn och säger att hennes man inte bidragit tillräckligt.

Barnen är trötta varje dag och jag också efter åtta timmar på jobbet. När jag kommer hem så måste jag laga mat. Min man hjälper också till ibland, men ibland orkar han inte. Sen tittar jag lite på TV efter det. Kanske tänker jag mycket på mina släktingar, jag längtar mycket efter dem. När jag tittar på TV så glömmet jag längtan. På grund av detta har jag inte så mycket tid att lära barnen, de lär sig själv. (Li)

Li beskriver att teven är en flykt från vardagen där längtan efter hennes splittrade familj och släkt ständigt gör sig påmind. Hon berättar att de vietnamesiska kanalerna får henne att minnas och drömma sig bort. Denna längtan som hon beskriver som påfrestande, påverkar hennes förmåga att hjälpa barnen i skolarbetet. "Detta går ut över barnen" säger Li. Eftersom hon har huvudansvaret i hemmet så upplever hon sig begränsad i möjligheterna att hitta mötesplatser med andra människor utanför familjen och släkten. Hennes man som också är sliten av sitt arbete, avlastar inte henne i den mån hon skulle behöva, menar hon, vilket gör henne isolerad.

Anna berättar att hennes svenska man lämnade henne när hon kommit till Sverige, med deras två gemensamma små barn och hennes dotter från tidigare äktenskap. Under tiden hon studerade på lärarhögskolan och även när hon arbetade, hade hon inte tid att skapa nätverk och vänner.

Tiden har inte räckt till efter att barnen fått sin tid och studierna sitt. Det finns ju inga släktingar eller andra människor som kan visa på vägar och lösningar. När man både studerar och har tre barn, och när man jobbar och fortfarande har tre barn, ja jag kan liksom inte söka mig runt så intensivt, som jag kanske gjorde hemma. Man måste klara allting själv här. Det blev inte så mycket, eftersom jag var väldigt ambitiös med studierna. I en trettiogrupp var det kanske två som jag som satt hemma, den ena var jag och den andra satt också och läste med barnen hemma, så det blev inget. Så det blev min mans krets, men de var både äldre och det blev för manligt, det var helt annorlunda intressen. (Anna)

Den tydligaste skillnaden mellan Sverige och ursprungslandet är enligt Anna avsaknaden av nätverk. Nätverk som kan ge avlastning, där språk och kultur inte är förhindrande faktorer. Anna beskriver att hon upplever skillnad i hur man ser på barn i Sverige och i Ungern. I Sverige får barnen mer plats och större friheter gentemot vuxna medan i Ungern, menar Anna, visar man mer respekt. Detta är ett exempel på kulturella skillnader, menar hon, som skapar en osäkerhet i förhållande till det omgivande samhället som försvårar nätverkande. Anna berättar om när hon träffade sin första blivande väninna:

Plötsligt var det ett tillfälle, med den äldsta dottern när vi var nere på lekplatsen här på Lindeborg och jag hörde ungerska ord. Det var väldigt bestämda ord, typ mig. Oj vem är det då, tänkte jag, så jag gick dit direkt. Det blev en vänskap som fortfarande varar. Hon är min enda väninna. (Anna)

Kvinnornas sociala liv framstår som mer kringgärdat av barn och hemmets sysslor än för männen som genom sina arbeten haft kontaktytor med andra människor. Eftersom några av kvinnorna har ett begränsat arbetsliv utanför hemmet, finns få möjligheter till kontaktytor med andra människor. Kvinnornas möjligheter till att utveckla och förbättra svenska språket blir också påverkat om arbetskamrater saknas. De kvinnor som har ett begränsat nätverk blir också beroende av sina män. Beroendet ligger både på ett ekonomiskt och på ett socialt plan. Kvinnorna som arbetar verkar värdesätta dessa kontakter mycket.

Mariam som har tre pojkar, varav den ena är funktionshindrad, beskriver svårigheter att komma överens med sin man om arbetsfördelningen hemma.

Män har alltid mycket att göra. Vi ska skilja oss, det blir skilsmässa här. Män tror att de har så mycket att göra. Det som de gör är viktigt, men det kvinnan gör är inte viktigt. Jag lämnar, hämtar, handlar, jobbar samtidigt, städar och han kommer hem på kvällen och allting är färdigt. Allt detta tycker han är ingenting, för han är trött efter jobbet. Han ställer aldrig upp. (Mariam)

I citatet framkommer att det råder skilda meningar om arbetsfördelning och värdering av olika arbetsinsatser. Det framstår i samtalet som om detta har skapat djupa klyftor mellan föräldrarna. Jag frågar om skola, hem och barn förväntas skötas av kvinnan i deras ursprungsland:

Det spelar ingen roll hur många år man lever här i Sverige, det är kanske något med kulturen som följer med. Man är uppväxt med detta. I de länderna vi kommer ifrån är det vanligt att kvinnan gör allt hemma och samtidigt jobbar. Det är ett heltidsarbete att sköta hem och tre barn och sen ska man också jobba utanför hemmet. Männen har bara sitt jobb och det tycker han är mycket. Jag trodde när vi gifte oss att detta samhälle skulle påverka honom, men så blev det inte. Men det var kanske hälften mitt fel att jag inte klagade hela tiden. Herregud vi måste dela, dela... Jag har också vuxit upp med att kvinnor aldrig ska klaga. Jag vet inte längre. Men nu tänker jag att jag inte orkar det här. Det är fel. (Mariam)

Mariam beskriver att hon hade förhoppningar på att de könsroller som hon och hennes man var en del av i Iran skulle förändras i Sverige där förutsättningar för jämställdhet ser annorlunda ut. Jag förstår utifrån hennes uttalanden att hon inte trivs med den nuvarande arbetsfördelningen och att detta idag leder till att familjen splittras. Mariam kommer fortsatt ha ansvaret för barnen och hennes son med ryggmärgsbräck. Hon berättar att hans skada kräver mycket arbete och träning för att musklerna inte ska förtvina. Förtviningen motverkas genom att gå på olika fysiska aktiviteter, bland annat pianospel som tränar fingrarna vilket de tränar varje dag. De rider flera gånger i veckan. Sonen älskar att stå på scen och spelar också teater efter förskolan. Dessa aktiviteter har hon ansvar för, tillsammans med de två andra sönerns musik- och sportaktiviteter.

Som tidigare beskrivits har Moltas stannat hemma och tagit det stora ansvaret för de två hemmaboende döttrarna. Moltas fick sina två sista barn lite senare i livet när han hade ett långt framgångsrikt yrkesliv bakom sig. Nu vill han satsa på nästa generation som "ska ta över". När han säger att döttrarna ska ta över associe-

rar jag till ett familjeföretag där den unga generationen ska läras upp, vilket, jag förstår på honom, är ett hedervärt arbete. Detta skulle kunna tolkas skilja sig från kvinnors arbete, som ofta börjar med att ta hand om barnen och sedan satsar på arbetet efter att barnen blivit stora och mer självgående.

Det har framkommit att det finns hierarkier mellan männen och kvinnorna i de familjer jag mött. Framförallt har det kommit till uttryck i form av en retorik hos männen i deras sätt att tala om sina kvinnor som kan tolkas som att de ser förbi deras insatser och förmågor. Vid intervjun av Béla kom även hans hustru Magdi att sitta med, så jag intervjuade dem tillsammans. Béla hade en tendens att ofta tala om Magdi som om hon inte fanns i rummet. Exempel på detta framkommer i följande dialog:

Ylva: Berätta kort om er bakgrund, jag vill höra era båda historier!

Béla: Magdi är musik- och sånglärare och arbetade i Ungern som det. Jag är civilingenjör. Jag arbetar med kraftverk och Magdi arbetar mest med sonen.

Ylva: Är ni båda från Ungern?

Béla: Ja, och vi har en sommarstuga i Ungern som vi bor i på sommaren. Där har du bakgrunden. Jag är egenföretagare, Magdi är anställd i företaget.

Ylva: Hur ser livet kring musiken ut i Er familj. Du, (jag vänder mig till Magdi) har ju verkligen en bakgrund i musik och undervisade i musik?

Béla: Nej inte i Sverige, bara i Ungern. Sen sonen blev född har Magdi i stort sett bara varit med sonen.

Magdi: Jag jobbar inte med honom, man kan inte säga så. Jag har gjort det tidigare när han var liten.

Ylva: Vad betyder det för dig (jag vänder mig till Magdi), han går ju i dina fotspår?

Béla: Sonen har redan passerat Magdi, inte i musikteori och så, men i instrumentet. Instrumentalt är han redan bättre.

Magdi: Vad det betyder för mig? Jag är väldigt glad för det och hoppas att han håller ut. Det är hans liv och jag kan inte styra. Det är han som måste öva, han måste stå ut med det. Jag är väldigt glad om han fortsätter, men det är inget lätt liv.

Béla gjorde sig, som framgår, till språkrör för både Magdi och sig själv. Detta skapade en mycket besvärlig stämning under in-

tervjun. Magdi visade tydligt hur obekvämt hon kände sig i den situationen.

5.2.11. Hierarkier mellan barn och föräldrar

Vem som blir tongivande i en familj kan bero på många olika faktorer. I intervjuerna har det i ett fall framkommit att barnen haft en överordnad position i familjen. Li berättar att hon förlorade kontrollen över sonen när han gick i högstadiet och att han uteslöt henne från att vara delaktig i hans liv.

I detta avsnitt vill jag lyfta fram hur barnet ibland vill dölja sitt ursprung för sin omgivning, exempelvis lärare och kompisar, och bli en del av majoritetssamhället. Li berättar att hennes son inte ville att hon skulle komma på kvartsamtal och avslutningar i skolan. Hon berättade att hon vid flera tillfällen frågat honom, men att han alltid sagt nej och att hon till slut slutade fråga.

Min son ville inte att vi skulle komma till avslutningarna i skolan. Vi ville gå dit, men han sa att han inte ville att vi skulle göra det. Han vill kanske inte visa att hans mamma är utlänning. Jag vet inte vad han tänkt. Han säger till mig att du inte behöver komma. (Li)

Li har tolkat dessa situationer som att sonen skämdes över henne för att hon är "utlänning" och talade dålig svenska. Att sonen uteslöt henne från att träffa lärare och hålla kontakten med hans skolgång fick långtgående konsekvenser i skolarbetet. Hon ville att han skulle läsa upp sina betyg på komvux (vuxenskola).

I intervjun med Li framkommer att barnen marginaliserat föräldrarnas roll och inflytande i deras liv och istället berättat för föräldrarna vad som gällt i olika sammanhang. Li berättar hur hon och hennes man tappat självförtroendet att hjälpa barnen i skolarbetet eftersom de inte kan språket tillräckligt bra. Li säger: "Så när vi skulle lära barnen och hjälpa dem i skolan, skrattade de, så till slut vågade vi inte". Li beskriver skammen i att inte kunna vägleda sina barn som tärande. Hon säger att man i viss mån förlorat kontakten med sina barn och respekten för sig själv som förälder. Li förklarar att dottern inte har så mycket tid att prata med henne och att Li inte velat störa henne. Hon beskriver att hon inte vet

vad som händer på kulturskolan där dottern spelar piano. Jag frågar om de brukar gå på konserter på kulturskolan.

När hon kommer hem har hon mycket läxor, så hon har inte tid att prata, så jag frågar inte henne så mycket. Nej, jag vet inte, kanske har de konserter, kanske inte, det var länge sedan jag hörde något. Det var en gång eller så, men då hade jag inte tid. Du vet i mitt arbete, ibland jobbade jag kväll, ibland dag. Jag kunde inte bestämma det själv. Jag hade inte så mycket tid att fara hit och dit mellan barnen och så jag var trött. Jag kan inte språket. Jag har bara lagat mat, jag har badade dem och lärde dem att sova när de var små. Jag hjälper inte barnen nu. Många föräldrar hjälper sina barn att göra sina läxor, men det gör inte jag. Jag vet det att jag är lite en dålig mamma. (Li)

Utifrån Lis uttalande kan man ana att föräldrarna i sådana situationer upplever att de inte kan vara vägvisare för barnen in i samhället. Dessa svårigheter blir än större om de saknar arbete. Lis berättelse från uppväxten i Vietnam talar för att hon också känt sig förfördelad i förhållande till barnen. Hon jämför sin uppväxt i Vietnam med barnens uppväxt i Sverige:

Det var dåliga tider, det var fattigt, men min pappa var duktig. Vi odlade ris, många olika potatissorter, grönsaker. Vi gav bort i kriget. Vi fick lite, men det räckte inte till familjen. Ibland var man hungrig. Man kan inte jämföra så, men jag har alltid tänkt att mina barn är mycket lyckliga. (Li)

Li berättar vidare om att hon ibland upplever att hennes barn tar det för självklart att de ska få nya kläder. Hon säger att de klagar på att hon lagat jeansen när de gått sönder istället för att köpa nya. Jag tolkar detta som att hon plågas av att tycka barnen är bortskämda som har ett så bra liv i Sverige, när hon själv fått gå hungrig under sin uppväxt. Li säger att hon inte vill jämföra, men att det ibland är svårt att låta bli. Detta verkar hon ha skamkänslor inför.

5.2.12. Musikens betydelse, ett framtida yrke?

Fokus i denna avhandling är att belysa föräldrarnas röster och hur de ser på musikens och ursprungets betydelse i deras liv. Jag frågar föräldrarna vad de tror att barnen vill med sin musikaktivitet. Flera berättar om att de vill att deras barn ska bli musiker, kompositörer och dirigenter. Markku berättar att dottern drömmer om att satsa på dansen och på pianot:

Ja, hon vill inte lämna pianot och hon vill fortsätta med baletten. Hon drömmer att komma in i Stockholm eller i Köpenhamn. Jag vet inte var hon hamnar. Jag hoppas att hon inte kommer hem och säger att hon ska satsa på ett annat yrke. Min far ville att hon skulle bli läkare och få en bra månadslön och ett bra liv, men vad är det? Hon drömmer bara om att få dansa. (Markku)

Flera föräldrar upplever att barnen också driver på sitt musikaliska lärande. Hassan berättar om sin sons musikaliska strävan och passion för att spela upp på konserter:

Han älskar att spela för folk. De kan inte sitta och öva hela tiden, de måste få spela upp. Det som vi diskuterade var att jag sa att du ska inte spela så mycket för folk, du ska samla kunskap för konst och musik, det är mycket viktigt och läsa mer litteratur och så där. Han har satsat mycket på att skriva själv och när de valde hans komposition att spelade upp på kulturskolan blev han mycket glad. När hans namn stod i listan, han tyckte det var stort ...det var han som skrivit det. (Hassan)

Hassan berättar om när hans sons komposition valdes ut att spelas upp på kulturskolans stora konsert.

Det började för cirka ett år sedan, han började skriva något själv. I början var det lite jobbigt för oss, han satsade mycket tid på det. Han spelade noten med piano, med fiol, sen skrev han på dator, nej det är dåligt, igen och igen och igen. När han började skriva själv

blev det lite paus och han spelade inte så mycket. Men sen kom han igång att skriva mer själv, och då blev det mycket mer övning och mycket mer prova olika saker. Kanske två - tre timmar per dag. (Hassan)

Processen kring att börja skriva var ett sökande för sonen som använde alla sina instrument för att hitta rätt former och uttryck. Hassan beskriver oron han och hustrun kände över att sonen inte övade så mycket under denna period. Skrivandet visade sig dock utveckla sonens musikaliska intresse än mer och få honom alltmer övertygad om att han vill satsa på att utbilda sig i musik. Hassan berättar att det inte spelar någon roll för honom vilken genre och sorts musik sonen spelar, även om han själv känner sig mest hemma i den orientaliska musiken.

Nej, inte så att jag skiljer mellan den klassiska musiken och orientmusik, men jag lyssnar på orientmusik, det är min bakgrund. När jag lyssnar på orientmusik så det är mest sorg och så. Det är historian över vårt liv, den var inte så bra och i musiken och dikten så det har alltid situationen speglats. När jag hör musik från Indien, Pakistan, eller Turkiet, så känns det är bekant med mig. Men jag lyssnar också på svensk musik och klassisk musik, men det betyder inte något speciellt. Om han spelar orientmusik ja, men i framtiden om han ska konkurrera med svenskarna, då är det en fördel om han kan spela orientinstrument också, som de andra inte kan spela. Han har då ett bredare val, kan man säga. (Hassan)

Pappan lyfter fram vikten av att vara konkurrensmässig gentemot andra sökande till musikhögskolan. Om man behärskar annan musik än den västerländska är det en fördel gentemot "svenskar-na" menar han.

Amirs son som går i gymnasiet och som också arbetar mycket som musiker med sin pappa vill inte bli musiker:

Nej det har inte varit någon diskussion överhuvudtaget. Nej det har inte varit aktuellt. Han vill studera till advokat. Det räcker inte hans betyg till, så efter gym-

nasiet ska han till komvux och komplettera lite. Jag tror inte han har tänkt yrke så mycket. Jag har bett honom att hjälpa mig på musikskolan ibland, det kan vara lite stressigt, så han har tagit någon elev då. Och vi har gjort en workshop på en gymnasieskola och han tog hand om percussion och jag det andra. Jag tror inte att han tänkt bli utbildad musiker, utan han gör det för sitt hjärta. (Amir)

Bela och Magdi berättar att deras son ville bli dirigent när han var med i operans La Bohème. Magdi säger: "Han ville bli dirigent, sen ville han skriva musik när han träffade en kompositör och en arrangör. Det var lite åt det hållet han orienterade sig. Det var hela tiden något med musik. Han spelade orgel. Ja, det är inte bestämt".

Bela säger att detta är det han kan bäst oavsett om han väljer att göra något annat i sitt liv, så har han lärt sig självdisciplin vilket han alltid kommer ha nytta av. "Det är länge han velat bli någon sorts musiker, vi vet inte helt nu heller vad det blir och inte han heller. Om det blir pianist, dirigent?" (Bela).

Vad som framgår i flera intervjuer är att det finns en drivkraft och en dröm hos både föräldrar och barn, att barnen ska bli något med musik. Musiken verkar engagera alla i familjen på ett direkt och indirekt sätt, där organisation kring aktiviteten med hämtning och lämning, övning hemma, finansiering och det känslomässiga kring musiken som uttrycksmedel, kommer till uttryck i ett gemensamt familjeprojekt. Allt framstår som integrerat där många i familjen involveras i olika roller för att barnet ska utvecklas till en duktig musiker. Det finns en inbyggd stolthet och respekt hos föräldrarna att deras barn spelar och försöker förverkliga sin dröm. I flera fall är detta en dröm även föräldrarna burit på. Några av föräldrarna har eller har haft musiken som yrke i någon form. De som inte haft det har ändå närt ett nära förhållande till musiklivet genom livet på olika sätt.

5.3. Musikaliskt lärande i en smältdegel

I följande avsnitt lyfts tidigare presenterade teman upp till en övergripande begreppslig nivå. Det handlar om hur musiken används som verktyg för rekonstruktion av kulturellt kapital, och hur de intervjuade föräldrarna använder musiken för kulturell

identifikation. Det handlar också om imaginära hemländer och brobyggen mellan olika kulturer. Ett centralt perspektiv som lyfts fram är den nedåtgående klassresa många av föräldrarna tvingats göra. Avslutningsvis problematiseras fritidslärande och musikundervisning i grundskolan.

5.3.1. Kulturell identifikation

I följande avsnitt beskrivs hur kulturell identifikation kan ta sig uttryck. Det handlar om hur människor relaterar till det sociala fältet och hur kulturella värderingar och doxor avspeglas och konfronteras i hemmet.

5.3.1.1. Barnen utan rötter

Att barnen kan behärska föräldrarnas modersmål är viktigt för de flesta av de intervjuade eftersom kontakten med släktingar och andra landsmän annars kan begränsas. Maria säger: "Man märker inte att de är svenskar när de är i Uruguay. De anpassar sig jättebra". Utifrån detta uttalande kan man tänka sig att barnen också lärt sig att när de är i Uruguay så skall man vara så lite svensk som möjligt och smälta in, vilket kan ses som ytterligare en process av ackulturation för barnet eller ett uttryck för kodväxling. Maria beskriver att barnen är mer svenska, men att detta läggs åt sidan när de besöker Uruguay. Hon ger också uttryck för en stolthet när hon beskriver hur bra barnen anpassar sig. Det önskvärda är att barnen internaliserar den omgivande kontexten så effektivt som möjligt och smälter in utan att synliggöra sin andra kontextuella, kulturella prägling. Utifrån föräldrarnas uttalanden tolkar jag det som att majoritetssamhället, oavsett var, förväntar sig att individen anpassar sitt beteende till rådande normer från fältet.

Den enda familj som bryter från denna beskrivning av kodväxling mellan olika länder är Mariams. I hennes uttalanden om sin familj synliggörs hur individen kan överdetermineras av olika kulturer och nationella sammanhang. Hon beskriver att hennes man inte är intresserad av den persiska musiken och att ta del av traditioner från Iran som han vuxit upp med. När det kommer till språk och traditioner väljer han bort sitt ursprung och strävar efter vad skulle kunna beskrivas som assimilering. Hemma talar de svenska och när hon talar persiska med barnen svarar de på svenska, vilket hon tycker är ledsamt. Detta är en av få familjer i studien där

det rått konflikt mellan föräldrarnas syn på hur barnen ska identifiera sig. Den kulturella präglingen från Iran som Mariam beskrev i deras äktenskap tydliggör hur könshabitus kan bli synliga i arbetsfördelningen mellan föräldrarna. Dessa strukturer och genuskontrakt framstår i detta fall som svårare att förändra.

Alla föräldrar har i någon mån valt vilken fot de står på i förhållande till ursprungskulturen. Det kan ta sig olika uttryck på vardagslivets arenor. Ackulturationsprocesser för barn och vuxna sker bland annat i skolan, på arbetsplatsen, på instrumentlektionen, i mataffären och på bensinmacken. Ackulturationsprocesser uppstår också, såsom nämnts ovan, när familjerna återvänder till sina ursprungsländer där förhållanden har förändrats och samhällen utvecklats. Individer och grupper förväntas anpassa sig efter rådande normer inom det sociala fältet.

Alla föräldrarna beskriver sina barn som mer svenska än som en produkt av föräldrarnas kultur och de tror att barnen också känner sig mer präglade av majoritetssamhället. Men av det svenska samhället, i all statistik, kategoriseras de som utländska barn eftersom de har två utlandsfödda föräldrar. Det är relevant att problematisera SCBs kategorisering och titta på vilka eventuella konsekvenser det kan få för individen. Forskning har i mer än ett årtionde belyst de svårigheter vissa barn med utländsk bakgrund upplever i Sverige när det kommer till etablering och integration (Kap 2 och 3). "Utländsk bakgrund" kan upplevas som en stämpling som kan få långtgående konsekvenser för barnens integrationsmöjligheter. Det kan i utsatta grupper väcka en känsla av främlingskap och rotlöshet som bottenar i att inte få tillhöra och bli accepterad och tolererad för den man är. En pappa uttryckte sig på följande sätt om majoritetssamhällets syn på honom som medborgare: "Här är jag utlänning, även om jag bott här i trettio år". Samhällets strukturer kan i dessa fall styra individer och grupper till utanförskap. Maktrelationer och hierarkier mellan människor kan också föda ett motstånd. En pappa beskrev i föregående kapitel om hur skolan vill tvinga muslimska flickor att lära sig att simma. Den disciplinerande makten som skolan representerar i detta fall kan också konfronteras med motstånd.

Föräldrarna uttrycker på olika sätt hur de är beroende av att bli accepterade av majoritetssamhället för att få arbete, bostad och en bra framtid för sina barn. När det gäller föräldrarnas känslor

mässiga identitet är det dock uppenbart att ursprungslandet är platsen där den nationella identiteten finns. Detta beskriver följande citat: "Rötterna stannar där man haft sin barndom. Jag har bott mer i Sverige än mitt eget land, men ändå säger jag fortfarande mitt land om Uruguay" (Maria).

5.3.1.2. Kulturell dragkamp

Föräldrarna i studien har haft olika syn på språkets, från födelselandet, modersmålets betydelse för deras barn. Några har upplevt det som väldigt viktigt för barnen att få en relation till familjens ursprung genom att tala modersmålet. Andra har inte kunnat återvända till sitt ursprung, vilket innebär att barnen inte får en uppdaterad bild av landet och en begränsad möjlighet att praktisera språket. Detta har i ett fall resulterat i att sonen, enligt pappan, kommit att glorifiera Iran. Han uttrycker att sonens intresse för hemlandet kan vara ett problem för möjligheterna att rota sig och lyckas i Sverige. "Jag ser honom som svensk, men han ser sig själv mer som iransk. Han tycker om att umgås med iranier eller araber. Sen är det musiken han lyssnar på mp3, det är mycket orientalisk musik" (Amir). Detta uttalande kan tolkas som att det finns en individuell gräns för vad föräldern uppfattar som rimligt, när intresset för ursprunget överskuggar och begränsar integrationen för barnet. Denna förälder visar i sina uttalanden att integration är mycket viktigt för etablering. Det är svårt att kombinera ett stort känslomässigt engagemang för ett annat samhälle samtidigt som man ska delta i och internalisera det sociala fältets doxa för att klara sig i det svenska samhället.

Jag blir glad men samtidigt tycker jag att han bor i Sverige och borde anpassa sig mer till det svenska samhället. Han har inget problem med språket, men det känns att han inte känner sig hemma. Nästa år ska vi åka till Iran, så att han får se hur det är och kanske då kan han förstå att han ska känna sig glad och trygg över att han bor i Sverige. (Amir)

Barn som växer upp med utländska föräldrar riskerar att hindras i sin etablering i Sverige på grund av den nära omgivningens reaktioner på barnens integrationsprocesser. Exemplet ovan tydliggör olika diskursers inflytande i ett barns liv. Det kan tolkas som att

sonen befinner sig i en kulturell dragkamp mellan de arenor föräldrarna representerar. Pappan både fjärrar sig från det persiska när det kommer till matvanor och religion samtidigt som han har ett mycket nära förhållande till musiken och språket. Enligt pappan finns det starkare muslimska traditioner på mammans sida som pockar om utrymme i sonens vardag, där maten, religionen och synen på kvinnor och män gör sig gällande. Sonen lever indirekt i föräldrarnas och de andra i omgivningens imaginära hemland. Deras bilder och erfarenheter förmedlas till barnet. Bilder som berättats och levandegjorts i sonens fantasi. Detta kan ha fått betydelse för hur sonen kommit att förhålla sig till det svenska hemlandet. "Han blir påverkad av mormor som är lite religiös" (Amir). Pappan upplever en konflikt i att sonen tillägnar sig religiösa symboler och beteenden. Han säger att sonen frågar vad de ska äta, vad det är för kött till middag och att han svarar honom: "Ät, det spelar ingen roll" (Amir). Det framstår för mig som att pappan vill stävja sonens muslimska identitetsskapande. Ackulturationsprocessen som både sonen och pappan genomgår kan ses som ett exempel på överdeterminering av olika diskurser.

En annan pappa lyfter fram hur svårt det är att frigöra sig från sitt kulturella kapital och habitus, även om individen intellektuellt valt att fjärra sig från vissa kulturella inslag, så träder de ändå fram i olika situationer.

Den historia vi har är gammal och kanske säger jag att jag inte är muslim eller att jag inte accepterar islam eller gud, men det finns spår kvar i mina tankar. Det återspeglas då och då, jag kan inte tänka helt och hållet. Kulturen blandat med det religiösa har fastnat i en ändå. (Hassan)

I den intervjusekvens som citatet ovan är hämtat ifrån diskuterar vi skillnader mellan pojkar och flickor och om flickor får lov att spela instrument inom hans subkultur. Det kan tolkas som att även om den enskilda människan förhåller sig antagonistiskt till vissa kulturella avtryck, så kan determineringen från ursprunget vara starkare. Den kan också ytterligare förstärkas om diskriminering drabbar specifika grupper i svenska samhället, vilket kan leda till stigmatisering av individer, barn som vuxna. En mamma, som upplevt kriget i forna Jugoslavien, lyfter fram ursprungets

och släktens centrala roll för identitetskapandet. I följande citat talar hon om sin son som hon vill ska ha en tydlig bild av vem han är och var han kommer ifrån:

Han får aldrig glömma, fast att han är född i Sverige och bor här, så är han inte svensk. Han har sina släktingar där och sina föräldrar som inte är födda här. Han har sina rötter där, det ska han komma ihåg. Han kan inte glömma sina rötter. Han har inte ett svenskt namn. Man ska veta varifrån man kommer och vems föräldrar och far- och morföräldrar, släktingar är. Vi pratar bosniska hemma. Han har inte tid, på grund av spelandet, att gå på hemspråksundervisning, det blir väldigt sent på kvällarna. Det är viktigt att vi gör det hemma. Så fort man går ut måste man prata svenska. (Nejra)

Denna mamma belyser att familjen befinner sig i olika sfärer som skiljs åt, hemmet och därute där man "måste prata svenska". I hemmet kan återkoppling till och prägling av ursprungskulturen pågå, genom modersmålet, maten, kabel-tv och musiken. Ett habitus tar form i barnen som enligt mamman skiljer sig från det svenska. I intervjuerna framkommer i några fall hur barnen söker på nätet efter musik från föräldrarnas ursprungsland. De söker också fakta, men framförallt är det nedladdning av musik som sedan transkriberas till deras instrument. Detta upplever föräldrarna som väldigt positivt eftersom det stärker den kulturella tillhörigheten i familjen. Musiken blir en bärare av både nutid och tradition från ursprungslandet. Det nutida, det moderna, kommer genom den musik som produceras i ursprungslandet idag, som kommunicerar samhället vad det blivit. Traditionen förstärks framför allt av föräldrarna, men även genom det mer begränsade utbudet på nätet. Jag tolkar uttalandena som att musik, som artefakt, har förmågan att binda ihop både generationer, epoker och geografiska platser. Musik kommunicerar också värderingar i samhället.

Om vi flyttat till Sverige för att vi ville, skulle man inte glömma då heller. Men, vi har inte längre vårt eget land, så jag kan inte säga att det inte betyder någon-

ting. Jag är född där och har bott där i så många år. Jag kan inte glömma det och det ska inte mina barn heller göra. Det är mina barn. (Nejra)

Det blir tydligt att föräldrarna försöker styra barnen till var den nationella och kulturella identifikationen skall vara. I ovanstående citat belyses också en kollektiv syn på familjens existens, som innebär att det som drabbat henne och hennes familj och släkt, också drabbat hennes barn oavsett om de upplevt det på plats eller ej. Det fungerar som en kollektiv smärta, ett stigma för hela familjen. Detta stigma kan bli förklarande för familjemedlemmarnas syn på sin omgivning, sin vardag och för barnens framtid. Mamman beskriver en situation av känslomässig låsning till ett ursprung och en traumatisk händelse. Kriget och händelser i kölvattnet av det, begränsar människans individualitet och egna handlingsutrymme. Föräldrarnas identitetsskapande i förhållande till deras förlorade land markerar för barnen deras ramar för existens. Detta förefaller ske genom handlingar i vardagen där traditioner och högtider från ursprunget styr aktörerna. I dessa fall framstår fostran av barnen ha en viktig roll för att föra ett arv vidare. Strävan hos några föräldrar att ge barnen en bakgrund och rötter kan också bero på en skuld och oro som grundar sig i det utanförskap några av dem upplever i Sverige.

En pappa berättar att hans dotter tydligt markerar att hon inte kommer från Estland som föräldrarna gör, utan från Sverige. Han säger och härmar dottern: "Mamma och pappa kommer från Estland, men jag är svensk, jag är född i Lund". Jag frågar honom om det smärtar honom att hon säger så: "Nej det gör det inte alls. Dottern är så social och har massor av kompisar" (Markku).

Det verkar som om pappan faktiskt är mycket glad för att dottern går sin egen väg och själv väljer hur hon ska förhålla sig till ursprunget. Det kan också tolkas som, att om hon ska vara social och ha framgång i det, så ska hon inte vara annorlunda, utan smälta in i majoritetskulturen. Denna tolkning liknar det uttalande som Maria hade tidigare om sina barn när de besökte Uruguay, att man inte kunde märka att de kom från Sverige, när de var där. Skillnaden är att det ena utspelar sig i Sverige och det andra i Uruguay, men spelreglerna är likartade, när det gäller att inte skilja sig från majoritetsbefolkningen.

Som nämnts tidigare i texten har människor med utländsk bakgrund svårt att etablera sig på arbetsmarknaden i Sverige, vilket även de intervjuade erfarit. Detta kan även innebära att barnen har svårigheter att bli accepterade som likvärdiga medborgare av majoritetsbefolkningen och få samma möjligheter till bra utbildning och boende i trygga områden.

En pappa från Ungern beskrev sig som en europé: "Vi är européer" (Bela) vilket kan vara en strategi bort från stigmatiserande benämningar som "utländsk bakgrund" och "invandrare". Att vara europé tolkar jag att den intervjuade värderar högre än att vara en person med "utländsk bakgrund". Dessa ofrivilliga etiketter har flera av både föräldrarna och barnen tvingats förhålla sig till i Sverige. När pappan talar om var sonen ska studera musik i framtiden är flera lärosäten i Europa aktuella. Det specifikt ungerska eller svenska är underordnat en bra utbildning. För denna familj är Europa spelplanen för sonens framtid.

En pappa från Iran beskriver en annan problematik bland vissa minoritetsgrupper:

Muslimerna, de vill inte jättemycket. De har till och med sina barn på skolor som är separerade. Skolor som är utan andra barn, för att det är mer frid där. De har slöja och de gömmer sig och har en gardin mellan sig och andra människor. De satsar inte mycket på integration. (Amir)

Citatet belyser att vissa människor och subkulturer i samhället inte vill integrera sig med värdsamhället och ta del av dess etablerade institutioner. Denna form av marginalisering som både kan vara självvald eller påtvingad beskriver komplexiteten i en integrationsprocess för en familj. Den kulturella dragkampen kan få långtgående konsekvenser för barnens framtid i Sverige.

5.3.2. Det imaginära hemlandet

I följande avsnitt beskrivs musikens roll som brobyggare, och musiken och språkets betydelse för individen i en minoritetssituation.

5.3.2.1. Musik som bro till ursprunget

Några av de intervjuade beskriver att avståndet till ursprungslandet förändrar synen på upplevelserna i barndomen. Minnen framstår i en ljusare dager när man befinner sig på distans. Denna nya bild förmedlas vidare till barnen. En mamma beskrev hur hennes inställning till musik hade förändrats sen hon kom till Sverige.

...när man flyttar därifrån blir man också mer intresserad. Min morfar lyssnade på tango och jag tyckte att det var så tråkigt, men nu när man är så många mil därifrån så kommer det känslor. Vi åkte till Uruguay efter 3-4 år, men då märkte vi att allt var förändrat, hela vår generation var utomlands. (Maria)

Känslan av rotlöshet kommer även till uttryck hos vissa föräldrar som försöker bygga broar mellan sina olika livsfaser, vilket ibland är besvärligt på grund av yttre omständigheter. "Man levde ju ett liv i sitt hemland och man vill återskapa något likadant" (Anna). Hon berättar att man vill att barnen ska få det man själv fått i sin barndom. Anna har en idealiserande beskrivning av hur hon kunde ta hand om sitt barn i Ungern de första tre åren, vilket hon menar inte är möjligt på samma sätt i Sverige. Detta har hon sört mycket eftersom hon behövt börja arbeta igen efter ett och ett halvt år och då tvingats lämna barnen på dagis. Hon menar att barnen behöver sina föräldrar tills de är tre år. Först då är de redo att separera från sin mamma. I Ungern drev hon hemundervisning i musik, naturkunskap och matematik.

Hassan beskriver rotlösheten hos många barn som har föräldrar som upplevt separation från ett land till ett annat. Han refererar till ett samtal han hade med några ungdomar i 20-års åldern:

När de blir 18-20 år så är de inte svenska och inte från det landet föräldrarna kommer ifrån. Jag träffade några i den åldern och de sa, vi är här i Sverige, men vi är inte svenskar. De känner sig inte riktigt svenska. Sen när de reser till sitt hemland, så känner de sig som turister där. I hemlandet säger invånarna till dem, att du tänker helt annorlunda, du är inte riktigt från Iran. De känner att de inte kommer till 100% från Sverige eller från någon annanstans. (Hassan)

Här framkommer att kulturell tillhörighet, i ett bottom-up perspektiv, är ett tillstånd som individen har svårt att förhandla om, i förhållande till majoritetsbefolkningen. Det verkar vara omgivningen som avgör var personen i fråga hör hemma utifrån *body hexis*. Detta skulle i så fall kunna resultera i att individen blir stigmatiserad till ett utanförskap. Det finns barn och ungdomar som har en kulturell hemvist genom sina föräldrar, som citatet ovan beskriver, men som på grund av omständigheter är separerade från sin ursprungliga miljö, vilket kan skapa identitetskonflikter. Det skulle kunna beskrivas som att det finns ett kulturellt och socialt kapital, ett på den bakre scenen, det vill säga i och genom familjen man växer upp i. Där är sceneriet, aktörerna tydligare och har definierade roller utifrån den aktuella kontexten. Detta ska ses i relation till den främre scen som styrs och förhandlas av andra agenter från det sociala fältet. Den upplevda determinering av att befinna sig i ett ingenmansland, som citatet ovan vittnar om, kan ses som ett tillstånd som snarare pekar åt att ungdomar kan befinna sig i en överdeterminering av olika diskurser som de försöker förhålla sig till. Sammanhangen de rör sig i är familj, skola, kompisar och fritidsaktiviteter. Rollen på den främre scenen som "utlänning" eller "turist" kan bli avgörande för vilka sociala förändringar och förbättringar som är möjliga för individen och kommande generationer i form av social mobilitet.

5.3.2.2. Musik och språk

En pappa berättade att musiken räddat honom från att "hamna i problem" (Amir). Vad man kan förstå på grundval av flera av uttalandena är att musik kan skapa en känsla av tillhörighet, på liknande sätt som ett modersmål. Musikspråket kan inte ersätta modersmålets funktion som kommunikationsmedel, men kan känslomässigt komplettera i avsaknad av ett fullgott fungerande modersmål. I takt med att individen blir mer och mer integrerad kommer också arenorna för ursprungskulturen att begränsas. Detta innebär att modersmålet i takt med integration ersätts av majoritetsbefolkningens språk, musik, traditioner och levnadsvanor. I grunden är det positivt att majoritetsspråket tar över eftersom det visar på en lyckad integration. Det innebär dock inte alltid att individen går i takt med denna förändring. I intervjuerna framkommer en sorg över att barnen försvenskas. "Därute måste

vi tala svenska” sa en mamma, vilket lät som ett nödvändigt ont för livet i Sverige. Det beskriver också svårigheten många upplever att tillägna sig ett nytt modersmål och att vara beroende av det. På grund av integrationsprocessens pris att riskera att förlora en bit av sig själv och sin ursprungskultur, blir musikens roll extra viktig. Ursprungslandets musik och kultur blir en hemvist, en scen för det imaginära hemlandet. Utanförskapet beskrev en mamma på följande sätt:

Där nere är det inte som tidigare, så jag kan inte känna att jag hör hemma där. Inte här heller eftersom jag inte är född här, men jag har mitt hus här och mitt liv här. Som jag sa, vi har släktingar där nere, men det är bara släktingar kvar, allt annat är borta. Det är inte samma som tidigare, det är främmande människor. Precis som när vi kom till Sverige, så blev vi främmande människor. Så har det kommit främmande människor där också. (Nejra)

Vad som framkommer i denna studie är det komplexa förhållandet vissa föräldrar har med sin separation från sitt tidigare liv. En mamma flyr in i minnen för att skydda sig från tankar om sin livssituation. Hon uttryckte att hon tittade på TV program från Vietnam för att glömma: ” Kanske tänker jag mycket på mina släktingar, jag längtar mycket efter dem. När jag tittar på TV så glömmar jag längtan” (Li). Det imaginära hemlandet framstår som en god vän som ständigt står utanför farstudörren, ibland inbjuden som en gäst, ibland närvarande som en hämsko och begränsning för fortsatt integrering i det nya hemlandet.

5.3.3. Social degradering

I följande avsnitt beskrivs processerna som kan följa i händelseförloppet av en utvandring från ett land till ett annat, där materiell standard, omgivande normer och tillgång till nätverk ändrar livsförutsättningarna.

5.3.3.1. Klassresa nedåt

Under intervjuerna har det funnits en undertext i vissa föräldrars uttalanden att de inte lyckats i Sverige i den mån de hade hoppas.

Deras drömmar om en ny tillvaro i det nya landet, har i flera fall inte infriats. En pappa uttrycker det på följande sätt: "Drömmen om Sverige och att få ett bättre liv, har varit mycket slitsamt. Invandrare är utsatta i Sverige och det är svårt att få en trygghet på arbetsmarknaden" (Markku).

Hos de familjer som sökt sig till Sverige på grund av arbete har etableringen gått betydligt bättre och en pappa berättar att deras nya liv innebär att de har kunnat bygga upp ett liv här i Sverige och ett semesterboende i ursprungslandet närmare till släkt och vänner. De två världarna av ursprung och vardag i ett nytt land, smälter lättare samman och gör minoritetskapet till en resurs, ett kulturellt kapital som skapar fördelar för dem och barnet.

De föräldrar som tvingats fly och lever i exil, har i denna studie visat sig ha det besvärligare att etablera sig än de som på grund av arbete sökt sig hit. En mamma beskrev att hon skämdes för att hon inte lyckats bättre i arbetslivet, att hennes utbildningsansträngningar inte blivit användbara.

Eftersom jag alltid varit intresserad av att läsa vidare, så jag har tagit många kurser. Nu har jag läst engelska, jag har gjort teckenspråk också. Nu vill jag åka till Kina så jag skall lära mig lite kinesiska. Jag började läsa en kurs till inredningsarkitekt, men det var på danska och det var mycket matematik plus att det var kvälls- och distanskurs. Jag hade inte så mycket tid, men jag har alltid varit intresserad av design och inredning. Jag letar alltid jobb, jag letar alltid, det är ingen ro. (Maria)

Hon beskriver att varje kurs hon anmält sig till på olika läroinstitutioner har fött nya drömmar om ett annat yrkesliv som sedan inte kunnat förverkligas. Hon berättar om när hon gick en keramik kurs med sin dotter, då tänkte hon att hon skulle satsa på keramik eftersom Uruguay har en lång tradition av keramiskt arbete. Dottern visade sig vara duktigare än Maria, vilket fick henne att tappa intresset: "Jag älskar keramik, leran och vattnet, så jag gick en kurs, jag och dottern, men hon var bättre än jag, så jag slutade. Det var så hemskt, jag trodde att jag kunde bli duktig, men nej jag blev ingen höjdare på det" (Maria). Trots att de flesta föräldrar vill det bästa för sina barn så finns det kanske en skam, att man inte

fått visa sina barn och sin omgivning vem man är, vilken kapacitet man har och vilken position man haft i det tidigare livet i ursprungslandet. Denna kvinna beskriver hur hon har kämpat för att återkomma till sin position på samhällsstegen, med yrkestillhörighet och boende. Detta kan beskrivas som en klassresa neråt, som kan generera ett självförakt. Materiellt och professionellt har familjen gjort en resa neråt, men inte ur ett bildningsideologiskt perspektiv. Utifrån detta exempel tolkar jag det som att denna kvinna och mamma försöker återvinna sin respektabilitet och sin forna position i samhället genom att vägra acceptera sitt försämrade utgångsläge i Sverige. Hon har, genom flykten till Sverige, förlorat socialt, ekonomiskt och symboliskt kapital, vilket hon fortfarande kämpar för att återvinna. Hennes förklaringar och beskrivningar av sin situation kan beskrivas som ett uttryck för det individualiserade samhället där individen klandrar sig själv snarare än samhällets funktionalitet och bortser från strukturella begränsningar.

Föräldrarnas erfarenheter på arbetsmarknaden kan, överfört till barnen, också gestalta sig i form av ett agg eller en misstro mot det omgivande samhället. Klassresan nedåt gör avtryck i hela omgivningen och kan vara ett högt pris för kvinnor och män som inför barn, släkt och vänner måste visa upp sitt "misslyckande". Därmed kan också utvecklingsmöjligheterna begränsas för individen. Man låses fast i sin egen självförståelse där samhällets strukturer kontinuerligt direkt och indirekt bedömer, straffar och belönar grupper av individer med olika livsstilar och utseenden. Föräldrarnas ofta starka utgångsläge i ursprungsländerna, gör att självbilden kan bli dubbelt skadad, skammen större och fallet hårdare. Även kommande generationer kan bli förlorare på familjens resa nedåt i klasshierarkin.

Eftersom dessa familjer valt att lämna ursprungslandet och därmed inte trott på en framtid där, genereras indirekta krav och en press att lyckas i Sverige. Framgång eller nederlag blir ett kvitto på emigrationens pris.

5.3.4. Musik i grundskola och som fritidslärande

I detta avsnitt belyses musikämnet i grundskolan, maktkamp mellan lärare och elever, musik som socialt inkluderande eller exklu-

derande, profilsolor, lärande och auktoritet, och utbildningens möjligheter i framtiden.

5.3.4.1. Musikämnet i grundskolan

I intervjuerna har det framkommit att många av föräldrarna har en skeptisk syn på den svenska grundskolan. Grundskolans bidningsideal passar inte alltid den bildningsnivå föräldrarna förväntar sig och efterfrågar. Den svenska grundskole- och gymnasieutbildningen blir därför ett osäkert kort som flera försöker kompensera på fritiden genom styrning av barnen. Föräldrarna har framförallt uttalat sig om musikundervisningen, men även om andra ämnen. Följande citat beskriver hur musikämnet, enligt några av föräldrarna, lyckas i grundskolan. Denna pappa är kritisk till grundskolans syn på de estetiska ämnena:

När de har musiklektionerna, så det är så att barnen inte är intresserade, det är mest fotboll. Det fungerar inte. Konst är det lite fattigt med i skolan, tycker jag. (Hassan)

Enligt föräldern lyckas inte musiklektionerna engagera eleverna. Nivån på ensemblerna passar inte de elever som har förkunskaper, vilket kan få dem att tappa intresset. Pappan har en bild av att de estetiska ämnena inte har något genomslag i skolan, vilket han indirekt efterfrågar när han uttrycker sig att det är "lite fattigt" (Hassan). En pappa säger att han vill ge sina barn extra musikundervisning på kulturskolan eftersom han tycker det fungerar dåligt i grundskolan:

...det blir extra musikundervisning, i Sverige är den ganska torftig i skolan. De börjar vid 60-talet och det som fanns innan dess, har de ingen susning om. Det är väldigt lite. (Franz)

Pappan lyfter fram att musikhistoria är underordnat populistiska inslag som istället får dominera undervisningen, där pop och rock från 1960-talet är det som lärs ut.

Ja, att uppskatta sånt (musikhistoria) är viktigt. Det är det som man kallar klassisk bildning, som de annars inte får med sig alls. (Franz)

Flera föräldrar tycker musikundervisningen i grundskolan är viktig, men uttrycker att det är för mycket populärmusik i undervisningen. De saknar musikhistoria och musikteori på schemat. Några föräldrar menar att musikundervisningen framförallt riktar sig till de som inte kan någonting om musik och att dagens upplägg inte ger utmaningar för elever med större förkunskaper. Utifrån dessa uttalanden kan skoldiskursen kring musikämnet beskrivas som att den genomsyras av en historielös hållning som framförallt har svårt att tillgodose elevers olika nivåer i musik. Undervisningen kommer som ett resultat av detta framförallt att röra sig på en amatörnivå, där elever som kommit längre riskerar att tröttna.

5.3.4.2. Diskurser om rasism i skolmiljön

Många av de intervjuade upplever grundskolan som stökig och klagar över att lärarna inte styr upp lektionerna. Föräldrarna vill ha tydligare gränser och säger att lärare saknar auktoritet hos eleverna. En mamma uttrycker att svenska barn inte lär sig att ha respekt för vuxna, vilket hon tycker är fel. Det framkommer i intervjuerna att det enligt föräldrarna blir omvända hierarkiska förhållanden mellan lärare och elever. En pappa problematiserar diskursen kring "invandrare" i skolor med stor andel barn med utländsk bakgrund:

Nu är det väldigt slappt, så fort lärarna säger någonting och det är ett utländskt barn, så är de rasister eller nazister. Jag vet inte vad jag skall säga mer. Det finns ingen disciplin. De lärarna blir hotade av tuffingar. Tidigare blev de eleverna relegerade direkt för sådant. Nu är det ju nästan läraren som blir förflyttad med sådana problembarn. Problembarnen får stanna, de andra barnen går vidare. Det börjar bli väldigt många fel i samhället och jag tycker politikerna blundar eller så vill de inte förstå. De politikerna vill inte se eller höra någonting, utan de är intresserade av sin lön och inget annat, så är det. (Moltas)

Pappan beskriver att lärare som sätter gränser riskerar att bli förflyttade. Det framkommer att läraren, enligt denna pappa, har små möjligheter att agera i klassrummet. Utifrån citatet kan det utläsas att eleverna är väl insatta hur de ska hävda sin rätt och göra läraren till måltavla för problemet, genom att kalla honom eller henne för "rasist". Därmed undermineras lärarens position. Att det kan förekomma hot mot lärare anser pappan också vara ett problem. Denna maktförskjutning belyses i citatet och beskriver hur diskurser ute i samhället och i media som berör främlingsfientlighet blir ett vapen mellan lärare och elever.

5.3.4.3. Musik som inkluderande och exkluderande

En av familjernas son drabbades hårt av mobbing i sin hemkommun. Han mådde i perioder dåligt och ville inte gå till skolan:

För ett år sedan när han gick i skola här i kommunen var det väldigt svårt. Han var den enda som spelade instrument och de retade honom för det. Många gånger kom han hem och var ledsen efter skolan. Det är något helt fel här i detta samhälle. Han hade två kompisar här och deras mamma och pappa spelade i samma band som min man och de kom från samma stad i Bosnien också. Så han hade dem och så har han en kompis till, han spelade inte, men han är väldigt snäll, så... de trivs ihop.

Men när han började i musikklass, var alla elever likadana. Var och en har spelat eller sjungit och gjort något inom musiken, så det kändes väldigt bra. Ingen retade honom mer. Det är svårt, han tar buss klockan 7 och är hemma efter klockan 17. Här i kommunen hade han inte fått mycket utbildning eftersom det är låga resultat. Varannan dag är det bråk på skolan han gick på. Nu får han flera möjligheter att spela på konsert, både på musikskolan och på grundskolan. Han får ut något av skolan. (Nejra)

Det framgår i citatet att musik både kan vara socialt inkluderande och exkluderande. Sonen som upplevt att både bli mobbad för att han spelar och att senare i ett annat forum bli hyllad för att han spelar visar på en komplexitet kring musikens roll och kapitalvärde i olika diskursiva praktiker. Det framstår utifrån detta exempel som att individen har svårt att påverka diskursen. I citatet fram-

kommer inget om lärarnas roll, hur de agerade, det framkommer dock att mamman upplever att hela kommunen har en felaktig attityd och inställning till barns lärande, vilket både tagit sig uttryck i kulturskolan och i grundskolan. Sonen och föräldrarna gav till slut upp, valde att ändra strategi och byta till en annan skola i en annan kommun. Resultatet av episoderna blev att barnen som mobbade blev kvar på skolan och att lärarna därmed accepterade situationen. Detta överensstämmer med föregående avsnitt där en pappa beskriver att "problembarnen" stannar kvar på skolorna.

Generellt har alla föräldrar som haft sina barn i musikklass varit mycket positiva. Det framkommer i följande citat att musikklassen är en mer skyddad miljö. Denna familj valde att flytta sin son från en skola med stor andel barn med utländsk bakgrund till en mer blandad skola med musikklasser: "Vi valde att ha honom i musikklass. Dottern går här ute men vi funderar på att flytta henne också till musikklass. Hon är mycket begåvad" (Maria). Utifrån citatet kan det tolkas som att begåvade barn ska skyddas och att begåvning ska tas till vara. Musikklasserna kan både ses som en möjlighet att stärka individen med att inkludera henne eller honom i en gynnsam musikalisk miljö. Samtidigt skulle musikklasser kunna ses som exkluderande för barn som saknar drivande och företagsamma föräldrar. Dessa barn skulle i så fall kunna beskrivas som oskyddade i sin närmiljö om det inte råder en gynnsam lärandemiljö. Föräldrarna har vid några tillfällen lyft fram problemen i områden med stor del invånare med utländsk bakgrund. Dessa problem försöker de navigera bort ifrån genom att omlacera sina barn till andra skolor.

5.3.4.4. Profilerade skolor i musik

Två av föräldrarna pekar på fördelarna med profilerade skolor. De beskriver hur skolsystemet ser ut i Ungern och menar att tidig utplockning av begåvade elever gynnar samhället:

I specialskolorna i Ungern görs prov från början, de tar bara in de som är begåvade. Skolan selekterar, det är de som har vilja att komma in. Lärare pratar med föräldrarna om barnen är begåvade. Det är en allmän samhällssyn, det gäller inte bara musik, det är mate-

matik och språkbegåvade barn också. De går alla i andra typer av skolor. (Magdi).

Belá fortsätter:

Detta skiljer sig från den anglosaxiska skolan och övriga Europa. Sverige är anglosaxisk och alla ska vara lika i allt. Nu börjar man göra skillnad. Tyskland, Frankrike, Italien, Österrike, Tjeckien, Ungern och Ryssland, det fanns alltid en önskan att skicka den största begåvningen och utveckla den begåvningen så snabbt som möjligt, så mycket som möjligt. I Sverige finns det tankesättet enbart i idrott. Det är det enda ämnet som Sverige erkänner att man kan ha begåvning i. Hoppa högt, eller hoppa långt, det är det enda som är en begåvning här. (Belá)

Jag tolkar citaten som ett uttryck för ett elitistiskt tänkande, där barnen kan användas som tjänare i samhällets tjänst. Samhället som enligt citaten ska producera kunskap förvaltar resurserna genom styrning och disciplinering av barnen. Lärarna har en viktig roll att välja ut materialet som ska förvaltas på profilskolorna. Lärarna innehar därmed stort symboliskt kapital, vilket ger dem en maktposition i förhållande till föräldrar och barn. Att bli utvald och sedd är också en stark drivande faktor till progression och mobilitet, där makt och kunskap dominerar. De barn som selekteras bort riskerar därmed att ha lågt symboliskt värde för samhället.

Pappan fortsätter att beskriva antagningsproven till musikprofilskolorna i Ungern:

Det är ett mycket hårt urval. I det systemet finns det många som är så duktiga. Eftersom man plockar ut dem så tidigt blir det hård konkurrens. De åtta timmar som sonen är i skolan här i Sverige, skulle motsvara 4-5 timmar där. Sen skulle han få piano i skolan och massor av musikrelaterade ämnen, musikhistoria och musikteori. Det skulle börja i grundskolan. Ja, alla ska ha lika i Sverige. Jantelagen, det motverkar begåvade barn. Sonen har det väldigt lätt i skolan, i alla

ämnen. Vi hade det problemet att han hade det väldigt tråkigt i skolan. Det var väldigt lite krav och lite effektiv tid. (Belá)

Béla beskriver hur låga förväntningar på eleverna kan trötta ut deras motivation, vilket är jämförbart med tidigare beskrivningar av musikämnet i grundskolan. Magdi menar att sonen var understimulerad och tyckte att dagarna var för långa. Pianoövandet som sen pågick tre till fyra timmar varje eftermiddag gjorde honom mycket trött. I dessa beskrivningar kan det tolkas att konsekvensen av långa skoldagar ses som ett sätt att disciplinera barn till ineffektivitet, tristess och uppehållande aktiviteter.

Citaten belyser två kunskapsregimer som pekar på olika diskurser i samhällsbyggandet. Enligt föräldraparet kommer begåvade barn i kläm i Sveriges grund- och gymnasieskola eftersom synen på kunskap framstår som definitiv och målbegränsad, det vill säga definierad med både tak och golv. Detta kan hämma de begåvade barnen, vilket föräldern bekräftar med uttalande om sin sons leda i skolan.

Det framkommer också att jantelagen, enligt föräldrarna, spelar en roll i hur duktig en individ får bli i ett skolsammanhang i Sverige. Skolans struktur med långa ineffektiva dagar tröttar enligt föräldern ut barnet, och gör att även fritidslärandet blir drabbat. Denna kunskapssyn och organisation som citatet lyfter fram, med att tillgodose låg- och medelpresterande elevers behov, kan också ses som ett maktutövande, där begåvade barn kan uppfattas hållas nere. Med klassen som helhet för ögonen och därmed inte tillerkänna barn med mer drivkraft och kapacitet samma värde, är problematiskt för kunskapsutvecklingen i hela gruppen och kanske även för samhället i stort. Denna människosyn där kunskaper och framåtanda blir ett hot och utmaning mot den pedagogiska verksamheten bör belysas mer inom forskning.

5.3.4.5. Lärande och auktoritet

Många föräldrar jämför sin egen skolgång med sina barns. De berättar att de har helt andra erfarenheter med en mer auktoritär och styrande skola. Det framkommer att det handlade om disciplinering och att kunna återberätta det man lärt sig. En mamma uttrycker att hennes skolgång och musikutbildning var tråkig:

”Man lärde sig att rabbla utan att förankra det i ett sammanhang. Det var tråkigt” (Maria). Dessa erfarenheter jämför hon med sina barns läroprocesser både i skolan och på kulturskolan, som hon beskriver som mycket bättre. Trots att några av föräldrarna har negativa skolerfarenheter från sin uppväxt, verkar flera av dem ha införlivat den auktoritära skolan i sig som ett habitus. Detta kan i några fall också avspegla sig i hur de disciplinerar sina barn till övning på instrumentet. Synen på uppfostran och utbildning av barnen avspeglas i intervjuerna i tal om respekt för vuxna, deras kunskapsmål och självkontroll till övning på instrumentet och skolarbete.

Jag tolkar det som att det uppstår en kulturkrock i mötet med den svenska skolan, eftersom föräldrarna inte litar på den svenska modellen med en mer egalitär hållning till barn och med mjukare gränssättning. Samtidigt framhåller några av dem en glädje i att barn har en bra levnadssituation i Sverige. Detta kan tolkas som att föräldrarna i någon mån är överdeterminerade i sin syn på barns utbildning vilket visar sig i motsägelsefulla positioner som framkommer i intervjuerna.

Föräldrarna förefaller agera olika när det kommer till att föra vidare sin barndoms värderingar på sina egna barn, alternativt att se fördelar med den egalitära synen av barnen. Vissa fjärrar sig från eller förhåller sig antagonistiskt till sin egen bakgrund som citatet ovan (Maria) beskriver och andra för vidare traditionen från ursprungslandet, bland annat musikleärandet som föräldrarna kan vara med och påverka.

Jag har tolkat det som att det finns en stark drivkraft bakom föräldrarnas styrning och disciplinering, vilket grundar sig i deras uppväxtsituation. De som kommit från länder med en totalitär historia träder fram bland de intervjuade. Deras attityd präglas av en inställning att ”jag” som individ står ensam och att jag är min egen lyckas smed. Detta habitus verkar vara präglat in i den enskilda människan utifrån en erfarenhet av självutlämning i förhållande till samhällsapparaten.

En pappa beskrev att han försökt stötta sina döttrar att klara sig i skolan så att de ska ha en framtid. En av döttrarna hade under några år svårt att anpassa sig till skolan och familjens regler. Detta oroade pappan mycket.

Jag påminner alltid om och pushar fram dem för deras egen skull. Vi vuxna måste påminna dem, inte hela tiden för då blir det tjatigt, men att de inte glömmet, annars blir det inte så bra. Jag var livrädd att hon skulle hamna i fel umgänge för då kunde det gått riktigt lilla med både droger och annat. Hon rökte och fick lite skador och jag blev jättearg på henne för en månad sedan, och sa att slutar du inte att röka så har du och jag ett jätteproblem. Läkaren sa till henne, vill du bli med oss om tio år eller inte. Hon blev så sjuk, hon började hosta och hon fick anfall och fick ha inhalator. Då var jag för första gången riktigt arg på henne. Varför skall man sätta ett bloss framför hälsan. Det finns människor som lever i 100 år med cigarett i munnen. Det finns de som inte blir trettio och hon verkar vara en av dem, hon kan inte leva länge med en cigarett. Skolan kan inte göra så mycket om föräldrarna inte sätter in skruvarna och tummar på sina barn. Som jag sa så hade hon problem i 7:an, 8:an och 9:an hon började gå i fel spår, men varje gång hon hade gjort något var jag i kontakt med skolan och så pratade vi tillsammans med henne. Jag blev helt... och sa att du får inte gå ut om du är så. Jag litar inte på dig, du får visa att du gör det som krävs av dig, så att du blir en vanlig medborgare och inte en kriminell. (Moltas)

Citatet belyser hur svårt det kan vara för föräldrar att styra ungdomar i tonåren. Motståndet från dottern kan man läsa mellan raderna. Vändpunkten kom när dottern blev mycket sjuk. I intervjuerna återkommer ett tema om att skydda barnen från att hamna fel i livet och från föräldrarnas sida finns en tanke och strategi som lyfts fram med musiklärandet. Musik ses som ett preventivt skydd mot kriminalitet.

5.3.4.6. Kunniga musikelever, hjälplärare.

I intervjuerna har jag frågat föräldrarna vad det betyder för dem att barnen spelar och vad musikundervisningen i skolan betyder för barnen. Som framkommit i tidigare text blir kunniga musikele-

ver i grundskolan inte stimulerade på musikundervisningen. Citatet nedan beskriver utbildningens roll som en investering till framtiden. Citatet belyser också hur kunniga elever ges en roll på musiklektionerna som assistent:

Ja, det är ju så att hon får utbildning, vi har ju ingenting, inget dyrt hus, men det är viktigt att man får något mer än det man får i en vanlig skola. Samtidigt går hon i den vanliga skolan, och på musiklektionen kan hon spela allt direkt och hon kan hjälpa till på musiklektionen. (Markku)

I citatet belyses bland annat utbildningens funktion som en kompensering för bristen på ekonomiskt kapital och som en investering till framtiden. Pappan antyder också i citatet att dottern har en hjälpläraroll på musiklektionen parallellt med musiklektionen. Om man ska sammanfatta de olika uttalanden som handlat om grundskolans musikundervisning framträder en bild av att elever som har musikkunskaper från sitt fritidslärande, inte blir stimulerade på lektionerna. Det kan resultera i att de tappar intresset och engagemanget på lektionerna, eller att de tar en läraroll istället och hjälper kompisar. Det innebär också att de själva inte får hjälp att utvecklas i sin musikalitet.

Utifrån föräldrarnas uttalanden är slutsatsen att musiklektorer kan ha problem med att dra nytta av gruppens olika kunskaper och att stimulera eleverna trots deras olika kunskapsnivåer. För dessa familjer är barnens musiklektorer på fritiden en del av en större plan som både har som målsättning att bygga kulturellt kapital, ge barnen ett språk som inte är stigmatiserande och hålla dem borta från fel umgänge.

Barnen, som belysts genom föräldrarnas uttalanden, är framförallt skolade i västerländsk konstmusiktradition. Några av dem har även på egen hand eller med hjälp av föräldrar lärt sig musiken och kulturen från föräldrarnas ursprungsländer.

Det är viktigt att tillägga att alla familjerna inte var elitistiska i planerna och investeringarna kring sina barns musiklektorer, men för majoriteten hade musiken en tydlig uppgift för barnens bildning och personliga utveckling.

KAPITEL 6

DISKUSSION

I föregående kapitel presenterades resultat av den empiriska studien i detalj: Ursprungets, musikens och språkets betydelse för föräldrarnas och barnens liv i Sverige och deras syn på musikalisk utbildning och fostran. Fritidslärandet och grundskolan lyftes fram ur olika perspektiv. Genusskillnader mellan familjemedlemmar, nätverk och utbildningens betydelse för föräldrar och barn beskrevs med hjälp av teoretiska perspektiv. I följande kapitel diskuteras resultaten i relation till forskningsfrågorna.

6.1. Biografi, identitetens spegel

Forskare i vår tid lyfter återkommande fram hur människor i avsaknad av en sammanhållen identitet vandrar in och ut i olika roller och sociala rum för att förhålla sig till den mångfasetterade vardag som deras liv utspelas i (Laclau & Mouffe, 1985, 1997; Giddens 1991, 2003, 2009; Goldstein-Kyaga & Borgström, 2009). Identitetsbegreppen i dagens samhällsvetenskapliga fora har dekonstruerats till att beskriva identiteter i en människa. Detta kan uppfattas som att människor förhåller sig till många olika roller parallellt, som exempelvis yrkesarbetande, förälder och hundägare. Detta är också exempel på olika diskurser som dominerar och kolonialiserar individen och blir konstituerande (Foucault, 1972, 1980; Laclau & Mouffe, 1985). Vad som framgår i denna studie är

inte en motsats till denna förståelse, men det finns anledning att lyfta fram även andra perspektiv på synen om identitet.

Det finns en längtan hos de intervjuade att få tillhöra, att ha en historia, att leva sitt liv i ett sammanhang där både bakgrund och nutid ingår. En av anledningarna till att föräldrarna i många fall vill att barnen ska knyta an till deras ursprung tolkar jag som att föräldrarna faktiskt upplever sig ha en identitet som grundar sig i en uppsättning jagrelaterade berättelser som delvis är knutna till ett geografiskt område, där språk, traditioner, musik och historia skapar ramar för identitetens scenrum (Goffman, 1974). Möjligheten för individen att förhålla sig till sitt ursprung är beroende av levnadsförhållanden. Det sociala utbudet för en bibehållen kultur i form av invandrarföreningar och andra sociala, religiösa och politiska aktiviteter i Sverige är delvis beroende av storlek på kommun och nationell spridning bland kommuninvånare. Antal landsmän och utbudet av aktiviteter kan tänkas avgöra hur människor kommer att förhålla sig till sina gamla traditioner, sin etnicitet och synen på majoritetssamhället. Detta påverkar också i förlängningen integrationsprocessen för både vuxna och barn.

Habitus (Bourdieu, 1986, 2000, 2004) är centralt i berättelsen om "vem jag är" och kopplat till *body hexis* (Bourdieu, 2004), där kropp, röst och uttryck kan samverka i känslan av att tillhöra alternativt härstamma från en plats. Språket, kulturen, religionen och musiken kan bidra till en förstärkning av den personliga biografien och utvecklandet av identiteten. Individens vardagliga möte med det omgärdande samhället samspelar med forandet av självförståelsen. Den enskilda människans föreställning av omvärldens syn på honom eller henne, och myten i den egna subkulturen kring omvärldens syn, kommer att påverka individens uppfattning om sig själv (Goldberg, 2000; Goffman, 1971/2001).

Enligt Plantin (2001) uppfostras barn i relief till föräldrarnas egen barndom. Det kan tänkas att i det skede av livet när en föräldraroll ska ta form vaskas också en biografi fram i mamman och pappan som återspeglar deras egna erfarenheter som barn. I den finns element som väljs bort och andra element som får en mer framskjuten plats. När den förmedlas vidare till nästa generation, kan den kallas "historien om oss". Till skillnad från vad Nilson (1976) menar, att betydelser inte finns, de uppstår, lever och dör bort i interaktion, så sätter betydelserna spår och skapar avtryck i

form av tillskansande eller förlusten av kapital, vilket också kommer att forma habitus (Bourdieu, 1979).

Denna biografi kan bli än mer central när individen tvingats lämna sitt sociala sammanhang som ska vara grund för en ny tillvaro någon annanstans. I intervjuerna har det blivit tydligt för mig att även om identiteten är skapad som en mytologi eller en mosaik av den enskilda människan, så kan den likväl vara basen i en självförklaring till kommande generationer.

I intervjuerna av föräldrarna framträder musiken som en röd tråd i berättelserna om självbilden. Musik och identitet är nära förbundna med varandra (Ruud, 2006) vilket både signalerar emotionell hemvist, tillhörighet och gemenskap inom det sociala fältet. Musik kan ses som en av byggstenarna när habitus byggs upp (Bourdieu, 1986). Musik kommunicerar social klass, smak, etnicitet, värderingar och ekonomi. Musikens roll är bland annat att återföra sig till ursprunget, att resa i nuet till de sociala rum som präglat uppväxten, att färdas mellan olika livs skeenden och geografiska platser. Med hjälp av begreppen habitus och kulturellt kapital (Bourdieu, 2004) kan jag i min undersökning se att musiken både förmedlar känslan av ett ursprung och kan bygga en bro till det sammanhang där föräldrarna och barnen lever idag. Musiken förstärker biografien, identitetens spegel från båda kulturerna.

Föräldrarna vill inte explicit begränsa det svenska, men det framkommer att det finns en sorg hos några av föräldrarna att barnen rör sig med vad Goldstein-Kyaga och Borgström (2009) kallar en hybrid kulturell identitet. Detta försöker vissa föräldrar, i sin uppfostran, stävja med restriktioner kring barnen.

Enligt föräldrarnas utsagor har barnen ibland ett intresse för musiken från ursprunget, språket, religionen och traditionerna. Detta kan tyda på att även de, precis som föräldrarna, letar efter en förklaring, en förankring, ett sammanhang och ett kulturellt tillkännagivande. Men det kan även tyda på att de vill vara sina föräldrar till lags. Känslan av rotlöshet och utanförskap som flera av de intervjuade berört gör troligtvis också avtryck i barnen.

Det som jag kommit att benämna som *biografien*, har varit det första de intervjuade delgett mig i intervjusituationen. Biografien framstår som central i deras beskrivningar av sig själva. Den framstår som en grundpelare för deras självförklaring, där habitus, kulturellt, social och ekonomisk kapital möts. Denna historie-

skrivning om dem själva och deras familj ger dem en plattform varifrån de kan förhålla sig till det omgärdande samhället. Detta blir en förklaringsmodell för att beskriva sin livssituation. Föräldrarnas beskrivningar av livssituationen belyser att de har en egen agenda, en förlaga som de försöker återskapa. En mamma uttryckte att hon ville skapa något likadant i Sverige som hon hade i Ungern.

När föräldrar och barn sedan väljer genre till kulturskolan eller privatundervisning, har den klassiska konstmusiken dominerat. Varför väljer de inte sin egen kulturs musik?

Folkestad (2002) skriver att klassisk konstmusik idag blivit en form av världsmusik, eftersom den reproduceras i stora delar av världen. Den klassiska konstmusiken är alltså "deras" musik. En snarlik tolkning skulle kunna vara att medelklassen världen över ser likartad ut och har många gemensamma nämnare, bland annat synen på klassisk konstmusik. En tredje tolkning skulle kunna vara att klassisk konstmusik talar ett tydligt språk när det kommer till kulturellt, socialt och symboliskt kapital vilket blir extra viktigt för föräldrarna i deras positionering i Sverige i förhållande till andra grupper. Genom att barnen spelar klassisk konstmusik signaleras att hela familjen innehar hög bildning och högt kulturellt kapital. Den klassiska konstmusiken blir med andra ord ett sätt att positionera sig i förhållande till det omgärdande samhället, där högt kulturellt kapital kan öppna dörren för socialt och ekonomiskt kapital. Musik- och kulturskolan kommunicerar också dessa värdegrunder i sin dominerande repertoar av kurser i västerländsk musiktradition. Denna skolform bidrar därmed att producera ett medelklassideal av "finkultur".

6.2. Musikpedagogik på globaliseringens bakgård

Det musikpedagogiska praxisfältet har de senaste 50 åren präglats av en gradvis starkare pedagogisk utgångspunkt, där läraren och lärandet i allt större utsträckning fokuserats (Gustafsson, 2000; Folkestad, 1997). Musiklärandet och kommunala musikskolan kan ses som en del av folkhemstanken där det kollektiva gått före det individuella i den centrala idén om folkbildning. Genom att ha en bred förankrad kommunal musikskola, idag kallad musik- och kulturskola, har det funnits en ambition att rikta sig till alla barn oavsett bakgrund, dock med en begränsad genre- och stilbredd. I takt

med samhällets förändring under 1990-talet och framåt har musik- och kulturskola tappat sin centraliserade roll till förmån för privata alternativ. I och med denna utveckling finns det anledning att diskutera om denna typ av institution också gradvis förlorat kontakten med flera grupper barn och ungdomar i vårt samhälle (Sarner, 2003; Hofvander Trulsson, 2004).

I kapitel 2 beskrevs globaliseringens kulturella processer som enligt Beck (1998) bidragit till att kulturella sammanhang som tidigare haft en viss stabilitet, nu är stadda i upplösning. Detta har kommit att påverka synen på kultur, identitet och etnicitet. Migrationsdebatten problematiserar ofta religionsutövande, arbetsmarknad och genusfrågor där kvinnor och mäns rättigheter blivit en het fråga. Kulturkrockar mellan barn och föräldrar med utländsk bakgrund och den svenska skolan har också varit ett tema, på grund av många invandrartäta skolors dåliga betygsresultat (Bunar, 2006). Globalisering och förflyttning av folk, som inte är något nytt fenomen, sätter fortfarande personliga värderingar på prov.

Idag förväntas människor kunna leva tillsammans i en mångfald av etniska och kulturella grupper. Detta har visat sig vara en utmaning för en del, vilket en pappa beskrev om sina landsmän som han sa, fäste en gardin mellan sig själv och det omgärdande samhället.

Majoritetssamhällen kan upplevas dåligt rustade för att hantera och möta människors olikheter och se och bejaka likheterna. Minoritetsgrupper kan också tolkas ha svårigheter att integrera sig i samhället. Konfliktområdena blir tydliga inom skolan (Bunar, 2001), på den svenska arbetsmarknaden (Mlekov & Widell, 2003) och på bostadsmarknaden (de los Reyes, Molina och Mulinari, 2005). Toleransnivån för det avvikande (Goldberg, 2000) kan vara låg vilket också kommer till uttryck i de främlingsfientliga strömningar som finns i Sverige och Europa (Eriksson, Eriksson Baaz & Thörn, 2005).

Globaliseringens spänningsområden blir en fråga att förhålla sig till även för det musikpedagogiska fältet. De senaste tjugo årens utveckling i Sverige och omvärlden som resulterat i en förändrad befolkningsstruktur berör fritidslärandet med bland annat musik- och kulturskolor, idrottsföreningar och fritidsgårdar.

Föräldrarna i studien förhåller sig till olika minoritetsgrupper och majoritetssamhället. De har tankar och åsikter om vad inte minst globalisering får för konsekvenser. I intervjuerna framkommer en kritisk syn på hur politiker ser på migration och hur en alltför generös policy missgynnar alla, framförallt "de gamla invandrarna" (Moltas). Alla de intervjuade föräldrarna fattar beslut i vardagen som har kopplingar till förhållandet mellan att vara i minoritet eller majoritet.

När det kommer till musiklärandemiljöer lyfter flera föräldrar fram att musik- och kulturskolan skulle vinna på att ha en större genrebredd och fler musikkulturer representerade i sin verksamhet. Några andra menar att det inte spelar någon roll vad musik- och kulturskolan gör, de kan ändå inte ändra på den djupa segregation som de själva har erfarit i Sverige.

Enligt Giddens (2009) leder inte globalisering till en utslätning av världens kulturer utan till skapandet av en mängd nya kulturer, vilka uppstår i mötet mellan globala och lokala yttringar. Exempel på detta belystes i ett radioprogram på P1, om en kurdisk musiker boende i Malmö som samarbetade med latinamerikanska musiker. Han beskrev att detta möte förmodligen inte skulle varit möjligt om de befunnit sig i sina ursprungsländer.

Vad som framkommer i denna studie är att den heterogena grupp föräldrar som jag intervjuat från olika delar av världen, gett uttryck för en relativt homogen syn på det svenska samhället, i form av tankar om utbildning, sin livssituation och åsikter om musikaliskt lärande. Individerna kan därmed tolkas vara underordnad samhällets strukturer och riskerar att också överdetermineras av dess diskurser.

I denna studie framkommer att människor som lever i exil, förstärker sin kulturella hemvist och snarare finner sitt sociala liv i mötet med andra minoriteter, än i mötet med svenska grupper. Detta kan ha sin grund i ett gemensamt upplevt utanförskap i förhållande till majoritetskulturen. Kanske är det också så att människor med utländsk bakgrund väl i Sverige får en starkare relation till ursprungskulturen än någonsin. Uppsvinget för muslimska grupper (Karlsson Minganti, 2007) och framväxandet av exempelvis profilerade islamska/ muslimska, judiska, iranska föreningar kan ses som ett uttryck för detta. Det individcentrerade samhället öppnar upp för individens självständiga val av andra alternativ,

vilket också skapar möjligheter för nya aktörer att profilera sig på en öppen marknad. Invandrarföreningar erbjuder ofta kurser, utbildning och stöd genom livets olika faser från barn till senior, där barnverksamhet, familjerådgivning, religiös vägledning, språk och musikutbildning finns med som verksamheter för att utveckla den etniska och kulturella identiteten. Ibland förekommer friskolor på grund- och gymnasienivå som på ett mer omfattande plan rekryterar elever till den egna livsåskådningen.

Flera som tillhör invandrarföreningarna vill också ha en god klassisk musikutbildning för sina barn. Dessa föräldrar kan beskrivas vara del av flera diskurser, dels en minoritetsdiskurs som bygger socialt kapital som är bekant från ursprunget och dels en majoritetsdiskurs som kan ge bättre levnadsförhållanden.

Parallellt med invandrarföreningarnas profilutveckling sker också en långsam förändring på kulturskolorna idag. Kulturskolor har i större utsträckning börjat färgas av ett mångkulturellt tänkande, när det kommer till att exempelvis introducera "världsmusik" i kursutbudet. Samma utveckling har skett på musikhögskolorna. Ännu har dock inte denna förändring avspeglats i rekrytering av elever och studenter med utländsk bakgrund (Hofvander Trulsson, 2004; Högscoleverket, 2005) utan det är snarare så att barn med svenska föräldrar har blivit mer mångkulturellt bevandrade eftersom de fyller deltagarplatserna på många kurser. Detta kan ses som positivt.

I framtiden är det inte otänkbart att varje invandrarförening kommer att hålla sin egen dans- och musikskola, där kulturen lärs ut och förvaltas. Detta är ett naturligt steg på den utveckling som redan påbörjats. Genom internet kan dessa föreningar nå ut med sitt budskap och kommunicera sin profil. Bloggen som fenomen är också ett aktivt medium i dessa sammanhang. Det är inte omöjligt att invandrarföreningarna framöver får ta ansvar för hemspråksundervisning som idag administreras via kommunerna. När politiska beslut decentraliseras och stat och kommun marknadsanpassas inom områden som skola, vård och omsorg kan andra aktörer komma att både se sin möjlighet att muta in ett intresseområde och parallellt kan kommuner komma att ställa krav på föreningarna att ta ansvar för vissa samhällsuppdrag, för att få uppbära bidrag.

Som en följd av detta kan de kommunala institutionerna som exempelvis musik- och kulturskolor, konserthus, teatrar, få det än svårare att attrahera barn och vuxna med utländsk bakgrund till sin verksamhet (Hofvander Trulsson, 2004, 2010; Sarner, 2003; Furumark, 2004; Johansson, 2005).

Konkurrensen mellan olika musikpedagogiska lärandemiljöer kan således komma att öka, möjligen även med inslag från kommersiella aktörer. Bourdieu (2004) lyfter fram kampen inom fältet, där de tongivande institutionerna också kan ersättas av andra aktörer.

Kommersiella aktörer kan också skapa ett ökat intresse för musikleende och locka barn till musik- och kulturskolor. Utmaningen ligger hos musik- och kulturskolan att möta nya generationer elever i deras intresse och inte falla offer för det Ericsson (2002) lyfter fram som problematiskt med den rådande undervisningsideologin. Han menar att musik- och kulturskolan i alltför stor omfattning genomsyras av ett likvärdighetstänkande, där strukturen och traditionen prioriteras framför elevens önskemål och motivation.

Utifrån föräldrarnas utsagor tolkar jag att konkurrensen mellan olika musikinstitutioner kan minska om stat och kommun ser musik- och kulturskolans potential för kulturmöte och integration och satsar på att möta barnen i deras grundskolor, integrera invandrarföreningarnas musikskolor under ett paraply av musikleende i varje kommun. Detta skulle i så fall innebära en centralisering som kunde främja integration och breddad rekrytering.

Skälen till att problematisera en territoriellt avgränsad rekrytering till olika typer av musikleende, grundar sig delvis i efterfrågan av behöriga lärare med utländsk bakgrund, som kan verka som förebilder på musik- och kulturskolor och grundskolor. Den territoriellt begränsade rekryteringen kan också skapa ett demokratiproblem för barn från olika samhällsgrupper, kommunstorlek och utbud (Jönsson, Trondman, Arnman, & Palme, 1993). Detta beskrevs av en mamma som uttalade sig om sin hemkommuns musikskola, som hon upplevde underskattade barnens förmågor.

Decentralisering riskerar också att skada kvaliteten på utbildningarna, när musikaliska begåvningar från olika samhällsgrupper inte tas till vara.

6.3. Musiken i möte med fältet

Föräldrarnas berättelser pekar på musikens betydande roll för att överbrygga det känslomässiga glapp som skapats mellan livet i Sverige och det habitus som kommer från uppväxten (Bourdieu, 1979). Dessa två olika världar är för flera av föräldrarna svåra att kombinera på ett emotionellt tillfredsställande sätt. Jag tolkar det som att flera av dem är överdeterminerade (Laclau & Mouffe, 1985) av sitt ursprung och sin livssituation i Sverige. Alla minnen från barndomen och ungdomstiden har etsat sig fast och är en återkommande referensram genom intervjuerna.

Musiken från ursprungsländerna accentuerar ursprunget och förstärker den kulturella och nationella identiteten (Folkestad, 2002). Musiken kan ses som ett verktyg för förståelse av ett inre landskap, kopplat till barndom och uppväxt (Stokes, 1994). I några intervjuer är musiken från ursprungslandet mer avgränsad och styrd av ungdomskontexten. Detta gäller framförallt de föräldrar som kommer från länder utanför Europa. I vissa uttalanden är musiken en blandning av hemlandskultur och musik från andra västländer. Några föräldrar förhöll sig rationellt till musik som ett lärande, ett verktyg för högre bildning.

Flera av föräldrarna beskriver musiken som direkt och gränsöverskridande i kontakten mellan människor. Men musik beskrivs också som styrande och avgränsande för individen i dennes känsloliv. Musik har en inneboende förmåga att både definiera individen och öppna eller stänga dörrar till känsloregister och sociala fält.

Flera av de intervjuade har starka band mellan olika sorters musik kopplade till flera arenor i vardagslivet (Stoke, 1994). Musiken som berörs har sin bakgrund i en ursprunglig och en nutida kontext. Den förstnämnda lyfts framför allt fram i samtalet med mammorna som ett känslomässigt kitt mellan två världar. Pappornas relation till musik beskrivs oftare i termer av nytta och vad den ska användas till. En pappa lyfter dock fram hur viktig den persiska musiken har varit för honom som ersättning för det persiska språket som han kommit att tala allt mindre i takt med att han blivit mer och mer integrerad.

Barnens musikinlärande är ofta ett projekt som både papporna och mammorna har en avsikt med. Mammorna framstår vara de som driver detta musikaliska projekt, vilket är jämförbart med

Krais (1993) begrepp *modus operandi* som är kopplat till arbetsfördelning utifrån könshabitus.

6.4. Musikaliskt lärande – ett verktyg för kontroll

”När man förlorat allt vill man också ge allt tillbaka eftersom man känner en skuld” (Nejra). De föräldrar som lever i exil ger uttryck för en känsla av skuld och sårbarhet inför de svårigheter de upplevt med att flytta till Sverige. Skulden och sårbarheten kan vara en av flera anledningar till den drivkraft som projiceras på barnens musikaktiviteter. En drivkraft som är full av förväntan, engagemang och förhoppning om barnens framtid.

Det var inte alla föräldrar som beskrev att de hade möjlighet att delta i barnens musikinlärande på ett helhjärtat sätt, på grund av långa arbetsdagar, resor och många barn i familjen, som tog tid.

Föräldrarna visar, i stort, hur viktig musik är för dem, hur glada de är att barnen också vill spela och att de delar deras intresse. Det finns med andra ord ett igenkännande mellan föräldern och barnet i musikaktiviteten (Ericsson, 2002; McPherson & Davidson, 2002; Bergman, 2009; Lilliedahl & Geogrii-Hemming, 2009) som bygger starka band och en identitet i familjen kring kreativitet, musikalitet och konstnärskap.

Musiken förefaller att vara ett band mellan familjemedlemmar och de olika länder som familjen har förankring i. Föräldrarna visar stor stolthet för sina barn och jag upplever att det är med kärlek som tid och engagemang investeras. Det är dock relevant att beskriva engagemangets omfattning och intensitet.

Engagemanget kan illustreras av hur två av mammorna beskrev att de använde flera timmar varje dag på att transportera barnen till olika instrumentallärare, stötta, delta, och följa deras övande i den grad, att de fann det svårt att hinna förvärvsarbeta. Detta kan lyftas fram i ljuset av McPherson och Davidson (2002) studie som visade på mammornas avgörande betydelse för barnens övande hemma.

Denna beskrivning som mammorna gav till mig kan också dölja en annan problematik, det vill säga svårigheten att få ett arbete utanför hemmet. Barnen blev istället deras livsprojekt genom den arbetsfördelning föräldrarna kommit överens om. Denna fördelning bottenar i det Hirdman (2008) kallar genuskontrakt.

Tre av mammorna hade svårigheter att finna ett arbete som passade deras förutsättningar och familjens behov och förväntningar. En av mammorna hade både en krigsskada med sig till Sverige och ådrog sig en allvarlig skada när hon arbetade i industrin, vilket avsevärt begränsat hennes möjligheter på arbetsmarknaden. Den andra mamman hade aldrig arbetat utanför hemmet i Sverige, medan hon i ursprungslandet var utbildad på musikkonservatoriet till instrumental-, gehörs- och satslärepedagog. Nu hade sonen, som spåddes en lysande framtid som pianist, blivit hennes ansvarsområde. Den tredje mamman hade tre barn varav ett var svårt handikappat och behövde mycket stöd och träning i och utanför hemmet.

Könshabitus gestaltar sig i dessa tre exempel, där också traditionella subjekspositioner för kvinnor synliggörs (Laclau & Mouffe, 1997). Genom att offra sig för barnen och avstå ett självförverkligande utanför hemmet eller egen försörjning, kan kvinnan trots avkall ändå iklä sig rollen som den "goda modern" inför omvärlden (Badinter, 1980). Barnens musicklärande kan ses som ett arbete för mammorna, en investering för framtiden.

Huruvida musikprojektet är ömsesidigt mellan förälder och barn är svårt att utläsa av denna studie, eftersom endast föräldrarna kommit till tals. Det sannolika är att barnen också tycker mycket om musik och musicerande (se 5.2.) I intervjuerna beskriver föräldrarna hur de uppmuntrar och driver på sina barn att spela och satsa på musik. Utifrån fem av föräldrarnas uttalanden framkommer det att de tillsammans med instrumentalläraren kan påverka och styra barnen att prioritera bort och införa restriktioner kring kamrater och andra intressen. Detta blir till fördel för övandet och spelandet som då får mer uppmärksamhet och tid. Anledningen till satsningen förklarar föräldrarna som att läraren påpekat att barnet har en talang för musik och borde satsa extra mycket tid på det. Enligt Foucault (1980) har den disciplinära makten en betydande roll för att internalisera ett beteende som sedermera blir jagintegrerat. Foucault menar att det finns ett nära samband mellan kunskap och makt, där sanningen dikteras av den som har talerätt.

Lärarens strategi att använda föräldern som sin förlängda arm i förhållande till eleven för att kontrollera och styra denne på hemmaplan är framgångsrik (Rose, 1995). Föräldern kan med lä-

rarens professionalitet (Lindgren, 2006) som argument kontrollera och disciplinera barnet att acceptera avgränsning av annat inflytande från exempelvis kompisar och störande fritidsaktiviteter.

Barnet som rör sig mellan dessa två poler av förälder och lärare, är beroende av båda parter uppmuntran och omsorg för att få beröm och kärlek. Orsak och verkan uppstår när barnet ges positiva interpellationer (Althusser, 1976).

I den bild som ges av de intervjuade föräldrarna framkommer att barnens övande oftast förekommer i hemmet. Hemmet kan om man vill ses som en offentlig miljö på grund av att instrument ljuder, när man spelar. Offentligheten öppnar för både uppmuntran, men också kontroll från omgivningen.

Barnets musikaktivitet lämnar lite utrymme för privatliv och oövakad musicerade. Föräldern kan lätt följa vad barnet gör när hon eller han spelar i hemmet. I intervjuerna framkommer att framförallt mammorna korrigerar och tillrättavisar barnen i deras övande. Mammorna ser sig med andra ord ha till uppgift att vara den disciplinerande makten (Foucault, 1976).

Genom att ständigt vara påpassad finns få utrymmen för egna zoner i musicerandet för barnet. Detta kan tänkas leda till att barnet utvecklar koreografier (Goffman, 1974) i förhållande till föräldern för att avleda uppmärksamhet, skapa frihet och motstånd (Foucault, 1976). Foucault visar att där makt finns, finns alltid motstånd mot densamma.

En annan strategi än motstånd för barnet kan vara att förhålla sig till föräldern och lärarens internaliserade ögon och öron, genom att närma och foga sig för att få beröm, uppskattning och kärlek. Men enligt Foucault öppnar det för motkrav och sanktioner från den med talerätt, i detta fall föräldrar och lärare. Foucault (1976) beskriver bekännelsens befriande funktion för den dominerade.

I intervjuerna framkommer det att barnen som deltagit i Pianoforum upplevt att det varit svårt att orka öva i den omfattning som krävts av dem, att det funnits en rädsla att förlora sina kompisar. Mammorna berättar att stöttning och "pushning" har varit extra viktig i perioder. Föräldrarna har uppmärksammat och beskrivit dessa perioder som präglats av oro eller nedstämdhet hos barnen.

Ovanstående beskrivningar om relationerna mellan barn och föräldrar bygger endast på föräldrarnas uttalanden, vilket kan

uppfattas som en svaghet. Resonemanget lyfter dock fram ett komplext samspel mellan lärare och förälder, förälder och barn, elev och lärare, där alla parter är skapare av beteenden, liksom ett kontrakt som växer fram i interaktionen i en lärandesituation.

Föräldern kan ha förväntningar med fritidsaktiviteten i form av progression och uppspel, läraren har sin agenda i form av musikalisk utveckling och konstnärlighet. Barnet kan ha ett tredje perspektiv eller vara del av de två andra parternas förväntningar.

För att belysa maktförhållandena som kan råda i en musiklärandeprocess är det viktigt att ha kunskap om dessa tre parter, elev, lärare och förälder. Oavsett vem som dominerar lärandesituationen finns ett oskrivet *trialektiskt kontrakt* som kan komma att styra parterna i barnets lärande. I denna studie är det tydligt att föräldrar har ett inflytande och en betydelse för vad som händer i musikinlärandet, ett betydligt större inflytande än jag hade förväntat mig. De barn som beskrivs som framgångsrika inom musik hade mycket engagerade föräldrar.

Såsom framkommit i intervjuerna har flera av föräldrarnas barn deltagit i musiktävlingar. Det kan finnas argument för att ifrågasätta musiktävlingars effekter och hur det påverkar människor och deras tankar och syn på sig själva. Idag producerar och sänder TV-kanaler musiktävlingar som Idol, Lilla melodifestivalen (med barnartister) och varianter på Fame Factory för att nämna några. Foucault (1980) lyfter fram att det är omöjligt att utöva makt utan kunskap och därmed är det också omöjligt för kunskapen att inte framkalla makt och maktrelationer. Tävlingar i musik kan riskera att reproducera stereotyper som blir styrande för barns och ungdomars tänkande och strävanden. Det kan röra sig om genus, synen på musik och genre utifrån ett eurocentriskt perspektiv och upplevelsen av att vara under bedömning.

I förlängningen av detta finns det risker att barn idag får ett förändrat förhållningssätt till musik, som primärt kan komma att handla om att vara bäst och vinna juryns beröm, istället för att se musik som en social aktivitet med lusten att samspeka som drivkraft. Foucault (1987) menar att den disciplinerande makten gradvis på ett subtilt sätt internaliserar beteenden och uttrycksmönster i den enskilda individen. Beteenden som lyfts fram i TV är inte alltid de beteenden som samhället i stort eftersträvar. Barn besitter oftast inte förmågan att kritiskt förhålla sig till det som

dessa musiktävlingar lyfter fram och reproducerar i form av kulturyttringar.

Två föräldrar beskrev att deras barn deltog i olika typer av pianotävlingar nationellt och internationellt. I dessa fall var det pojkar. En annan familjs flickor tävlade återkommande i schlager-sammanhang.

I tävlandet tydliggörs musiklärandets progression och allvar. Resultatet i tävlingarna är för barnen en tydlig markering om de lyckats med sitt övande och har talang. På tävlingarna står de ensamma och ansvarar individuellt för sin prestation. Där växlar pendeln mellan framgång eller misslyckande, där skapas vinnare och förlorare. Denna kunskapsregim som flera av barnen är in-dragna i, kan vara ett spel med höga insatser. Den självreglerande bestraffningen eller hyllningen kan vara skoningslös för självförtroendet eller en sporre att arbeta vidare utifrån och bli bättre. Den disciplinerade makten har med andra ord rollen att selektera människor och beskriva deras position.

I resultaten framkommer att det finns en konkurrens mellan syskonen i familjen om att vara mest framgångsrik i musiken. Tävlingarna blir det yttersta beviset på vem som är bäst i familjen och vem som kanske förtjänar mest uppmärksamhet av föräldrarna. Hur barn upplever det trialektiska kontraktet i musiklärandet och kulturyttringar som musiktävlingar är viktiga frågor för framtida forskning.

6.5. Musikaliskt lärandet en väg för klassåterresa

Att lämna sitt ursprungsland kan innebära att individen förlorar sitt sociala, ekonomiska och symboliska kapital. I intervjuerna har det funnits en undertext i vissa föräldrars uttalanden om att de inte lyckats i Sverige i den utsträckning de hade hoppas på. Deras drömmar om en ny bättre tillvaro i Sverige, har i flera fall inte infriats och förlorat kapital har de inte hunnit återhämta.

På grund av föräldrarnas ofta starka utgångsläge i ursprungsländerna, blir självbilden ofta dubbelt skadad. Många intervjuer präglas av en kamp från föräldrarnas sida, att klamra sig fast på arbetsmarknaden, att ha tid till sina barn trots långa arbetsdagar och att ge barnen samma möjligheter till fritidslärande som andra barn med svensk bakgrund.

Trondman (1993) har med klassresebegreppet tydliggjort hur det kan se ut när man reser "uppåt" i klasshierarkin. Han lyfter fram fördelarna med en klassresa, att vinna nya markörer för mer talerätt och nya möjligheter till äganderätt. Klassresan kan även påverka musiksmak och möjligheten till individualitet och frihet.

Utifrån Skeggs (2006) teorier som belyser arbetarklasskvinnor i Storbritannien handlar det också om respektabilitet, att ha ett värde, en position som följer med klasstillhörigheten. I hennes studie framgick det att arbetarklasskvinnor saknade denna position i förhållande till kvinnor i medel- och överklassen.

I föräldrarnas situation är underifrånpositionen kopplad till att vara kategoriserad som invandrare, eller "utlänning" som en pappa uttryckte det. Den utländska bakgrunden är medskapande till en ofta förekommande underordning för människor med utländsk bakgrund i det svenska samhället, där klass, utbildningsnivå och tidigare erfarenheter får marginell betydelse för integrationsprocessen. Det finns dock etniska grupper som avviker från dessa mönster som exempelvis iranier som procentuellt är den grupp med störst andel inom svenska universitets- och högskoleutbildningar (Högskoleverket, 2009).

I intervjuerna är musikleärandet, att spela ett instrument, en viktig aspekt i den allmänna bildningsresan som barnen förväntas göra. Musiken representerar för föräldrarna något friskt, jagstärkande och en god daning för att lära sig disciplinering, vilket kan härledas till Foucaults (1980, 1987) resonemang om självkontroll. Musikleärandet fyller även en funktion för familjen som helhet, en potentiell karriärväg. Ålund (1991) och Almqvist (2006) belyser att vissa minoritetsgrupper, på grund av etableringssvårigheter i Sverige, är beroende av släktingar och landsmän. Detta bidrar till ett ökat vi-tänkande.

I vissa intervjuer lyfts detta vi-orienterade tänkande fram som något som kommit att beröra tryggheten för familjen. Graden av integrering och etablering i svenska samhället verkade avgöra familjens och släktens betydelse som skyddsnät. Det finns likheter med det Jönsson, Trondman, Arnman och Palme (1993) lyfter fram i sin studie, att arbetarklassens sociala kapital utgörs av familjen och släkten. Någon av föräldrarna, bland annat en ensamstående mamma, uttryckte svårigheterna med att sakna nätverk

och familj. Det gjorde att hon kände sig mer sårbar ekonomiskt och socialt.

Musiken och sången var för denna mamma en möjligt väg att knyta nya kontakter och förbättra sin svenska. Det gav kanske inte ett skyddsnet i den meningen, men nya vänskapsrelationer bidrog till en känsla av minskad utsatthet.

Utifrån Jönssons, Trondmans, Arnmans och Palmes (1993) resonemang om arbetarklassens sociala kapital kan också familjer med utländsk bakgrund ses i ljuset av ett förhållande till familj och landsmän. När människor saknar inflytande i samhället i form av symboliskt kapital, sociala nätverk på arbetsmarknaden och ekonomiska fördelar, ökar behovet av lojaliteter i form av blodsband, kulturella band, tjänster och gentjänster. Dessa bygger både en känsla av trygghet och igenkännande människor emellan, men begränsar samtidigt möjligheten för individualitet och ibland självförverkligande.

De föräldrar som gjort en klassresa nedåt och förlorat sin forna position i ursprungssamhället verkade känna ett personligt ansvar för sin situation i förhållande till barnen och slakten. Även om en klassresa nedåt kan vara en produkt av det svenska samhällssystemet och den svenska synen på invånare med utländsk bakgrund (de los Reyes, Molina & Mulinari, 2005), klandrade några av föräldrarna sig själva i lika stor utsträckning som att de såg de bakomliggande strukturella faktorerna för den *sociala demobiliseringen*.

Social demobilisering kan ses som en motsats till det Giddens (2009) kallar social mobilisering och som Trondman (1993) kallar klassresa. Med *social demobilisering* vill jag belysa hur fältets strukturella faktorer, retorik och myter kan förhindra människor att ändra sina liv och därmed riskera att låsas fast i en position inom fältet.

Utifrån Willis (1977/1983) frågeställningar i boken *Fostran till lönearbete* frågar jag mig om föräldrar med utländsk bakgrund accepterar att göra en klassresa neråt. Mycket tyder på att de inte accepterar det känslomässigt, men i praktiken tvingas de på grund av försörjningsplikt, att ta arbeten som de är överkvalificerade för.

En pappa berörde rykten om invandrare på den svenska arbetsmarknaden. Myter och rykten om arbetsmarknaden som diskriminerande, kan ha en hämmande effekt på arbets sökandet.

Utanförskapet och svårigheterna som många med utländsk bakgrund upplever kan bli en anledning till att inte fortsätta att försöka få ett arbete. En pappa berättade att när han blev uppsagd, efter IT-bubblan i slutet av 1990- talet, uttryckte han att det var lönlöst att söka arbete. Han valde istället att starta eget och köra taxi.

I Willis (1977/1983) studie kom arbetarklasspojarna att acceptera sina sociala villkor. I retoriken utvecklas en jargong om klass och kön som handlar om män "som arbetade på golvet", som hade "skit under naglarna". På samma sätt är det kanske så att människor med utländsk bakgrund ibland kan stigmatisera sig och reproducerar bilden av att ha ett utanförskap i sin retorik.

Detta utanförskap blir identitetsskapande och kan bli en del av biografien som förmedlas till barnen. Myten om olika samhällsgrupper med en föreställning om kollektiv identitet (Hylland Erikssen, 1996) skapar också ramar för aktörerna.

En sökning på Google "skitjobben som svenskarna inte vill ha" gav 13900 träffar. Dessa myter, som också kan rymma visst mått av verklighetsförankring, får en dubbel funktion eftersom den både inkluderar och definierar vilka som ingår och därmed också exkluderar och pekar ut "den andre".

I denna avhandlingsstudie har hierarkiernas roll tydliggjorts bland olika minoritetsgrupper inom det svenska samhället. Grupperingarna som beskrivits i intervjuerna visar på ett hierarkiskt tänkande, där svenskar med liknande bakgrund som de intervjuade föräldrarna definieras stå överst i denna kontext. Därefter kommer invandrargrupper som varit i Sverige länge. Längst ner kommer grupper från krigsdrabbade länder eftersom de beskrivs ha svårast att integrera sig i det svenska samhället. Det kan med andra ord finnas en målsättning för integration, där assimilering värderas högt.

Utifrån detta resonemang är det troligt att flera av barnen till de intervjuade föräldrarna växer upp med två klasstillhörigheter. De är både påverkade av föräldrarnas bakgrund, utbildningsnivå och forna position i ursprungsländerna, samtidigt som de är åskådare till sina föräldrars strävan i det svenska samhället. De medvetandegörs om ett samhälle som inte alltid ser människor med utländsk bakgrund som en resurs. En pappa sa i intervjun att "invandrare är utsatta i Sverige". Den klassresa nedåt och den sociala

demobilitet, kan delvis innebära det motsatta som en klassresa uppåt genererar. Materiellt kan individer och familjer få det sämre, men denna studie har visat att bildningsideologiskt (Trondman, 1993) har förutsättningarna inte förändrats. Föräldrarna är fortfarande djupt förankrade i sin forna klasstillhörighet.

Ett begrepp som genererats i analysen av intervjuerna är *klassåterresa*. Några av mammorna och papporna har studerat sig till en ny svensk examen på högskola eller universitet, eftersom den man har haft med sig till Sverige inte har godkänts här.

Det svenska utbildningssystemet har enligt Mlekov och Widell (2003) präglats av ett monokulturellt tänkande, vilket haft konsekvenser för studenter med utländsk bakgrund (Lahdenperä, 2005). När en svensk utbildning sedan inte gett arbete hamnar flera i en misstro mot samhället och mot sig själva. Tron på den egna kapaciteten får hårda törnar och denna summerade oro för framtiden, förmedlas direkt och indirekt till barnen.

Barnen som kan möjliggöra en klassåterresa för familjen, behöver enligt sina föräldrar vissa redskap med sig. Framförallt lyfter alla föräldrar fram utbildningens vikt. Trots att de i några fall upplevt sig diskriminerade på grund av sin bakgrund på arbetsmarknaden, hävdar de ändå att utbildning är viktigast om man ska klara sig i Sverige. Skolarbetet och fritidslärandet blir därför centralt i föräldrarnas kamp om att återvinna kapital och att ge barnen en framtid i medelklassen. I detta framstår det musikaliska lärandet som centralt.

Det musikaliska lärandet har även framstått som en viktig markör för familjens ansikte utåt. Det man inte lär sig i skolan måste man lära sig på fritiden.

En fråga som lämnas obesvarad i denna studie är hur föräldrarnas styrning och disciplinering påverkar barnens motivation och kunskapslust. I denna studie belyses föräldrarna förhoppningar och förväntningar på barnen och deras presterande.

Musikaktiviteten tydliggör kraven de ställer på sina barn som i några fall verkar ha fått till uppgift att restaurera familjens position och klasstillhörighet. Det handlar om att återhämta förlorat kapital på flera olika plan, inte minst emotionellt. I något enstaka fall har musikaktiviteten varit ett antagonistiskt (Laclau & Mouffe, 1985) beslut från föräldrarna, som velat ge barnen något de själva inte fått uppleva. Där har musik och konst setts som något fint i

familjen, på det Goffman (1974) kallar den bakre scenen, men utåt mot släkten har det dolts. I detta sammanhang kan det vara viktigt att undersöka hur synen på musik och konst tar sig uttryck i olika kulturer och undersöka vidare om det finns restriktioner för flickor att spela instrument och dansa.

Den västerländska konstmusiken som majoriteten av barnen lär sig beskrivs som en möjlig väg att gå för att strategiskt tillägna sig "rätt" kulturellt kapital som är gångbart i Sverige. En pappa ser också vikten av att sonen blir duktig på den persiska musiken. Detta skulle han kunna använda som ett konkurrensmedel mot studenter med svensk bakgrund, när han ska söka till musikhögskolan.

Musik lyfts fram som ett andra språk, en bro till sammanhang där det finns svenska barn, där lärandet också innefattar sociala perspektiv, bort från kriminalitet och bråk. Musik och andra skapande aktiviteter lyfts fram av föräldrarna som sysselsättningar med stor potential att fånga barn och ungdomar, att öppna för dialog mellan olika typer av människor, ge ett språk och i förlängningen kanske också bidra till en social förändring i det svenska samhället och i omvärlden.

KAPITEL 7

AVSLUTANDE KOMMENTARER OCH FORTSATT FORSKNING

Såsom framgått av föregående kapitel har nya frågor formulerats under analysarbetet. Eftersom jag ser föreliggande arbete som en del av ett större utforskande är det här på sin plats att kort ange några av de frågor jag vill studera framöver:

I denna avhandling har föräldrarna kommit till tals, deras bakgrund och liv har skapat en fond för förståelse av musikaliskt lärande som social rekonstruktion. Ett annat tema som vore naturligt och intressant att utforska är hur barnen upplever detta. Hur ser barnen på sin livssituation? Vilka är deras drivkrafter för framtiden? Vilken roll spelar musikaliskt lärande och musik i deras liv?

Ett annat område som utifrån resultaten i denna studie behöver beforskas ytterligare är hur musikundervisningen i grundskolan möter olika kulturers syn på skapande aktiviteter. Hur hantear lärare och elever den eventuella kulturkrock som kan uppstå i musikklassrummet?

Finns det ett samband mellan kön och etnisk/religiös bakgrund och möjlighet till en framtid inom skapande yrken? Vilka faktorer har varit avgörande för de unga muslimska kvinnor som satsat på en karriär som musiker eller konstnärer? I min studie finns det

uttalanden som pekar mot att flickor med muslimsk bakgrund inte tillåts lära sig spela ett instrument, sjunga, dansa eller spela teater.

Inom idrottsforskning har man sett liknande tendenser, men att det kan finnas en komplexitet i vilka aktiviteter som accepteras och vilka som inte gör det, i olika kulturer. I Strandbus (2006) forskningsresultat har det kommit att beröra restriktioner kring flickans kropp som kopplats samman med hennes sexualitet. Begränsningar kring vissa fritidsaktiviteter kan även omfatta grundskolans musikundervisning liksom idrottsliga moment.

För att förstå hur barn och ungdomar väljer och formar sina liv, är det viktigt att redan i ett tidigt skede av barnens liv studera kringliggande faktorer som uppväxtkontext, sociala nätverk och olika lärandemiljöer som barnet ingår i. Flera projekt inom universitet och högskola i Sverige har visat att insatser för breddad rekrytering till högre utbildning bör påbörjas tidigt i grundskolan (nightingalementoring.org). Under denna utvecklingsfas i barnens liv finns också störst möjlighet skapa grogrund för att påverka framtida yrkesplaner.

Min slutsats från avhandlingsarbetet är att rekrytering till institutioner som arbetar med musik och lärande som musikhögskolor, är beroende av en utbildningskedja där barnet både får ta del av ett aktivt fritidslärande i musik och att musikämnet i grundskolan ges förutsättningar, att på ett kvalitativt sätt arbeta med musik i små grupper, med elever på liknande nivå. Som framkommit i denna avhandling, håller inte alltid musikundervisningen i grundskolan en kvalitet som är stimulerande för intresserade barn. Detta är ett tema som återkommande lyfts fram i intervjuerna med föräldrarna.

De barn som har föräldrar som bejaktar denna typ av kunskap och har erfarenhet av den, har större möjligheter att få ta del av dessa lärandemiljöer utanför grundskolan. Att vi idag har en situation som präglas av snedrekrytering till musikhögskolor och till musik- och kulturskolor är allvarligt, eftersom barn inte ges lika rättigheter till utbildning. Detta kan i sin förlängning skada kvalitén på utbildningarna eftersom de inte speglar det samhälle som de verkar i. Anledningar till snedrekrytering behöver därför studeras vidare. Diskriminerande faktorer som kan påverka barn och vuxna, utifrån kön, etnicitet och klass, bör undersökas i alla de verksamheter som uppstår bidrag från stat och kommun.

Denna forskningsresa som i viss mån startade i Transsylvanien 2003 kom att föra intresset vidare till kulturskolan i Malmö och rekrytering av barn med utländsk bakgrund. Dessa erfarenheter som nu mynnat ut i en doktorsavhandling om föräldrarnas roll när det gäller musikaliskt lärande synliggör komplexiteten i det mångkulturella samhället. Minoriteter i Sverige har en annan livssituation än den jag fick ta del av i Rumänien, dock finns det likheter som berör ett utanförskap som kan sätta avtryck i kommande generationer. Avtryck vilka kan få långtgående konsekvenser, inte bara för barns musikaliska lärande, utan även deras etablerande och framtid i Sverige i stort.

ENGLISH SUMMARY

Chapter 1: Introduction and purpose

During the last two decades, the field of music education research has changed its focus from studying 'how to teach, i.e. methods of teaching, to 'what to learn' and 'how to learn' (Folkestad, 1997). By analyzing 'what to learn' and 'how to learn', areas and situations which have an impact on the child's musical learning become clearer, situations in which friends and family and their attitudes towards music might have an important impact. This thesis focuses on the parents' attitudes and roles in the musical learning of their children. Folkestad (1997, 2006) shows that the main part of a child's musical learning takes place outside school when listening to music, dancing to music and socializing with music in different ways. Ronström (1990) describes how, by being part of several situations of music learning, the individual becomes a part of different cultural patterns, which also shapes the identity.

Since the beginning of the 1990s, the Swedish society has transformed partly as a result of financial crises and recessions. Wars in Europe and in the Middle East have increased the numbers of asylum-seekers considerably. Sweden has historically had a very generous asylum policy. As compared to the 1960s and the 1970s, when Sweden was booming economically and had high levels of labour immigration, the possibilities for these later coming immigrants to build up a stable life in Sweden have become considerably harder. Several research projects have pinpointed the adversities children and adults with foreign background, living in neighbourhoods dominated by immigrants, have in areas of school, health, labour market, housing market and participation in the local society (Ålund, 1997; Bunar, 2001; Franzén, 2001; de los Reyes, Molina och Mulinari, 2005; Sernhede, 2002; Lahti Edmark, 2003; Bouakaz, 2007; Jonsson, 2007). This polarisation of society has influenced the places where immigrants and Swedes meet and

the integration processes for adults and children into the Swedish society (de los Reyes, Molina och Mulinari, 2005).

In the Swedish higher formal aesthetic education, students from ethnic minorities are significantly underrepresented (HSV, 2005). This also seems to be the case in music education for younger children (Hofvander Trulsson, 2004).

The overall aim of this thesis is to examine the narratives of parents with non-Swedish backgrounds on the significance of music in their families. The specific aims of the study is to investigate how these parents describe (i) the presence and role of music in their everyday lives and how it relates to their origin, and (ii) the importance of music learning to their children.

Chapter 2: Previous research

This chapter highlights aspects of musical learning relevant for the understanding of my research topic. Firstly, an overview of migration in Sweden and its characteristics in different time periods is presented (Almqvist, 2006). Globalization, as a concept, is a result of the development of migration processes in relation to economic, political, cultural and technological progression (Beck, 1998). The results of globalization affects the field of music education since demographical structures, economy and political decision make imprints in all types of learning environments, including the music and culture schools and music academies. The different functions of music in western society are illustrated by studies of musical creation (Small, 1998; Campbell, 1998; Bergman, 2003), music in different contexts (De Nora, 2008) and music as the creation of identity (Stoke, 1994, Frith, 1996; Ruud, 2002/2006; Sæther, 2009). Music interacts with and reflects a zeitgeist, in which learning and artistic work varies across time and geographic areas. The view of music and learning also depends on the context in which it, where class perspective, gender and ethnicity may play an important role (Jönsson, Trondman, Arnman& Palme, 1993; Thorsén, 1997; Hofvander Trulsson, 2004; Sæther, 2008). The concept of identity is important due to its close relationship to language, culture, religion and social class. Music and identity have been explored in several studies over the past decade (Ronström, 1990; Folkestad, 2002; Ruud, 2002; Söderman, 2010). In this research overview I have focused on music as an

emotional tool which, consciously and unconsciously, creates and relates to people and situations.

Children grow up under different conditions which is also reflected in the recruitment to the music and culture schools. In Malmö – a multiethnic, metropolitan area of Sweden – nine out of ten children who participate in state-financed music schools had Swedish parents, mainly from middle-class backgrounds, despite a wide range of courses on non-western music (Hofvander Trulsson, 2004). It was found that recruitment of pupils was as a rule determined by consistent criteria and characteristics in both immigrant and non-immigrant pupils. Most importantly was the area in which you lived. The pupils, irrespective of origin, lived in areas with few immigrants. The gender distribution was uneven in both groups and girls were in a clear majority. In the group with a Swedish background, parental income had a significant impact. This was not the case regarding pupils with a non-Swedish background.

Differences and similarities between growing up in a city or a small town and the importance of origin and social class for children's leisure habits have been studied by Jönsson, Trondman, Arnman and Palme (1993). In her research, Ålund (1991, 1997, 2005) has described the living conditions of immigrants in Sweden, adults as well as children. The parents' role when it comes to musical learning is seemingly significant. Several studies have, in various ways, highlighted the impact of the parents in children's choice of music and genre and for their musical practise situation (Ericsson, 2002; McPherson & Davidson, 2002; Bergman, 2009; Lilliedahl & Georgii-Hemming, 2009).

Chapter 3: Theoretical perspectives

The theoretical perspectives have partly come to address gender and class perspectives, and the issues of having a foreign background and living in a minority group, respectively. In order to understand the structural perspectives between individuals and the society, as well as class identity, I have used Bourdieu ((1979, 1986, 1999, 2000, 2004) and his ideas about various definitions of *capital: cultural, social, economic and symbolic capital*. Furthermore his concept of *habitus* has been useful in order to understand the upbringing and the impact of the music. *Field* and *lo-*

cation have been applied to illustrate how different groups in society fight influences to family norms.

The gender perspective is further developed by Kraus (1993), Connell (1995), Bourdieu (1999), Sjöberg (2006) and Hirdman (2008) to describe the differences between women and men, girls and boys, in various societies and cultures. Willis (1977) concept of *counter school culture* and Skeggs's *respectability* (2006) provides a further tool for the interpretation of *class* and *gender*. Trondman (1993) has exposed the dilemma of *class mobility* and Giddens (2009) of *class awareness*. Ålund (1991) has studied minority groups in Sweden and developed theories on social class in minority groups. Foucault's (1976, 1980, 1993) concept of *disciplinary power* shows the link between knowledge and power. Laclau och Mouffe (1985) have contributed theories for the development of an analysis of identity where the position of subjects in relation to the dominant discourses are illustrated; the concepts of *overdetermination* and *antagonism* have become relevant in this study. Goffman's (2001) labelling theories have demonstrated how a person can express a stigma. Goffman's (1974) dramaturgic theories of the *front* and *back stage* have illustrated the experience of cultural phenomena within the subject and within the cultural group, which do not always accord with each other.

Chapter 4: Methodology, method and design

Inspiration for the analysis for this qualitative descriptive interview study is drawn from hermeneutics (Ödman, 1995, 2007). Another method, which complements the hermeneutic, is *bricolage* (Kvale & Brinkmann, 2009). Bricolage is an *ad hoc*-technic which might be seen as a hermeneutic variation. The intention is to develop a descriptive, multifaceted picture based more on listening to the interviewee than on asking leading questions (Kvale, 1997, Kvale & Brinkmann, 2009). Relevant interview questions emerged as a result of an initial pilot study. The prepared questions have supported the execution of the interviews which have focused on four central themes within the context of the musical discussion: the parents' background, the family's current situation, the children's school and extra-curricular activities, and the child's future. Kohler-Riessman (2007) argues that while the interview subjects offer their information and opinions, it is up to

the researcher to construct the interview and develop the final interpretations. I have analysed the interviews by listening and to what is being said and how it has been articulated, and sometimes also what has been left unsaid. This has been done on several levels of linguistic interpretation and analysis, which together with the theory and prior research has deepened and broadened the understanding of the data.

The study involves 12 parents, six women and six men, whose life stories form the first part of the results of the thesis. It was difficult to get informants to join the study, however women were more easily recruited than men. My professional and personal contacts, among principals, music teachers and colleagues, proved useful as 'door openers' (Thomsson, 2002) since they legitimated the research project and facilitated my contacts with the parents. Sarnar (2003) describes how people with foreign backgrounds are sometimes suspicious of authorities, both in their home countries and in Sweden. Many of them have had bad experiences with authorities during their refugee processes. The interviews took place in the informants' homes or at my office at the Music Academy. Audiotape recordings from the interviews amounted to about 26 hours, all of which was transcribed.

The children of the participating parents play or have played musical instruments at either music schools in their home municipalities, in various forms of private teaching, at an Iranian-Swedish music school, or at the Malmö Academy of Music's 'Piano Forum' programme for talented pianists. Some of the children take part in several of these teaching situations simultaneously. The parents, now all living in Sweden, originally come from eight different countries: Uruguay, Iran, Vietnam, Estonia, Serbia, Bosnia, Hungary and Germany.

Chapter 5: Results

The parents' testimony illustrates the significant role of music in bridging the emotional gap between life in Sweden and the cultural habitus, which comes from one's upbringing. These two different worlds are for many of the parents difficult to integrate in an emotionally satisfactory way. Several of the parents describe themselves as determined by their origins. Both emotionally, as upbringing has occurred in another context, in another culture,

and through the feeling of not fully belonging to Sweden and being surrounded by a society where, in all statistics, all individuals born in another country are classified as having 'foreign backgrounds'. Even their children who are born in Sweden to two foreign parents are categorised as 'children with a foreign background' by the statistics of Sweden. This is regarded by many of the parents as labelling, a stigma which they can not affect nor control.

'Music awakens the memory' a mother from Uruguay said. This is repeatedly mentioned in the interviews with the parents. The interviews indicate the importance of music in making contact with memories from the country of origin. Music from home countries becomes a tool for understanding the inner self, in regard to childhood and upbringing. The interviews are divided in two parts, consisting of life in the country of origin, and in the adopted country. In the adopted country the music is pluralistic and influenced by all types of impressions from TV, radio and Internet. Several of the participating parents have broad experience of practicing music in their childhoods. Five of them have studied as musicians or music teachers in their countries of origin. In the interviews, knowledge about music is described as an asset when moving to a new country. As music is direct and limitless for the individual it paves the way for new relationships. But music is also described as governing and limiting the individual's life. It is not a question of how music reflects people, but rather how music constructs people. Instead of supposing that the group has values, which are expressed in music, it is music as an aesthetic practise, which in itself articulates an understanding of both group relations and individuality. This study indicates that music has both an intrinsic ability to define the individual and opens doors to a new range of feelings and situations. The parents' relationship to the practise of music and to listening is presented in this study as both complex and multifaceted. Music functions as a trigger for difficult experiences and memories from the cultures of origin, and as an emotional space to reconnect to and find peace in among those living in exile.

Experiencing a social mobility downwards might levy a high price for women and men in the eyes of their children, relatives and friends. The experience of losing face puts one's self-

confidence to the test. It can thus limit the scope for an individual's development. One becomes locked in one's own self-picture where society's structures continually judge, both directly and indirectly, punish and reward groups of individuals with certain lifestyles and behaviour. As a result of the often strong starting position of the parents in their countries of origin, the damage to this self-picture is often multiplied, the shame greater, and the fall harder to take.

This study illustrates the hopes of the parents and the expectations they have on their children and their musical performance. The musical activities clearly demonstrate the demands they place on their children, which in several cases have been tasked with restoring their family's reputation, position and future opportunities. Bearing in mind that in this case music is a leisure activity for the children and that the school in general demands at least as much as their music teachers and their parents, the children's role as an investment and resource is shown clearly. It is about recovering lost capital on several different levels. The parents argue that western music, in which the majority of the children are being educated, is the right path in order to recover the cultural capital which is of the most use in Sweden and in the Western World.

The concept of *social mobility* has been applied in the analysis. The parents invest fully in their children's lives. The investments occur in several different areas depending on the family's situation. Based on the majority of the parents that I have met one can see that the children are the focus in their everyday lives, they simultaneously generate faith in the future, and also concern for their future lives in Sweden. Exiled parents express the feeling of a great personal responsibility for their situation in relation to their children and relatives. Even if downward social mobility can also be a product of the Swedish society, and the Swedish view of residents with immigrant backgrounds, it remains a fact that they blame themselves as much as any underlying structural factors.

Several of the mothers and fathers have completed new university degrees at Swedish universities, as the qualifications they had on arrival in Sweden were not approved here. When this education has not resulted in employment they end up in a situation of doubt towards themselves and the society. Faith in their own

ability is damaged and this concern for the future is passed on to their children. The children that are supposed to recover the lost social status need, according to their parents, certain tools to help them. First and foremost the parents emphasise the importance of education. Despite the fact that they themselves have at times felt discriminated by the labour market due to their backgrounds, they argue that education is the best way to succeed in Sweden. Schoolwork therefore becomes of core importance. That which is not learned in school must be learned in their leisure time.

The interviews demonstrate a sceptical view on the Swedish schooling system. The parents have primarily commented on music teaching, but also on other subjects. This has mainly been the case concerning children that have attended public schools, not those who have pursued classes with a music focus. The music classes have generally generated positive opinions.

The parents consider the music teaching in schools to be important, but they consider it to be an excess of popular music as a content in the teaching. They regret the absence of music history and music theory on the curriculum. Some parents argue that music teaching is primarily focused on those that know nothing about music and that the existing approach does not challenge students with greater knowledge. School in general is considered by many to be rowdy and that the teachers do not keep the lessons under control. The parents want to see clearer guidelines and say that the teachers lack authority among the students.

A culture clash emerges with the Swedish school system, as parents do not trust the Swedish model and a more egalitarian view of children and a looser setting of boundaries. At the same time many of them express pleasure that their children have a stable living situation and can take space in Sweden. A concern of the children's future in the Sweden takes over many of the conversations and manifests itself on occasion as a contempt for what they consider to be a hegemony and racism on the labour market. The school's teaching ideals do not fit in with the level of learning expected and valued by the parents. Swedish education becomes therefore uncertain which several of the parents try to compensate by controlling their children in their leisure time.

Chapter 6: Discussion

Contemporary researchers regularly highlight how people without a coherent identity wander in and out of various discourses, or identities, in order to relate to the multifaceted daily life in which their life is conducted (cf. Giddens 1991, 2003, 2009; Laclau & Mouffe, 1985; Goldstein-Kyaga & Borgström, 2009). The development of identity in contemporary social science fora has been deconstructed to a state where it concerns identities in a person, that is to say discourses which colonise the individual and become constituted in differing arenas. What is highlighted in this study does not contradict this, although there is cause to problematise this understanding. There is a strong longing among the interviewees to belong, to have a history, to live in their history in a context which is distinct, with clear game rules and to develop from there. The multicontextual resident seems to strive to create security in the historic. One of the reasons why the parents in many cases want their children to connect to their origins is because I think that the parents actually experience themselves to have an identity which is constructed of self-related stories, a habitus according to Bourdieu (1986). The story of 'who I am' is central for the the parents' recreation of their past; this story is at least as important in their roles as parents of their children. In parenthood a formulated identity is developed, in the role of mother and in the role of father. Plantin (2001) speaks about the importance of one's own experiences in the parental role. In relation to our own experiences we create a parental role, consciously and sub-consciously. When it is communicated to the next generation, it can be called 'the story of us', 'the story of me'. This story becomes even more important when one is forced to leave one's context and forced to create a new existence somewhere else.

The interviews have made it clear to me that even if identity is created as narratives about ourselves, an imaginary picture, it is the basis in our understanding of ourselves, our identity.

Music runs like a common thread through the narratives addressing self-understanding. It is about a return to one's roots, a journey in the present, to travel through one's memories, close to that which is described as 'the story about us' and close to the dream of the permanent and the unchangeable. This study indicates that music has both an intrinsic ability to define the individ-

ual and opens doors to a new range of feelings and situations. Ruud (2006) writes that musical tastes correlate with gender, age, social class and ethnicity. He argues that together they form the traces in that which is called identity. The parents' relationship to the practise of music and to listening is presented in this study as both complex and multifaceted. Music works as trigger for difficult experiences and memories from the cultures of origin, and as an emotional space to reconnect and find peace among those living in exile.

To be forced to leave one's country of origin can mean the loss of cultural, social and economic capital (Bourdieu, 1986). The social field looks different in the new country and it requires the motivation to learn and adopt new norms and a new language. During the interviews there has existed a underlying inference in some of the parents' statements that indicates that they have not succeeded in Sweden to the extent that they would have liked.

This study illustrates the hopes of the parents and the expectations they have on their children and their performance. The musical activities clearly demonstrate the demands they place on their children. The children which are supposed to recover the lost social status, need, according to their parents, certain tools to help them. First and foremost the parents emphasise the importance of education. Despite the fact that they themselves have at times felt discriminated by the labour market due to their backgrounds, they argue that education is the best way to succeed in Sweden. Schoolwork therefore becomes of core importance. That which is not learned in school must be learned in their free-time.

The interviews have shown a sceptical view on the Swedish schooling system. The parents have primarily commented on music teaching, but also on other subjects. This has concerned children that have attended state-run schools, not those who have pursued classes with a music focus. The music classes have generally generated positive opinions.

The parents consider the music teaching in schools to be important, but they consider there to be an excess of popular music in the teaching. They regret the absence of music history and music theory on the curriculum. Some parents argue that music teaching is primarily focused on those that know nothing about music and that the existing approach does not challenge students

with greater knowledge. The school's teaching ideals do not fit in with the level of learning expected and valued by the parents. Swedish education becomes therefore uncertain which several try to compensate in their free-time by controlling their children. To have a range of leisure activities can be interpreted as a means for the parents to control the children to socialise in the 'correct' way (Foucault, 1980). By limiting and organising the free time after school it becomes easier to judge the results of the investments. For these families learning music is the main goal as it grants both cultural capital (Bourdieu, 1986, 1999, 2004) and gives the children a language, which is not stigmatising (Goffman, 2001).

Chapter 7: Concluding remarks and further research

The findings of this study highlight the importance of further research. The present thesis has focused on the voices of the parents – their background and life stories have constituted the point of departure for the understanding of musical learning as social reconstruction. As a next step, the experiences of the children will be in focus: how do they view their situation in life; what are the driving forces for their future and what role will music and music education play in their future lives.

Other interesting questions are; how do music teachers in primary schools deal with differences in the perception of creative activities in different cultures and how do teachers and students handle possible cultural clashes in the class room.

Moreover, the question of whether or not there are a relation between gender and ethnic/religious background and the possibilities of a future career within a creative profession has not been sufficiently probed. What factors are critical in the decision of young Muslim women to invest in a career as a musician or as an artist?

In order to understand how children and young people shape their lives, it is crucial to take surrounding factors – such as upbringing conditions, social networks and different learning environments – into account. Several projects within Swedish universities have emphasized the importance of early interventions in primary school in order to influence and broaden the recruitment to higher education (e.g. nightingalementoring.org). The conclu-

sion from the present study is that recruitment to institutions working with music and learning depends on both the child's active encounter with musical learning in his or her spare time, and the formation of small, and high quality, study groups in the music classes of primary school. Children whose parents confirm these learning experiences are more likely to participate in music learning also outside the primary school.

In conclusion, not all children share the same opportunities. Discriminating factors, such as gender, ethnicity and social class, among children and adults, must be thoroughly investigated within all publicly financed teaching facilities in order to achieve cultural diversity and equal opportunities for all children in its true sense.

REFERENSER

- Almqvist, K. & Broberg, A. (2000). Kulturella skillnader i barnuppfostran och utvecklingsideal. I C.M. Allwood., & E. Franzén (Red). *Tvärkulturella möten. Grundbok för psykologer och socialarbetare*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Almqvist, K. (2006). Identitet och etnicitet. I: A. Frisé., & P. Hwang (Red). *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Althusser, L. (1976). *Ideologi och ideologiska statsapparater*. Stafanstorps: Cavefors.
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Ambjörnsson, F. (2008). *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Balsnes Haugland, A. (2009). *Å lære i kor. Belcanto som praksisfellesskap*. Oslo: Norges Musikkhøgskole.
- Badinter, E. (1980). *Den kärleksfulla modern*. Paris: Flammarion.
- Beck, U. (1998). *Vad innebär globalisering? Missuppfattningar och möjliga politiska svar*. Göteborg: Daidalos.
- Bergman, Å. (2003). Från Pippi till punk. Ungdomars gränslösa musikaliska värld. I *Gränser Humanistdagboken nr 16*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Bergman, Å. (2009). *Växa upp med musik. Ungdomars musikanvändande i skolan och på fritiden*. Göteborg: Institutionen för kulturvetenskaper, Göteborgs universitet.
- Berry, J. W. (1988). Acculturation and psychological adaptation among refugees. In D. Miserez (edit). *Refugees- the trauma of*

- exile: the humanitarian role of Red Cross and Red Crescent.* Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Berry, J. W. & Sam, D. (1997). Acculturation and adaptation. In J. Berry., M. Segall. & C. Kagitcibasi (edit). *Handbook of cross-cultural psychology: Vol. 3. Social behaviour and applications* (s. 291-326). Boston: Allyn & Bacon.
- Berry, J W. Phinney, J S. Sam, D L. & Vedder, P. (2006). *Immigrant youth in cultural transition. Acculturation, Identity and Adaptation Across National Contexts.* London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Bhabha, H. (1994). *The Location of Culture.* London, New York: Routledge Classics.
- Bhabha, H. (2005). Det tredje rummet. I C. Eriksson., M. Eriksson Baaz. & H. Thörn (Red). *Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället.* Falun: Nya Doxa.
- Björck, C. (2003). *Musik och kulturell identitet – en fallstudie med elever från Internationella Dans- och Musikskolan i Hjällbo, Göteborg.* Göteborg: Utvärderingsrapport av projekt IDM.
- Bouakaz, L. (2007). *Parental Involvement in school. What hinders and what promotes parental involvement in an urban school.* Malmö: Malmö Högskola, Lärarutbildningen.
- Bourdieu, P. (1979). *Outline of a Theory of Practice.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1986). *Kultursociologiska texter.* Av Broady, D. & Palme, M. (red). Stockholm: Salamander.
- Bourdieu, P. (1999). *Den manliga dominansen.* Göteborg. Daidalos.
- Bourdieu, P. (2000). *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur.* Stehag: Symposium.
- Bourdieu, P. (2004). *Praktiskt förnuft. Bidrag till en handlingsteori.* Uddevalla: Daidalos.
- Broady, D. (1982). *Den dolda läroplanen.* Stockholm: Symposium.

- Broady, D. (1990). *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*. Stockholm: HLS Förlag.
- Brändström, S. & Wiklund, C. (1995). *Två musikpedagogiska fält. En studie om kommunal musikskola och musiklärarutbildning*. Umeå: Pedagogiska institutionen, Umeå Universitet.
- Bunar, N. (2001). *Skolan mitt i förorten. Fyra studier om skola, segregation, integration och multikulturalism*. Eslöv: Symposium.
- Bunar, N. (2006). *Skola mitt i byn- bara för invandrare?* I tidskriften i&m Invandrare och minoriteter januari 2006 Årgång 33.
- Campbell, P.S. (1998). *Songs in Their Heads. Music and it's Meaning in Children's Lives*. Oxford: University Press.
- Connell, R. (1995). *Masculiniteters*. London: Allen & Unwin.
- Connell, R. (1996). *Maskuliniteter*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- de los Reyes, P. Molina, I. och Mulinari, D. (2005). *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- DeNora, T. (2000). *Music in everyday life*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Engström, (2004). *Skola- Idrott- Hälsa. Studiet av ämnet idrott och hälsa samt av barns och ungdomars fysiska aktiviteter, fysiska kapacitet och hälsotillstånd. Utgångspunkter, syften och metodik*. Stockholm: Idrottshögskolan Rapport nr 1 i serien Skola-Idrott-Hälsa.
- Ericsson, C. (2001). *Det moderna: ofullbordat projekt eller nederlag för mänskligt förnuft?* Malmö: Musikhögskolan, Musikpedagogisk forskning och utveckling.
- Ericsson, C. (2002). *Från guidad visning till shopping och förströdd tillägnelse. Moderniserade villkor för ungdomars musikaliska lärande*. Lund: Media tryck, Lund University.

- Eriksson, C. Eriksson Baaz, M. Thörn, H. (2005). *Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Falun: Nya Doxa.
- Folkestad, G. (1997). *Det musikpedagogiska forskningsfältet*. Malmö: Musikhögskolan i Malmö
- Folkestad, G. (2002). *National identity and Music*. In R. MacDonald., D.J. Hargreaves. & D.E. Miell (edit). *Musical Identities*. Oxford: Oxford University Press.
- Folkestad, G. (2006). *Formal and informal learning situations or practices vs formal and informal ways of learning*. Cambridge: University Press. B.J Music. Ed 2006 23:2, 1-11.
- Foucault, M. (1972). *Vetandets Arkeologi*. Lund: Bo Cavefors bokförlag.
- Foucault, M. (1976). *Sexualitetens historia*. Södertälje Axlings tryckeri AB.
- Foucault, M. (1980). *Power/ Knowledge*. Brighton: Harvester.
- Foucault, M. (1974/1987). *Övervakning och straff*. Lund: Studentlitteratur.
- Foucault, M. (1988). The technologies of the self. In L. Martin., H. Gutman. & P. Hutton (edit). *Technologies of self. A seminar with Michel Foucault*. Amherst: The University of Massachusetts Press.
- Franzén, E. C. (2001). *Att bryta upp och byta land*. Falun: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Frith, S. (1996). Music and identity. In S. Hall. & P. du Gay (edit). *Questions of cultural identity*. Oxford: Oxford University Press.
- Furumark, A. (2004). *Varför blir det så snett II? En rapport om konst och makt*. Stockholm: Utgiven av "Centrum för mångkultur".
- Giddens, A. (1991). *The consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.

- Giddens, A. (2003). *En skenande värld. Hur globaliseringen är på väg att förändra våra liv*. Kristianstad: SNS Förlag.
- Giddens, A. (2009). *Sociology. 6th edition*. Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E. (1974). *Jaget och maskerna - En studie i vardagslivets dramatik*. Kristianstad: Rabén Prisma.
- Goffman, E. (1971/2001). *Stigma- en avvikares roll och identitet*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Goldberg, T. (2000). *Samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur.
- Goldstein_Kvaga, K. och Borgström, M. (2009). *Den tredje identiteten. Ungdomar och deras familjer i det mångkulturella, globala rummet*. Huddinge: Södertörn Academic Studies 39.
- Grafström, M. (2007). *Kulturskolan- en skola för alla? En studie om kulturskolans tillgänglighet med fokus på avgiftsfrihet*. Malmö: C- uppsats, Musikhögskolan i Malmö.
- Gustafsson, J. (2000). *Så ska det låta. Studier av det musikpedagogiska fältets framväxt i Sverige 1900-1965*. Uppsala: Uppsala University, Tryck & Medier.
- Gytz Olesen, S. (2009). Pierre Bourdieu. I: S. Gytz Olesen. & P. Møller Pedersen (Red). *Pedagogik i ett sociologiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Hearn, J. (1996). "Is masculinity dead? A critique of the concept of masculinity/ masculinities" In M. Mac an Ghail (edit.). *Understanding Masculinities*. Philadelphia: Open University Press.
- Hirdman, Y. (2008). *Genus- om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.
- Hofvander Trulsson, Y. (2004). *Kulturskolan i integrationens kraftfält*. Magisteruppsats. Musikhögskolan i Malmö
- Hwang, P. och Nilsson, B. (2003) *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hylland Eriksen, T. (1996). *Historia, myt och identitet*. Stockholm: Bonnier.

- Hylland Eriksen, T. (1999). *Kulturterrorismen. En uppgörelse med tanken om kulturell renhet*. Nora: Nya Doxa.
- Högskoleverket. (2005). *Konststudenten sällan från arbetarhem*. Rapport utgiven av Högskoleverket.
- Högskoleverket. (2009). *Uppföljning av lärosätenas arbete med breddad rekrytering 2006–2008*. Högskoleverkets rapportserie 2009:18 R.
- Johansson, J. (2006). *Vem äger lärandet*. I Plats på scen. Betänkande av Kommittén för jämställdhet inom scenområdet. Stockholm: Statens offentliga utredningar. SOU 2006:42
- Johansson, S. (2005). *Utredning. Barn och ungdoms kultur*. Malmö: Kulturförvaltning.
- Johansson, T. Och Miegel, F. (1996). *Kultursociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Jonsson, R. (2007). *Blatte betyder kompis. Om maskulinitet och språk i en högstadieskola*. Stockholm: Ordfront Förlag.
- Järvinen, M. (2003). Pierre Bourdieu. I H. Andersen. & L B. Kaspersen (Red). *Klassisk och modern samhällsteori*, (s. 401-426). Lund: Studentlitteratur.
- Jönsson, I. Trondman, M. Arnman, G. och Palme, M. (1993). *Skola-fritid- framtid*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, P och Svanberg, I. (1997). *Religionsfrihet i Sverige. Om möjligheten att leva som troende*. Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson Minganti, P. (2007). *Muslima. Islamsk väckelse och unga muslimska kvinnors förhandlingar om genus i det samtida Sverige*. Falun: Carlsson Bokförlag.
- Keesing, R. (1981). *Cultural anthropology. A contemporary perspective*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Kohler- Riessman, C. (2007). *Narrative Methods for the Human Sciences*. Sage.
- Krais, B. (1993). Gender and Symbolic Violence. In C. Calhoun (Edit). *Bourdieu Critical Perspectives*. London: Polity Press.

- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. och Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Laclau, E. och Mouffe, C. (1985). *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Laclau, E. och Mouffe, C. (1997). *Demokrati & Hegemoni*. Köpenhamn: Akademisk Forlag A/S.
- Lahdenperä, P. (2005). "Hur blir jag lagom konfliktundvikande?" I tidskriften i&m, Invandrare och Minoriteter, Temanummer Värde av ett jobb, Nr 5-6. November 2005.
- Lahdenperä, P. (2006). *Samma gamla pedagogik?* I tidskriften i&m Invandrare och minoriteter januari 2006 Årgång 33.
- Lahdenperä, P. (2007). *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Pozkal: Studentlitteratur.
- Lahti Edmark, H. (2003). *Fängslade bilder, fängslade verklighet. Om utsatta bostadsområden och interventioner*. Lund: Intellecta DocuSys.
- Lilliedahl, J. och Georgii- Hemming, E. (2009). *Parental expectations of Swedish municipal school of arts*. B.J. Music. Ed. 2009 26:3, 257-271. Cambridge University Press.
- Lindgren, M. (2006). *Att skapa ordning för det estetiska i skolan. Diskursiva positioneringar i samtal med lärare och skolledare*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Majblommans riksförbund. (2009). *Varken skärgård eller doktor. Sommarlovsrapport om barns villkor i ekonomiskt utsatta familjer i Sverige*. Göteborg: Rapport 2009:20.
- McPherson, Gary E. & Davidson, Jane W. (2002). *Musical Practice: Mother and Child Interactions During The First Year Of Learning An Instrument*. Published: Music Education Research, Vol. 4, No. 1.

- Mitchell, J. (1966). *Women: the longest revolution*. New Left Review 40:11-37. Lund: Zenit.
- Mlekov, K. & Widell, G. (2003). *Hur vi möter mångfald på arbetsplatsen*, Lund: Studentlitteratur.
- Nilson, G. (1976). *Oordning/ Ordning. Studier i kärlekens villkor*. Göteborg: Korpen.
- Nilsson, R. (2008). *Foucault en introduktion*. Lund: Égalité.
- Persson, T. (2001). *Den kommunala musikskolans framväxt och turbulenta 90-tal*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Phinney, J.S. & Rosenthal, D.A. (1992). Ethnic identity in adolescence: Process, content and outcome. In G.R. Adams, T.P. Gullota & R. Montemayor (edit). *Adolescent identity formation: Advances in adolescent development*, 4, (s 145-172). Nexbury Park, CA: Sage.
- Phinney, J.S. & Flores, J. (2002). *Unpacking acculturation. Aspects of acculturation as predictors of traditional sex role attitudes*. Journal of Cross-cultural Psychology, 33 (3), 320-331.
- Plantin, L. (2001). *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Ronström, O. (1990). *Musik och kultur*. Lund: Studentlitteratur.
- Rose, N. (1995). Politisk styrning, auktoritet och expertis i den avancerade liberalismen. I K. Hultqvist, & K. Petterson (Red). *Foucault. Namnet på en modern vetenskaplig och filosofisk problematik*. Stockholm: HLS förlag.
- Rubin, G. (1975). *The traffic in women: notes on the 'political economy' of sex*. New York: R.R. Reiter. Monthly Review.
- Rushdie, S. (2007). *Midnattsbarnen*. Pössneck: Albert Bonniers förlag.
- Rushdie, S. (2005). Imaginära hemländer. I C. Eriksson., M. Eriksson Baaz. & H. Thörn (Red). *Globaliseringens kulturer. Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Falun: Nya Doxa.

- Ruud, E. (2002). *Varma ögonblick. Om musik, hälsa och livskvalitet*. Södertälje: Bo Ejeby Förlag.
- Ruud, E. (2006). *Musikk og Identitet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sæther, E. (2006). Hybriditet och gränsöverskridande musikleära-re. I H. Lorentz & B. Bergstedt (Red). *Interkulturella perspektiv. Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur.
- Sæther, E. (2007). *Social integration genom musik*. Rapport från ett utvecklingsprojekt kring musikundervisningens villkor i mångkulturella klasser. <http://www.filmis.eu/SIM>
- Sæther, E. (2008). When the minorities are the majority: voices from a teacher/ researcher project in a multicultural school in Sweden. *Research Studies in Music Education*, 30(1), 25-42.
- Sæther, E. och Hofvander Trulsson, Y. (2010). En musikleärares utmaningar. I P. Lahdenperä. & H. Lorentz (Red). *Möten i mångfaldens skola. Interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Sand, H. (1995). *Kulturutredningen*. Stockholm.
- Sarner, C. (2003). *Internationell dans och musikskola - Lärjedalens Kulturskola*. Göteborg: Självutvärdering 2000-2003.
- Statistiska central byrån (SCB) (2009). *Levnadsrapport 116, Barns fritid*.
- Sernhede, O. (2002). *Alienation is My Nation- Hiphop och unga mäns utanförskap i Det Nya Sverige*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Sjögren, A. (2006). *Här går gränsen. Om integritet och kulturella mönster i Sverige och medelhavsområdet*. Mångkulturellt centrum, Sveriges invandrarinstitut och Museum. Stockholm: Bokförlaget Arena.
- Skeggs, B. (2006). *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

- Small, C. (1998). *Musicking. The Menings of Performing and Listening*. Hanover: NH: University Press of New England.
- Stokes, M. (1994). *Ethnicity, Identity and Music. The Musical Construction of Place*. Oxford/ Providence, USA: Berg.
- Strandbu, Å. (1995). *Ungdoms fritidsbruk. En undersøkelse fra Bjerke bydel*. Oslo: Norges forskningsråds program for ungdomsforskning.
- Strandbu, Å. (2006). *Idrett, kjønn, kropp och kultur. Minoritetsjentes mte med norsk idrett*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst.
- Söderman, J. (2007). *Hiphopmusikers konstnärliga och pedagogiska strategier*. Lund: Media- Tryck.
- Söderman, J. (2010). Hiphop som mångkulturell folkbildning. I P. Lahdenperä. & H. Lorentz (Red). *Möten i mångfaldens skola. Interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar*. Lund: Studentlittertur.
- Thomsson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Thorsén, S-M. (1997). *Musiceducation in South Africa- Striving for unity and diversity*. Svensk tidskrift för musikkforskning, 1997:1, 91- 109.
- Trondman, M. (1993). *Bilden av en klassresa. Sexton arbetarklassbarn på väg till och i högskolan*. Stockholm. Carlssons bokförlag.
- Trulsson, K. (2006). *Dans på lina. Om kvinnors missbruk, familjeliv och behandling*. Falun: Carlssons bokförlag.
- Willis, P. (1977/1983). *Fostran till lönearbete*. Göteborg: Röda Bokförlaget.
- www.scb.se (27 augusti 2009).
- Ålund, A. (1991). *"Lilla Juga". Etnicitet, familj och kvinnliga nätverk i kulturbrytningarnas tid*. Stockholm: Carlsson.
- Ålund, A. (1997). *Multikultiungdom: Kön, etnicitet, identitet*. Lund: Studentlitteratur.

- Ålund, A. (2005). Etnicitet, medborgarskap och gränser. I P. de los Reyes., I. Molina. & D. Mulinari (Red). *Maktens (o)lika förklädnader. Kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- Ödman, P-J. (1995). *Hermeneutik som grund för musikpedagogisk forskning*.
- Ödman, P-J. (2007). *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. Finland: Norstedts Akademiska Förlag.
- Øia, T. (1998). *Generasjonskløften som ble borte*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.